ἔκλογή

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1948 ΑΡΙΘΜΟΣ 8

Εὐρώπη, Ἀμερική, Δύσις; . . . . . *Andre Siegfried* 925

Χέρμπερτ Ἔβατ . «*United Nations World*», *Ν. Ὑόρκη* 935

Ἕνας σύγχρονος Τσέχος καλλιτέχνης «*Signature*», *Λονδίνο* 940

«Χριστιανοί μου, εἶστε ὅλοι ἕνα...» *H. G. G. Herklots* 943

Μπρόντγουαιη . . . . «*American Outlook*», *Λονδίνο* 951

Πῶς ζεῖ ἕνας ὁδηγὸς λεωφορείου στὴ Σαγκάη . . . . . «*News Chronicle*», *Λονδίνο* 954

Τί θὰ ἐσήμαινε ἕνας νέος πόλεμος . . . . . «*The New Republic*», *Ν. Ὑόρκη* 955

Νησιὰ τοῦ Ὀνείρου . . . . . *Διεθνεῖς πηγὲς* 959

Ὁ Ἀμερικανικὸς Τύπος καὶ τὰ προβλήματά του . . . . . *Χρ. Χρηστίδης* 997

Ὁ Ἰνδουϊσμὸς καὶ τὸ σύστημα τῶν τάξεων . . . . . *H. G. Rawlinson* 1004

Ὁ ἄνθραξ τῆς Εὐρώπης: προβλήματα καὶ σχέδια . . . . . *H. Dennis Jones, Sir Richard Redmayne* 1008

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ροδεσίας *Sir Miles Thomas* 1014

Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ (ἀποσπάσματα) 1019

Ρίτσαρντ Ντόϋλ, τὸ δαιμόνιο τοῦ «Πάντς» (εἰκονογραφημένο). . . . . *Daria Hambourg* 1025

Φοιτητικὴ ζωὴ στὴ Φιλλανδία . «*The Times*», *Λονδίνο* 1034

Βιβλία ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο . . . . *Διεθνεῖς πηγὲς* 1037

Κεφαλοὺ . . . . . *Lawrence Durrell* 1041

ΔΡΧ. 1500 ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΔΡΧ. 1500

ΤΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

Καὶ τὰ μάτια στὸ θάμπωμα ἀνοιχτὰ
καὶ τὰ μάτια σὰ σὲ ὅραμα χαμένα,
καὶ τὰ μάτια στὸ θάμπωμα πνιχτὰ
τὰ καράβια κοιτάζουνε μακριά,
τὰ καράβια σὰν ὅραμα χαμένα.
Μιὰν αὐγὴ εἶχαν ἀφήσει τὴ στεριά,
τὰ πανιά τους σὰν ὅραμα ἁπλωμένα,
καὶ μπροστά τους γελοῦσαν τὰ νερὰ
καὶ τριγύρω σκιρτούσανε φτερὰ
στὰ πανιά τους στὸν ἄνεμο ἁπλωμένα.
Καὶ ἦταν ὄνειρο ἐμπρός τους τὸ γλαυκὸ
καὶ ἦταν ὄνειρο ποὺ ἔφευγαν λευκό,
τὰ πανιά τους σὰν ὅραμα ἁπλωμένα,
μὰ στὰ μάκρη τὰ βρῆκε ἡ καταχνιὰ
μὲ ἁπλωμένα τὰ βρῆκε τὰ πανιὰ
καὶ μὲ ἁπλωμένα ἀπόμειναν πανιὰ
τὰ καράβια σὰν ὅραμα χαμένα.
Χαμένα στὴν ξένη αὐγή,
στὴν ἀσάλευτη ὁλόγυρα σιγὴ
μὲ ἀσάλευτα ἁπλωμένα σὰ νεκρὰ
τὰ πανιά τους στὰ ὁλόθαμπα νερά,
τὰ μάτια κοιτάζουνε μακρὰ
τὰ καράβια σὰν ὄνειρα χαμένα.

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Η «ΕΚΛΟΓΗ»
ἐκδίδεται σὲ συνεργασία
μὲ τὰ παρακάτω περιοδικά:

ÉCHO — Revue Internationale *(Γαλλικό)*.
INTERNATIONAL ECHO *(Ὁλλανδία, Βέλγιο)*.
PARHAAT *(Φιλλανδία)*.
NEUE AUSLESE *(Γερμανία, Αὐστρία)*.
ECO DEL MONDO *(Ἰταλία)*.
WEN CHIEN : Καθρέπτης *(Κίνα)*.— WITYA : Γνώση *(Σιάμ)*.

ΤΟΜΟΣ Δ' — ΕΚΛΟΓΗ — ΑΡΙΘΜΟΣ 8

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1948

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Ι. Τζόρα
ΗΜΕΡΟΜ. 06.8.85
ΑΡΙΘ. 36005

Εὐρώπη, Ἀμερική, Δύσις;

Τοῦ ANDRÉ SIEGFRIED

(Ἀπὸ τὸ «Hommes et Mondes», Παρίσι)

Εἰς τὴν «Ἐκλογὴν» 6/1948 ἐδημοσιεύσαμεν ἐν συντομίᾳ διαφόρους ἀπόψεις ἀφορώσας τὴν «Δυτικὴν παράδοσιν». Εἰς τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον, ὁ Ἀντρὲ Ζήγκφριντ, ἀτενίζων εἰς τὸ μέλλον καθὼς καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἐξετάζει τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ πιθανῶς ὁ Νέος Κόσμος ἐπὶ τῶν δισχιλιετῶν παραδόσεων καὶ πίστεων τῆς Δ. Εὐρώπης.

Ὅταν ἄλλοτε ζητούσαμε νὰ χαρακτηρίσωμε τὸν πολιτισμόν μας, οὐδέποτε ἐσκεπτόμεθα νὰ τὸν συνδέσωμεν πρὸς ἤπειρον ἄλλην ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης: ὡμιλούσαμε πάντοτε περὶ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Βαθμηδόν, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε ἐφθάσαμε νὰ ὁμιλοῦμε συχνώτερα περὶ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁ ὅρος αὐτὸς σημαίνει πολλά. Δὲν εἴμεθα πλέον βέβαιοι ἂν ὁλόκληρος ἡ γηραιὰ ἤπειρος ἀνήκη εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτόν, πρὸς τὸν ὁποῖον αἰσθανόμεθα τόσον πολὺ καὶ περισσότερον παρά ποτε συνδεδεμένοι· ἔχομεν ἐξ ἄλλου μάθει ὅτι ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἐκτείνεται πέραν τῶν ὠκεανῶν, καὶ ὅτι χῶραι ὅπως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἀποτελοῦν εἰς τὸ ἑξῆς τὸ μᾶλλον σημαντικὸν σημεῖον τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, συγχρόνως δὲ τὴν ὑψίστην ἐγγύησιν. Τὸ κέντρον τοῦ βάρους μετετοπίσθη. Οὕτω τίθεται πρόβλημα μεγάλης ἐκτάσεως, διότι, ἐὰν ὁ παλαιὸς εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ὁ ὁποῖος ἔγινε δυτικὸς πολιτισμός, ἔπρεπε εἰς τὸ μέλλον νὰ στηρίζεται βασικῶς ἐπὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, θὰ διετήρει ἄραγε ἀκέραια τὰ πατροπαράδοτά του

γνωρίσματα, θὰ μποροῦσε νὰ διατηρηθῆ ὁ αὐτός; Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, πρέπει νὰ κατανοήσωμεν τί καλύπτουν αἱ τόσον συχνὰ χρησιμοποιούμεναι λέξεις ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, αὐτοὶ οἱ ὅροι οἱ τόσον εὔκολοι ἐν τῇ κοινοτυπίᾳ των, εὐρωπαϊκὸς ἢ ἀμερικανικὸς πολιτισμός. Ἀλλὰ εἴτε πρόκειται περὶ γεωγραφίας εἴτε περὶ κοινωνικῆς ψυχολογίας, τὸ ζήτημα ἔχει τρομερὰν ἐπικαιρότητα, διότι, ἐὰν ἀπὸ μακροῦ ἔχομεν συναίσθησιν μιᾶς εὐρωπαϊκῆς κρίσεως, αἰσθανόμεθα τώρα ὅτι αὐτὴ ἐξελίσσεται εἰς κρίσιν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ο Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς τριπλῆς ἀντιλήψεως περὶ γνώσεως, περὶ ἀνθρώπου καὶ περὶ ἀνωτέρας βιομηχανικῆς τεχνικῆς. Τὴν γνωστικήν του ἀντίληψιν ὀφείλει εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐδίδαξαν τὴν λογικὴν χρῆσιν τοῦ κρίνειν, ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὰ θολὰ νέφη τῆς προλήψεως καὶ σεβομένην τὴν πραγματικότητα καὶ τοὺς νόμους της: ἡ Εὐρώπη διεκρίθη ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ὅταν οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου ἤρχισαν νὰ σκέπτωνται, νὰ παρατηροῦν, νὰ συζητοῦν καὶ νὰ καταλήγουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς συμπεράσματα, καὶ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον διαφέρει σήμερα ὁ Εὐρωπαῖος ἀπὸ τὸν Ἀσιάτην. Ἡ περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψίς του, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ, ἕνεκα τοῦ πνεύματός του, ὡς ἄτομον σκεπτόμενον, προέρχεται ὁμοίως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον: ὁ ἄνθρωπος ὡς πνευματικὴ μονάς, οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, ἔχει δικαίωμα εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς πνευματικῆς του ἀξιοπρεπείας, καὶ ὡς πολιτικὴ μονάς, ἔχει δικαίωμα εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων του ὡς πολίτου: ἡ γνῶσις αὐτή, ἐπικρατήσασα κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ἐξεδηλώθη μὲ τὴν Ἀμερικανικὴν καὶ Γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὁ λαμπρὸς δυναμισμός της, ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ τῆς δύσεως, κάθε ἄλλο παρὰ ἔχει ἐξαντλήσει ὅλας του τὰς δυνάμεις. Τὸ ἀνθρώπινον ὄν, ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, δὲν εἶναι μόνον ἕνα μέσον εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς τυράννου ἢ ἑνὸς παντοδυνάμου Κράτους· εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἕνας σκοπός, καὶ δικαιοῦται ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πολιτικὴν ἀσφάλειαν. Ἡ Εὐρώπη, ὑπὸ τὰς δύο ταύτας ἀπόψεις ἦτο τελεία ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀλλ' ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις συνεπλήρωσε τὴν προσωπικότητά της διὰ μιᾶς ἀπροσδοκήτου καὶ τρομακτικῆς ἐξελίξεως.

Ἡ τεχνικὴ ἐφεύρεσις εἶναι, σχεδὸν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν, περιουσία ὅλων τῶν φυλῶν. Ἡ μηχανὴ ὅμως ἔθεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Εὐρωπαίου ἕνα ὄργανον τοιαύτης ἰσχύος ὥστε ὅλη ἡ μορφὴ τοῦ κόσμου, ὑπὸ τὴν ἰδικήν του διοίκησιν, εὑρέθη μεταμορφωμένη: ἡ ἐντατικὴ καὶ

ἀπεριόριστος χρησιμοποίησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἤνοιξεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων ἐποχὴν πράγματι νέαν. Ἡ ἐπιστήμη, ἁπλῆ πνευματικὴ περιέργεια μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, κατέστη ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ὄργανον ἰσχύος, καὶ ἡ παλαιὰ ἀφιλοκέρδεια τοῦ σκεπτομένου, παρεχώρησε βαθμηδὸν τὴν θέσιν της εἰς τὸ πάθος τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ. Οὕτω ὁ πολιτισμός μας ἐστράφη πρὸς μίαν ὁδὸν πλήρη κινδύνων καὶ μεγαλείου, τῆς ὁποίας δὲν φαίνεται ἀκόμη καλῶς τὸ τέρμα. Ὅλα αὐτά, ἃς τὸ τονίσωμεν, εἶναι αὐθεντικῶς καὶ αὐστηρῶς εὐρωπαϊκά: ἄν, ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ὁ ἀμερικανὸς μαθητὴς ἔχει συχνὰ ὑπερβῆ τὸν διδάσκαλόν του, ἐν τούτοις ἡ λαμπρά, ἡ ἐπαναστατική του, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ὀρθῶς αὐτὴ τεχνικὴ εἶδε τὸ φῶς εἰς τὰς ὄχθας τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τῆς Μάγχης.

Τὸ Εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα ἐπαρουσιάζετο ἔκτοτε εἰς ὅλον του τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰς ἐπικινδύνους του δυνατότητας, τόσον εἰς τὸ κακὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ καλόν. Εἰς τὴν βάσιν διακρίνεται ἕνα πνεῦμα κριτικόν, τὸ ὁποῖον μετρᾶ, ζυγίζει, συζητεῖ, πνεῦμα ἀτομικιστικὸν καὶ κατὰ βάθος ἀνορθόδοξον, ἀσχολούμενον πάντοτε εἰς τὴν ζήτησιν νέων λύσεων, ἄρα διαφωνοῦν πρὸς τὰ ἤδη ἀποδεκτὰ συμπεράσματα. Ὁ Εὐρωπαῖος, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἀνατολίτην, ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὸ μοιραῖον, ἐπιβεβαιώνει τὴν θέλησίν του νὰ βελτιώση τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων καὶ πιστεύει ὅτι τοῦτο εἶναι δυνατόν. «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει» εἶναι τὸ ἔμβλημά του, διότι πράττει ὅ, τι θὰ ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἐὰν ὄντως δὲν παρουσιάζετο ἡ θεία δύναμις· ἂς προχωρήσωμεν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ποῦμε ὅτι, ἕτοιμος νὰ ἐνεργήση χωρὶς τοὺς θεούς, θὰ ἦτο ἕτοιμος, ἐὰν ἐχρειάζετο, νὰ ἐνεργήση ἐναντίον των. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθεν ὁ πολιτισμός μας, μᾶς δείχνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνεται κύριος, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, εἴτε τῆς γνώσεως εἴτε τῆς δυνάμεως τῆς ὁποίας αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπαραίτητος ὅρος. Τὸ ἀνορθόδοξον αὐτὸ πνεῦμα εἶναι λοιπὸν πνεῦμα προόδου, καὶ μπορεῖ νὰ διερωτηθῆ κανεὶς ἐὰν μία Εὐρώπη ὀρθόδοξος θὰ διετήρει τὸ δημιουργικόν της πνεῦμα. Ἴσως ἡ ἀγωνιστική της ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τὴν ὁποίαν σήμερα κινδυνεύει νὰ καταστραφῆ, νὰ εἶναι ἕνας συντελεστὴς τῆς καταπληκτικῆς της μεγαλοφυΐας. Ἡ γηραιὰ ἤπειρος ὅθεν ἔχει ἕνα νόμον καταγωγῆς ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν μπορεῖ νὰ ἀπομακρυνθῆ χωρὶς νὰ ἀρνηθῆ καὶ νὰ διακινδυνεύση τὴν οὐσίαν τῆς προσωπικότητός της.

Εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον ὑπάρχει ἕνας πολιτισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὑπολογίζεται ἡ ἀνάμνη-

σις τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἄνθρωπος τῆς Μεσογείου, εἴτε εἶναι Γάλλος, εἴτε Ἰταλός, ἔχει ὀπίσω του ἱστορίαν 2000 ἐτῶν, καὶ πολὺ μακροτέραν ἀκόμη. Τὰ λόγια τοῦ Αὐγούστου Κὸντ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρους νεκροὺς παρὰ ζῶντας ἐπαληθεύουν καταπληκτικῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου τῆς Μεσογείου. Ἔχων συνείδησιν τοῦ παρελθόντος συνδέεται ἀδιασπάστως πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας ἀνθρωπίνους κοινωνίας: εἶναι ἕνας συνεχιστής. Ἡ ὡριμότης ὅμως αὐτή, ἡ πλήρης πλεονεκτημάτων, πληρώνεται. Ἡ ὡριμότης τῆς Εὐρώπης πλησιάζει τὰ ὅρια τοῦ γήρατος διὰ τῆς σταθερᾶς ἐλαττώσεως τῶν φυσικῶν της πόρων: εἰς τὴν περιωρισμένην αὐτὴν περιοχὴν ὑπάρχουν ἤδη περισσότεροι ἄνθρωποι παρὰ ἄγνωστοι ἀνεκμετάλλευτοι πόροι· ὅλα τὰ δείγματα τῆς μεγάλης ὡριμότητος ὑπάρχουν, ἀδιάφορον ἐὰν πρόκειται περὶ ὑπερβολικῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ ἢ τῆς παρὰ φύσιν αὐξήσεως τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ.

Αἱ ψυχολογικαί, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνέπειαι αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι πάρα πολὺ φανεραὶ καὶ τείνουν ὅλοὲν περισσότερον νὰ χαρακτηρίσουν τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ὅπως ἀνεπτύχθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐπειδὴ ἡ παραγωγὴ γίνεται διαρκῶς δυσκολωτέρα ὑπάρχει ὁ πειρασμὸς — διότι εἶναι εὐκολώτερον — νὰ κατανεμηθῇ ὁ ἤδη ὑπάρχων πλοῦτος: ὁ τόνος ἔχει τεθῇ μᾶλλον ἐπὶ τῆς διανομῆς παρὰ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς. Ὁ ἐθνικισμὸς τείνει εἰς τὴν διανομὴν ἐδαφῶν, καὶ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ περιφήμου ζωτικοῦ χώρου τῆς γερμανικῆς γεωπολιτικῆς· ἡ ἐπανάστασις τείνει εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πλούτου. Πρὸς οἱανδήποτε πλευρὰν καὶ ἂν στραφῇ κανείς, ὁ ἀγὼν καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς φαίνονται νὰ ἐπιβάλλωνται ὡς ἐὰν ἦσαν ὁ νόμος αὐτῆς τῆς ἠπείρου. Φθάνει κανεὶς νὰ διερωτηθῇ μήπως αὐτὸ εἶναι ὁ ὅρος τῆς προόδου της ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνεται μέσα εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν. Ἡ ὀρθοδοξία, ἡ τυποποίησις, ἡ εἰρήνη τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει ἡ μονοκομματικὴ πολιτικὴ δὲν θὰ ἦσαν τὸ τέλος μιᾶς πολιτιστικῆς ὑπεροχῆς θεμελιωθείσης ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἀτομικότητος; Δυστυχῶς εἰς τὸν ἀνηλεῆ αὐτὸν ἀγῶνα, κινδυνεύει νὰ χαθῇ ὁλόκληρος ἕνας πολιτισμός.

Μεγάλη ἡ διαφορὰ ὅταν περάσωμεν εἰς τὸν νέον κόσμον, εἰς τὸν νέον αὐτὸν κόσμον ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις ἀνήκει εἰς τὸν ἰδικόν μας δυτικὸν πολιτισμόν, τόσον, ὥστε νὰ φαίνεται σήμερα ὡς τὸ τελευταῖον καὶ ὕψιστον καταφύγιον.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοῦ κάμει κυρίως ἐντύπωσιν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον τὴν ὁποίαν διέτρεξα ὁλόκληρον, εἶναι τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως· φαίνεται ὅτι συνελήφθη καὶ ἐδημιουργήθη ἐπὶ ἐντελῶς ἄλλου σχεδίου ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας. Εἴτε πρόκειται διὰ τὰ Βραχώδη Ὄρη εἴτε τὰς Ἄνδεις, τὴν Καναδικὴν πεδιάδα ἢ τὴν πάμπα τῆς Ἀργεντινῆς, διὰ τὸ Γκρὰν Κάνον τοῦ Κολοράδο ἢ τὸ δάσος τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀμαζονίου, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον εἰς διαστάσεις νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν Εὐρώπην: οἱ λόγοι τοῦ Πρωταγόρα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον τῶν πραγμάτων, λόγοι τόσον πολὺ μεσογειακοί, εἶναι ἀκατανόητοι εἰς αὐτὸ τὸ νέον πλαίσιον. Πράγματι δὲν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς κανένα κοινὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον μέτρον: τὸ ἀνθρώπινον ὂν συντρίβεται ἀπὸ τὸ στοιχεῖον· ὅταν ὑπερίπταται τοῦ δάσους, εἶναι ἕνας ὠκεανός· ὅταν πλησιάζῃ εἰς τὰς Ἄνδεις, εἶναι ἕνα τρομερὸν φράγμα τὸ ὁποῖον φράσσει τὸν οὐρανόν· ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὰς μεγάλας δυτικὰς πεδιάδας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, βλέπει μίαν ἔκτασιν ἀπέραντον. Τὸ μεγαλεῖον αὐτὸ παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν· σκέπτεται κανεὶς τὸ Θιβέτ, τὴν Σαχάραν, τὰ Ἀφρικανικὰ δάση· τίποτε ὅμως δὲν συγκρίνεται πρὸς αὐτὴν τὴν χερσονησιωτικὴν Εὐρώπην, τὴν διηρθρωμένην, τὴν διαφορετικήν, τὴν διεσπαρμένην, τὴν ὅλως διαφορετικὴν ὡς πρὸς τὰς ἀποχρώσεις, ἀντιθέσεις τοπίων, ἐθνοτήτων καὶ πολιτισμῶν. Ἐν ἀντιθέσει ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἁπλῆ, συμπαγής, φαίνεται ὡσὰν νὰ ἔχῃ κοπῇ δι' ἀξίνης ἀπὸ κάποιον Τιτάνα. Ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως, ὁ νέος κόσμος ἀντιτίθεται πρὸς τὸν παλαιόν· κατατάσσεται μὲ τὰς τεραστίας ἠπείρους, τὴν Ἀσίαν ἢ τὴν Ἀφρικήν.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ νέα ἤπειρος εἶναι ἡ ἤπειρος τῶν δυνατοτήτων. Αἱ δυτικαὶ περιοχαί, εἶναι τὸ ἀνοικτὸν στάδιον διὰ τὴν πρωτοβουλίαν, διὰ τὴν ἐνεργητικότητα, διὰ τὴν φιλοδοξίαν· ἡ μεθόριος εἶναι τὸ πλαίσιον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῷ γίγνεσθαι, ὅπου ὁ νέος ἄνθρωπος θὰ διανύσῃ τὸν δρόμον του, μακρὰν τῶν ἐμποδίων τῆς παραδόσεως, μέσα εἰς περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποδώσῃ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του. Εἶναι δυνατὸν ἡ εἰκὼν αὐτὴ νὰ ἀνήκῃ ἤδη εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' ἡ ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη δὲν τὸ κρίνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀκόμη καὶ σήμερα ὁ καθένας πιστεύει πάντοτε εἰς τὴν δυνατὴν ἀτομικὴν ἐπιτυχίαν ἐντὸς τοῦ ὑπάρχοντος πλαισίου. Τὸ ἀνοικτὸν αὐτὸ παράθυρον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀμερικανικὴν ὑγείαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Εὐρώπη δὲν τὸ ἔχει, δι' αὐτὸ κινδυνεύει καὶ ἀγωνίζεται ἐντὸς μιᾶς ἀδιεξόδου ἀπαισιοδοξίας.

Οἱ τόσον εὐνοϊκοὶ αὐτοὶ ὅροι, εἶναι συγχρόνως ἀποτελέσματα μιᾶς γεωγραφικῆς καταστάσεως καὶ μιᾶς κοινωνικῆς ἐποχῆς. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀπέραντον ἤπειρον ὑπάρχει ἀφθονία ἐδαφῶν καὶ ὀλίγοι ἄνθρωποι: ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀμερικῆς

εἶναι 6 ἄτομα ἀνὰ ἓν χιλιόμετρον. Ἡ πυκνότης τῆς Εὐρώπης (ἄνευ τῆς Ρωσίας) εἶναι 73. Οἱ ἁπλοὶ αὐτοὶ ἀριθμοὶ μαρτυροῦν πολλά, καὶ ἴσως αὐτοὺς θὰ πρέπη νὰ συγκρατήση κανεὶς περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Εἰς τὸ νέον αὐτὸ περιβάλλον εἶναι εὐκολώτερον νὰ παραγάγη κανεὶς παρὰ νὰ διανείμη: δέχεται κανεὶς νὰ παίξη τὴν τύχην του καὶ νὰ ἐπιτύχη διὰ τῆς οἰκονομίας μᾶλλον ἢ διὰ τῆς πολιτικῆς, καὶ ἡ στάσις αὐτὴ εἶναι κατὰ βάθος συντηρητική. Διὰ νὰ εἶναι κανεὶς συντηρητικός, πρέπει νὰ ἔχη κάτι νὰ διαφυλάξη: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ Ἀμερικὴ κρίνει ὅτι ἔχει νὰ διαφυλάξη, εἶναι αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν δυνατοτήτων, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀποδόσεως τῆς πρωτοβουλίας. Οὕτω, ἡ Ἀμερικὴ εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ μία ἤπειρος, εἶναι μία ἐποχή, ἡ ἐποχὴ τῆς νεότητος.

Ἐκεῖθεν προέρχεται αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ ἐνστικτώδης αἰσιοδοξία ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς Ἀμερικανούς. Ἡ Εὐρώπη ἐγνώρισεν παρομοίαν αἰσιοδοξίαν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, καὶ ἦτο ἀνθρωπίνη αἰσιοδοξία, μία γενικὴ πεποίθησις εἰς τὴν πρόοδον. Ἡ Ἀμερικανικὴ αἰσιοδοξία εἶναι εἰδικῶς ἀμερικανική: προέρχεται ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ὁ νέος κόσμος ἔχει τὸ μέλλον ἐμπρός του δι' αὐτόν, ὅτι ἀνυψώνεται ὑπὸ μιᾶς παλιρροίας, φυσικῆς καὶ συνεχοῦς, σχεδὸν μονίμου.

Οὕτω ἡ Ἀμερικὴ ζεῖ εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν τελείως διαφορετικὴν τῆς ἰδικῆς μας. Δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ εἴπω ὅτι Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἔχουν μικρὸν κατὰ μικρὸν ὀλιγώτερα κοινὰ γνωρίσματα. Καὶ δι' αὐτὸ συχνὰ εὑρίσκουν μεγάλην δυσκολίαν νὰ ἐννοήσουν οἱ μὲν τοὺς δέ.

Ἐν τούτοις καὶ τὰ δύο μέρη ἔχουν τὸν αὐτὸν πολιτισμόν. Ἡ Εὐρώπη ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸν πληθυσμόν· Ἀγγλοσάξωνας προτεστάντας εἰς τὸν Βορρᾶν· Λατίνους καθολικοὺς εἰς τὸν Νότον· ἡ Εὐρώπη ἐπίσης τῆς ἔδωκεν τὰς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς βάσεις διὰ τῶν ὁποίων ἐκείνη ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ. Τοῦτο τὸ αἰσθανόμεθα τόσον καλά, ὥστε σήμερα ὁμιλοῦμεν ὄχι τόσον περὶ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὅσον περὶ Δυτικοῦ, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ ὅρος αὐτὸς καλύπτει μίαν κοινὴν κληρονομίαν καὶ τῶν δύο ἠπείρων. Τὰ θεμέλια τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα διάφορα ἐκείνων τὰ ὁποῖα διεκρίναμε προκειμένου περὶ Εὐρώπης: μία ὁρισμένη ἀντίληψις περὶ γνώσεως καὶ ἀνθρώπου, μία ὁρισμένη τεχνικὴ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἐν τούτοις βλέπομεν καλῶς ὅτι τὰ δεδομένα αὐτὰ δὲν εἶναι ἐντελῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντιληπτὰ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τοῦ Ὠκεανοῦ. Καὶ λαμβάνομεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς ἕνα νέον γεωγραφικὸν περιβάλλον, αἱ ἀντιλήψεις δὲν μποροῦν νὰ παύσουν νὰ ἐξελίσσωνται, καὶ νὰ προσαρμόζωνται πρὸς διαφόρους γεωγραφικούς, οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὅρους.

Δύο παγκόσμιοι πόλεμοι ἐμεγάλωσαν τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἠπείρων. Ἡ μία κατεστράφη εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον ἐκεῖνον ἀγῶνα ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὸ ἔδαφός της, ἐτάραξε τὴν ἰσορροπίαν της, ἔφθειρε τοὺς ἐπὶ αἰῶνας συγκεντρωθέντας θησαυρούς της, ἐξέθεσε εἰς κίνδυνον ἀκόμη καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ πολιτισμοῦ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει. Ἡ ἄλλη τοὐναντίον ἐπλούτιζε διότι ἦτο ὁ κύριος προμηθευτὴς τῶν στρατευμάτων, καὶ ἐὰν μετεῖχε τῆς μάχης, τοῦτο ἐγίνετο χωρὶς νὰ ὑποφέρη κατὰ βάθος, διότι ἡ μάχη δὲν διεξήγετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Εὐρώπη ἔχανε τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς δυνατότητάς της, καὶ κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀπαισιοδοξίας, ἡ Ἀμερικὴ ἐδιπλασίαζε τὴν ἐμπιστοσύνην της διὰ τὸ μέλλον, πεπεισμένη ὅτι ἀπέβαινεν ἡ πρώτη ἤπειρος, ὁ ἡγέτης τοῦ πλανήτου. Οἱ δύο νικηταί, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ρωσία, ἦσαν πράγματι δυνάμεις ἐξωευρωπαϊκαί. Ἐὰν ἡ Ἀμερικὴ ἠσθάνετο ἀντίδρασιν, αὐτὴ δὲν προήρχετο τόσον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ὅσον ἀπὸ μίαν ἐν γενέσει Εὐρασίαν, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὡς ἕκτη ἤπειρος.

Τὸ γεωγραφικὸν κέντρον βαρύτητος τοῦ πολιτισμοῦ μας μετακινεῖται. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἄραγε δὲν θὰ ἐκτεθῇ εἰς τὸν κίνδυνον νὰ μεταβάλη τὴν ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν, παρεκτρεπόμενος οὕτως ἐκ τῆς ἀρχικῆς του παραδόσεως; Ἐφ' ὅσον διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ἡ λευκὴ φυλὴ τῆς ὁποίας ἡ ὑπεροχὴ εἶναι ἀναμφισβήτητος ἔχει κληθῇ νὰ ἀναδιοργανώση τὸν κόσμον, αὐτὸ εἶναι ἕνα ἐρώτημα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θέτη κανείς, μία ἐξέτασις τῆς συνειδήσεώς μας τὴν ὁποίαν ἁρμόζει νὰ κάμωμεν.

Ας μὴ λησμονοῦμεν ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς διεμορφώθη ἐντὸς ἑνὸς ἰδιαιτέρου γεωγραφικοῦ πλαισίου. Ἂς προσθέσωμεν καὶ ὅτι συνεστήθη, κατὰ τὰ οὐσιώδη κυριώτερά του στοιχεῖα, πρὸ τοῦ αἰῶνος τῆς μηχανῆς. Τὸ ἑλληνικὸν κριτικὸν πνεῦμα, ἡ σωκρατικὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ περὶ ἀτόμου ἔννοια ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ πρὸ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Περιορισμένος ἀπὸ μακροῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐγνώρισε μίαν τρομακτικὴν ἐπέκτασιν ὅταν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἠπείρους, ἀλλὰ κυρίως ὅταν ὁ μηχανισμός, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἐπολλαπλασίασεν ἀπεριορίστως τὴν δύναμίν του. Ἡ κρίσις ἡ ὁποία τὸν ἀπειλεῖ σήμερα προέρχεται ἀκριβῶς ἀπ' αὐτό· διότι ἐνῶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐξαπλοῦται εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ μετατρέπεται εἰς δυτικὸν πολιτισμόν, τείνει νὰ μετατοπίση τὴν ἑστίαν του, μηχανο-

ποιούμενος δὲ ἄνευ μέτρου, κινδυνεύει νὰ καταστρέψῃ τὴν παλαιάν του ἀντίληψιν περὶ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐξαιρετικὴ σημασία τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ τεχνικὴ εἶναι πιθανὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰσορροπίας ἑνὸς συνόλου τοῦ ὁποίου τὰ μέρη ἀπήτουν κάποιαν ἁρμονίαν: ἡ βιομηχανικὴ φάσις δὲν ἀντιπροσωπεύει, εἰμὴ μόνον μίαν προσθήκην εἰς πρόσφατον ἐποχήν.

Ποῖος ὅμως θὰ ἐτόλμα νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὴ ἡ τεχνικὴ δὲν ἔχει γίνει σήμερα καὶ ἡ κυρία ὄψις τῆς κοινωνίας μας; Ἡμεῖς ὅμως οἱ ἐκ παραδόσεως Εὐρωπαῖοι αἰσθανόμεθα ὅτι ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς μας ὅσον ἀφορᾷ τὸν πολιτισμόν, στηρίζεται εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ ἀτόμου, θεωρουμένου ὡς πνευματικοῦ ὄντος, καὶ ὅτι ὁ σεβασμὸς τοῦτος ἀποτελεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν βάσιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Πρὸ τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν τῆς μηχανοποιήσεως, ὑποχωροῦμεν ἔντρομοι· διότι λέγομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἴχομεν ἐπιθυμήσει ἐκ βάθους καρδίας. Ἴσως ὁ Μπερντγιάεφ νὰ ἦτο πολὺ ἀπαισιόδοξος γράφων: «Ἡ μηχανοποίησις καταστρέφει τὴν ἀγαλλίασιν τὴν ὁποίαν ἔφερεν ἡ ἀναγέννησις καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἐλευθέραν ἐξάπλωσιν τῆς ζωῆς.» Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθὲς ὅτι αἱ συνθῆκαι τῆς παραγωγῆς θέτουν ἕνα ἀγωνιῶδες πρόβλημα· πῶς νὰ διαφυλάξωμεν τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον ἔναντι τῆς ὑπερβολικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ καὶ ἡ ὁποία ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τὸν ὑποδουλώσῃ καὶ νὰ στραφῇ ἐναντίον του;

Ἐδῶ τίθεται ἕνα εὐρωπαϊκὸν ζήτημα· καὶ λέγοντες εὐρωπαϊκὸν χρησιμοποιοῦμεν τὸν ὅρον εἰς τὴν στενὴν αὐτοῦ σημασίαν, διακρίνομεν δηλαδὴ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν εὐρασιανὴν Ρωσίαν.

Δύο δυνάμεις ἐξέρχονται πράγματι νικηφόροι ἐκ τοῦ πολέμου, ἕτοιμαι νὰ ἀσκήσουν διαρκῶς καὶ μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ προσανατολισμοῦ μας: Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ρωσία. Εἶναι καὶ αἱ δύο δυνάμεις ἐξωευρωπαϊκαί. Ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων ἐκτάσεων κλείουν μᾶλλον πρὸς τὸ μέγεθος παρὰ πρὸς τὴν διάρθρωσιν τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον τῶν πραγμάτων δὲν ἔχει πλέον ἔννοιαν εἰς τὴν Ρωσικὴν στέππαν ἢ τοὺς ἀπεράντους λειμῶνας τῆς Ἀμερικῆς· Ἰδοὺ ὅτι εὑρισκόμεθα μακρὰν ἀπὸ τοὺς τόπους εἰς τοὺς ὁποίους ἐγεννήθη τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Μπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς ἐὰν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοιούτων ἡγετῶν, ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς δὲν θὰ κλίνῃ πρὸς τὸ συμπαγές, τὸ κολοσσιαῖον, τὴν ὑπερεργάνωσιν, τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀτομικισμοῦ, τοῦ μέτρου, τῆς ποικιλίας. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ζήτημα γεωγραφίας ἀλλὰ καὶ τρόπου παραγωγῆς.

Πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι αἱ νέαι συνθῆκαι τῆς βιομηχανίας εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὰς προσωπικὰς ἐλευθερίας. Τὸν βιοτεχνικὸν σταθμόν, βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐργαλείου, διεδέχθη ὁ μηχανικὸς σταθμός, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς βάσιν τὴν μηχανὴν καὶ ἀποτελεῖ τὸ βασίλειον τοῦ μηχανικοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι πρὸ ὀλίγου εἰσήλθομεν εἰς νέαν φάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ τεχνικὴ φαίνεται ὅτι ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ὀργανώσεως. Εἰς αὐτὴν τὴν διοικητικὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πολύπλοκος χειρισμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπαιτεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἄποψις τοῦ συνόλου καὶ βαθεῖα ἐπίγνωσις τῆς ἐκτελέσεως δὲν συζητεῖται ἡ ὕπαρξις μεμονωμένης δράσεως. Τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀναρχικοῦ ἀνθρώπου διαδέχεται ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀνθρώπου τῆς μάζης. Αἱ μεγάλαι χῶραι τῆς ἡμέρας εἶναι πράγματι χῶραι τῶν μαζῶν: ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία ἔχει ἔκτασιν 22 ἑκατομ. τετρ. χλμ. καὶ περίπου 200 ἑκατομ. κατοίκων, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔκτασιν μεγαλυτέραν τῶν 8 ἑκατ. τετρ. χλμ. καὶ 140 ἑκατ. κατοίκων. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ τείνουν νὰ ἀποβοῦν τὸ κατώτατον ὅριον τῶν δυνάμεων πρώτου μεγέθους.

Ἡ Εὐρώπη διηρημένη, ἐρειπωμένη, κατεστραμμένη δὲν μπορεῖ ὅπως εἶναι φανερὸν νὰ ἀγωνισθῇ. Ἄλλωστε οἱ ὅροι τῆς συγχρόνου βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἐπιβάλλονται εἰς αὐτὴν ὅπως καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἠπείρους. Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως φαίνεται ὅτι ὁ τόνος πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ δίδεται ἀπὸ χώρας αἱ ὁποῖαι δὲν ὁμοιάζουν πλέον καθόλου πρὸς τὰς τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ὅπως τὸν ἐγνωρίσαμεν ἕως τώρα.

Ἐὰν ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς ἔχανε τὴν εὐρωπαϊκήν του μορφὴν θὰ μποροῦσε ἀσφαλῶς νὰ ἀλλάξῃ χαρακτῆρα. Θὰ εἶχε βεβαίως ὑποστῇ μεγαλυτέραν κατὰ πολὺ μεταβολὴν ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἦσαν οἱ νικηταί. Ἡ παραγωγὴ τῆς ἠπείρου θὰ εἶχεν ἀποκτήσει ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀναμφισβήτητον καὶ μεγαλειώδη αὔξησιν, θὰ εἶχεν ἐπίσης ἀποκτήσει συγκεντρωμένην στρατιωτικὴν δύναμιν ἡ ὁποία θὰ τῆς παρεῖχε τὴν δυνατότητα νὰ κατακτήσῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸν πλανήτην μας. Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἔφθασε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Γνωρίζομεν ὅμως τί τοῦ ἐστοίχισε τοῦτο καὶ δὲν μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε ἄνευ τρόμου τὸ τίμημα τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπληρώναμεν ἐὰν ἡ Εὐρώπη ἔχανε τὴν ψυχήν της.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι θὰ μποροῦσαν νὰ ὑποτάξουν τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως εἰς τὰς νέας ἀνάγκας μὲ ἄλλον τρόπον, ὄχι βεβαίως στρατιωτικὸν ἀλλὰ οἰκονομικόν. Αἱ Ἀμερικανικαὶ ἀντιλήψεις περιέχουν ὡρισμένας ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι μᾶς ἀνησυχοῦν

λόγῳ τῶν τάσεων τὰς ὁποίας συνεπάγονται: ὑπερβολικὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τυποποίησιν, κλίμακα ἀξιῶν ἡ ὁποία δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ποσότητα καὶ τέλος — γνώρισμα σχετικῶς νέον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας—μεγάλην ὀρθοδοξίαν. Αὐτὸ ἀπαιτοῦν αἱ ἀνάγκαι μιᾶς παραγωγῆς βασιζομένης ἐπὶ τῆς τυποποιήσεως, καὶ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους ἡ ἀναπόφευκτος ἐπίδρασις μιᾶς ἠπείρου, ἑνὸς κλίματος, καὶ μιᾶς κοινωνίας αἱ ὁποῖαι εἶναι ξέναι πρὸς ἡμᾶς θὰ μποροῦσαν κάλλιστα, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, νὰ διαμορφώσουν ἀνθρώπους τελείως διαφορετικοὺς ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἐν τούτοις εἰς αὐτὴν ἴσως τὴν χώραν εὑρίσκεται εἰς τὸ ἑξῆς τὸ ὕψιστον καταφύγιον τοῦ δυτικοῦ πνεύματος ὑπὸ τὴν ἀνθρωπιστικήν του μορφήν. Δὲν ὑπάρχει πράγματι περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐλευθέρα παράδοσις τοῦ 18ου αἰῶνος νὰ διετηρήθη περισσότερον ζωντανή, ὅπου ἡ Χριστιανικὴ ἐπίδρασις, ὑπὸ τὴν ἀτομιστικήν της μορφὴν νὰ εἶναι ἰσχυροτέρα· οὔτε ὑπάρχει ἐπίσης χώρα ὅπου ὁ πόθος τῆς μαθήσεως νὰ εἶναι ζωτικώτερος, ὁ ἰδεαλισμὸς εἰλικρινέστερος, ὅπου ἡ ἀνθρωπίνη ἀρετή, ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, νὰ ἔχη διατηρηθῆ καλύτερα.

Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ἡ Ρωσία παρουσιάζει τὰ αὐτὰ γνωρίσματα τῆς μάζης ποὺ μᾶς ἀνησυχοῦν: ἡ γεωγραφική, δημογραφικὴ καὶ οἰκονομικὴ της σύνθεσις δὲν εἶναι τοῦ ἀναστήματος τῆς Εὐρώπης καὶ ἕνα τόσον σημαντικὸν γεγονὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνη ἄνευ συνεπειῶν. Εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, αἱ ρωσικαὶ λύσεις τείνουν νὰ ὁμοιάζουν πρὸς λύσεις ἀμερικανικὰς περισσότερον παρὰ ἰδικάς μας, διότι καὶ αἱ δύο χῶραι ἔχουν ὡς χαρακτηριστικόν των τὴν μᾶζαν. Ἀλλὰ τὸ ἄτομον εἰς τὴν Ρωσίαν ἀμύνεται πολὺ ὀλιγώτερον παρὰ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, διότι, τὸ ἀσιατικὸν στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ἔχει δὲν τὸ προτρέπει πρὸς ἀντίστασιν. Ὁ μυστικισμὸς ἐπίσης αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος δίδει ἰσορροπίαν εἰς τὸν διακεκηρυγμένον ὑλισμὸν τοῦ ἐπισήμου του δόγματος, δὲν εἶναι δυτικῆς φύσεως.

Ὑπὸ τὰς ἀπόψεις αὐτάς, μία Δύσις ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν Ρωσίαν δὲν θὰ ἦτο πλέον τελείως δυτική.

Ὑπὸ τοιαύτας διαφόρους ἐπιδράσεις, εἶναι ἀναπόφευκτον ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς νὰ μεταβληθῆ: τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸ τὸ κέντρον βαρύτητος δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήση νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ εἶναι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποφασιστικόν. Διὰ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως ἤρχισεν ἕνα νέον κεφάλαιον τῆς Δύσεως. Ἕνα ἄλλο κεφάλαιον ἀρχίζει μὲ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον: ἂς εὐχηθῶμεν παρ' ὅλα ταῦτα νὰ διατηρηθῆ ἡ ἑνότης τῆς ἱστορίας της.

ΧΕΡΜΠΕΡΤ ΕΒΑΤΤ

Τοῦ JULES ARCHER

(Ἀπὸ τὸ «United Nations World», Νέα Ὑόρκη)

Σκίτσο τοῦ Kelen, ἀπὸ τὸ «New Republic», Νέα Ὑόρκη

Ἀν ὅσο θὰ ζοῦμε ἀκόμα δοθῆ ποτὲ ἡ εὐκαιρία νὰ σχηματιστῆ ἕνας «Ὀργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Πλανητῶν», δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Αὐστραλὸς Χέρμπερτ Ἔβατ θὰ εἶναι ὁ φλογερὸς ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων τῶν μικρῶν πλανητῶν (τῆς Γῆς, τοῦ Ἄρη ἢ τῆς Ἀφροδίτης). Σήμερα εἶναι πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὸ Παλαιστινιακὸ καὶ στὸ φανατικὸ ἀγώνα ποὺ ἔγινε γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῆς συνελεύσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἦταν ὁ μόνος σοβαρὸς ἀντίπαλος τοῦ νικητῆ δρ. Ἀράνχα.

Ἂν σήμερα οἱ ἄλλοι πλανῆτες δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀκούση γιὰ τὴν Αὐστραλία ἢ γιὰ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν της, δὲν πρέπει νὰ νομίσετε πὼς φταίει γι' αὐτὸ ὁ εὔγλωττος, λαμπρὸς καὶ ἐγωϊστὴς δρ. Ἔβατ. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ μὲ τὴ δυνατὴ πνοή του καθάρισε τὴ σκόνη ποὺ σκέπαζε τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστραλίας — ὑπουργεῖο ἄλλοτε ἀσήμαντο — θάμπωσε τοὺς συμπατριῶτες του καὶ ἄφησε κατάπληκτο τὸν κόσμο μὲ τὴν ἱκανότητά του, γιατὶ κατώρθωσε νὰ μεταβάλη τὴν ἀδύναμη φωνὴ τῆς Αὐστραλίας σ' ἕνα προκλητικὸ βρυχηθμό.

Στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο, ὅταν δημιουργήθηκε ὁ Ὀργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὁ Ἔβατ ἐπέτυχε ὅλα ὅσα ζήτησε ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα. Προσπάθησε νὰ ἑνώση τοὺς «πτωχοὺς συγγενεῖς» τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξουδετερώση τὸ δικαίωμα τοῦ βέτο ποὺ εἶχαν οἱ πέντε μεγάλες δυνάμεις: ἡ Ρωσία, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἡ Μεγάλη Βρεταννία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Κίνα. Ἡ πολιτική του αὐτὴ ἀπέτυχε γιατὶ ἦταν μᾶλλον οὐτοπία, ἔγινε ὅμως ἀφορμὴ νὰ μεγαλώση τὸ ἀνάστημά του καὶ ἡ Αὐστραλία νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς ἀρχηγὸς καὶ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῶν μικρῶν κραιῶν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν· καταπληκτικὴ πολιτικὴ ἐπιτυχία γιὰ ἕνα ἔθνος ποὺ ὁ πληθυσμός του εἶναι μικρότερος ἀπὸ τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ὁ Ἔβατ κατήγγειλε τὶς ἀοριστίες τῆς συμφωνίας τοῦ Ντάμπαρτον Ὄουκς καὶ τὴν ἔλλειψη σεβασμοῦ ποὺ ἔδειχνε γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν μικρῶν κρατῶν καὶ πρότεινε 38 τροποποιήσεις στὸν Κατοστατικὸ Χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν· οἱ 14 ἔγιναν δεκτὲς καὶ 12 ἄλλες ἀποδείχτηκαν σωστὲς ἀπὸ τὶς ἀλλαγὲς ποὺ ἀκολούθησαν. Τὸ Κοινωνικὸ καὶ Οἰκονομικὸ Συμβούλιο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ποὺ προορισμός του εἶναι νὰ φροντίζη γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ τὴ βελτίωση τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου — μέσων ἀπαραιτήτων γιὰ τὴν παρεμπόδιση τοῦ πολέμου — χρωσιᾶ τὴ δύναμή του ἀποκλειστικά, ἢ σχεδὸν ἀποκλειστικά, στὶς προσωπικὲς ἐνέργειες τοῦ Ἔβατ.

Στὰ δυὸ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν μετὰ τὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἡ φήμη τοῦ Ἔ-

βατ ὅτι ἦταν μεγαλοψυὴς προφήτης αὐξήθηκε ἀκόμη περισσότερο. Μὲ τρόμο εἶδε ὁ κόσμος νὰ μεγαλώνη τὸ χάσμα ποὺ χώριζε τὴ Ρωσία ἀπὸ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, καὶ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας νὰ χάνη κάθε δύναμη μπροστὰ στὸ βέτο τῶν μεγάλων Δυνάμεων στὸ Λέϊκ-Σαξές. Ὁ Ἔβατ. ἔνοιωσε μεγάλη ἱκανοποίηση, ὅταν μπροστὰ σὲ ὅλη τὴ Συνέλευση ποὺ τὸν ἄκουε προσεκτικὰ μπόρεσε νὰ φωνάξη: «Ἐγὼ ὅλα αὐτά, τὰ εἶχα πῆ».

Ὅταν ὁ στρατηγὸς Μάρσαλ πρότεινε νὰ συσταθῆ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἀντιπροσώπους 55 κρατῶν ποὺ θὰ συνεδρίαζε χωρὶς διακοπὲς καὶ θὰ ἦταν ὁ ἀντίπαλος τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας — ὁ Ἔβατ χαιρετίζοντας αὐτὴ τὴν πρόταση, εἶπε πὼς θὰ ἦταν τὸ προγεφύρωμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ἐξαπολυόταν ἡ γενικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ βέτο. «Ἡ ἀντιπροσωπία τῆς Αὐστραλίας εἶναι πολὺ εὐτυχής», φώναξε, «ποὺ ἡ Κυβέρνηση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια, δηλώνει δημοσίᾳ στὴ Συνέλευση τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν πὼς κατὰ τὴ γνώμη της, δὲν πρέπει νὰ γίνεται πιὰ χρήση τοῦ βέτο στὸν εἰρηνικὸ διακανονισμὸ τῶν διεθνῶν ζητημάτων.»

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Ἔβατ βάζει τὸ χεράκι του σχεδὸν παντοῦ· ἔτσι πῆρε τὸ μέρος τοῦ Περοῦ ὅταν ἡ χώρα αὐτὴ ζήτησε μ' ἐπιμονὴ νὰ ἔχουν ἐλεύθερη εἴσοδο οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ τύπου στὶς συνεδριάσεις τῆς Συνελεύσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, καὶ κέρδισε. Καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Περοῦ, κυριολεκτικὰ κατάπληκτος, πρότεινε νὰ γίνη ψήφισμα ποὺ νὰ ἀναγνωρίζη τὴ συμβολὴ τῶν μικρῶν ἐθνῶν στὴ συνδυάσκεψη, σὰν «φόρος τιμῆς στὸν Χέρμπερτ Ἔβατ, Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστραλίας, τὸν καλύτερο ὑπερασπιστὴ τῶν μικρῶν κρατῶν». Ἡ πρόταση ἔγινε ὁμόφωνα δεκτή.

Ἦταν λοιπὸν ἀναπόφευκτο ὕστερα ἀπ' αὐτά, νὰ ἐκλεγῆ ἡ Αὐστραλία στὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίνου, γιὰ τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς κυριώτερες ἔκτακτες ἕδρες τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Ὁ Ἔβατ ἀγωνίστηκε μὲ πεῖσμα γι' αὐτὴν τὴν τιμὴ καὶ μὲ τὴν ἐξυπνάδα του ἀπέκλεισε ἄλλα κράτη μὲ πολὺ μεγαλύτερο πληθυσμὸ ἀπὸ τὴν Αὐστραλία, ὑποστηρίζοντας ὅτι τὶς μὴ μόνιμες ἕδρες ἔπρεπε νὰ τὶς ἔχουν τὰ κράτη ποὺ εἶχαν συμβάλλει περισσότερο στὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Παρ' ὅλο ποὺ ἡ Αὐστραλία κατηγόρησε τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ὅτι δὲν ἔδειξε προθυμία νὰ ἐξετάση κατὰ βάθος τὸ ζήτημα τοῦ Ἰράν, δὲν ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ Κρεμλίνο καμιὰ ὀργισμένη ἀπειλὴ ἐναντίον τοῦ Ἔβατ. Γιατί ἄραγε; Καὶ ἐδῶ ὁ Ἔβατ δείχτηκε λεπτὸς πολιτικός. Ἡ Ρωσία γνώριζε τοὺς φίλους της καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς—ἐκείνη τὴν ἐποχὴ — ἦταν καὶ ὁ δρ. Ἔβατ. Εἶχε πλέξει ἐντελῶς φανερὰ τὸ ἐγκώμιο τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας· εἶχε ὑποστηρίξει τὰ δικαιώματά της γιὰ μιὰ ἐδαφικὴ ἐξασφάλιση καὶ εἶχε ἐπιτεθῆ μὲ μεγάλη δηκτικότητα ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δυσπιστοῦσαν ἀπέναντί της. Ὡστόσο ὑποστήριζε σταθερὰ ὅτι ἡ Ρωσία, ὅπως καὶ κάθε ἄλλο μέλος τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἔπρεπε νὰ διακανονίζη τὶς διαφορές της μπροστὰ στὸ βῆμα τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης.

Ἦταν ὅμως ἀναπόφευκτο, αὐτὴ ἡ ἐκτίμηση τοῦ Ἔβατ γιὰ τὴ Ρωσία καὶ τῆς Ρωσίας γιὰ τὸν Ἔβατ νὰ μὴ διατηρηθῆ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανειλημμένη ἄσκηση τοῦ βέτο. Κάθε φορὰ ποὺ οἱ Ρῶσοι ἀσκοῦσαν τὸ βέτο, ὁ Ἔβατ βρισκόταν στὴ δύσκολη θέση τοῦ ἀκροβάτη τοῦ ἱπποδρομίου, ποὺ ἱππεύει δυὸ ἄλογα καὶ τὸ καθένα τους τραβάει πρὸς διαφορετικὴ διεύθυνση· ὑποχρεωμένος ὅμως νὰ διαλέξη, προσδέθηκε στὸ ἅρμα ἐκείνων ποὺ πολεμοῦσαν τὸ βέτο, πράγμα βέβαια ποὺ τὸν ἔκανε γρήγορα νὰ πάρη ἀντισοβιετικὴ θέση. Καὶ ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ἐ-

κλεγῆ ὁ πρόεδρος τῆς σημερινῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ποὺ θὰ διαδεχόταν τὸν κ. Πὼλ Ἀνρὺ Σπάακ, ἡ Ρωσία δὲν ξέχασε τὴ στάση του. Ὁ Ἔβατ ἔχασε τὴν ἔκλογὴ γιατὶ ἀντέδρασε ἡ Ρωσία. Γιὰ νὰ παρηγορηθῆ ὅμως πῆρε τὴν ἀμέσως σημαντικώτερη θέση ὕστερα ἀπὸ τὴν προεδρία τῆς Συνελεύσεως, τὴν προεδρεία τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ Παλαιστινιακό.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἔβατ καὶ τὸ Ρωσικὸ μπλὸκ δὲν τὰ πηγαίνουν καὶ πολὺ καλά. Ὁ Ἔβατ καὶ ὁ Βισίνσκυ διασταύρωσαν τὰ σπαθιά τους στὴ Γενικὴ Συνέλευση, ὅταν ἔγινε πρόταση νὰ μπῆ τὸ ζήτημα τῆς Κορέας καὶ ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης μὲ τὴν Ἰταλία στὴν ἡμερήσια διάταξη τοῦ Συμβουλίου Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ὁ Ἔβατ κατηγόρησε τὸν Βισίνσκυ ὅτι ζητάει νὰ ἑρμηνεύη κατὰ γράμμα τὴ διάταξη καὶ κατέρριψε τὶς ἀντιρρήσεις τῆς Ρωσίας, διακηρύσσοντας ὅτι ἡ Αὐστραλία εἶχε τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ τὴ Ρωσία προκειμένου νὰ δώση τὴ γνώμη της γιὰ τὴ συνθήκη τῆς εἰρήνης μὲ τὴν Ἰταλία, «γιατὶ οἱ Αὐστραλοὶ στρατιῶτες πολεμοῦσαν καὶ σκοτώνονταν στὴν Ἰταλία πολὺ πρὶν ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία κηρύξει τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἰταλίας».

Τελικά, ὅταν ὁ Βισίνσκυ ξέσπασε ἐναντίον ἐκείνων ποὺ προκαλοῦν τὸν πόλεμο, εἰρωνικὰ ὁ Ἔβατ εἶπε ὅτι αὐτὸ δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας πώς, ἂν δὲν μπορῆς νὰ στηρίξης τοὺς δικούς σου ἰσχυρισμούς, προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλευτῆς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἀντιπάλου σου. Γιὰ ἀντσμοιβὴ ἡ Σοβιετικὴ Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση κατεδίκασε ἀπὸ τὶς στῆλες της τὸν Ἔβατ σὲ θάνατο, βάζοντάς τον στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸν Τροῦμαν καὶ τὸν Τσῶρτσιλ.

Ὁ Ἔβατ εἶχε κερδίσει ἤδη πολλὲς δάφνες. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ μεγάλη του ἐπιμονὴ ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση περιώρισε τὴν ἐξουσία τοῦ Στρατηγοῦ Μὰκ Ἄρθουρ στὴν Ἰαπωνία, προστέθηκαν στὸ στεφάνι του καὶ ἄλλες. Δέχτηκε νὰ σχηματιστῆ μιὰ Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Ἄπω Ἀνατολὴ μὲ ἀντιπροσώπους ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη ποὺ εἶχαν πολεμήσει ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας. Ὁ Ἔβατ ὀνομάστηκε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ ἐμπνευστὴς τῶν προτάσεων τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ νὰ καταστραφῆ ριζικὰ ὁ οἰκονομικὸς σκελετὸς τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς δυνάμεως τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ ὕστερα ὁδήγησε στὸ σχηματισμὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Συμβουλίου Ἐλέγχου στὴν Ἰαπωνία, ποὺ ἔργο του εἶναι νὰ φροντίζη νὰ ἐκτελοῦνται σωστὰ τὰ σχέδια τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ δημοκρατικοποίηση τῆς Ἰαπωνίας.

Ὅταν πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Ἔβατ πῆγε στὴν Ἰαπωνία, σχολίασε δύο ἐνέργειες τοῦ Μὰκ Ἄρθουρ: πρῶτα τὸ ὅτι ἔδωσε ἄδεια νὰ γίνη μιὰ φαλαινοθηρικὴ ἀποστολὴ στὸν Ἀρκτικὸ καὶ δεύτερο τὸ ὅτι ἐπέτρεψε στοὺς Ἰάπωνες νὰ ἐκμεταλλευθοῦν καὶ πάλι τὰ ἀποθέματα φωσφόρου τοῦ Ἄνγκουαρ Ἄϊλαντ. Ἐπίσης ἔκανε τὴν ὑπόμνηση ὅτι, τουλάχιστον στὴ συνθήκη εἰρήνης μὲ τὴν Ἰαπωνία, ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ἡ Αὐστραλία μεγάλη δύναμη.

Ὁ Ἔβατ ἐπέτυχε γιὰ τὴν Αὐστραλία ὅ,τι κανεὶς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν κατώρθωσε ποτὲ νὰ κάνη σὲ ὅλη της τὴν ἱστορία. Ἔκανε ὅλο τὸν κόσμο νὰ παραδεχτῆ ὅτι ἡ Αὐστραλία ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται μεγάλη δύναμη τοῦ Εἰρηνικοῦ. Καὶ κατάργησε μιὰ γιὰ πάντα τὴν παλιὰ παράδοση τῆς Συμπολιτείας σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἀποφασίζει καὶ οἱ Κτήσεις λένε «ἀμήν». Ἀπὸ τότε τὸ λεπτὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς Μεγ. Βρεττανίας καὶ τῶν Κτήσεών της παρουσιάζεται ἀπὸ ἐντελῶς καινούρια σκοπιά. Τὸ Λονδίνο καὶ οἱ κτή-

σεις ἔχουν καταλάβει ὅτι θὰ κερδίσουν περισσότερα στὸν Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἂν οἱ κτήσεις ἐνεργοῦν σὰν κράτη ἀνεξάρτητα καὶ ὄχι σὰν ἀνδρεικέλλα. Κανεὶς ὅμως δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι σὲ περίπτωση ψηφοφορίας γιὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν συμφέροντα τῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Ἀγγλία καὶ οἱ Κτήσεις της θὰ ψηφίσουν σὰν νὰ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος.

Στὸ Κοινοβούλιο τῆς Αὐστραλίας ἡ ἀντιπολίτευση κατέκρινε τὸ ἔργο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἔβατ, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι ἔβαζε σὲ κίνδυνο τὴν ἀσφάλεια τῆς Αὐστραλίας, προσδένοντας τὴ χώρα περισσότερο στὸ ἐπικίνδυνο ἅρμα τοῦ Ο.Η.Ε. παρὰ σὲ μιὰ Ἀγγλοαμερικανικὴ Συμμαχία στὶς γραμμὲς ποὺ πρότεινε ὁ Τσῶρτσιλ.

«Ἐκεῖνοι ποὺ βάζουν σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τοῦ Ο.Η.Ε.», εἶπε ὀργισμένος ὁ Ἔβατ, «ὑπονομεύουν τὸ καλύτερό μας προπύργιο ἐναντίον ἑνὸς τρίτου παγκοσμίου πολέμου». Οἱ ἐχθροί του τὸν κατηγόρησαν ἀκόμη ὅτι ἐγκατέλειψε τὸν ἔλεγχο τῶν ἐδαφῶν τῆς Αὐτραλίας γιατὶ προσφέρθηκε νὰ τοποθετήση τὴ Νέα Γουϊνέα καὶ τὸ Ναουροῦ ὑπὸ τὴν ἐντολὴ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Συγχρόνως τὸν κατηγόρησαν ὅτι ἀρνήθηκε νὰ παραδόση στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες αὐστραλιανὰ ἐδάφη γιὰ βάσεις, χρήσιμες γιὰ τὴν κοινὴ ἄμυνα. Καὶ οἱ δυὸ ἐπιθέσεις στὴν πραγματικότητα εἶναι τελείως μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Ὁ Ἔβατ εἶπε ψύχραιμα καὶ σταθερά: «Ἡ Κυβέρνηση δὲν θὰ ὑπογράψη καμμιὰ συμφωνία ποὺ θὰ ἐξασθενήση τὸν ἔλεγχο τοῦ λαοῦ πάνω στὰ ἐδάφη του». Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως δὲν διστάζει νὰ καλέση τὸν Ο.Η.Ε. νὰ κρίνη τὴ διοίκηση τῶν ἐδαφῶν ποὺ κατέχει ἡ Αὐστραλία. Δέχεται ἀκόμη νὰ μοιράση μὲ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τὶς βάσεις τῆς Αὐστραλίας στὸν Εἰρηνικό, μὲ τὸν ὅρο βέβαια, ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση θὰ δεχθῆ νὰ μοιράση καὶ τὶς δικές της βάσεις μὲ τὴν Αὐστραλία.

Ὁ ἄνδρας ποὺ ἔδωσε στὴν Αὐστραλία μιὰ ἐξωτερικὴ πολιτική, ἄρχισε νὰ διακρίνεται ὅταν, νέος ἀκόμη, σπούδαζε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Σιντνεῦ μὲ ὑποτροφίες καὶ κέρδιζε βραβεῖα. Τελείωσε τὶς σπουδές του καὶ πῆρε δίπλωμα ἀνωτέρων σπουδῶν καὶ διδάκτορος τῆς νομικῆς. Ἔγινε ἐπιμελητὴς τῆς ἕδρας τῆς φιλοσοφίας καὶ ἔδινε μαθήματα ἑρμηνείας τῶν νόμων.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ἄνοιξε καὶ δικηγορικὸ γραφεῖο καὶ στὰ τριάντα ἕνα του χρόνια ἔγινε ἐθνικὸς ἥρωας ἀναλαμβάνοντας τὴν ὑπεράσπιση δύο συνδικαλιστικῶν ἀρχηγῶν ποὺ κινδύνευαν νὰ ἐξοριστοῦν. Κέρδισε τὴ δίκη καὶ ἡ ἀνταμοιβή του ἦταν νὰ ἐκλεγῆ Ἐργατικὸς Βουλευτὴς στὴ Νομοθετικὴ Συνέλευση τῆς Νοτίου Οὐαλίας.

Τέσσερα χρόνια ἦταν βουλευτής· ὕστερα, στὰ τριάντα ἕξη του, τὸ 1930, ἔγινε δικαστὴς στὸ Ἀνώτατο Δικαστήριο τῆς Αὐστραλίας. Ποτὲ τόσο νέος δικαστικὸς δὲν εἶχε πάρει αὐτὴ τὴ θέση. Μέσα στὶς λίγες ἐλεύθερες ὧρες ποὺ τοῦ ἄφηναν οἱ τόσες του ἀσχολίες, βρῆκε τὸν καιρὸ νὰ γράψη 7 βιβλία· τὰ πιὸ γνωστὰ εἶναι: «Ἐργατικὸς ἡγέτης τῆς Αὐστραλίας», «Πσράξενη Ἐπανάσταση» καὶ «Ἀδικία μέσα στὸ Νόμο».

Στὰ 1940 — ἱστορικὸ γεγονὸς — ἦταν ὁ πρῶτος δικαστὴς τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου ποὺ κατέβηκε στὸν πολιτικὸ στιβο. Ἀφοῦ ἔδωκε τὴν παραίτησή του ἀπὸ δικαστὴς — κατ' ἀπαίτηση τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος — ἐξελέγη βουλευτὴς στὴ Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων.

Ἡ Κυβέρνηση Μένζις (ὄχι Ἐργατική) τὸν διώρισε μέλος στὸ Συμβουλευτικὸ Πολεμικὸ Συμβούλιο. Ὅταν τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1941, ἡ Κυβέρνηση Κάρτιν (Ἐργατική) ἀνέβηκε στὴν ἀρχή, ὁ Ἔβατ ἔγινε ὑπουργός. Ἔτσι ἄλλη μιὰ συνήθεια καταργήθηκε.

Στὴν πολιτικὴ τῆς Αὐστραλίας δὲν συνηθίζεται νὰ δίνουν θέσεις ὑπουργῶν σὲ «παρεισάκτους», δηλαδὴ σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ὑπηρέτησαν πολὺ καιρὸ καὶ πιστὰ τὸ κόμμα ποὺ βρίσκεται στὴν ἀρχή.

Ὡστόσο ἡ δυσπιστία ὡρισμένων Ἐργατικῶν μετριάστηκε ὅταν κατάλαβαν πόσο καλὰ χρησιμοποίησε τὴ θέση του ὁ Ἔβατ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. «Ἡ βοήθεια τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ νομικοῦ γιὰ τὴν Ἐργατικὴ Κυβέρνηση εἶναι πολύτιμη», ἔλεγαν μ' εὐχαρίστηση, «καὶ ἡ παρουσία του στὴν Κυβέρνηση τῆς δίνει ἕναν ἀέρα πνευματικὸ ποὺ, δυστυχῶς, θὰ ἔλειπε ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτός». Ὡστόσο ἡ μεγάλη μάζα τῶν συνδικαλιστῶν ἀρχηγῶν δὲν θὰ εἶχε καμιὰ διάθεση νὰ τὸν ὑποστηρίξη γιὰ Πρωθυπουργό.

Δὲν τὸν ἐμπιστεύοντσι γιατὶ δὲν ἔχει πεῖρα τοῦ ἐργατικοῦ Κόσμου καὶ γιατὶ εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ὑτουργοὺς ποὺ δὲν ἀνῆκε ποτὲ σὲ Συνδικάτο. Ἀκόμη, ἀντίθετα μὲ τὸν Πρωθυπουργὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου Τζὼν Κάρτιν καὶ τὸν σημερινὸ Μπὲν Τσίφλιυ, ὁ Ἔβατ δὲν ἔχει τίποτα κοινὸ μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ προσωπικότητα του καὶ οἱ τρόποι του ἔχουν δημιουργήσει πολλοὺς ἐχθρούς Εἶναι ἀπότομος μέχρι ἀναιδείας καὶ δὲν κάνει κσμιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ κρύψη τὴν περιφρόνησή του γι' αὐτοὺς ποὺ θεωρεῖ πνευματικὰ κατώτερους ἀπ' αὐτόν· καὶ κάποιος Καμπέρα εἶπε πολὺ ἔξυπνα πὼς «ὅλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κ. Ἔβατ, ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία».

Ὁ κόσμος κατάπληκτος ἀπὸ τὸν Ἔβατ τὸν πολιτικό, ἀνσρωτιέται ἴσως γιὰ πιὸ λόγο εἶναι πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστραλίας ὁ Μπὲν Τσίφλεῦ, ποὺ τ' ὄνομά του εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο, καὶ ὄχι αὐτός. Ὡστόσο οἱ ἐργατικοὶ ἡγέτες τῆς Αὐστραλίας, ὑποχρεωμένοι νὰ συννεργάζωνται μὲ τὸν Ἔβατ, προτιμοῦν νὰ ἀφήνουν τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος στὰ χέρια τοῦ ἔξυπνου πρώην μηχανοδηγοῦ ποὺ ἡ πίστη του στὸ Ἐργατικὸ Κόμμα εἶναι ἀπὸ γρανίτη τὸ ἴδιο σκληρό, ὅσο καὶ ὁ ἐγωκεντρισμὸς τοῦ Ἔβατ.

Ἴσως ὁ παλαίμαχος δημοσιογράφος Καμπέρα νὰ εἶχε δίκιο ὅταν εἶπε:

«Ὁ Ἔβατ εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ πσράδοξου». «Σὰν μαχητὴς γιὰ τὰ δίκαια τῶν μικρῶν κρατῶν ὅλου τοῦ κόσμου, μπορεῖ νὰ κατσταχθῆ στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὸν Φρ. Ροῦζβελτ. Σὰν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κατώρθωσε νὰ δώση στὴν Αὐστραλία μιὰ θέση στὸν κόσμο. Σὰν ἄτομο εἶναι πεισματάρης, φιλόδοξος καὶ ἐγωϊστής. Ἔχω τὴ γνώμη πὼς ἡ ἰδέα ποὺ σχηματίζει κανεὶς γιὰ τὸν Ἔβατ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν τὸν διαβήξη, ἂν τὸν ἀκούσει ἢ ἂν ἐργάζεται μαζί του».

Ο ΠΑΝΣΛΑΒΙΣΜΟΣ εἶναι ἕνα κίνημα ποὺ προσπαθεῖ νὰ διαλύση ὅ,τι ἔχει κάμει ἱστορία μιᾶς χιλιετηρίδος. Δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ πετύχη τὸ σκοπό του χωρὶς νὰ ἐξαφανίση ἀπὸ τὸν χάρτη τῆς Εὐρώπης τὴν Τουρκία, τὴν Οὐγγαρία καὶ τὴ μισὴ Γερμανία. Ἐὰν τὸ πετύχη αὐτό, ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ διατηρηθῆ εἶναι ἡ ὑποδούλωσις τῆς Εὐρώπης. Ὁ Πανσλαβισμὸς ἔχει γίνει ἀπὸ ὄρθρο πίστεως πολιτικὸ πρόγραμμα. Τώρα πιὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ Ρωσία ἀλλὰ ὁλόκληρο τὸ Πανσλοβιστικὸ κίνημα ποὺ ἀπειλεῖ νὰ βασιλεύση πάνω στὰ ἐρείπια τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι ἡ Εὐρώπη ἔχει νὰ διαλέξη μεταξὺ τῆς δουλείας ἢ τῆς πλήρους καταστροφῆς τοῦ κέντρου τῆς ἐπιθετικῆς της δυνάμεως, δηλ. τῆς Ρωσίας.

KARL MARX, στὸ «Neue Oderzeitung», «Ἀπρίλιος 1855

Ἕνας σύγχρονος Τσέχος καλλιτέχνης

(Ἀπὸ τὸ «Signature», Λονδίνο)

Ὁ Σβολίνσκυ εἶναι Τσέχος καί, μὲ τὴν πρώτη ματιά, ἴσως νὰ θελήση κανεὶς ν' ἀποδώση στὴν καταγωγή του τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ ξεχύνονται ἀδιάκοπα ἀπὸ ὅλο του τὸ ἔργο, ἰδιαίτερα τὴν προσεκτικὴ τεχνικὴ καὶ μιὰ δυνατὴ καὶ ζωηρή, σχεδὸν «χωριάτικη» ἔκφραση. Ὡστόσο ὑπάρχει κάποια ἀνάμιξη στὸ ἔργο τοῦ Σβολίνσκυ, ἀποτέλεσμα τῆς κατανοήσεως τῶν διεθνῶν τύπων τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὡστόσο συνδυάζονται γιὰ νὰ δώσουν ἕνα προσωπικὸ στὺλ ποὺ ἑνώνει τὰ διάφορα δείγματα τῆς δουλειᾶς τοῦ Σβολίνσκυ.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποθέσωμε ὅτι αὐτὸς ὁ καλλιτέχνης, ἐντελῶς αὐθαίρετα καὶ μὲ πνεῦμα φτωχοῦ ἐκλεκτισμοῦ ἔχει υἱοθετήσει διάφορες τεχνοτροπίες ποὺ πλησιάζουν τὶς μεταβαλλόμενες μορφὲς τῆς σύγχρονης αἰσθητικῆς. Τίποτε δὲν θὰ ἦταν πιὸ ἀταίριαστο γι' αὐτόν. Ἀντίθετα, ὅπως κάθε εὐαίσθητος καλλιτέχνης, ἔχει ἀντιδράσει στὸ ἔργο τῶν συναδέλφων του. Καὶ γιὰ νὰ μπορέση ν' ἀντιμετωπίση ὁρισμένα προβλήματα, ἀναγκάστηκε νὰ ἐπινοήση λύσεις παρόμοιες μ' αὐτὲς ποὺ ἔχουν ἤδη βρῆ καὶ ἄλλοι καλλιτέχνες.

Στὸν Σβολίνσκυ βρίσκομε ὅτι μιὰ αἰσθητικὴ γνώση τῆς ὕλης του καὶ τῶν ἐργαλείων ποὺ χρησιμοποιεῖ ἔρχεται πάντα νὰ διορθώση τὸ ἔργο του καὶ νὰ προσαρμόση τὸν καλλιτέχνη στὶς μεθόδους ποὺ πρέπει νὰ χρησιμοποιήση ἀνάλογα μὲ τὸ ἰδιαίτερο κάθε φορὰ ἀντικείμενο ποὺ ἔχει ἐμπρός του.

Τὸ ἐκτεταμένο λοιπὸν πεδίο τῆς τέχνης του ὀφείλεται στὴν πραγματικότητα στὸ σεβασμό του ἀπέναντι στὶς διάφορες τεχνικὲς ποὺ χρησιμοποιεῖ καὶ στὴν κυριαρχία ποὺ ἔχει πετύχει στὴν κάθε μιὰ ἀπ' αὐτές.

Ἐν τούτοις ἀνάμεσα στὰ διάφορα ἐκφραστικὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Σλοβίνσκυ, ὑπάρχει μιὰ ἀμοιβαία συσχέτιση. Ἀπ' τὸ ἕνα μέρος ἡ ἐργασία του ἔξω ἀπὸ τὶς γραφικὲς τέχνες, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ μακρόχρονη καὶ πειθαρχημένη ἐπιμέλειά του στὴν τέχνη τοῦ βιβλίου πλούτισαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.

Δὲν μᾶς κάνει ἔκπληξη ὅταν μερικὲς ἀπὸ τὶς εἰκονογραφήσεις του σὲ βιβλία μᾶς θυμίζουν μωσαϊκὰ ἢ ζωγραφικὴ πάνω σὲ γυαλὶ ἢ ὅταν χρησιμοποιῆ συνθέσεις ποὺ βασίζονται στὶς ἀρχὲς τοῦ χώρου ὅπως ἐννοεῖται στὸ θέατρο. Ὁ Σβολίνσκυ ἐργάστηκε μὲ ἐπιτυχία σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ πεδία καὶ ξέρει καλὰ τί μπορεῖ καθένα ἀπ' αὐτὰ νὰ δώση.

Ὡστόσο στὴν τέχνη του ὑπάρχουν δύο κύριοι συντελεστές: ἡ πεῖρα ποὺ εἶχε ἀποκτήσει πρῶτα σὰν ξυλογράφος, καὶ οἱ γνώσεις του στὴν τυπογραφία καὶ τὴν καλλιγραφία. Ξέρει πῶς νὰ δημιουργῆ εἰκονογραφήσεις ποὺ συνδυάζονται γοητευτικὰ

Ξυλογραφία τοῦ Σβολίνσκυ ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ροζίνα Σεμπράνεκ», 1938.

μὲ τὸ κείμενο καὶ νὰ κανονίζη τὴ σελιδοποίηση, πράγματα συνυφασμένα μὲ τὸ βιβλίο. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ μεγάλη τέχνη ἔχει μιὰ πνευματικὴ πειθαρχία καὶ μιὰ συνέπεια ποὺ δίνουν στὸ ἔργο του πειστικότητα.

Ἡ δύναμη ποὺ ἔχει σὰν σχεδιαστὴς εἶναι φανερὴ· ἐκεῖνο ποὺ τραβᾶ τὴν προσοχὴ εἶναι ὁ λεπτὸς καὶ διαρκῶς νέος τρόπος ποὺ χρησιμοποιεῖ τὴν τέχνη του.

Ὅλ' αὐτὰ δίνουν στὸ ἔργο του μιὰ δύναμη, μιὰ εὐπρέπεια σχεδὸν ἀπίστευτη, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐπιτυχία τῶν εἰκονογραφήσεών του—ἢ μᾶλλον—τὴν πειστικότητα καὶ τὴν αὐθεντικότητα ποὺ κλείνουν μέσα τους.

Ἀπ' αὐτὸ βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἕνα μόνο δείγμα τοῦ ἔργου τοῦ Σβολίνσκυ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ μᾶς τὸν παρουσιάση. Καμιὰ μεμονωμένη του δημιουργία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῆ ὅτι περιέχει τὸ νόημα τῆς τέχνης του. Μόνο πολλὲς συνθέσεις

του καὶ ὅλες μαζὶ μποροῦν νὰ δώσουν μιὰ ἰδέα τῆς ἀξίας τοῦ ταλέντου του. Σὰν ξυλογράφος ἔχει δύναμη καὶ ἀκρίβεια, σὰν γλύπτης λεπτότητα καὶ σταθερὸ χέρι, σὰν λιθογράφος ἐλευθερία, δύναμη καὶ συγκρατημένη συναισθηματικότητα, ἁπλὸς καὶ εὔκολος στὰ σκίτσα ποὺ κάνει γιὰ παιδικὰ βιβλία.

Τὸ πρόσωπο ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Σβολίνσκυ εἶναι γοητευτικὸ καὶ σοβαρό, καὶ ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ τὸ πλησιάσῃ κανεὶς εἶναι ἡ συμπάθεια καὶ ἡ χαρὰ μὲ τὴν ὁποία ἀντικρύζει τὰ λουλούδια, τὰ πουλιά, τὰ ζῶα.

TONI DEL RENZIO

Ξυλογραφία τοῦ Σβολίνσκυ χωρὶς τίτλο.

«ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΜΟΥ, ΕΙΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΝΑ»

H. G. G. HERKLOTS

('Από τὸ «Pilgrimage to Amsterdam», ἔκδ. Student Christian Movement Press, Λονδίνο)

Στὸ τέλος τοῦ μηνὸς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐκκλησιῶν ὅλου τοῦ κόσμου θὰ συναντηθοῦν στὸ Ἄμστερνταμ στὴν πρώτη Συνέλευση τοῦ Παγκόσμιου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου. Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ ἀναδημοσιεύομε σήμερα δίνει περιληπτικὰ τὶς ἐνέργειες ποὺ ἔχουν γίνει στὸν περασμένο αἰώνα γιὰ τὴν ἕνωση τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τί ἔχει ἐπιτευχθῆ ὡς σήμερα. Ὕστερα ἀπὸ τὴν περίληψη αὐτὴ δημοσιεύομε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ «De Linie», τοῦ Ἄμστερνταμ, ποὺ ἐξηγεῖ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ Καθολικὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν συμμετέχει στὴν οἰκουμενικὴ αὐτὴ κίνηση.

Πέρασε πιὰ ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ ἕνωση τῶν Χριστιανῶν ὅλου τοῦ κόσμου ἐθεωρεῖτο ἕνα πείραμα στὴν ἀρχή του ἀκόμη. Ὁ Χριστὸς μᾶς εἶπε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου: «Χριστιανοί μου, εἶστε ὅλοι ἕνα».

Τὰ λόγια αὐτὰ ἀντήχησαν μέσα ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὰ γεμάτο Καθεδρικὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Γενεύης. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ ἄκουσαν βρίσκονταν ἀνώτεροι χριστιανοὶ κληρικοὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου: ἀπὸ τὴν Κίνα, τὶς Ἰνδίες, τὴν Ἀμερική, τὴν Ἑλλάδα. Ἀνάμεσα σὲ κείνους ποὺ εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴ Γερμανία ἦταν ὁ πάστορας Νημέλλερ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντεβριγίας. Ὁ ὁμιλητὴς ἦταν κάποιος ποὺ τὸ ὄνομά του ἦταν σεβαστὸ σὲ ὅλους καὶ τὸ τιμοῦσαν ὅλοι οἱ Χριστιανοί. Ἦταν ὁ Ἄϊβιντ Μπέργκραβ, ἐπίσκοπος τοῦ Ὄσλο, ἀρχηγὸς καὶ σύμβολο τῆς πνευματικῆς ἀντιστάσεως τῆς Νορβηγίας ἐναντίον τῆς γερμανικῆς καταπιέσεως. «Πάντα εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ σὲ εὐνοῆ ὁ Θεός. Αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη μας», εἶπε. Αὐτὸ ἔγινε στὶς 20 Φεβρουαρίου τοῦ 1946, στὴν πρώτη μεταπολεμικὴ συνεδρίαση τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διεθνοῦς Ἐκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ πρώτη συνέλευση τοῦ Διεθνοῦς Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου πρόκειται νὰ συνέλθῃ στὸ Ἄμστερνταμ τῆς Ὁλλανδίας ἀπὸ τὶς 24 Αὐγούστου ὡς τὶς 5 Σεπτεμβρίου τοῦ 1948· στὴ συνεδρίαση αὐτὴ θὰ ἀντιπροσωπεύωνται σχεδὸν ὅλες οἱ Ἐκκλησίες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Καθολική. Ὅλες οἱ ἐκκλησίες καὶ τῶν 5 ἠπείρων δέχτηκαν τὴν πρόσκληση νὰ στείλουν ἀντιπροσώπους. Σ' αὐτὲς περιλαμβάνονται: ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας, ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπὰρ (στὶς Νότιες Ἰνδίες), οἱ Εὐαγγελικὲς Ἐκ-

κλησίες τῆς Γερμανίας, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τῆς Κίνας, ἡ Ἐκκλησία τῆς Νορβηγίας, ἡ Παλαιὰ Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἡ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία τῶν Ὁλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ὁ Στρατὸς τῆς Σωτηρίας καὶ διάφορες Ἐκκλησίες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Προσκλήσεις στάλθηκαν σὲ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες τοῦ κόσμου «ποὺ δέχονται τὸν Κύριο Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Θεὸ καὶ Σωτήρα».

Τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποὺ τελικὰ θὰ λάβουν μέρος δὲν εἶναι πάρα πολλά. Δὲν περιλαμβάνεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ποὺ πῆρε τὴν ἀπόφαση, μόνη της, νὰ μὴν πάρη μέρος στὶς ἐργασίες τοῦ Συμβουλίου. Ἐπίσης δὲν περιλαμβάνονται πολλοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν· ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία δὲν δέχτηκε ἀκόμη τὴν πρόταση νὰ λάβη μέρος στὸ Συμβούλιο, οὔτε καὶ οἱ Ἐκκλησίες τῶν κρατῶν ὅπου κυριαρχεῖ ἡ Ρωσσικὴ ἐπίδραση. Οἱ λόγοι γι' αὐτὸ εἶναι καθαρὰ πολιτικοί: γιατὶ ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ τῶν κινημάτων ποὺ ὁδήγησαν στὸ σχηματισμὸ αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου ἦταν ἡ συνεργασία τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.

Αὐτὲς εἶναι ἀδυναμίες τοῦ Συμβουλίου ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὶς κρύψωμε. Ὡστόσο ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἔγινε μιὰ καλὴ ἀρχή.

Πῶς συστήθηκε αὐτὸ τὸ Συμβούλιο; Δὲν εἶναι ὑπερβολικὸ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι σχηματίζεται ἐδῶ κι ἕναν αἰώνα. Ὕστερα ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση, τὸ 16ο αἰώνα, γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια φαινόταν ὅτι οἱ Ἐκκλησίες θὰ χωρίζονταν συνεχῶς ὅλο καὶ σὲ μικρότερα μέρη. Στὴν Ἀμερικὴ παλὲς Ἐκκλησίες χωρίζονταν καὶ νέες δημιουργοῦνταν. Ἡ σύγχυση γινόταν χειρότερη, γιατὶ οἱ μετανάστες ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ποὺ εἶχαν διαφορετικὲς ἐθνικότητες, ἔφερναν μαζί τους τὶς Ἐκκλησίες τους. (Ἀνάμεσα στὶς Ἀμερικανικὲς Ἐκκλησίες ποὺ δέχτηκαν τὴν πρόσκληση γιὰ νὰ λάβουν μέρος στὸ Συμβούλιο εἶναι τὸ Ὀρθόδοξο Ρωμανικὸ Ἐπισκοπάτο τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἀφρικανικὴ Μεθοδιστικὴ Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολωνικὴ Ἐθνικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς). Οἱ διαιρέσεις τῆς Ἐκκλησίας ποὺ διαρκῶς αὐξάνονται ἔγιναν παροιμιώδεις καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰρωνικὰ ἀνέφεραν τὶς λέξεις ποὺ ἕνας Χριστιανὸς τοῦ 2ου αἰώνα εἶχε ἀκούσει ἀπὸ ἕναν κατάπληκτο, γεμάτο ἀπορία εἰδωλολάτρη: «Δὲς πόσο ἀγαπημένοι εἶναι μεταξύ τους αὐτοὶ οἱ Χριστιανοί»!

Πολλοὶ ἄνθρωποι φαντάζονται ὅτι τὸ ἴδιο γίνεται καὶ σήμερα. Δὲν ξέρουν ὅτι σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὰ Κράτη ἔχουν πάρα πολὺ χωριστῆ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς ἀνταγωνισμοὺς οἱ Ἐκκλησίες ἔχουν ἑνωθῆ. Στὴ ζωὴ τῶν

Ἐκκλησιῶν τὸ ρεῦμα ἄλλαξε, καὶ τὰ νερὰ κινοῦνται σταθερά. Ἡ ἄμπωτη, τὸ σημάδι τῆς διαιρέσεως, ἔχει μείνει πιὰ μακρυὰ πίσω.

Οἱ μεθοδιστὲς στὴ Βρεταννία εἶναι ἑνωμένοι στὴ Μεθοδιστικὴ Ἐκκλησία τῆς Μεγάλης Βρεταννίας: στὴν Ἀμερικὴ τρία μεγάλα μεθοδιστικὰ θρησκευτικὰ δόγματα σχημάτισαν μία Μεθοδιστικὴ Ἐκκλησία. Στὴ Σκωτία σχεδὸν ὅλοι οἱ Πρεσβυτεριανοὶ συγκεντρώθηκαν καὶ σχημάτισαν τὴν Ἐκκλησία τῆς Σκωτίας.

Σημαντικώτερη ἦταν ἡ ἕνωση τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ ἀντιπροσωπεύουν διάφορες παραδόσεις Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Στὸν Καναδὰ οἱ Μεθοδιστὲς καὶ οἱ Ἀνεξάρτητοι ἑνώθηκαν μὲ τὴν πλειοψηφία τῶν Πρεσβυτεριανῶν γιὰ νὰ σχηματίσουν τὴν Ἡνωμένη Ἐκκλησία τοῦ Καναδᾶ. Στὶς Νότιες Ἰνδίες σχηματίστηκε μιὰ Ἐκκλησία ποὺ περιλαμβάνει ὄχι μόνο Μεθοδιστικά, Ἀνεξάρτητα καὶ Πρεσβυτεριανὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ τὶς Ἀγγλικανικὲς Ἐπισκοπές.

Καὶ δὲν εἶναι μόνο ὅτι τέτοιες ἑνώσεις, ἢ ἄλλες παρόμοιες μ' αὐτὲς ἔχουν γίνει ἢ γίνονται. Στὰ περασμένα τριάντα χρόνια οἱ ἀρχηγοὶ Ἐκκλησιῶν μὲ διαφορετικὲς παραδόσεις καὶ ἀπὸ διαφορετικὰ ἔθνη, ἔμαθαν νὰ σκέπτωνται μαζύ, νὰ προσεύχωνται, νὰ ἐργάζωνται μαζύ: ἔγιναν μιὰ φιλικὴ ὁμάδα σ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ συνήθως ὀνομάζεται «Οἰκουμενικὸ Κίνημα».

Ποῦ ἄρχισε νὰ στρέφεται τὸ ρεῦμα; Αὐτὸ ἔγινε ἀνάμεσα σὲ ἐκείνους ποὺ ζήτησαν νὰ γνωρίσουν τὸ Χριστιανικὸ Εὐαγγέλιο σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν εἶχαν ἀκούσει ποτὲ γι' αὐτό. Πραγματικά, ἀπὸ τὸν 17ο αἰώνα, ὁ Ρίτσαρντ Μπάξτερ κατάλαβε ὅτι οἱ Ἐκκλησίες θὰ ἔμεναν χωρισμένες ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἀναλάμβαναν στὰ σοβαρὰ τὸ ἔργο νὰ ὁδηγήσουν τὸν κόσμο στὸ δρόμο τοῦ Χριστοῦ. Παραπονέθηκε ἐναντίον ἐκείνων ποὺ στὸν καιρὸ του σχημάτιζαν διαρκῶς νέες αἱρέσεις ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ πίστευαν πὼς ἦταν ἅγιοι. «Κι ἔτσι συγκεντρώνουν τὴν Ἐκκλησία ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ νομίζουν πὼς τὴν συγκεντρώνουν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμο.

Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται γιατὶ δὲν ξέρουν τίποτα παραπάνω ἀπ' ὅ,τι βλέπουν, ἢ τουλάχιστον δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τίποτε, καὶ ζοῦν σὰν ἡ Ἀγγλία ἢ ἡ Εὐρώπη νὰ ἀποτελοῦσαν ὅλο τὸν Κόσμο.

Ἕνας χρόνος διαμονῆς στὴν Ἀσία ἢ στὴν Ἀφρικὴ θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς γιατρέψη ἀπ' αὐτὴ τὴν πλάνη». Στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ἀμερική, στὸ τέλος τοῦ 18ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα, Χριστιανοὶ ἀπὸ διαφορετικὰ δόγματα ἑνώθηκαν μὲ τὸ σχηματισμὸ ἱεραποστολικῶν κοι-

νοτήτων. Ἀλλὰ ἡ συνεργασία αὐτὴ ἦταν στὶς πιὸ ἀπομακρυσμένες χῶρες ποὺ δροῦσαν οἱ ἱεραπόστολοι πολὺ πιὸ σημαντική.

Ἐκεῖ ὑπῆρχαν ἐπείγουσες ἀνάγκες ποὺ δὲν τὶς καταλάβαιναν στὶς χῶρες τους: ἐκεῖ ὑπῆρχε ὁ φοβερὸς καὶ παντοτεινὸς κίνδυνος νὰ προσφέρη κανεὶς σὲ ἀνθρώπους ἑνωμένους στὴν εἰδωλολατρεία ἕνα χωρισμένο Εὐαγγέλιο: ἐκεῖ μποροῦσαν νὰ γίνουν νέα πειράματα.

Στὰ 1854, ἔγινε στὴ Νέα Ὑόρκη μιὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραποστολικῆς Ἑνώσεως, ποὺ ἡ πρώτη σειρὰ τῶν συνεδριάσεών της ὁδήγησε στὴν Παγκόσμιο Ἱεραποστολικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἐδιμβούργου, στὰ 1910. Καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ σύνοδο εἶναι ποὺ προέρχονται σχεδὸν ὅλα τὰ σύγχρονα κινήματα, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, γιὰ τὴν ἕνωση τῶν Χριστιανῶν.

Τὸ ρεῦμα ἄλλαξε· καὶ γρήγορα τὸ εἶδαν νὰ στρέφεται πρὸς τρεῖς φανερὲς κατευθύνσεις. Τὸ *πρῶτο* καὶ πιὸ γρήγορο ρεῦμα ἦταν αὐτὸ ποὺ δημιουργήθηκε μὲ τὴ συνεργασία τῶν ἱεραποστόλων. Τὸ *δεύτερο* κινήθηκε ἀργὰ ἀλλὰ στράφηκε σὲ βάθος, καὶ ἐρεύνησε τὴ σημασία τῆς χριστιανικῆς πίστης ποὺ ἔχομε ὅλοι μας καὶ τοὺς λόγους ποὺ προκαλοῦν τὶς διαιρέσεις μας. Τὸ *τρίτο*, πλατὺ μὰ ὅλο καὶ βαθύτερο ὅσο προχωροῦσε, ἦταν τὸ ρεῦμα τῆς συνεργασίας γιὰ κεῖνο ποὺ συχνὰ λέμε ἔμπρακτο Χριστιανισμό.

Τὸ πρῶτο δημιούργησε τὸ Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιο καὶ τὰ Ἐθνικὰ Χριστιανικὰ Συμβούλια σὲ πολλὲς πόλεις· οἱ μεγαλύτεροι σταθμοί του εἶναι οἱ συνεδριάσεις τοῦ Διεθνοῦς Ἱεραποστολικοῦ Συμβουλίου στὴν Ἱερουσαλὴμ στὰ 1928, καὶ στὸ Ταμπαρὰν κοντὰ στὸ Μαδράς, στὰ 1938. Τὸ δεύτερο εἶναι γνωστὸ μὲ τὴν ὀνομασία Κίνηση Πίστεως καὶ Τάξεως, καὶ σταθμοί του εἶναι οἱ συνδιασκέψεις ποὺ ἔγιναν στὴ Λωζάννη στὰ 1927 καὶ στὸ Ἐδιμβοῦργο στὰ 1937. Τὸ τρίτο εἶναι γνωστὸ ὡς Κίνημα Ζωῆς καὶ Ἐργασίας: σταθμοί του εἶναι ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Στοκχόλμης στὰ 1925 καὶ τῆς Ὀξφόρδης, μὲ θέμα τὴν Ἐκκλησία, τὴν Κοινότητα, καὶ τὸ Κράτος, στὰ 1937. Ὕστερα ἀπὸ τὶς Συνδιασκέψεις τοῦ 1937 τὰ δύο τελευταῖα ρεύματα ἑνώθηκαν καὶ συμφώνησαν νὰ σχηματίσουν ἕνα Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Τὸ Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιο διατηρεῖ τὸν ξεχωριστό του χαρακτήρα, ἀλλὰ εἶναι στενὰ συνδεδεμένο, σχετικὰ μὲ τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ προσωπικό του, μὲ τὴ δράση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου.

Στὰ 1937, ἀπὸ τὶς 12-26 Ἰουλίου, ἔγινε στὴν Ὀξφόρδη ἡ Συνδιάσκεψη μὲ θέμα: Ἐκκλησία, Κοινότητα καὶ Κράτος, ποὺ τὴν ὀργάνωσε τὸ Κίνημα Ζωῆς καὶ Ἐργασίας. Σ' αὐτὴν ἔλαβαν

μέρος ἀνώτεροι κληρικοὶ ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸν ἴδιο χρόνο ἀπὸ τὶς 3-18 Αὐγούστου ἔγινε στὸ Ἐδιμβοῦργο ἡ Δεύτερη Διεθνὴς Συνδιάσκεψη γιὰ τὴν Πίστη καὶ τὴν Τάξη. Καὶ σ' αὐτὴν ἔλαβαν μέρος ἀρχηγοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκκλησιαστικοὺς ἀρχηγοὺς ἔλαβαν μέρος καὶ στὶς δύο Συνδιασκέψεις. Ἀκόμη, τὰ ζητήματα τοῦ Ἐμπράκτου Χριστιανισμοῦ ποὺ συζητήθηκαν στὴν πρώτη συνδιάσκεψη ἔθιξαν θεολογικὰ ζητήματα ποὺ συνδέονται στενὰ μὲ κεῖνα ποὺ συζητήθηκαν στὴ δεύτερη. Ἦταν φανερὸ πὼς τὰ δύο ρεύματα ἑνώνονταν· καὶ ἔγινε τότε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὰ δύο Κινήματα γιὰ νὰ καταστρώση τὰ σχέδια τῆς ἑνώσεώς τους σὲ ἕνα Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Στὶς 2 Μαΐου 1938 μιὰ συνδιάσκεψη στὴν ὁποία ἀντιπροσωπεύονταν καὶ τὰ δυὸ Κινήματα ἔγινε στὴν Οὐτρέχτη τῆς Ὁλλανδίας, καὶ συμφώνησε γιὰ τὸ σύνταγμα τοῦ Συμβουλίου. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ πιὰ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει μπῆ στὸ δρόμο τοῦ σχηματισμοῦ του.

Ἦταν ἀκριβῶς ἡ ὥρα ὅπου ἔπρεπε νὰ γίνη: ἡ κλίση πρὸς τὸν ὁλοκληρωτικὸ πόλεμο ἐπιταχυνόταν. Στὴ Βρεταννία οἱ ἄνθρωποι ἔλεγαν ὅτι λίγος καιρὸς μᾶς ἔμενε νὰ ἑτοιμαστοῦμε γιὰ τὴν ἀναπόφευκτη σύγκρουση. Καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία ὁ καιρὸς ἦταν λίγος. Καὶ χρησιμοποιήθηκε καλά. Τὰ σχέδια ποὺ υἱοθετήθηκαν μπορεῖ νὰ φάνηκαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὅτι ἔγιναν στὴν τύχη, τὰ χαρακτήριζε ὅμως μιὰ αἰσιοδοξία πραγματικὰ ἐμπνευσμένη, ἔτσι ποὺ σήμερα μᾶς φαίνονται ψύχραιμα καὶ καλὰ ὑπολογισμένα. Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Συμβουλίου διορίστηκε ἕνας Ὁλλανδός, ὁ δόκτωρ Β. Α. Βίσσερ'τ Χόοφτ ἄνθρωπος μὲ συναίσθηση τοῦ ἔργου ποὺ εἶχε ν' ἀντιμετωπίση γιατὶ εἶχε μιὰ παρόμοια θέση στὴν Παγκόσμια Χριστιανικὴ Ὁμοσπονδία Σπουδαστῶν. Ὁ δρ. Χένρυ Λέϊπερ διορίστηκε Γραμματέας στὴν Ἀμερικὴ καὶ ὁ δρ. Οὐΐλλιαμ Πάτον στὴ Μεγ. Βρεταννία. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὡς τὸν πρόωρο θάνατό του, στὰ 1943, ἦταν ἐπίσης ἕνας ἀπὸ τοὺς Γραμματεῖς τοῦ Διεθνοῦς Ἱεραποστολικοῦ Συμβουλίου, ἐξασφάλισε ὅτι οἱ δύο Οἰκουμενικὲς Ὀργανώσεις ἀντιμετώπιζαν ἑνωμένες τὴν ἀπειλὴ τοῦ πολέμου. Στὰ 1943 ἄρχισαν νὰ γίνωνται σχέδια γιὰ μιὰ Ὑπηρεσία Ἀποκαταστάσεως, ἔτσι ὥστε ὅταν τελείωνε ὁ πόλεμος νὰ μπορῆ γρήγορα νὰ δοθῆ βοήθεια στὶς Ἐκκλησίες ποὺ θὰ εἶχαν ἀνάγκη. Γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ προσετέθησαν στὰ κεφάλαια τῆς Ὑπηρεσίας τὰ χρήματα ποὺ μαζεύτηκαν ἀπὸ ἐράνους ποὺ ἔγιναν στὴ Μ. Βρεταννία τὴν ἡμέρα τῆς Νίκης στὴν Εὐρώπη γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Ἀποκατάσταση τῆς Εὐρώπης. Οἱ Βρεταννικὲς Ἐκκλη-

σίες συγκέντρωσαν μισὸ ἑκατομμύριο λίρες περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι τοὺς εἶχε ὁριστῆ. Ὡστόσο οἱ ἀνάγκες στὴν Εὐρώπη εἶναι συχνὰ πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ ὅ,τι εἶχαν ὑπολογίσει.

Αὐτὰ εἶναι λίγα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ ἔργα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολήθηκε τὸ Συμβούλιο ποὺ ἀκόμη δὲν ἔχει περάσει τὸ στάδιο τοῦ σχηματισμοῦ. Σημαντικότερη ὅμως ἦταν ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη ποὺ σύμβολό της ἔγινε τὸ Συμβούλιο.

«Εἶναι πολὺ παράξενο», εἶπε ὁ Ἐπίσκοπος Μπέργκραβ, «ὅτι ἀκριβῶς τὸν καιρὸ ποὺ εἴμασταν ἀπομονωμένοι, τὸν καιρὸ ποὺ τὰ νόμιμα μέσα ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ἐξωτερικὸ ἦταν ἀπαγορευμένα, ἐμεῖς στὴ Νορβηγία μάθαμε γιὰ πρώτη φορὰ τὴ σημασία τῆς λέξης οἰκουμενικός, ποὺ εἶναι ἡ ζωντανὴ ἐσωτερικὴ ἀδελφότητα τῶν Χριστιανῶν στὸν κόσμο». Ἔτσι ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Συμβουλίου περιγράφει τί γινόταν: «Κάθε μέρα μεγαλύτερα ἔργα παρουσιάζονταν. Καὶ ἐνῶ οἱ Ἐκκλησίες δὲν εἶχαν εὐκαιρίες νὰ ἔρχωνται σὲ ἐπαφή, κέρδιζαν σὲ βάθος καὶ ἔνταση. Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου δὲν ἐξασθένισαν τὸ Συμβούλιο.

Ἀντίθετα τοῦ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ δείξη πόσο ἀναπόφευκτη εἶναι ἡ ὕπαρξή του, ἂν ἡ Ἐκκλησία πρόκειται νὰ σταθῆ στὸ ὕψος της. Στὴν Οἰκουμενικὴ Ἱστορία δὲν εἶχε φανῆ ποτὲ τόσο καθαρὰ ὅτι ὑπῆρχαν ἐπείγοντα ἔργα ποὺ καμιὰ Ἐκκλησία μόνη της δὲν μπορεῖ νὰ ἐκτελέση καὶ ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη ἕνα σῶμα—δὲν ἔχει σημασία ἂν εἶναι μικρὸ ἢ ἀδύνατο—ποὺ μὲ τὴν ὕπαρξή του καὶ μόνο νὰ φανερώνη τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἑνώσεως τῆς Ἐκκλησίας».

Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ ἐπὶ τέλους θὰ συγκεντρωθῆ γιὰ νὰ συνεδριάση αὐτὸ τὸ μήνα, δὲν εἶναι ἁπλῶς μία συγκέντρωση φανατικῶν ὀπαδῶν τῆς ἑνώσεως καὶ συνεργασίας τῶν Χριστιανῶν, ὅσο πολύτιμη καὶ ἂν εἶναι μία τέτοια ἕνωση. Εἶναι ἕνα Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν «ποὺ δέχονται τὸν Κύριο Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ σὰ Θεὸ καὶ Σωτήρα». Ἐξυπηρετεῖ διπλὸ σκοπό· νὰ κάνη δυνατὴ τὴν κοινὴ δράση σὲ πεδία ὅπου ἔχει ἐπέλθει ἤδη συμφωνία καὶ νὰ ἐπιδιώξη νὰ γίνουν κοινὲς μελέτες πάνω σὲ ζητήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀκόμη διαφωνίες. Τὸ δεύτερο ἔργο εἶναι τὸ ἴδιο πολύτιμο ὅπως καὶ τὸ πρῶτο. Ὡστόσο σ' αὐτό, μπορεῖ νὰ χρησιμέψουν καλύτερα ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἤδη συνεργαστῆ. Πίσω ἀπὸ τὸ Συμβούλιο βρίσκεται ἕνας αἰώνας στὸν ὁποῖο κυριαρχοῦσε πνεῦμα συνεργασίας, προσευχῆς καὶ ὀργανώσεως. Πίσω ἀπὸ αὐτὸ βρίσκεται ἕνας πόλεμος, στὸν ὁποῖο καθαρώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ φάνηκε στὴν πρόσφατη ἱστορία ὅτι οἱ διαιρέσεις ποὺ φτιάχνει ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὲς γιὰ νὰ χωρίσουν ἐκείνους ποὺ εἶναι ἑνωμένοι στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Παρὰ τὸ «Non possumus» τοῦ Πάπα — ποὺ γιὰ πολλοὺς ἦταν πικρὴ ἀπογοήτευση — ὑπῆρχαν πάντα ἄνθρωποι στὶς διεθνεῖς συνδιασκέψεις, ποὺ μᾶς θύμιζαν ὅτι ἡ δημιουργία μιᾶς ἑνωμένης Χριστιανοσύνης χωρὶς τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, σήμαινε ἀποτυχία τοῦ κυριώτερου σκοποῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ κινήματος. Καὶ σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ἔχομε καταλάβει ὅτι ἡ φτηνὴ αἰσιοδοξία τῶν πρώτων ἡμερῶν βασιζόταν σὲ θεωρίες ποὺ σήμερα πρέπει νὰ τὶς ἐγκαταλείψωμε γιατὶ δὲν εἶναι ἀληθινές, καὶ ὅτι ἡ πολλὴ προσευχή, ἡ μελέτη καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τὴν «Una Sancta» εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ ξεκαθαρίση ὁ δρόμος ποὺ βρίσκεται μπροστά μας.

Ἀφοῦ αὐτὴ ἦταν ἡ ἔκβαση τῶν προσπαθειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ κινήματος, εἶναι δικαιολογημένο ὅτι ἐπιμένομε στὴν καλὴ θέληση ποὺ ἐξέφρασε ὁ Πάπας Βενέδικτος XV σὲ μιὰ διακήρυξη στὰ 1919, λέγοντας ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ρωμαϊκὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία δὲν μποροῦσε νὰ λάβη μέρος. Ὁ Πάπας εἶπε ὅτι ὁ ἴδιος «δὲν ἐπιθυμοῦσε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἐλαττώση τὴ σημασία τῆς προτεινομένης συνδιασκέψεως γιὰ κείνους ποὺ δὲν ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὴν Ἁγία Ἕδρα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου· ἀντίθετα εὐχόταν καὶ προσευχόταν εἰλικρινὰ νὰ στεφθοῦν μὲ ἐπιτυχία οἱ προσπάθειές της».

Ἂν ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια, τότε γιατὶ οἱ Καθολικοὶ δὲν παίρνουν μέρος στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο; Μήπως δὲν πρέπει νὰ κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν ἕνωση ποὺ ἦταν τὸ κύριο ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο ἦρθε ὁ Χριστὸς στὴ γῆ; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἁπλή, καὶ τὴν ἔδωκε μὲ πολὺ σαφήνεια ὁ Πάπας Πίος XI στὴν ἐγκύκλιό του «Mortalium animos».

Τὸ σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκίνησε τὸ Οἰκουμενικὸ κίνημα εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ποὺ θεμελίω-

σε ὁ Χριστὸς ἔχει χωριστῆ σήμερα σὲ πολλὰ μέρη.

Κάθε «Ἐκκλησία» συμμετέχει σ' αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸ κίνημα καὶ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη: αὐτὸ εἶναι ἕνα τμῆμα τοῦ σκελετοῦ ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀποφύγη. Ἂν καμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς Ἐκκλησίες ἰσχυριζόταν ὅτι εἶναι περισσότερο ἀπὸ ἕνα μέρος, αὐτὸ θὰ ἦταν ὄχι μόνο σημεῖο ἀλαζονείας ἀλλὰ καὶ ὑπονόμευση ὅλου τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ κινήματος. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μᾶς ἐδίδαξε πάντα ὅτι ἡ Ἐκκλησία ποὺ ἵδρυσε ὁ Χριστός, σύμφωνα μὲ τὴ φύση της, πρέπει νὰ εἶναι, νὰ μείνη, καὶ ἔμεινε, ἕνα χριστιανικὸ σύνολο: δὲν θὰ μποροῦσε νὰ λάβη μέρος στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο χωρὶς ν' ἀπαρνηθῆ τὴν ἴδια της τὴ φύση. Αὐτὸ ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ ὅλο καὶ καθαρώτερα, ἀκόμη καὶ στὸ ἴδιο τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο.

Αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε τὸ θεωρούσαμε ἁπλὴ παπικὴ ἀλαζονεία καὶ περηφάνεια, σήμερα καταλαβαίνομε ἁπλῶς ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτη συνέπεια τοῦ δόγματος τῆς Ρωμαϊκῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄραγε αὐτὸ εἶναι μία ἐπίμονη προσκόλληση σὲ μιὰ λογικὴ συνέπεια; Ὄχι, γιατὶ καὶ μόνο ἡ ἀπουσία της δείχνει πὼς ἤδη ὑπάρχει μιὰ παγκόσμια ἕνωση τῶν Χριστιανῶν.

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄρθρο τοῦ MAURICE BEVENOT στὸ «De Linie», Ἀμστερνταμ)

ΤΟ ΤΑΚΤ εἶναι ἡ τέχνη ποὺ ἔχουν μερικοὶ ἄνθρωποι νὰ δημιουργοῦν στοὺς ἄλλους τὴν ἐντύπωση ὅτι ξέρουν κι αὐτοὶ οἱ ἄλλοι κάτι.

Ἀπὸ τὸ «NEW ZELAND MIRROR», Νέα Ζηλανδία

ΧΑΜΟΓΕΛΟ εἶναι ὁ ψίθυρος τοῦ γέλιου.

LEO J. BURKE, στὸ «Magazine Digest», Τορόντο

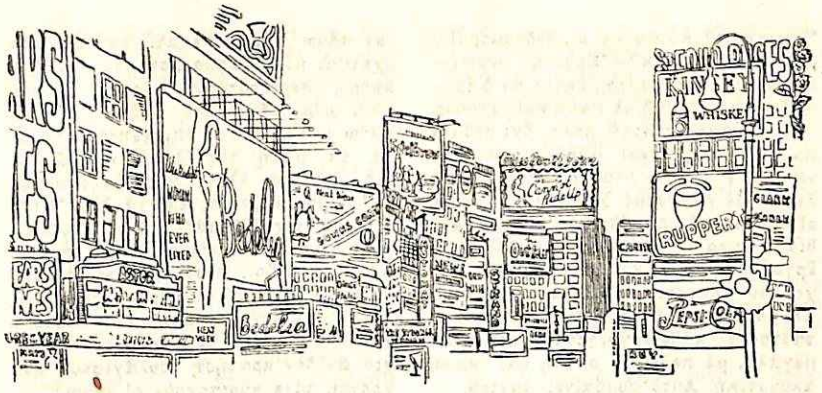

Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΠΡΟΝΤΓΟΥΑΙΗ

(Ἀπὸ τὸ «American Outlook», Λονδίνο)

Τὸ Μπροντγουαίη εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους, παλιότερους καὶ πιὸ ἑτερογενεῖς δρόμους τοῦ Σίτυ τῆς Ν. Γόρκης. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ περιοχὴ στὰ νότια τοῦ Σίτυ, τὸ περίφημο Γουὼλ Στρήτ, καὶ ἐκτείνεται ὡς τὴν περιοχὴ ὅπου δὲν βρίσκονται παρὰ μόνο σπίτια. Μ' ὅλο ποὺ ὑπάρχει τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κολούμπια καὶ οἱ «Τάϊμς τῆς Νέας Γόρκης», τὸ ἕνα στὴ μιά του ἄκρη καὶ τὸ ἄλλο στὴν ἄλλη, τὸ Μπροντγουαίη εἶναι γιὰ τοὺς περισσότερους ὁ τόπος τῶν θεάτρων.

Στὸ Μπροντγουαίη ὑπάρχουν θέατρα, σπάνια ὅμως παίζουν. Μὲ τὶς ταράστιες φωτεινὲς ρεκλάμες του—ποὺ ρεκλαμάρουν τσίκλες καὶ ἀναψυκτικὰ—καὶ τὶς κατάφωτες εἰσόδους τῶν κινηματογράφων, τὸ Μπροντγουαίη εἶναι πάντα ὁ Μεγάλος Λευκὸς Δρόμος τῆς Ἀμερικῆς. Ὡστόσο αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ τὸ ὄνομα μόνο ἐκείνου ποὺ οἱ Ἀμερικανοὶ ὀνομάζουν «πραγματικὸ» θέατρο, τῆς ζωντανῆς σκηνῆς δηλ., ἀντίθετα μὲ τὴν ὀθόνη τοῦ κινηματογράφου.

Πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια ἀκόμη ὑπῆρχαν στὸ Μπροντγουαίη καὶ στὴ μικρὴ περιοχὴ τριγύρω του 71 θέατρα ὅπου παίζονταν ἀποκλειστικὰ θεατρικὰ ἔργα καὶ ἐξωφρενικὲς μουσικὲς ἐπιθεωρήσεις. Σήμερα ὑπάρχουν 32. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ 71 αὐτὰ ὑπάρχουν ἀκόμη, τὰ ἔχουν ὅμως νοικιάσει ραδιοφωνικὲς καὶ κινηματογραφικὲς ἑταιρίες. Ἔτσι δίνουν περισσότερα κέρδη. Ἀκόμη καὶ τὸ Θέατρο Γκάϊλντ ποὺ κτίστηκε εἰδικὰ γιὰ τὸν καλύτερο θεατρικὸ θίασο, εἶναι καιρὸς τώρα ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ μιὰ ραδιοφωνικὴ ἑταιρία.

Ἂν στὴ Ν. Γόρκη τὸ θέατρο περνάει κακὲς ἡμέρες, στὴν ὑπόλοιπη χώρα ἔχει πάψει πραγματικὰ νὰ ὑπάρχη. Οὔτε στὸ Σικάγο οὔτε στὴ Φιλαδέλφεια μποροῦν ν' ἀνεβαστοῦν συγχρόνως παραπάνω ἀπὸ ἕξη θεατρικὰ ἔργα. Οὔτε στὴ Βοστώνη. Τὸ Σὰν Φραντζίσκο ἔχει μόνο δύο θέατρα στὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ παίξουν περιοδεύοντες θίασοι. Ἡ Οὐάσιγκτον ἔχει μόνο ἕνα καὶ ἀργότερα μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη καὶ κανένα, ἀφοῦ καὶ ἡ Ἐθνικὴ

Ἕνωση Ἠθοποιῶν καὶ ὁ Σύνδεσμος Παραγωγῶν Θεατρικῶν Ἔργων, συμφώνησε νὰ τὸ μποϋκοτάρη, ἐκτὸς ἂν ὁ ἰδιοκτήτης του δεχθῆ νὰ πάρη καὶ νέγρους.

Μία Ἀμερικανικὴ πόλη, ὄχι βέβαια πολὺ μεγάλη, εἶναι μᾶλλον παράξενο νὰ ἔχη ἕνα μόνο θέατρο. Ἡ Νέα Ὀρλεάνη μὲ πληθυσμὸ 500.000 κατοίκους εἶναι τυπικὸ παράδειγμα. Ἔχει ἕνα θίασο ἐρασιτεχνῶν ποὺ ἀνεβάζει 4 - 5 ἔργα τὸ χρόνο, καὶ τὸ χειμώνα ἔρχονται ἀρκετοὶ περιοδεύοντες θίασοι. Τὸ μόνο ὅμως θέατρο τῆς πόλεως καταστρέφει κάθε ἔργο, γιατὶ εἶναι πολὺ μεγάλο, μὲ πελώρια σκηνὴ καὶ κακὴ ἀκουστική. Αὐτὸ συμβαίνει παντοῦ.

Ὅταν τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα ἄρχισαν νὰ πλημμυρίζουν τὰ θέατρα τοῦ Μπροντγουαίη—λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο—ὅλοι ἐλπίσανε ὅτι στὸ Μαίην, στὴν Καλλιφόρνια, στὸν Τενεσσῆ καὶ στὸ Τεξὰς θὰ γινόταν ἕνα ἐθνικὸ θέατρο, ἄσχετο μὲ τὸ Μπροντγουαίη ποὺ πάθαινε πιά. Πάντως, μερικὲς ὁμάδες ἐρασιτεχνῶν ποὺ ἔχουν γίνει σχεδὸν ἐπαγγελματίες, ὅπως ὁ Θίασος Πασαντένα (Καλλιφόρνια) εἶναι ὀργανισμοὶ ποὺ μοιάζουν μὲ Ἐθνικὸ Θέατρο.

Πότε - πότε μιὰ ἀπὸ τὶς ὁμάδες αὐτὲς ἀνεβάζει κανένα ἔργο ποὺ δὲν παίχτηκε στὸ Μπροντγουαίη. Ἀλλὰ τὸ κοινὸ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ ἄγνωστα ἔργα ἀγνώστων συγγραφέων καὶ οἱ χρηματοδότες αὐτῶν τῶν θιάσων δὲν τολμοῦν ν' ἀγνοήσουν αὐτὴ τὴν ἀδιαφορία καὶ νὰ ἀνεβάσουν ἄλλα ἔργα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τοῦ Μπροντγουαίη. Ὑπάρχει λοιπὸν τὸ περίεργο θέαμα τῶν πανεπιστημιακῶν καὶ ἐρασιτεχνικῶν θιάσων ποὺ αὐτοκαλοῦνται «ἐμπειρικοὶ» καὶ ἀνεβάζουν τὰ ἔργα ποὺ παίχτηκαν τὸν προηγούμενο χρόνο στὴ Νέα Ὑόρκη.

Ἔτσι τὸ θέατρο στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες παρουσιάζεται σὰν ἕνας θεσμὸς ποὺ βρίσκεται στὸ «περιθώριο». Καὶ τὸ περιθώριό του εἶναι τὸ πυκνοκατοικημένο νησὶ τοῦ Μανχάτταν (τὸ κυριότερο τμῆμα τῆς Ν. Ὑόρκης)· τὸ Μπρούκλην καὶ τὸ Μπρόνξ εἶναι τὰ ἄλλα δύο). Ὁ πληθυσμός του εἶναι πάνω ἀπὸ 7 ἑκατ. καὶ σὲ μία σχετικὰ μικρὴ ἀπόσταση γύρω του ζεῖ ἀκόμη περισσότερος κόσμος. Ἀκόμη *κάθε μέρα*, ἔρχονται στὴ Ν. Ὑόρκη πάνω ἀπὸ 100.000 ἐπισκέπτες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀμερικῆς—ἄλλοι γιὰ δουλειά, ἄλλοι γιὰ ψυχαγωγία, ἄλλοι συνδυάζοντας καὶ τὰ δύο. Ἔτσι στὶς πρῶτες ἑβδομάδες ἑνὸς καινούργιου ἔργου, τὸ κοινὸ εἶναι κυρίως Νεο - Ὑορκέζοι. Ὅσο κρατάει τὸ ἔργο οἱ θεατὲς ἀπὸ ἄλλα μέρη αὐξάνονται. Ὅταν τὸ ἔργο φθάση στὸ δεύτερο χρόνο, (ἕνα ἔργο δὲν θεωρεῖται ἐπιτυχία ἂν δὲν κρατήση τουλάχιστον ἕνα χρόνο), τότε κυριαρχοῦν οἱ ξένοι.

Γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους, ἀκόμη καὶ στὰ γύρω τῆς Νέας Ὑόρκης τὸ μέλλον τοῦ θεάτρου δὲν διαγράφεται πολὺ φωτεινό. Πρῶτα εἶναι οἱ τιμὲς τῶν εἰσιτηρίων. Οἱ καλύτερες θέσεις στοὺς κινηματογράφους πρώτης προβολῆς κοστίζουν ἀπὸ 1 - 1,50 δολλάριο, ὁπωσδήποτε δηλαδὴ ἀρκετά. Οἱ θέσεις σ' ἕνα καλὸ θέατρο ἔχουν ἀπὸ 3.60 - 4.80 δολλάρια γιὰ ἕνα ἔργο χωρὶς μουσική. Ὅλα αὐτὰ τὰ θέατρα ἔχουν καὶ μερικὲς θέσεις μὲ 1.20 δολ. ἀλλὰ αὐτὲς εἶναι καὶ λίγες καὶ κακές.

Δεύτερο, τὰ ἔξοδα γιὰ νὰ ἀνέβη ἕνα ἔργο εἶναι ἀστρονομικά. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἕνα ἁπλὸ ἔργο ἤθελε 10.000 - 30 000 δολλ. καὶ ἕνα μουσικὸ κάπου 100.000 δολλ. Σήμερα γιὰ ἕνα ἁπλὸ ἔργο τὸ συνηθισμένο ποσὸ εἶναι 30. 000 δολλ. καὶ 50.000 δολλ. Τὰ μουσικὰ ἔργα κοστίζουν ἀπὸ 200.000 δολλ. καὶ ἐπάνω. Τὸ «Ἀλλέγκρο», τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ θιάσου Ρότζερς—Χάμμερσταϊν θὰ κοστίση γύρω ἀπὸ τὶς 500.000.

Καθεστὶ στὸ θέατρο, ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ὕστερα, κοστίζει πάρα πολὺ - ἐνοίκια, ἠθοποιοί, προσωπικὸ σκηνῆς, μισθοί, σκηνικά, κοστούμια, συγγραφικὰ δικαιώματα. Ἐγγυητὲς ἢ κεφαλαιοῦχοι (στὸ Μπροντγουαίη τοὺς λένε «ἀγγέλους») εἶναι δύσκολο σήμερα νὰ βρεθοῦν. Οἱ δαπάνες γιὰ ἕνα θέατρο ἔχουν γίνει πολὺ μεγάλες καὶ δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ πρόθυμοι νὰ ἐπενδύσουν ἔτσι τὰ χρήματά τους. Τελευταῖα π.χ. ἀνεβάστηκε πάλι τὸ ἔργο «Ἡ Ἀλίκη στὴ χώρα τῶν παραμυθιῶν». Ἄρχισε καλὰ καὶ γρήγορα ἔπιανε 25.000 δολλ. τὴν ἑβδομάδα. Ὡστόσο τὸ κέρδος ποὺ ἔμενε γιὰ τὸ διευθυντὴ τοῦ θεάτρου καὶ τοὺς «ἀγγέλους» του ἦταν 1.22 δολλ. ἀκριβῶς. Ὅλα τὰ ἄλλα πήγαιναν σὲ μισθοὺς καὶ ἄλλα ἔξοδα.

Μὲ τέτοιους οἰκονομικοὺς κινδύνους δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸ ποὺ κανένας θίασος δὲν μπόρεσε νὰ προκόψη στὴ Νέα Ὑόρκη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πόλη ὁλόκληρη πραγματικὰ ξεσηκώθηκε ὅταν τὴν ἄνοιξη τοῦ 1946, ἔφτασε ὁ θίασος τοῦ «Ὅλντ Βίκ» τοῦ Λονδίνου. Τὸ φθινόπωρο ἄνοιξε ἕνα νέο θέατρο, καλὰ χρηματοδοτημένο, καὶ μὲ ἀρκετοὺς γνωστοὺς ἠθοποιούς. Μ' ὅλο ποὺ οἱ θεατὲς ἦταν ἀρκετοὶ καὶ οἱ κριτικὲς καλές, ὁ θίασος ἀπέτυχε μέσα σὲ ἕξη μῆνες. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Μπροντγουαίη δὲν ἐπιτρέπουν μεγάλα πειράματα.

Πνευματικοὶ καὶ ψυχολογικοὶ καθὼς καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι συντείνουν ὥστε τὸ θέατρο νὰ εἶναι στὴν Ἀμερικὴ κάτι δευτερεῦον. Κυβερνητικὲς ἐπιχορηγήσεις θὰ μποροῦσαν νὰ κρατήσουν σὲ κάποια ζωὴ τὸ θέατρο ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ στὴν τέχνη τέτοια προσήλωση στὴν «ἐλεύθερη ἐπιχείρηση» ὅσο καὶ στὶς ἄλλες δουλειές. (Τὸ Σὰν Φραντσίσκο ἐπιχορηγεῖ τὴν Ὀπερά του καὶ ἡ πολιτεία Βιρτζίνια βοηθᾶ τὸν περιοδεύοντα θίασο Μπάρτερ, ὥστε ν' ἀντιμετωπίζη τὰ ἔξοδά του, ἀλλὰ αὐτὲς εἶναι μόνο ἐξαιρέσεις). Ὅταν ὁ Ροὺζβελτ βοήθησε τοὺς ἀνέργους ἠθοποιοὺς τὴν ἐποχὴ τῆς κρίσεως ἀνοίγοντας συνομοσπονδιακὰ θέατρα σὲ διάφορες μεγάλες πόλεις, ἀκούστηκε μεγάλη κατακραυγή καί, ὅταν σταμάτησε αὐτὸ—τότε ποὺ ἄρχισε ὁ πόλεμος, δὲν ἔγιναν παρὰ ἐλάχιστες διαμαρτυρίες. Γιὰ τοὺς περισσότερους Ἀμερικανοὺς ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ ραδιόφωνο ἀναπληρώνουν τὴν εὐχαρίστηση ποὺ θὰ τοὺς ἔδινε τὸ θέατρο. Ὑπάρχουν ἑκατομμύρια Ἀμερικανοὶ ποὺ δὲν ἔχουν ποτὲ πατήσει σὲ κανονικὸ θέατρο καὶ δὲν ξέρουν ἂν χάνουν τίποτε.

Τὰ θέματα τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ τολμηρὰ — οὔτε καὶ πολὺ σοβαρὰ — γιατὶ ἡ πώληση ἑνὸς ἔργου στὸ Χόλλυγουντ μπορεῖ νὰ ἰσοφαρίση τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ μιὰ οἰκονομικὴ ἀποτυχία ἢ ἐπιτυχία. Οἱ παραγωγοὶ τοῦ Χόλλυγουντ ἐπενδύουν κανονικὰ τὰ χρήματά τους σὲ ἔργα τοῦ Μπροντγουαίη. Πληρώνουν ὡς 1.000.000 δολλάρια γιὰ μία «ἐπιτυχία» σὺν ἕνα ποσοστὸ γιὰ τὸ ἀκαθάριστο κέρδος τῆς κινηματογραφήσεως στὸ θεατρικὸ σκηνοθέτη καὶ στὸ συγγραφέα.

Τὸ Χόλλυγουντ εἶναι σοβαρὸς συναγωνιστὴς τοῦ Μπροντγουαίη. Ἕνας συγγραφέας πηγαίνει πολὺ καλὰ ὅταν παίρνη 750 δολ. τὴν ἑβδομάδα γιὰ συγγραφικὰ δικαιώματα ἀπὸ τὸ θέατρο. Τὸ Χόλλυγουντ ὅμως δίνει στὸ συγγραφέα 2.000 δολ. χωρὶς νὰ κουνήση οὔτε τὸ δαχτυλάκι του. Μόνο οἱ ἀστέρες παίρνουν 1.000 δολλ. τὴν ἑβδομάδα στὸ Μπροντγουαίη. Τὸ Χόλλυγουντ δίνει αὐτὰ τὰ χρήματα στὰ δευτερεύοντα πρόσωπα ποὺ στὸ Μπροντγουαίη θὰ εἶναι εὐχαριστημένα νὰ πάρουν 250 - 500 δολλ. Ἔτσι τὸ Θέατρο εἶναι συνεχῶς ἀναγκασμένο νὰ ζητάη νὰ ἀντικαταστήση τὰ ταλέντα ποὺ τοῦ παίρνει τὸ Χόλλυγουντ, τόσο σὲ συγγραφεῖς καὶ σκηνοθέτες, ὅσο καὶ σὲ ἠθοποιοὺς καὶ σχεδιαστές.

Ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἔχουν χαρακτηρίσει τὸ Ἀμερικανικὸ Θέατρο σὰν «θρυλικὸ ἀπόμαχο». Εἶναι πολὺ ἀνίσχυρο γιὰ νὰ μπορέση νὰ κερδίση τοὺς πιστοὺς ποὺ τοῦ πῆρε τὸ Χόλλυγουντ. Ὁ ἀπόμαχος ὅμως αὐτὸς κρατάει κάτι ἀπὸ τὴ ζωντάνια τῆς νεότητας. Ὅπως ἡ νεότητα, δὲν εἶναι κι αὐτὸ κάτι περιορισμένο. Ἔχει τὴν παγκόσμια νοοτροπία τοῦ θέατρου τοῦ Λονδίνου καὶ εἶναι πολὺ πιὸ φιλόξενο γιὰ τὰ ξένα ἔργα ἀπὸ τὸ Παρίσι. Τὸ Ἀμερικανικὸ θέατρο μπορεῖ νὰ πεθαίνη. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ὁ θάνατός του εἶναι, ὅπως σὲ πολλὰ ἔργα καὶ βιβλία, ἀργὸς καὶ γοητευτικός.

Πῶς ζεῖ:

2. Ἕνας ὁδηγὸς λεωφορείου στὴ Σαγκάη

Τοῦ GEORGE VINE

(Ἀπὸ τὸ «News Chronicle», Λονδίνο)

Ὁ Βὸν Λιάνγκ Τάνγκ, ὁδηγὸς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 λεωφορείου στὴ Σαγκάη, εἶναι 24 ἐτῶν καὶ ψηλὸς 1.80 μ. Τὸ ὕψος του δηλ. εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ μέσο ὅρο τοῦ ὕψους τῶν Κινέζων· αὐτὸς ὅμως κατάγεται ἀπὸ τὸ Νιγκπού, μιὰ παράλια ἐπαρχιακὴ πόλη τῆς Κίνας, καὶ κεῖ τράφηκε πολὺ καλὰ στὰ παιδικά του χρόνια.

Ἔγινε ὁδηγὸς λεωφορείου ἀφοῦ προσπάθησε, χωρὶς ἐπιτυχία, ἐπὶ τέσσερα χρόνια νὰ κερδίση ἀρκετὰ χρήματα γιὰ νὰ ζήση τὴ γυναίκα του καὶ τὰ τρία του παιδιὰ κάνοντας τὸ δάσκαλο. Παντρεύτηκε 18 ἐτῶν, ἀκριβῶς μόλις ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Σχολεῖο Μ. Ἐκπαιδεύσεως τῆς Προτεσταντικῆς Ἀποστολῆς.

Ἡ ἑταιρία λεωφορείων διευθύνεται ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Κοινῆς Ὠφελείας καὶ ἔτσι ὁ Βὸν Λιάνγκ εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος. Πέρασε εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις γιὰ νὰ μπῆ στὴ δουλειά, ἀλλὰ ὅπως ὅλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, σ' αὐτὴ τὴ δύστυχη χώρα, δὲν ἔχει καλὸ μισθὸ καὶ δὲν ἀναπαύεται.

Ὁ Βὸν Λιάνγκ μένει στὸ κρεββάτι του ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο κάθε πρωὶ γιατὶ λέει: «Αἰσθάνομαι πολὺ κουρασμένος». Σηκώνεται στὶς 6 τὸ πρωῖ καὶ πιάνει δουλειὰ ὕστερα ἀπὸ ἕνα πρόγευμα μὲ χυλὸ ἀπὸ φασόλια σόγιας στὴν κοινὴ τραπεζαρία ποὺ εἶναι δίπλα στὰ Ὑπνωτήρια.

Ἡ γυναίκα τοῦ Βὸν Λιάνγκ μένει στὸ Νιγκπού. Ἐκεῖ διδάσκει σ' ἕνα δημοτικὸ σχολεῖο γιὰ νὰ συμπληρώση τὸ ποσὸν ποὺ τῆς στέλνει ὁ Βὸν Λιάνγκ. Παίρνει 300 περίπου λίβρες ἀκάθαρτο ρύζι τὸ μήνα καὶ αὐτό, μαζὶ μὲ τὰ 6 δολ. καὶ 7 σελλ. ποὺ τῆς στέλνει ὁ Βὸν Λιάνγκ, τῆς φθάνει γιὰ νὰ συντηρήση τὴν οἰκογένειά της, τῆς μένουν ὅμως πολὺ λίγα γιὰ τὰ ἔκτακτα ἔξοδα.

Ὁ Βὸν Λιάνγκ δουλεύει 30 μέρες τὸ μήνα, καὶ κάθε ἐργάσιμη του μέρα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τετράωρα ἐργασίας, χωρισμένα μεταξύ τους ἀπὸ ἕνα χρονικὸ διάστημα τεσσάρων ὡρῶν γιὰ ἀνάπαυση. Ὁ μισθός του κυμαίνεται γύρω στὰ 10 δολ. τὸ μήνα. Τοῦ δίνουν δωρεὰν δύο στολὲς ἀπὸ κακῆς ποιότητος χακὶ καὶ ἕνα κοῦκο.

Ὅταν δὲν ἐργάζεται κοιμᾶται. Κάθε Τετάρτη βράδυ πηγαίνει στὸ κήρυγμα στὴν καντίνα τῆς Χ.Α.Ν. Τὴ μισὴ μέρα ποὺ ἔχουν ἐλεύθερη κάθε ἑβδομάδα οἱ ἄνδρες ἐπισκέπτονται τὰ ἐργοστάσια ἢ παρακολουθοῦν μορφωτικὲς διαλέξεις. Ὁ Βὸν Λιάνγκ λέει ὅτι δὲν ἔχει φιλοδοξίες. Μ' ἕνα πλατὺ χαμόγελο προσθέτει: «Γιὰ ποιὸ λόγο;» Οὔτε ἔχει καὶ καμμιὰ ἄλλη ἐλπίδα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ δυὸ γυιοί του μπορεῖ νὰ γίνουν ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ.

Τί θὰ ἐσήμαινε

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τοῦ BRUCE BLIVEN

(Ἀπὸ τὸ «The New Republic», Νέα Ὑόρκη)

Εἰς ἕνα κόσμον ὁ ὁποῖος ζῆ μὲ τὸν τρόμον τῆς ἀτομικῆς βόμβας ὑπάρχει τάσις νὰ παραβλέπωμεν τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ σύγχρονοι τεχνικαὶ πρόοδοι μποροῦν νὰ δώσουν καὶ ἄλλα νέα θανάσιμα ὅπλα τὰ ὁποῖα εὐκόλως θὰ μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς περίπτωσιν ἑνὸς νέου πολέμου. Τὸ κατωτέρω ἄρθρον δίδει μίαν ψύχραιμον περιληπτικὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν δυνατοτήτων τοῦ μικροβιακοῦ πολέμου, συγχρόνως δέ, προσθέτει ἕνα ἰσχυρὸν πρακτικὸν ἐπιχείρημα εἰς ὅσα ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Cord Meyer *εἰς τὸ «Πῶς θὰ πληρωθῆ ἡ νέα προετοιμασία γιὰ πόλεμο» («Ἐκλογὴ» τ. 2/1940).*

Μεγάλης σημασίας πολεμικὰ ὅπλα ἀποτελοῦν τὰ παθογόνα μικρόβια καὶ τὰ δηλητήρια τὰ ὁποῖα παίρνομε ἀπὸ παθογόνα μικρόβια ἢ φυτικὰς ὁρμόνας. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ εἰς ἄλλας χώρας, γίνονται σοβαραὶ ἐργασίαι διὰ νὰ ἐξακριβωθοῦν αἱ δυνατότητες τῶν ὅπλων αὐτῶν. Ἡ Ἰαπωνία ἐχρησιμοποίησε τὴν 4ην Νοεμβρίου τοῦ 1941 μικρόβια βουβωνικῆς πανώλους ἐναντίον τῆς Κινεζικῆς πόλεως Τσάνγκ - Τέ, τὰ ὁποῖα ἔρριξε δι' ἀεροπλάνων, ἔκτοτε δὲ ἐμφανίζονται σποραδικὰ κρούσματα. Οἱ Κινέζοι κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν τὴν ἀσθένειαν. Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις μικροβιακῶν ὅπλων εἶναι ἁπλῶς ἕνα φόβητρον καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ λάβωμεν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν· τὴν ἄποψιν ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν συμμερίζονται οἱ ἁρμόδιοι οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῶν σχεδίων διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐνὸς τοιούτου πολέμου. Τοιαῦτα ὅπλα πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν μὲ πεῖραν καὶ προσοχήν· ὅταν ὅμως γίνη αὐτό, μποροῦν νὰ ἀποβοῦν ἐξαιρετικῶς καταστρεπτικὰ δι' οἱανδήποτε χώραν, ἀκόμη καὶ δι' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ πλεονέκτημα τῆς ὀργανώσεως καλῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας.

Διὰ νὰ ἀποβῆ μία ἀσθένεια σημαντικὸς παράγων ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, πρέπει νὰ ἐκπληροῖ τοὺς κατωτέρω ὅρους:

— Πρέπει νὰ μὴν εἶναι τύπος ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὁ πληθυσμὸς μπορεῖ νὰ προφυλαχθῆ δι' ἐμβολιασμοῦ ἢ δι' ἄλλων μέσων.

— Νὰ μπορῆ νὰ ἐλέγχεται, μὲ τὴν ἔννοιαν δηλ. ὅτι δὲν θὰ μπορῆ νὰ ἐπεκταθῆ ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ εἰς τὸ ἰδικόν μας στρατόπεδον.

— Νὰ μεταφέρεται εὐκόλως διὰ θαλάσσης ἢ ἀέρος, ἀκόμη δὲ διὰ διαφόρων ζώων ἢ μικροβίων.

— Νὰ ἔχη, κατὰ τὸ δυνατόν, μικρὰν περίοδον ἐπωάσεως.

Δύο ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν μικροβιακῶν ὅπλων διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ Τέοντορ Ρόζμπιουρυ καὶ ὁ Ἕλβιν Α. Κάμπατ τοῦ Κολλεγίου Ἰατρικῆς καὶ Χειρουργικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολούμπια — ἐκθέτουν εἰς ἕνα τελευταῖον τεῦχος τοῦ «Journal of Immunology» (Δελτίον Ἀνοσοποιήσεως) τὰ πειράματα τὰ ὁποῖα ἔγιναν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου εἰς τὸ πεδίον αὐτό, παραλείποντες μόνον στοιχεῖα ἀκόμη ἐμπιστευτικά. Ἐξ 70 μελετηθεισῶν ἀσθενειῶν, αἱ 33 ἐθεωρήθησαν κατάλληλοι διὰ τὸν πόλεμον.

Ἐξ αὐτῶν μερικαὶ εἶναι ἀσθένειαι αἱ ὁποῖαι φονεύουν μεγάλην

ἀναλογίαν ἐκ τῶν ἐκτεθειμένων εἰς αὐτάς. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ θνησιμότης εἶναι μικρά, τὸ θῦμα ὅμως παραμένει κλινῆρες καὶ ἐξησθενημένον ἐπὶ ἀρκετὰς ἑβδομάδας.

Μερικὰ παραδείγματα ἀσθενειῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθοῦν, θὰ μᾶς δείξουν τὴν γενικὴν κατάστασιν.

Ἡ φυττάκωσις εἶναι ἀπὸ τὰς πλέον θανατηφόρους. Περίπου 20 % ἐκ τῶν προσβαλλομένων πεθαίνουν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι παραμένουν σοβαρῶς ἀσθενεῖς ἐπὶ μακρόν. Ἡ ἀνοσιοποίησις ἐναντίον τῆς ἀσθενείας αὐτῆς εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν. Ἡ ἀσθένεια μεταδίδεται διὰ τῆς ἐπαφῆς, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ διὰ τοῦ ἀέρος. Ἡ διάγνωσις εἶναι δυσκολωτάτη. Ἡ πενικιλλίνη καὶ ἡ σουλφαδιαζίνη ἀπεδείχθησαν ἀποτελεσματικαὶ εἰς ἐλαφρὰς περιπτώσεις, τὰ πειράματα ὅμως θεραπείας διὰ τῶν φαρμάκων αὐτῶν δὲν ἔχουν καταλήξει εἰς συμπεράσματα.

— Δύο ἐκ τῶν πέντε τύπων τῆς ἀλλαντιάσεως, ἑνὸς μικροβιακοῦ δηλητηρίου τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς μολυσμένα τρόφιμα, εἶναι κατάλληλον διὰ τὸν μικροβιακὸν πόλεμον. Τὸ δηλητήριον εἶναι τόσον ἰσχυρόν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει ἂν πάρη καὶ τὴν ἐλαχίστην δόσιν ὑγροῦ περιέχοντος μίαν ἀραιοτάτην διάλυσιν. Ὀλίγαι λίτραι *καλῶς διανεμημέναι* μποροῦν νὰ σκοτώσουν ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς γῆς. Ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως εἶναι 10 000 φορὰς ἰσχυρότερον τοῦ κυανιούχου ποτασσίου. Ἐκ τῶν προσβαλλομένων τὸ $^1/_6$ - $^4/_5$ ἀποθνήσκει, ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι ἐπιζοῦν εἶναι ἀσθενεῖς ἐπὶ 2 - 4 μῆνας.

— Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν ἀνήκουν ἡ τουλαρεμία, ἡ ἀδενῖτις, ὁ διαλείπων πυρετός, ἡ πνευμονικὴ πανώλης, ὁ μελιταῖος καὶ ὁ κίτρινος πυρετός (ἀσθένεια ἡ ὁποία δύναται νὰ μεταδοθῇ καὶ ἄνευ τῆς χρησιμοποιήσεως κωνώπων).

Αἱ θανατηφόροι δυνατότητες τοῦ μικροβιακοῦ πολέμου ἐνισχύονται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι δυνατόν, τουλάχιστον θεωρητικῶς, νὰ παραγάγωμεν συνεχῶς εἰς τὰ ἐργοστάσια γενεὰς τοιούτων μικροβίων, οὕτως ὥστε νὰ αὐξήσωμεν τὴν δηλητηριώδη των ἐνέργειαν. Τοῦτο θὰ ἐδυσχέραινε κατὰ πολὺ τὰς προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταβάλῃ τὴν ἀσθένειαν ἢ νὰ προφυλαχθῇ ἐξ αὐτῆς.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μποροῦμε νὰ ρίξωμε τὰ μικροβιακὰ «ὅπλα» ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ τύπου των. Μποροῦμε νὰ τὰ ἀναμείξωμε μὲ ἀέριον ἢ ἀτμὸν εἰς μεγάλας βόμβας καὶ νὰ τὰ ρίξωμεν ἀπὸ ἀεροπλάνα ἢ κατευθυνόμενα βλήματα, νὰ τὰ εἰσαγάγωμεν λαθραίως εἰς μίαν χώραν ἢ νὰ τὰ κατασκευάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν διὰ μυστικῶν πρακτόρων. Τοιαῦται βόμβαι, ὅταν πέσουν, μποροῦν νὰ ἐκραγοῦν εἴτε ἐξ ἐπαφῆς, εἴτε διὰ μικροῦ ἐκρηκτικοῦ φορτίου, δι' ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ ἢ δι' ἑνὸς συνδυασμοῦ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τρόπου.

Ἀφοῦ οἱ περισσότεροι τύποι τῶν ἀσθενειῶν αἱ ὁποῖαι μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὸν πόλεμον ἔχουν καλύτερα ἀποτελέσματα εἰς κλειστὸν χῶρον παρὰ εἰς τὸ ὕπαιθρον, πρέπει νὰ καταβληθοῦν προσπάθειαι ὥστε νὰ εἰσέρχωνται τὰ μικρόβια εἰς τὰς οἰκίας. Ἡ μεγαλυτέρα καταστροφὴ θὰ προκληθῇ ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ τὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰ ἐργοστάσια, εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰ θέατρα κλπ., τοποθετοῦντες ὡρολογιακὰς βόμβας. Ἂν αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, τότε μποροῦμε νὰ ρίξωμε τὰ μικρόβια δι' ἀεροπλάνων, ἢ νὰ προκαλέσωμεν ἐκρήξεις διὰ μικροῦ ἐκρηκτικοῦ φορτίου, ἀκριβῶς ἔξωθεν ἑνὸς οἰκοδομήματος, οὕτως ὥστε τὸ περιεχόμενον τῆς βόμβας νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῶν παραθύρων καὶ τῶν ρηγμάτων.

Εἰς μερικὰς περιπτώσεις, ἀκάθαρτον πετρέλαιον προστιθέμενον εἰς τὸ ἀέριον αὐξάνει τὴν καταστροφήν, προκαλοῦν εἰς τὸ δέρμα πληγὰς διὰ τῶν ὁποίων τὰ μικρόβια εἰσέρχονται εἰς τὸ αἷμα τοῦ θύματος. Ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ ἀποτελέσματα μποροῦμε νὰ ἔχωμε διὰ τῆς ἀναμίξεως μικροβίων γρίππης ἢ ἰλαρᾶς — ἢ καὶ τῶν δύο — μὲ σταφυλοκόκκους ἢ στρεπτοκόκκους,

ὁπότε προκαλοῦνται δευτεροπαθεῖς βρογχοπνευμονίαι.

Τὴν μεγαλυτέραν καταστροφὴν θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν προκαλέσωμεν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μικροβίων εἰς τὰς δεξαμενὰς τῶν ποσίμων ὑδάτων τῶν μεγάλων πόλεων, εἴτε ρίπτοντες αὐτὰ ἐξ ἀεροπλάνων ἐντὸς διαλυομένης εἰς τὸ ὕδωρ ὕλης, εἴτε διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κατασκόπων.

Ἕνα πλεονέκτημα τοῦ μικροβιακοῦ πολέμου ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως εἶναι, ὅτι τὰ περισσότερα ἐκ τῶν μικροβίων μποροῦμε νὰ τὰ παραγάγωμε εὐκόλως εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ μὲ ἐλάχιστον κόστος. Κάθε διυλιστήριον τὸ ὁποῖον σήμερα κατασκευάζει οἰνοπνευματώδη ποτά, μπορεῖ νὰ μετατραπῇ εἰς κέντρον παραγωγῆς μικροβίων.

Αἱ φυτικαὶ ὁρμόναι διὰ τὴν καταστροφὴν διαφόρων εἰδῶν βλαστήσεως εἶναι ἕνα βοηθητικόν, πολὺ σημαντικὸν ὅπλον. Ἂν ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος δὲν εἶχε τελειώσει τότε ὅπου ἐτελείωσε, θὰ ἐγίνετο προσπάθεια καταστροφῆς τῶν ζωμητριακῶν καρπῶν τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων διὰ τοιούτων ὁρμονῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἐρρίπτοντο δι' ἀμερικανικῶν ἀεροπλάνων. Αἱ ὁρμόναι αὗται προκαλοῦν τὴν ὑπερβολικὴν καὶ παρὰ φύσιν ἀνάπτυξιν ὡρισμένων μερῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν φυτῶν, προκαλοῦσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν «θάνατόν» των.

Τέλος, εὑρέθη ἕνα χημικὸν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ρίπτεται δι' ἀεροπλάνου, εἶναι δὲ τόσον θανατηφόρον, ὥστε ὅλα τὰ ἄλλα φονικὰ ὅπλα φαίνονται ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὸ ἁπλᾶ παιχνίδια. Διὰ τὸ δηλητήριον αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀντίδοτον, ὅσον τοὐλάχιστον γνωρίζομεν σήμερα. Δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία καμμιᾶς χώρας. Οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους μποροῦμε νὰ τὸ ρίξωμε εἶναι πολλοί, καὶ ὁ κυριώτερος, ὁ δι' ἀεροπλάνου.

Κάθε προφύλαξις ἀπὸ τὸν μικροβιακὸν πόλεμον εἶναι τόσον δύσκολος ὅσον καὶ ἡ προφύλαξις ἀπὸ τὴν ραδιενέργειαν, ἢ καὶ ἀκόμη περισσότερον. Διαφορετικὰ μέτρα χρειάζονται διὰ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ διαφόρους τύπους μικροβίων.

Ἐναντίον τῶν ἀσθενειῶν αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται ἐκ τοῦ ἀέρος δὲν ὑπάρχει καμία ἀποτελεσματικὴ προφύλαξις, παρὰ μόνον ἡ γενικὴ καὶ συνεχὴς ἐπαγρύπνησις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν. Κάθε ἐκδήλωσις μιᾶς ἀσθενείας πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ ζέσιν δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέτρων.

Αἱ ἀσθένειαι αὗται ἔχουν τὰ ἰδικά των προβλήματα. Ἡ χλωρίωσις τοῦ ὕδατος καὶ ἡ διήθησίς του δὲν εἶναι ἀρκεταὶ διότι ὡρισμένα μικρόβια δὲν καταστρέφονται δι' αὐτῶν. Θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐγκαταστήσωμεν πλησίον τῆς δεξαμενῆς ὕδατος κάθε μεγάλης πόλεως πειραματικὰ ἐργαστήρια, καὶ ζῶα καὶ πτηνὰ τὰ ὁποῖα δὲν προσβάλλονται ἀπὸ ἀσθενείας θανατηφόρους διὰ τὸν ἄνθρωπον. Κατὰ διαστήματα, ἡμέραν καὶ νύκτα, καθ' ὅλον τὸ ἔτος, θὰ πρέπῃ νὰ κάμωμεν πειράματα ἐναντίον μεγάλου ἀριθμοῦ ἀσθενειῶν. Καὶ αὐτὴ ὅμως ἡ διαδικασία δὲν θὰ ἦτο ἀρκετή· πολλαὶ ἀσθένειαι ἔχουν περίοδον ὑπωάσεως ἡ ὁποία διαρκεῖ ἐπὶ ἡμέρας ἢ ἑβδομάδας καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν κατοίκων θὰ ἠμποροῦσαν νὰ προσβληθοῦν προτοῦ ἐξακριβωθῇ ἡ ὕπαρξις τοῦ μικροβίου.

Καλὸν θὰ ἦτο βεβαίως ὅλος ὁ πληθυσμὸς κάθε χώρας ἡ ὁποία φοβεῖται μίαν ἐπίθεσιν, νὰ ἐμβολιάζεται ὅσον συχνὰ χρειάζεται ἐναντίον ὅλων τῶν ἀσθενειῶν διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἐμβόλιον. Τὸ μέτρον ὅμως αὐτὸ θὰ ἄφηνε ἀνοικτὴν τὴν δυνατότητα μιᾶς ἐπιθέσεως διὰ μικροβίων ἐναντίον τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει προφύλαξις, ἢ διὰ νέων μικροβίων παρηγμένων μυστικῶς εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ ἐχθροῦ.

Πολλοὶ εἰδικοὶ πιστεύουν ὅτι, τεχνικῶς, ἡ ἀτομικὴ βόμβα εἶναι σήμερα ἀπηρχαιωμένη, καὶ ὅτι τὴν ἔχουν ἀντικαταστήσει τὰ ραδιενεργὰ ἀέρια. Αὐτὰ συμπληρώνουν τὰ κατα-

στρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀτομικῆς βόμβας καὶ συγχρόνως ἔχουν ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα. Μποροῦν νὰ κατασκευασθοῦν εὐκόλως ὡς ὁποπροτὸν οἱασδήποτε στήλης συνεχῶν ἀντιδράσεων καὶ μὲ ἐλαχίστην δαπάνην. Δὲν χρειάζεται ὁ περίπλοκος μηχανισμὸς τῆς ἀτομικῆς βόμβας. Συγκεντρώνονται μέσα εἰς ἕνα μικρὸν κύλινδρον καὶ ἐλευθεροῦνται δι' ἐπαφῆς ὅταν ριφθοῦν ἀπὸ μεγάλο ὕψος ἢ ἀνοιχθοῦν μὲ ἕνα μικρὸν ἐκκρηκτικὸν φορτίον, τὸ ὁποῖον ἴσως θὰ λειτουργῇ μὲ ὡρολογιακὸν μηχανισμόν.

Τὰ ραδιενεργὰ ἀέρια θὰ μποροῦσαν ἐπίσης νὰ ριφθοῦν ἐναντίον ἑνὸς στόχου κατ' εὐθεῖαν δι' ἀεροπλάνου, ὅπως ρίπτονται σήμερα τὰ ἐντομοκτόνα. Ὁ Γκλὲν Λ. Μάρτιν, ἰδιοκτήτης ἑνὸς ἐργοστασίου ἀεροπλάνων, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη εἰς αὐτὸν τὸν τομέα διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως, εἶναι αὐθεντία καὶ δηλώνει ὅτι κάθε βόμβα περιέχουσα ραδιενεργὰ ἀέρια δύναται νὰ καταστρέψῃ κάθε ζωὴν ἐντὸς μιᾶς περιοχῆς ἑνὸς τετραγωνικοῦ μιλλίου περίπου. Τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν τὰ ἴδια μὲ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς ἀτομικῆς βόμβας ἐκρηγνυομένης ὑπὸ τὸ ὕδωρ.

ΕΧΕΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΘΗ ὅτι μία δυσκολία τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζει ἡ Ὀργάνωση Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν γλωσσῶν. Ἡ κινεζική, μία ἀπὸ τὶς πέντε ἐπίσημες γλῶσσες, ἀπαιτεῖ πραγματικὰ ὑπερβολικὴ ἐφευρετικότητα ἐκ μέρους τῶν μεταφραστῶν.

Ἀντίθετα ἀπὸ τὶς γλῶσσες τῶν χωρῶν μας, ἡ κινεζικὴ γραφὴ δὲν γίνεται μὲ γράμματα ἀλλὰ μὲ σύμβολα ποὺ παριστάνουν ὡρισμένες βασικὲς ἰδέες. Ὑπάρχουν περίπου 43.000 σύμβολα μέσα στὸ Αὐτοκρατορικὸ Λεξικὸ τῶν Κανξί, ποὺ δὲν εἶναι ὅμως ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀπαιτήσεις τῆς νέας διεθνοῦς ὁρολογίας.

Ἔτσι μέσα στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας ἐμφανίστηκε ἡ λέξη «οὐράνιο». Ἕνα νέο σύμβολο ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῆ. Οἱ εὐφυεῖς ἐκδότες βρῆκαν ἕνα τρόπο ν' ἀποφύγουν τὴ δυσκολία. Ἀποφάσισαν νὰ ὀνομάσουν τὸ νέο μέταλλο «U μέταλλο». Τὸ σημεῖο γιὰ τὸ U βρέθηκε στὸ Κινεζικὸ σύμβολο ποὺ σημαίνει «γκρέπη φρούτ», καὶ ποὺ ἡ φιλολογική του μετάφραση εἶναι «δέντρο U».

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ σημεῖο ποὺ θὰ σήμαινε τὴ λέξη «μέταλλο» βρέθηκε μέσα στὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ συμβόλου ποὺ σημαίνει Καμπάνα, κατὰ λέξη: Παιδι-Μέταλλο. Συνδυάζοντας τὰ στοιχεῖα ποὺ δανείστηκαν ἀπὸ τὰ δύο διάφορα σύμβολα σχημάτισαν ἕνα καινούριο.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τύπωμα τῶν γραφικῶν στοιχείων δὲν ἔγινε μόνο του. Τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Ο.Η.Ε. τὰ πρακτικὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ γραφτοῦν στὰ Κινέζικα, γράφονταν στὸ χέρι καὶ ὕστερα τὰ φωτογραφοῦσαν, μέθοδος ἀργὴ καὶ ὄχι ἱκανοποιητική. Αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ τυπωθοῦν σὲ πολλὰ ἀντίτυπα τὰ ἔστελναν στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο ποὺ ἔχει Κινέζικα τυπογραφεῖα.

Κάποιος Υ.Κ.Υ. Φούνγκ, ἀπόφοιτος τῶν Πανεπιστημίων τῆς Πενσυλβανίας καὶ τοῦ Πίτσμπουργκ, Ἀμερικανὸς πολίτης κινεζικῆς καταγωγῆς, ἐγκατέστησε κοντὰ στὸ μέγαρο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἕνα Κινέζικο τυπογραφεῖο. Ἔφερε στοιχεῖα καὶ μήτρες ἀπὸ τὴν Κίνα καὶ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο καὶ κατασκεύασε καὶ ὁ ἴδιος μερικὰ στοιχεῖα. Μὲ τὰ 8.000 περίπου σύμβολα ποὺ συγκέντρωσε, κάθε ἔγγραφο τοῦ Ο.Η.Ε. μπορεῖ τώρα νὰ τυπωθῆ πολὺ γρήγορα σὲ 500 ἀντίτυπα, ποὺ τὰ πιὸ πολλὰ μοιράζονται στὴν Κίνα.

Α. R., στὸ «Le Monde Illustré», Παρίσι

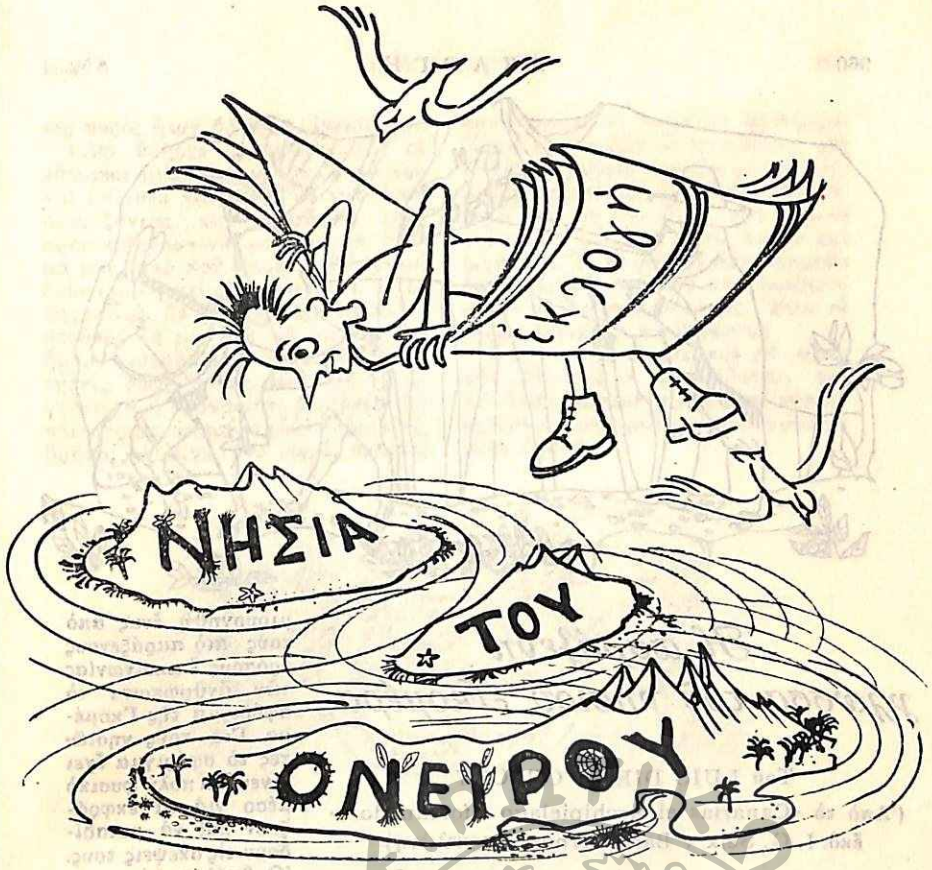

Στὶς ἑπόμενες σελίδες ἡ «Ἐκλογή», ξεφεύγοντας ἀπὸ τὰ συνηθισμένα θέματα τῶν διεθνῶν ζητημάτων, θὰ φέρη τοὺς ἀναγνῶστες της σὲ μακρυνὰ καὶ μαγευτικὰ νησιά. Γιὰ τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους τὸ ταξίδι, οἱ διακοπὲς στὴν ἐξοχὴ εἶναι κάτι ἀπρόσιτο, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνώμαλης πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἀκρίβειας τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ἂν ἡ τέλεια ἐλευθερία κινήσεως εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς χαμένες ἐλευθερίες τῆς ἐποχῆς μας, ἡ φαντασία μπορεῖ νὰ ταξιδέψη σ' αὐτὰ τὰ μακρυνὰ καταφύγια τοῦ φυσικοῦ, ἁπλοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ δουλεύουν τὴ γῆ καὶ ψαρεύουν στὴ θάλασσα ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες, καὶ ἡ σύγχρονη πολιτικὴ καὶ οἰκονομία χάνονται μπροστὰ στὴν αἰωνιότητα τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας.

(Τὰ σχέδια καὶ οἱ χάρτες τῶν ἄρθρων εἶναι τῶν Keith Vaughan, Gordon Davey, Kempster-Evans)

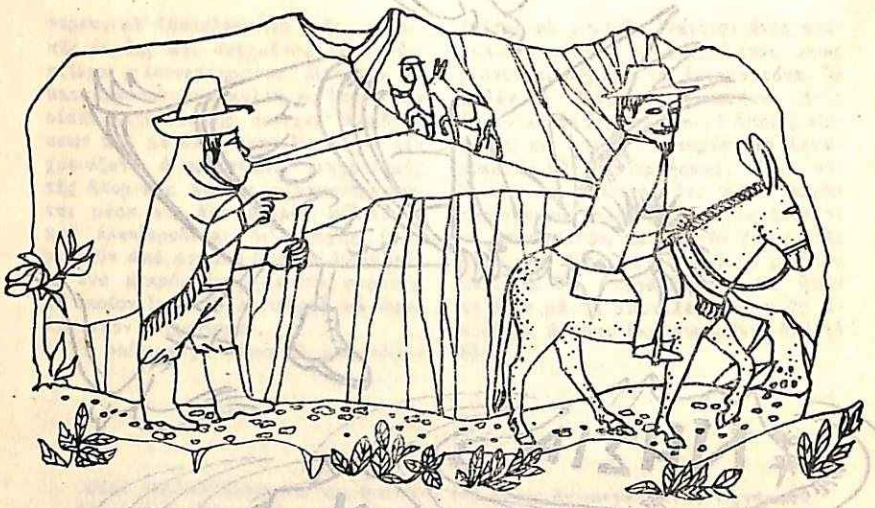

Ἡ παράξενη γλώσσα τοῦ νησιοῦ Γκομέρα

Τοῦ LUIS DIEGO CUSCOY

(Ἀπὸ τὸ «Canarias el Archipielago Afortunado», ἐκδ. I. G. Seix y Barral Hnos, Βαρκελώνη)

Τὸ νησὶ Γκομέρα μὲ ἔκταση 442 τετρ. μίλια καὶ κάπου 30.000 κατοίκους, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μικρότερα τῶν Καναρίων καὶ οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν πὼς ἐκεῖ βρισκόταν ὁ μυθικὸς κῆπος τῶν Ἑσπερίδων.

Ἡ Γκομέρα ἔχει τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ τοπία ποὺ ἔχουν καὶ τὰ ἄλλα νησιά. Πανύψηλα βράχια ποὺ ὑψώνονται πάνω ἀπὸ ἄγριες χαράδρες καὶ δαντελλωτὲς ἀκτὲς ὅλο λιμανάκια καὶ ὅρμους. Στὶς εὔφορες κοιλάδες του φυτρώνουν μπανανιὲς καὶ χουρμαδιὲς καὶ ἀπ' αὐτὲς οἱ κάτοικοι φτιάχνουν ἕνα θαυμάσιο μέλι ποὺ τὸ λένε «γκουαράπο».

Ἡ ἄγρια γῆ, ποὺ δυσκολεύει πολὺ τὰ ταξίδια, ἔγινε αἰτία νὰ δημιουργηθῆ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ παράξενους τρόπους ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων: τὸ σφύριγμα τῆς Γκομέρα. Γιὰ τοὺς νησιῶτες τὸ σφύριγμα ἔχει γίνει ἕνα πολὺ φυσικὸ μέσο γιὰ νὰ ἐκφράζουν καὶ νὰ μεταδίδουν τὶς σκέψεις τους. Ὁ θρύλος λέει πὼς στὰ παλὰ χρόνια τιμώρησαν τοὺς κατοίκους τῆς Γκομέρα ἐπειδὴ δὲν σέβονταν τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἔκοψαν τὴ γλώσσα.

Τὸ παράξενο αὐτὸ φαινόμενο προκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον ἐπιστημόνων ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ δρ. Βερνὼ στὸ βιβλίο του «Πέντε χρόνια στὶς Καναρίους Νήσους» λέει: «Ὅταν ξεκίνησα νὰ δῶ τὸ νησὶ ἄκουσα σφυρίγματα ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές. Στὴν ἀρχὴ νόμιζα πὼς ἦταν ἁπλῶς ἕνα σύνθημα. Ὕστερα κατάλαβα πὼς τὰ σφυρίγματα διέφεραν πολὺ σὲ ρυθμό, ἦχο κ.λ.π. Ἄλλα ἦταν πολὺ ἁπαλά, μελωδικά, ἄλλα σοβαρὰ καὶ ἀπότομα, ἄλλα χαϊδευτικά. Συχνὰ ἦταν αὐστηρὰ σὰν νὰ ἔδιναν κάποια διαταγὴ καὶ ἄλλες φορὲς ἦταν θλιβερά, ἱκετευτικά.

«Δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πὼς οἱ κάτοικοι μιλοῦσαν μὲ τὸν ὁδηγό μου καὶ μάλιστα γιὰ μένα. Οἱ νησιῶτες, σφυρίζοντας τὶς ἐρωτήσεις τους προσπαθοῦσαν νὰ μάθουν τὸ ὄνομά μου, ἀπὸ ποῦ ἤμουν, τί δουλειὰ ἔκανα καὶ γιατί εἶχα πάει ἐκεῖ. Ὁ ὁδηγός μου, ἂν καὶ τὸν εἶχα προειδοποιήσει νὰ μὴν πῆ σὲ κανένα ὅτι ἤμουν γιατρός, εἶχε δώσει τὶς ἀπαντήσεις σφυρίζοντας. Καὶ γιὰ νὰ ἀποδειχτῆ ἡ ἀλάνθαστη ἀκρίβεια τοῦ καινούριου αὐτοῦ τρόπου ὁμιλίας, βρῆκα σὲ λίγο ἕνα σωρὸ πελάτες ποὺ περίμεναν νὰ τοὺς ἐξετάσω». Ὅσοι μελέτησαν τὸ φαινόμενο τῆς Γκομέρα βεβαιώνουν ὅτι μὲ τὸ σφύριγμα μπορεῖ νὰ μεταδοθῆ ἕνα μήνυμα ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ νησιοῦ στὴν ἄλλη μέσα σὲ πέντε λεπτὰ καὶ λιγότερο. Ἡ παρουσία ἀστυνομικῶν ἀνακαλύπτεται προτοῦ κἀν ἀποβιβαστοῦν οἱ ἄνδρες στὸ νησί. Ἔτσι οἱ ἔνοχοι μποροῦν νὰ ξεφύγουν.

Καὶ οἱ προσφορὲς καὶ οἱ τιμὲς τῶν ζωεμπόρων μεταδίδονται στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα μέρη τοῦ νησιοῦ σχεδὸν ἀμέσως μόλις γίνουν γνωστὲς στὴν ἀγορά.

Μακρὰ ἀπὸ τὸν κόσμο

Τοῦ IAIN HAMILTON

(Ἀπὸ τὸ «The Manchester Guardian», Λονδίνο)

Ἡ πιὸ ζωντανὴ ἀνάμνηση ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικά μου χρόνια εἶναι ἡ μέρα ποὺ μ' ἔφεραν μέσα ἀπὸ ἀμμουδερὰ λοφάκια σὲ μιὰ λευκὴ παραλία πάνω ἀπὸ τὴ μαλακιὰ καὶ κυματιστὴ ἄμμο, στὴ δαντελλωτὴ καὶ ἀφρισμένη ἀκτὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Στὶς λίγες, γεμάτες ἔνταση στιγμές, ἀνάμεσα στὴ νύχτα καὶ στὴ μέρα, τότε ποὺ τὸ λιγοστὸ φῶς στὸν ἀέρα προμηνύει τὸ πυκνὸ σκοτάδι, κοίταξα σὲ μιὰ ἔκταση πάνω ἀπὸ δεκαπέντε μίλια ὅλο ἀγριεμένα κύματα, τὴν ἀπότομη κοκκινωπὴ σκιὰ ποὺ ἦταν, ὅπως μοῦ ἔλεγε μιὰ βαθειὰ φωνὴ κοντά μου, τὰ νησιὰ Ἴσλαιϋ καὶ Γιούρα. Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα βρίσκομαι ἀνάμεσα στοὺς λίγους ἀφοσιωμένους ἐραστὲς τῶν νησιῶν.

Ἡ λευκὴ ἀκτή, ἡ μεγάλη θάλασσα καὶ ἡ ἀπότομη κοκκινωπὴ σκιὰ στὸν ὁρίζοντα τῆς δύσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα ποὺ κάνει τὸν λάτρη τῶν νησιῶν νὰ ἑτοιμάση γρήγορα τὴ βαλίτσα του καὶ περνώντας ἀπὸ

βουνὰ καὶ χαράδρες κι ἀπὸ πολλὲς ἤρεμες λίμνες, νὰ φθάση στὸ λιμάνι. Ἐκεῖ ὁ ἀέρας εἶναι δυνατὸς καὶ γεμάτος ἁλμύρα καὶ γύρω πετοῦν γλάροι. Ἐκεῖ περιμένει τὸ καΐκι ποὺ θὰ τὸν πάη στὰ νησιά.

Ὅταν ὁ πρωτόπειρος ταξιδιώτης φτάση στὸ πρῶτο νησὶ καὶ πατήση στὴ γῆ του, μεγάλη εἶναι ἡ συγκίνησή του. Ἡ ἔκσταση αὐτὴ μπορεῖ νὰ κρατήση μιὰ καὶ δυὸ μέρες, μιὰ δυὸ καὶ βδομάδες. Ἀργὸ ἢ γρήγορα ὅμως ἀνακαλύπτει πὼς ἂν θέλη νὰ κρατήση τὴν εὐτυχία του στὸ ὕψος

κοντά τους καὶ μικρότερα καὶ ἀπ' αὐτὸ προέρχεται ἡ μεγαλύτερη δυσαρέσκεια. Δὲν μποροῦμε νὰ εὐχαριστηθοῦμε. Τὶς περισσότερες φορὲς ἡ φιλοδοξία γεννιέται ἀπὸ μικρὰ πράγματα καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ μεγαλύτερα καὶ τὰ καλύτερα, μὰ στὸ ζήτημα τῶν νησιῶν ἡ φιλοδοξία ὁδηγεῖ στὴν ἀντιθετη κατεύθυνση. Ἀρχίζουμε μὲ τὰ μεγάλα νησιὰ καὶ μᾶς φαίνονται πολὺ μεγάλα ὅταν δοῦμε ἄλλα μικρότερα στὸν ὁρίζοντα. Τὸ λογικὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἶναι ἕνας βράχος ποὺ

της πρέπει νὰ τὴν κεντρίζη διαρκῶς. Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀνακαλύψη τὴ μιὰ ἢ καὶ τὶς δύο αἰτίες ποὺ τὸν δυσαρεστοῦν ἢ τὸν ἐκνευριζουν. Πρῶτα ἀπ' ὅλα μπορεῖ νὰ φθάση στὸ συμπέρασμα πὼς σ' ἕνα νησί, ἂν καὶ ὑτάρχουν τόσες ὀμορφιές, πολὺ συχνὰ δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ τρόφιμα γιὰ ὁποιον δὲν ἔχει ἀγροτικὰ γοῦστα. Ὅσο καὶ ἂν προσποιεῖται, στὸ βάθος εἶναι ἐνθουσιασμένος ὅταν ἔρθη ἡ ὥρα νὰ πάρη τὸ καΐκι γιὰ τὸ γυρισμό.

Ἔπειτα τὰ μεγάλα νησιὰ ἔχουν

μόλις βγαίνει ἀπ' τὸ νερὸ καὶ ὁ θάνατος ποὺ δίνει τέλος σ' αὐτὴν καὶ σὲ ὅλες τὶς ἄλλες ἐπιθυμίες.

Ἔτσι γίνεται, καὶ δὲν μᾶς φαίνεται παράξενο ὅταν οἱ πιὸ κανονικοὶ ἄνθρωποι δυσκολεύωνται νὰ καταλάβουν τὴν ἀπασχόληση αὐτὴ ποὺ εἶναι χωρὶς ἄνεση καὶ χωρὶς ὠφέλεια· μπορεῖ νὰ γίνη καὶ ἐπικίνδυνη ἂν ἡ γοητεία της μεγαλώση ὑπερβολικά. Δὲ μᾶς χρειάζεται κανένας ψυχίατρος τῆς μοδας γιὰ νὰ μᾶς βοηθήση νὰ ἀναλύσουμε τὴν ἀνάγκη ποὺ μᾶς ἀναγκάζει κατὰ καιροὺς νὰ φύ-

γουμε ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς. Στὸ μεγαλύτερο διάστημα τοῦ χρόνου εἴμαστε ἐξαιρετικὰ ἀξιοσέβαστοι, πεζοὶ ἄνθρωποι. Ἐργαζόμαστε ὅπως πρέπει καὶ δείχνουμε μεγάλο ἢ μικρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κοινωνία γύρω μας. Οὔτε καὶ μέσα σ' ἕνα μικρὸ πλῆθος δὲν θὰ μᾶς ἔβρισκε κανεὶς νὰ μᾶς ξεχωρίση. Κι ὅμως εἶναι φορές, τὸ καλοκαίρι ἴσως, μᾶλλον ὅμως τὴν ἄνοιξη ἢ τὸ φθινόπωρο, ποὺ θὰ μᾶς δῆτε κάτω ἀπὸ τὴν ψηλὴ καπνισμέ-

μποροῦμε νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴ ζωή, πρὸς τὴν ἐξαίσια μελαγχολία καὶ τὴ συγκίνηση τοῦ μακρυνοῦ. Γιὰ λίγο καιρὸ εἴμαστε θρῆσκοι φανατικοί, ποὺ παράδεισός τους εἶναι ἡ θάλασσα καὶ τὰ νησιὰ τῆς Πολυνησίας καὶ κόλαση ἡ κεντρικὴ στέππα τῆς Εὐρασίας. Προτοῦ ὅμως κρίνετε αὐστηρά, θὰ πρέπη νὰ ξέρετε πὼς ἡ δυσπιστία μας εἶναι ἕνας παροδικὸς δισταγμός. Νὰ ξέρετε πὼς κι ἐμεῖς γνωριζουμε πολὺ καλὰ — ἐμεῖς ποὺ κρατᾶμε σφιχτὰ τοὺς σάκκους καὶ

νη στέγη ἑνὸς σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ νὰ καθόμαστε πάνω στὶς βαλίτσες μας διαβάζοντας βιβλιαράκια, νὰ ἀνησυχοῦμε κοντὰ στοὺς φουσκωμένους σάκκους μας, νὰ στηριζόμαστε στὸ μπαστούνι μας σὰν νὰ ἦταν καμιὰ γκλίτσα βοσκοῦ. Ἂν δυσκολευτῆτε νὰ καταλάβετε πὼς πᾶμε γιὰ τὰ νησιά, ἐλᾶτε πιὸ κοντὰ νὰ μᾶς δῆτε στὸ πρόσωπο. Δὲν θὰ μᾶς κακοφανῆ. Γιὰ λίγο καιρὸ ἀπαρνηθήκαμε ἐντελῶς τὸ σοβαρὸ σύγχρονο κόσμο· γιὰ λίγο καιρὸ δείχνουμε πὼς τὰ μπαστούνια μας καὶ στηριζόμαστε περήφανα στὶς ἀρβύλες μας — πὼς σὲ λίγες μέρες θὰ ἀνησυχοῦμε καὶ θὰ νοστολγοῦμε μέσα στὴν ὁμίχλη καὶ τὸ κύμα τῶν νησιῶν μας, τὶς ἐφημερίδες, τὰ περιοδικά, τὰ θέατρα, τὶς συζητήσεις, τὰ σκάνδαλα, τὸ πάρε - δῶσε τῆς πραγματικῆς καὶ μόνης ζωῆς μας· καὶ θὰ ἐπιθυμοῦμε μ' ὅλη μας τὴν καρδιὰ νὰ ἀνοικοδομήσουμε τὶς πόλεις μας καὶ νὰ διώξουμε, ἔστω καὶ γιὰ ἕνα χρόνο, τὸ ὄνειρο τῶν νησιῶν.

Δύο ὁλλανδικὰ νησιὰ ἐνώθηκαν μὲ τὴν ξηρὰ

Τὰ νησιὰ Σόκλαντ καὶ Ἔρκ ἀπορροφήθηκαν στὸ νέο ἔδαφος ποὺ ἀπέκτησε ἡ Ὁλλανδία ἀφοῦ τελείωσαν τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα τοῦ Βορειοανατολικοῦ πόλντερ (1) *τὸν καιρὸ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Τώρα δὲν τὰ ἀπειλεῖ πιὰ ἡ Ζόϋντερ Ζέε· ὁ προαιώνιος ἀγώνας τοῦ Σόκλαντ μὲ τὰ λυσσασμένα κύματα τελείωσε. Ἐδῶ δίνουμε μιὰ περιγραφὴ τοῦ Σόκλαντ ὅπως ἦταν στὸν περασμένο αἰώνα, ὅταν φαινόταν βέβαιη ἡ καταστροφή του. Καὶ ἕνας Ἄγγλος ποὺ πῆγε στὸ Ἔρκ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση γράφει τὶς ἐντυπώσεις του γι' αὐτὸν τὸν «λόφο μέσα στὸ πόλντερ» καὶ γιὰ τοὺς παράξενους κατοίκους του.*

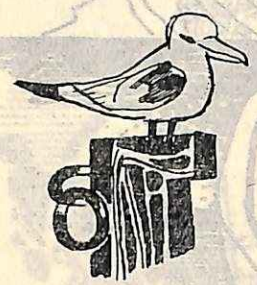

Η ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΚΛΑΝΤ

Τοῦ CRUYS VOORBERGH

('Από τὸ «Erfenis van Eeuwen», ἐκδ. De Arbeiderspers, Ἀμστερνταμ)

Τώρα ποὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ κομμάτι γῆς ἔχει νὰ παίξη ρόλο στὴν ἀποξήρανση τῆς Ζόϋντερ Ζέε, ἄρχισε ν' ἀκούγεται πάλι τ' ὄνομά του στὸ ἐξωτερικό, ἀκριβῶς ὅπως 80 χρόνια πρὶν ποὺ συγκέντρωνε τὸ ἐνδιαφέρον, ὄχι ὅμως μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμό. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἕνα μέτρο ποὺ ψηφίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ἔκανε πολλοὺς κακὰ πληροφορημένους νὰ πιάσουν τὶς πέννες καὶ νὰ γράφουν μὲ δικαιολογημένη ἀγανάκτηση. Τὰ αἰσθήματά τους, ὅσο ἐπαινετὰ καὶ ἂν ἦταν, δὲν ταίριαζαν μὲ τὴν σκληρὴ πραγματικότητα. Καὶ ἡ πραγματικότητα εἶναι σκληρή.

Μὲ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζε τὸ μικρὸ αὐτὸ νησί, οἱ κάτοικοί του ποὺ διαρκῶς ἐλαττώνονταν (εἶχαν μείνει 600 ἄνθρωποι) δὲν εἶχαν παρὰ μονάχα τὰ ἐντελῶς ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσουν· γι' αὐτὸ οἱ ἀρχὲς τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ γῆ τους, ὅπως ἐγκαταλείπει τὸ πλήρωμα ἕνα πλοῖο ποὺ βυθίζεται καὶ νὰ ἀφήσουν πίσω τους ὅλα ὅσα ἀγαποῦσαν. Τὸ νησὶ πραγματικὰ ἔμοιαζε μὲ ναυάγιο. Ἡ θάλασσα συχνὰ σάρωνε τὰ φράγματα ποὺ εἶχαν φτιάξει μὲ μόχθο τὰ ἐργατικά τους χέρια ἀκόμη καὶ τὸ καλοκαίρι ποὺ ὁ καιρὸς ἦταν καλός, καὶ πότιζε τὸ κατεστραμμένο ἔδαφος ὥσπου γινόταν ἕνας βάλτος καὶ μὲ τὴν ὁρμή της ἀποσποῦσε μεγάλα κομμάτια γῆς.

Ὅλο τὸ νησὶ ἦταν μιὰ λασπερὴ λουρίδα 3-4 πόδια βάθος πάνω ἀπὸ ἕνα φτωχὸ ὑπέδαφος. Εἶχε κάπου 2 1/2 μίλια μῆκος, καὶ χρειαζόσουν 6 λεπτὰ νὰ τὸ διασχίσης στὸ πιὸ πλατύ του σημεῖο, καὶ 3 στὸ στενώτερο. Ὡστόσο τὸ μικρὸ αὐτὸ κομμάτι γῆς, ποὺ μόλις ξεχώριζε πάνω ἀπὸ τὰ κύματα, εἶχε ἀρκετὸ χῶρο γιὰ τρία κατοικημένα κέντρα: τὸ Ἔμμελόορντ, ποὺ εἶχε μιὰ καθολικὴ Ἐκκλησία στὴν ὁποία ἀνῆκαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους του, τὸ Ἔνς, ὅπου ἔμενε ὁ δήμαρχος καὶ ὑπῆρχε καὶ μία προτεσταντικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ μικρὸ Ζούϊντερτ.

Τόσο πολὺ λίγο ὑψωνόταν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ὥστε τὸ νὰ τὸ προστατεύουν ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη καταστρεπτικὴ δύναμη τῶν νερῶν ἦταν μιὰ δαπάνη τεράστια ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία. Ἕνα φράγμα ξύλινο κτίστηκε γιὰ νὰ ἐμποδίση τουλάχιστο νὰ φεύγουν τὰ μεγάλα κομμάτια γῆς ποὺ ἀποσποῦσε ἡ θάλασσα. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σόκλαντ ἔπρεπε νὰ ἐργαστοῦν σκληρὰ μόνο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ μόνοι τους νὰ κρατήσουν τὴ δαπάνη. Γι' αὐτὸ φυσικὰ ἐρχόταν σὲ βοήθειά τους τὸ κράτος. Τὸ Σόκλαντ ἄξιζε νὰ σωθῆ γιατὶ ἦταν τὸ ἐξωτερικὸ λιμάνι τοῦ Κάμπεν, καὶ καταφύγιο τῶν πλοίων ποὺ τὰ ἔπιανε τρικυμία. Σφοδρὲς τρικυμίες ξεσποῦν ἀκόμη καὶ τώρα ποὺ κλείστηκε αὐτὴ ἡ θάλασσα, παρ' ὅλη τὴν περιφρόνηση ποὺ δείχνουν γι' αὐτὴν οἱ «ὠκεανοπόροι» ναυτικοὶ καὶ τὴν λένε «βοῦρκο». Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ προσπάθειες εἶχαν μικρὸ κέρδος. Μιὰ μυστικὴ θανατικὴ καταδίκη εἶχε ἐκδοθῆ γιὰ τὸ Σόκλαντ· ἀργὰ ἀλλὰ ἀδυσώπητα πλησίαζε ἡ ἐκτέλεσή της. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1824 τὸ φράγμα ποὺ προφύλαγε τὸ νησὶ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ καὶ τὴ δυτικὴ πλευρά του μετακινήθηκε ἀρκετὰ καὶ ἕνα χρόνο ἀργότερα ἔγινε μιὰ μεγαλύτερη καταστροφή: ἕνα γερὸ καινούριο κομμάτι τοῦ φράχτη ἔσπασε καὶ παρασύρθηκε ἀπὸ τὸ νερό. Κάθε προφύλαξη ἐναντίον τῶν νερῶν εἶχε πιὰ καταστραφῆ σὲ ἔκταση μεγαλύτερη ἀπὸ ἕνα μίλι. Τὰ νερὰ ἀνέβαιναν μὲ τὶς ἀνοιξιάτικες φουσκονεριὲς 3 μ. καὶ ἡ ἄγρια θάλασσα ἦταν ἀχαλίνωτη. Πλημμύρισε τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία στὸ Ἔμμελόορντ καὶ παρέσυρε τὴν Ἁγία Τράπεζα καὶ τὰ στασίδια· κατέστρεψε τὸ φάρο ἔτσι ποὺ νὰ μὴ μπορῆ νὰ διορθωθῆ, καὶ νὰ πρέπη νὰ κτιστῆ πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Μονάχα 15 ἀπὸ τὰ 111 σπίτια τοῦ νησιοῦ σώθηκαν, 26 καταστράφηκαν ἐντελῶς καὶ τὰ κατάπιε ἡ θάλασσα.

Παρ' ὅλες τὶς φοβερὲς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζαν οἱ φτωχοὶ ψαράδες, ἐξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν μὲ τὸ φόβο τῶν δανειστῶν τους. Οἱ βρισιὲς καὶ ἡ κακία πῆραν τὴ θέση τῆς χαρᾶς καὶ τῆς γαλήνης, βαραίνοντας περισσότερο τοὺς ὤμους τῶν ἀνδρῶν ποὺ ἀγωνίζονταν ὑπεράνθρωπα γιὰ νὰ σώσουν τὶς γυναῖκες καὶ τὰ σπίτια τους. Στοὺς ἑπτά, οἱ ἕξη ἦταν πολὺ φτωχοὶ καὶ τὸ Κράτος ἔπρεπε νὰ δίνη δωρεὰν γιατρικὰ στὰ 5/7 τοῦ πληθυσμοῦ ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς ἐπιδημίες ποὺ πρόσβαλλαν τοὺς ἐξασθενημένους ἄνδρες, τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά.

Παρ' ὅλη τὴ γενικὴ ἄρνηση, ἡ ἀνάγκη νὰ ἐκκενώσουν αὐτὴ τὴ μικρὴ λουρίδα γῆς γινόταν κάθε μέρα περισσότερο ἐπιτακτική.

Φανατικοὶ σχολιαστὲς ποὺ μίλησαν γιὰ τὴ «φοβερὴ αὐτὴ ἀδικία» γιὰ λίγο καιρὸ καθυστέρησαν τὸ σχέδιο γιὰ νὰ μεταφέρουν τοὺς 641 κατοίκους στὴν ἠπειρωτικὴ Ὁλλανδία (2 3 ἀπ' αὐτοὺς τοὺς νησιῶτες ζοῦσαν στὰ 1940). Ὡστόσο ἡ καθυστέρηση προξένησε καὶ μιὰ ἄλλη φοβερὴ ἀδικία. Γιατὶ στὸ κάτω - κάτω ὅσο σκληρὰ κι ἂν ἀγωνίζονταν οἱ κάτοικοι τοῦ Σόκλαντ, ἦταν φανερὸ πὼς δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ συνεχίσουν. Στὰ 1859, παρὰ τὴ μεγάλη ἀντίδραση, ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ νησί. Οἱ καθολικοὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸ Κάμπεν, οἱ προτεστάντες στὸ Βόλλενχοβ καὶ στὸ Ἔρκ.

Εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψη κανεὶς ὅτι αὐτὸ τὸ μικρὸ νησὶ ποὺ ἁπλώ-

1. Πόλντερ: Περιοχὲς χαμηλότερες ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, ποὺ ἀφοῦ κλείστηκαν ἀπὸ τὰ νερά, ἀποξηράνθηκαν καὶ ἔγιναν κατάλληλες γιὰ καλλιέργεια ἢ βοσκή.

νεται στὸ νερὸ σὰν ἕνα μακρὺ καὶ στενὸ κομμάτι γῆς, θὰ μποροῦσε νὰ χωρέση 80 σπίτια καὶ 700 κατοίκους. Ἕνας συγγραφέας ποὺ πῆγε ἐκεῖ στὰ 1846 γράφει: «Στεκόμουν στὸ στενὸ πέρασμα κοντὰ στὸ φράγμα, στὸ Ἔνς, μιὰ θαυμάσια καλοκαιριάτικη μέρα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ δῶ τίποτ' ἄλλο παρὰ ἕναν πλημμυρισμένο βαλτότοπο, καὶ μόνο λίγα μέρη ὅπου ὁ ἄνθρωπος νὰ μπορῆ νὰ περάση ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ στὴ δυτικὴ χωρὶς νὰ βρέξη τὰ πόδια του. Ἡ γῆ εἶναι περισσότερο φτιαγμένη γιὰ χῆνες καὶ πάπιες παρὰ γιὰ ἀνθρώπους».

Ὡστόσο τὸ πεῖσμα καὶ ἡ θέληση ἔσωσαν τὸ νησὶ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ ἡ ψυράδικη κοινότητα ξαναγύρισε, ὥσπου δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ψαρέψη γιατὶ τὸ Βορειοανατολικὸ Πόλντερ ἀποξηράνθηκε.

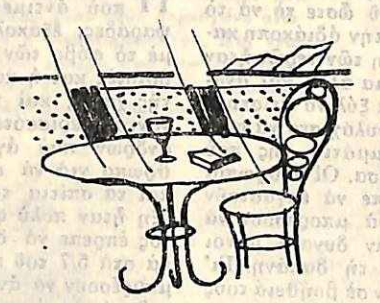

ΕΡΚ - Ο ΛΟΦΟΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΠΟΛΝΤΡ

Τοῦ JOCK KAY

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο «The Netherlands», ἐκδ. B. T. Batsford, Ltd, Λονδίνο)

Τὸ Ἔρκ ἀπέχει μὲ τὸ βαπόρι τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ Κάμπεν τῆς Γκέντερλαντ καὶ ἀπὸ τὸ Ἐνκχουΐτσεν τῆς Βορείου Ὁλλανδίας. Κοιτάζοντας μιὰ ξάστερη μέρα ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Ἐνκχουΐτσεν πέρα πρὸς τὴ Ζούντερ Ζέε, ποὺ σήμερα τὴ λένε Ὑσσελ Μέερ, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ δῆ νὰ προβάλλη μέσα ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ νὰ φαίνεται ἀκόμη σὰ νησί, ὅπως ἄλλωστε καὶ εἶναι. Τὸ Βορειοανατολικὸ πόλντερ ποὺ ἔγινε ἀνάμεσα στὸ νησὶ καὶ τὴ Φρισλανδία δὲν ἄλλαξε σὲ τίποτα τὸ χαρακτήρα τοῦ Ἔρκ, οὔτε τὸ κανε λιγότερο νησί· εἶναι ἀκόμα ζήτημα ἂν ὁ χαρακτήρας του θὰ ἄλλαζε καὶ ἂν γινόταν ἕνας δρόμος στὸ πόλντερ ἀπὸ τὸ Ἔρκ ὡς τὸ δρόμο τῆς Φρισλανδίας ποὺ εἶναι γνωστὴ ὡς Λεμστερ Χόπ.

Ἔφτασα στὸ Ἔρκ μιὰ γκρίζα μέρα μὲ δυνατὸ ἀέρα μαζὶ μὲ πολλοὺς νησιῶτες μελαγχολικοὺς καὶ ζαλισμένους, ποὺ γύριζαν στὰ σπίτια τους. Εἶναι καταπληκτικὸ πόσο δυσάρεστη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ Ζούντερ Ζέε. Τὰ κύματα φτάνουν σὲ φοβερὸ ὕψος, ἴσως γιατὶ τὸ νερὸ εἶναι πολὺ ρηχό, καὶ τὸ ὅλο θέαμα εἶναι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ φαινομενικὰ ἤρεμη καὶ γαλανὴ ἐντύπωση ποὺ σχηματίζεις κοιτάζοντας αὐτὴ τὴν ὑδάτινη ἔκταση στὸ χάρτη τῆς Ὁλλανδίας.

Πλησιάζοντας ἀπ' αὐτὴ τὴ μεριὰ τὸ Ἔρκ, μοῦ ξανάκανε τὴν ἐντύπωση πὼς ἦταν νησί, ὅπως θὰ μοῦ φαινόταν καὶ ἀπὸ κάθε γωνιά, ἴσως

ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν τεχνητὴ ξηρὰ τοῦ πόλντερ, γιατὶ εἶναι ψηλὰ καὶ εἶναι τὸ μόνο μέρος ποὺ ἔχει κτίρια —μαζὶ κι ἕνα κωδωνοστάσιο καὶ ἕνα φάρο — μέσα σὲ μία ἔκταση ἀπὸ ἀρκετὰ μίλια.

Τὰ βαπόρια ἀράζουν στὸ ψαράδικο λιμανάκι, γεμάτο ἀπὸ ψαρόβαρκες καὶ τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ κάνει ἐντύπωση στὸν ταξιδιώτη ἀπὸ τὴν ξηρὰ εἶναι ὅτι ἀμέσως μόλις κατέβη ἔχει ν' ἀνέβη ἀνήφορο. Ὑπάρχουν δύο ξενοδοχεῖα ποὺ δεσπόζουν στὸ λιμάνι· τὸ ἕνα ἔχει μιὰ ταράτσα ἀπ' ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήση τοὺς κατοίκους, καθισμένος ἀναπαυτικά, τὴν ὥρα ποὺ συγκεντρώνονται στὸ λιμάνι.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἔρκ φοροῦν ὅλοι τὴν τοπική τους ἐνδυμασία ποὺ εἶναι μᾶλλον σοβαρή. Οἱ ἄνδρες φοροῦν μαύρους ρώσικους σκούφους, μαῦρα κοντὰ σακκάκια καὶ πανταλόνια καὶ μαῦρες μάλλινες κάλτσες. Ἡ σκοτεινιὰ αὐτὴ ἐλαφραίνει μόνο μὲ ἕνα κόκκινο μαντήλι καὶ δύο χρυσὰ κουμπιὰ γύρω στὸ λαιμό. Οἱ γυναῖκες δὲν εἶναι ντυμένες τόσο πένθιμα· φοροῦν ἄσπρα καλύμματα στὸ κεφάλι καὶ ἄσπρες μπλοῦζες, καὶ ὅπως συνειθίζεται στὸ ἐθνικὸ ὁλλανδικὸ κοστούμι, ἐπτὰ φοῦστες.

Οἱ κάτοικοι μοιάζουν πολὺ μεταξύ τους, ἴσως ἀπὸ τὴν ἐπιμιξία ποὺ γίνεται ἐδῶ καὶ τόσους αἰῶνες, καὶ τὸ νησὶ ἔχει ἀρκετοὺς ἠλίθιους καὶ πνευματικὰ ἀνάπηρους. Μὲ τὴν ἀπάντηση ποὺ σοῦ δίνουν μ' ἕνα ἀπλανὲς βλέμμα ἢ μὲ μία κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ ὅταν τοὺς ρωτήσης ποῦ κάθεται κάποιος ποὺ ζητᾶς δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβης τίποτε· καὶ ἀργότερα βρίσκεις πὼς μένει δίπλα σ' αὐτὸν ποὺ ρώτησες.

Στὴ Γερμανικὴ κατοχὴ—γιατὶ πῆγαν καὶ Γερμανοὶ στὸ Ἔρκ—οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ ἔκαναν μαύρη ἀγορὰ τὰ χέλια καὶ τὰ ψάρια τους καὶ κέρδισαν ἀμύθητα ποσά. Ἴσως εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι σήμερα, ποὺ ὁ δήμαρχός τους τοὺς κατηγορεῖ ὅτι ἔκαναν μαύρη ἀγορὰ στὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς ἐκεῖνοι τοῦ τὸ ἀνταποδίνουν κατηγορώντας τον γιὰ στενὴ συνεργασία μὲ τὸν ἐχθρό. Ἡ νοοτροπία τῆς Ὁλλανδίας ἦταν πάντα πολὺ ἀπαρχαιωμένη, αὐτὸ ὅμως εἶναι περισσότερο φανερὸ σ' ἕνα νησὶ ὅπως τὸ Ἔρκ. Οἱ κάτοικοί του δὲν ἔχουν νὰ σκεφτοῦν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τί κάνουν οἱ γείτονές τους καὶ νὰ κρατᾶνε πραγματικὸ ἀρχεῖο γιὰ τὶς πράξεις καὶ τὶς κινήσεις τους. Ἴσως εἶναι ἀλήθεια νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ἕνας μισεῖ τὸν ἄλλο μ' ἕνα τρόπο τρελλὸ καὶ ὅτι ὁ δήμαρχος τοὺς μισεῖ ὅλους.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἔρκ δὲν δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς εὐχάριστης φιλικῆς κοινότητας καὶ τὸ ἴδιο τὸ νησὶ ἔχει κάτι τὸ πολὺ σκοτεινό. Δὲν ὑπάρχει πολὺ χρῶμα, καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τῶν σπιτιῶν του δὲν εἶναι τόσο ὄμορφο ὅσο τοῦ Μάρκεν, μ' ὅλο ποὺ ἐξωτερικὰ τὰ σπίτια τῶν νησιῶν μοιάζουν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο.

Τὸ νησὶ ἀρχικὰ ἦταν καθολικό, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ παπάδες ἀποφεύγουνε νὰ πᾶνε ἐκεῖ, προσηλυτίστηκε στὸν Προτεσταντισμὸ ἀπὸ κληρικοὺς τοῦ Ἀμστερνταμ, καὶ σήμερα βρίσκεται ἀπόλυτα κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς ἐξαιρετικὰ περιορισμένης καὶ θεοφοβούμενης Ὁλλανδικῆς Μεταρρυθμιστικῆς Ἐκκλησίας.

Στὸ νησὶ ὑπάρχουν τέσσερεις κληρικοί, ποὺ ἦρθαν καὶ σταμάτησαν τὴν προβολὴ μιᾶς τουριστικῆς ταινίας ποὺ παιζόταν στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ νησιοῦ. Τέτοιες κακὲς ἐπιδράσεις ὅπως ὁ κινηματογράφος δὲν εἶναι ἀνεκτὲς στὸ Ἔρκ· ὅλος ὁ τόπος δίνει μιὰ σκυθρωπὴ καὶ κακὴ ἐντύπωση, μία ἐντύπωση διασκεδαστικῆς τρέλλας.

Ἤπια μπύρα μὲ δυὸ κατοίκους τοῦ Ἔρκ ποὺ ἔλεγαν πὼς ἦταν τρελλοί. Δὲν ἔδειχναν τὴν παρομικρὴ στενοχώρια γι' αὐτό, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἔκπληξη.

Τὰ νησιὰ Μπαχάμας στὸν Εἰρηνικό.

Τὰ δαιμόνια τῶν νησιῶν

Τῆς BEATRICE WASHBURN

('Απὸ τὸ «The Manchester Guardian», Λονδίνο)

Ερημονήσια τὰ λένε ἐδῶ, τὰ 700 αὐτὰ κομματάκια ἀπὸ ἄμμο, κοχύλια καὶ φοινικόδεντρα ποὺ φτιάχνουν τὴ μεγάλη ἁλυσίδα τῶν νησιῶν Μπαχάμας καὶ ἁπλώνονται ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς Φλωρίδας ὡς ἔξω στὸν Ἀτλαντικό. Ἡ θαλαμηπόλος τοῦ ἀεροπλάνου, μᾶς τὰ δείχνει καθὼς περνᾶμε ἀπὸ πάνω τους.

— Βλέπετε ἐκεῖνο τὸ μεγάλο; Δείχνει ἕνα μεγάλο βῶλο γῆς, ἕνα πράσινο κόσμημα σ' ἕνα ζαφειρένιο πλαίσιο.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ νησὶ Ἄντρος. Εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο ἂν ἐξαιρέσουμε τὸ Νιοὺ Πρόβιντενς ὅπου βρίσκεται καὶ ἡ πόλη Νασσάου. Εἶναι τόσο μεγάλο, ποὺ ὁρισμένες του περιοχὲς δὲν ἔχουν ἐξερευνηθῆ ποτέ. Λένε πὼς στὸ κέντρο ὑπάρχουν μεγάλα δάση καὶ μιὰ πηγή, ἡ Πηγὴ τῆς Νειότης.

Ὁ κύριος ποὺ καθόταν μπροστά μου γύρισε πίσω καὶ μοῦ εἶπε μὲ σοβαρότητα:

— Λένε πὼς ἐκεῖ ζοῦν τὰ δαιμόνια. Θὰ ἔχετε ἀκούσει βέβαια γιὰ τὰ δαιμόνια τῶν νησιῶν.

Ἡ θαλαμηπόλος κούνησε τὸ κεφάλι της. Εἶχε τελειώσει Κολλέγιο στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ εἶχε κριτικὸ μυαλό.

—Ἐγὼ δὲν πιστεύω οὔτε γιὰ τὴν Πηγή, εἶπε. Αὐτὰ εἶναι παραμύθια.

—Ἡ ἀλήθεια εἶναι, εἶπε ὁ ἄλλος ἐπιβάτης, πὼς ἡ πηγὴ βρίσκεται στὸ Μπιμίνι. Ὁ Πονσὲ ντὲ Λεὸν φαίνεται πὼς ἔψαξε νὰ τὴ βρῆ ὅταν ἀνακάλυψε τὴ Φλωρίδα. Οἱ ἰθαγενεῖς λένε πὼς βρίσκεται ἀκόμη ἐκεῖ, στὸ Μπιμίνι. Ἀλλὰ οἱ ψαράδες θὰ σᾶς ποῦν πὼς δὲν κάνει καὶ πολλὰ πράγματα, γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ἀκόμη ἐξακολουθοῦν νὰ γερνᾶνε.

Ο συνταξιδιώτης μου μοῦ διηγήθηκε ὕστερα γιὰ τὰ δαιμόνια τοῦ νησιοῦ.

—Ἔχουν τριανταφυλλιὰ γένεια καὶ μόνο τρία δάκτυλα, καὶ πηδοῦν ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο σὰν μικροὶ Ταρζάν. Ξέρετε βέβαια τί εἶναι ὁ Ταρζάν, δὲν εἶναι ἔτσι; ρώτησε γυρίζοντας στὴ θαλαμηπόλο. Ἡ κοπέλλα εἶπε ναί· τὸν εἶχε δῆ στὸν κινηματογράφο. Ὁ ταξιδιώτης κοίταξε τὸ ὡραῖο της πρόσωπο μὲ τὰ πυκνὰ μαλλιά, ἕνα πρόσωπο χωρὶς πείρα καὶ χωρὶς ἔκφραση, τὸ ἀξέχαστο, χαριτωμένο πρόσωπο τῆς νεότητας.

— Μιὰ μέρα θὰ πᾶτε νὰ γυρέψετε καὶ σεῖς τὴν πηγή, τῆς εἶπε καὶ συνέχισε τὴν κουβέντα γιὰ τὰ δαιμόνια.

— Οἱ ἰθαγενεῖς πιστεύουν σ' αὐτὰ ὅπως οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐρώπης πιστεύουν στὶς νεράϊδες. Λένε πὼς δὲν μπορεῖς νὰ μείνης στὰ νησιά τους ἂν τὰ δαιμόνια δὲν σὲ συμπαθήσουν. Θὰ σοῦ κλέψουν τὰ παπούτσια καὶ θὰ σοῦ σβήσουν τὴ φωτιὰ γιὰ νὰ μὴ μπορῆς νὰ μαγειρέψης. Δὲ θὰ σ' ἀφήσουν ἥσυχο ποτέ. Λένε πὼς ἀκόμη καὶ ὁ Νέβιλ Τσάμπερλαιν ἀναγκάστηκε ν' ἀφήση τὸ σπίτι του σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ νησιὰ γιατὶ τὰ δαιμόνια τὸν ἀντιπαθοῦσαν. Τὸν ἐνοχλοῦσαν τόσο πολὺ ποὺ πῆγε νὰ τρελλαθῆ.

Ὅταν προσγειωθήκαμε στὸ ἀεροδρόμιο Ὄουκς καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πόλη, ρώτησα τὸν σωφὲρ ἂν εἶχε ἀκούσει ποτὲ γιὰ τὰ δαιμόνια. Τὸ ἀγαθὸ μαῦρο του πρόσωπο ξαφνικὰ πάγωσε καὶ εἶπε ὄχι. Εἶχε πάει στὸ σχολεῖο στὴν Ἀγγλία καὶ δὲν εἶχε καμιὰ σχέση μὲ τὶς ντόπιες προλήψεις. Τὰ γκαρσόνια στὸ ξενοδοχεῖο εἶπαν πὼς εἶχαν ἀκούσει τοὺς γεροντότερους νὰ μιλοῦν γιὰ τὰ δαιμόνια. Ἀλλὰ τὰ δαιμόνια δὲν ἔρχονταν ποτὲ στὸ Νασσάου γιατὶ φοβόνταν τὰ αὐτοκίνητα καὶ δὲν ἀγαποῦσαν τὰ ἠλεκτρικά. Στὸ νησὶ Ἄντρος εἶχαν μόνο τὰ ἄστρα νὰ φωτίζουν τὴ νύχτα καὶ μιὰ φορὰ τὸ μῆνα τὸ λαμπρὸ ἀσημένιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ρίχνει τὴ λάμψη του πάνω ἀπὸ τὰ σκονεινὰ μεταξένια δάση ποὺ δὲν τὰ πάτησε ποτὲ ὁ ἄνθρωπος.

Σὲ λίγες μέρες ἔμαθα πολλὰ γιὰ τὰ νησιά, τὶς μικροσκοπικὲς αὐτὲς κουκίδες ὅπου ζοῦν λογῆς λογῆς ἄνθρωποι γιὰ διάφορους λόγους. Μόνο εἴκοσι ὅμως ἀπὸ τὰ νησάκια αὐτὰ εἶναι κατοικημένα. Στὸ Καίη Λόμπος ὑπάρχουν ἑπτὰ ἄνθρωποι, στὸ Νιοὺ Πρόβιντενς τριάντα χιλιάδες. Σὲ μερικὰ τὸ βαπόρι μὲ τὸ ταχυδρομεῖο πηγαίνει κάθε δεκαπέντε. Ἀπὸ ἄλλα περνοῦν τὰ μεγάλα ἀεροπλάνα ποὺ πετοῦν πάνω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ πηγαίνουν στὴν Εὐρώπη. Πολλὰ νησάκια εἶναι σὰν κόκκοι ἄμμου σκορπισμένοι στὸ γαλανὸ τοῦ ὠκεανοῦ, πρωτόγονα σὰν τοῦ Ροβινσώνα Κρούσου, καὶ ἂν θέλη νὰ ζήση κανεὶς ἐκεῖ μπορεῖ νὰ μαζεύη ἰνδικὰ καρύδια, σύκα, μπανάνες καὶ ἄλλους τροπικοὺς καρπούς.

Οἱ ἀκρογιαλιὲς εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἐξαίσια κοχύλια καὶ ἂν ἀποφασίσετε νὰ μείνετε ἐκεῖ μπορεῖ νὰ σᾶς θρέψη ἡ θάλασσα μὲ τὰ ὡραῖα ψάρια της καὶ τὰ θαλασσινά της.

Τὸ Μπιμίνι εἶναι γιὰ τοὺς δεινοὺς ψαράδες καὶ ἔχει τρεῖς ξενῶνες. Τὸ Χάρμπορ Ἄϊλαντ εἶναι μιὰ κοιμι-

σμένη μικρὴ πόλη, ὅ,τι μένει ἀπὸ τοὺς τυχοδιῶκτες ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἀγγλία πρὶν ἀπὸ τριακόσια χρόνια καὶ ἵδρυσαν τὴν πρώτη Δημοκρατία τοῦ Νέου Κόσμου. Τὸ Οὐῶκερς Ἄϊλαντ ἔχει γίνει ἰδιωτικὴ λέσχη. Στὸ Κὰτ Ἄϊλαντ ἕνας ἐρημίτης ἔχει κτίσει μία ἐκκλησία μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Τὸ Κρούκεντ Ἄϊλαντ ἔχει δένδρα ποὺ μοσχοβολοῦν καὶ ἡ μυρωδιὰ φτάνει μίλια μακρυὰ στὴ θάλασσα. Τὸ Ἰνάγκουα ἔχει ἕνα βουνὸ ὅλο ἀλάτι καὶ πλῆθος φοινικόπτερους, πουλιὰ μὲ ρόδινα φτερά.

Εἶναι καὶ νησιὰ μὲ ἀστεῖα ὀνόματα—Πολεμιστὴς (Man of war), Κουρελιασμένο νησὶ (Great Ragged Island), Ρουμονήσι (Rum Island) καὶ ἕνα στενὸ ποὺ λέγεται Mira por vos καὶ σημαίνει «Πρόσεχε»! «Μερικοὶ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὸ Νασάου ἢ στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔχουν τὸ δικό τους νησὶ καὶ ἐκεῖ πηγαίνουν γιὰ ἐκδρομὲς ἢ καὶ γιὰ νὰ τελειώσουν τὴ ζωή τους. Μερικὰ νησιὰ εἶναι τόσο μικρὰ ποὺ δὲν ἔχουν ὄνομα. Εἶναι σὰν νησάκια ποὺ φτιάχνουν τὰ παιδιὰ στὴν ἄμμο.

— Τὰ Ἐρημονήσια ἔχουν δικό τους ταχυδρομεῖο ἐδῶ, μοῦ εἶπε ὁ ὑπάλληλος τοῦ ξενοδοχείου τοῦ Νασσάου. Μπορεῖτε νὰ πάρετε τὸ πλοῖο ποὺ φεύγει τώρα γιὰ κεῖ ἢ νὰ περιμένετε γιὰ κεῖνο ποὺ θὰ ἔρθῃ.

Ξέρετε, ὅταν ἔρχεται ἐδῶ κανεὶς ἀπὸ τὰ Ἐρημονήσια τὸν καταλαβαίνουμε ἀμέσως. Εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

— Τί ἐννοεῖτε διαφορετικός...; ρώτησα, μὰ ἀπέφυγε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ.

—Ὦ τὰ νησιὰ ἀρέσουν σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: σὲ ἑκατομμυριούχους, καλλιεργητές, παλαιοὺς πολεμιστὲς ποὺ βαρέθηκαν τὸν πόλεμο, σὲ ἀνθρώπους γεννημένους γιὰ τὴ θάλασσα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κλειστοῦν σὲ σπίτι. Θὰ μένατε κατάπληκτος ἂν ξέρατε πόσοι μᾶς γράφουν γιὰ νὰ ἀγοράσουν ἕνα νησάκι. Φαίνεται σὰν ὅλος ὁ κόσμος νὰ θέλῃ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Καὶ βέβαια, πρόσθεσε καθὼς ὑπέγραφα στὸ βιβλίο, μέσα σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς γράφουν, πάντα βρίσκονται καὶ ποιητές.

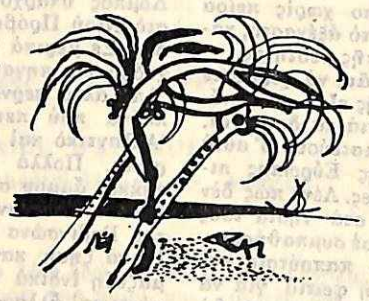

L'île enchantée

Τὸ μαγεμένο νησὶ

Τοῦ PEYNET

Ὅλα σχεδὸν τὰ μικρὰ νησιὰ ἔχουν κάτι μαγευτικό, εἶναι σὰν ἀπομονωμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου κόσμου. Γιὰ τὸν Γάλλο σκιτσογράφο Πενέ, (οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ θυμοῦνται τὰ χαριτωμένα σκίτσα του στὴν «Ἐκλογή», 4/1947), μαγεμένος εἶναι ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος τῆς καθημερινῆς δουλειᾶς. Στὰ σκίτσα ποὺ δημοσιεύουμε — παρμένα ἀπὸ τὸ Παρισινὸ «Carrefour» — ἀφήνει τὴ φαντασία του νὰ πάῃ ἀκόμα πιὸ μακρυά. Στὰ ἄλλα νησιὰ ποὺ περιγράφουμε ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν βέβαια σαλιγκάρια ποὺ νὰ χρησιμεύουν γιὰ σίδερα, οὔτε καγκουρὼ γιὰ γραμματοκιβώτια, οὔτε τὰ ἀλογάκια τῆς θάλασσας ὀργώνουν τὰ κύματα, ὅπως στὸ μαγεμένο νησὶ τοῦ Πενέ. Ὡστόσο καὶ τὰ ἄλλα νησιὰ στὴ φαντασία μας παίρνουν κάτι ἀπὸ τὸν παραμυθένιο χαρακτήρα ποὺ δίνει ὁ Πενὲ στὸ νησί του.

— Δὲν ὑπάρχει καλύτερος δουλευτὴς τῆς θάλασσας ἀπ' αὐτόν...

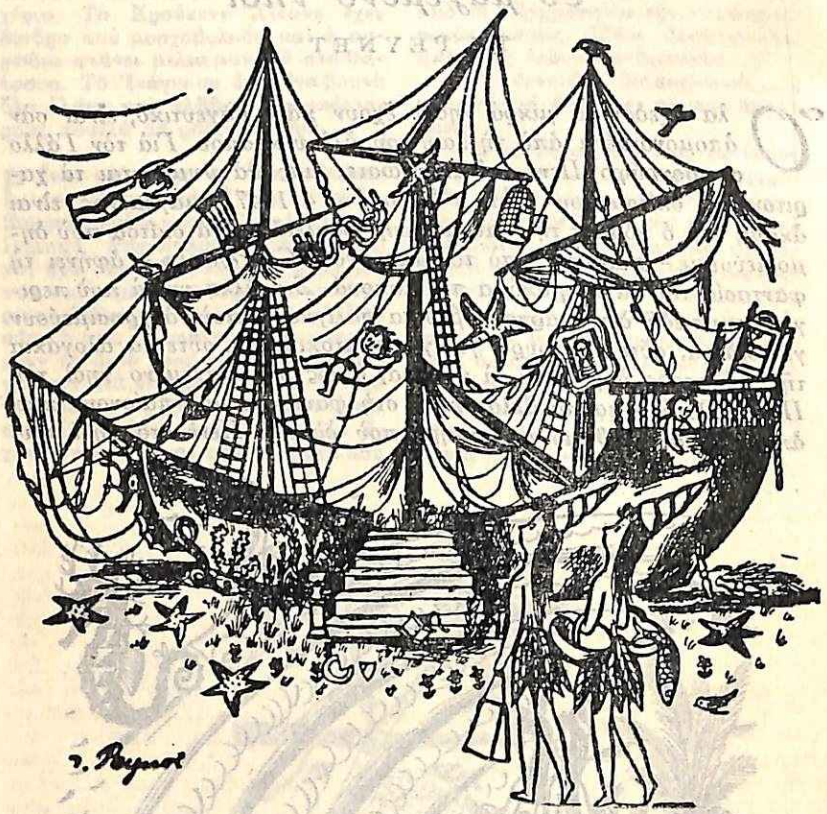

—Ἄχ, αὐτὰ τὰ παιδιά! Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ λείψῃ οὔτε μιὰ στιγμὴ ἀπὸ τὸ σπίτι.

—Ἀγάπη μου, θὰ μποροῦσες νὰ μοῦ σιδερώσης λιγάκι τὴ γραβάτα μου;

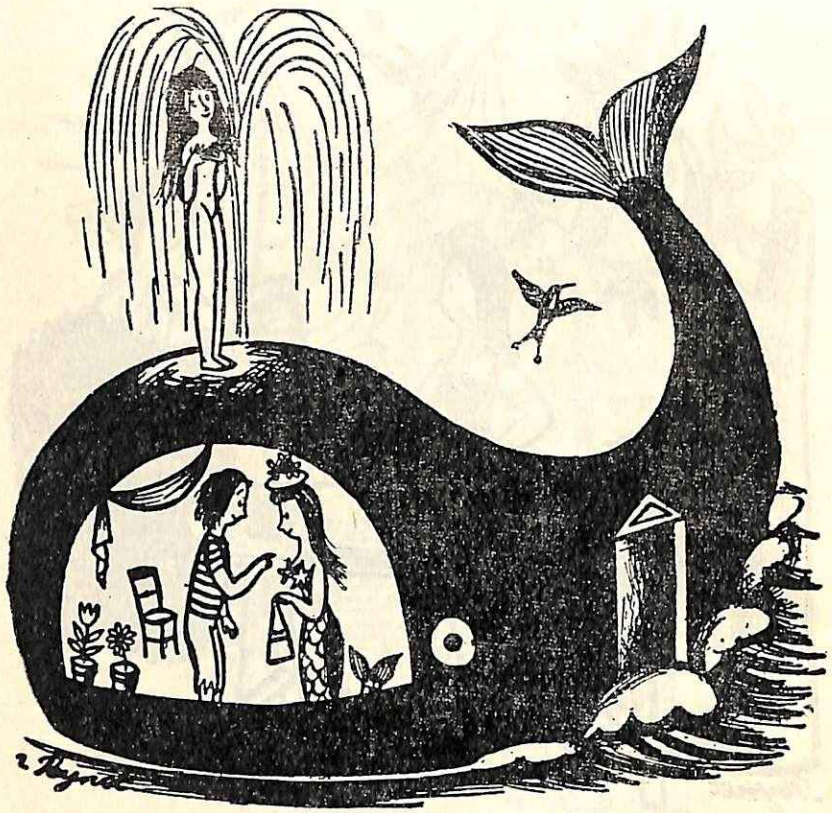

—Ἡ Ντενίζ, ξέρετε, κάνει τὸ ντούς της· θὰ τῆς πῶ ἀμέσως ὅτι ἤρθατε.

— A-lou-et-te, gentille a-lou-et-te...

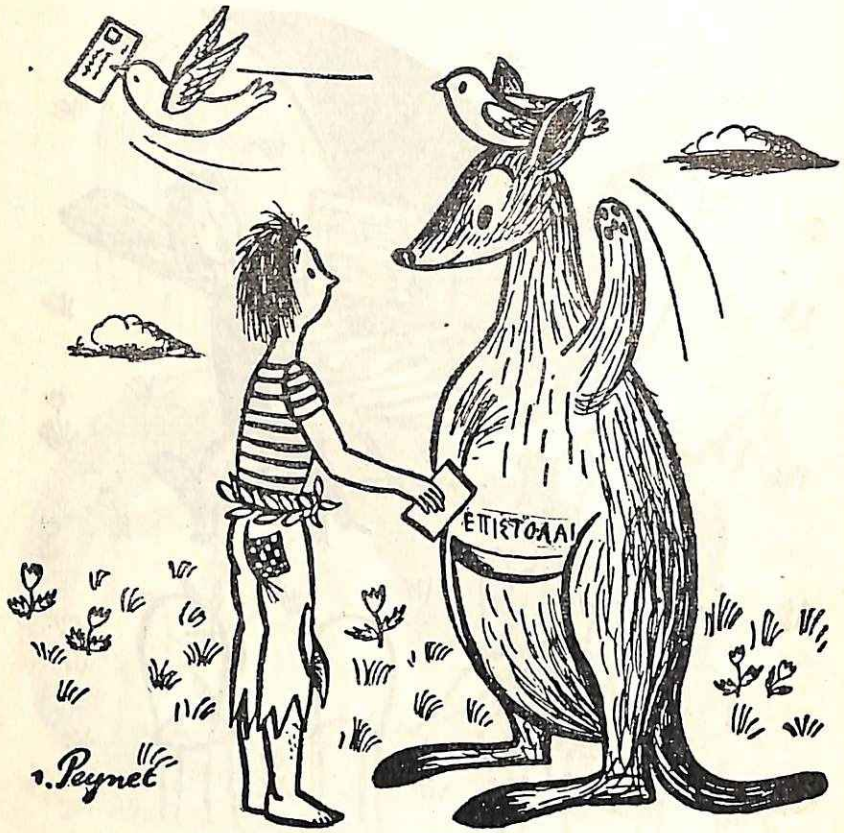

Γραμματοκιβώτιο.

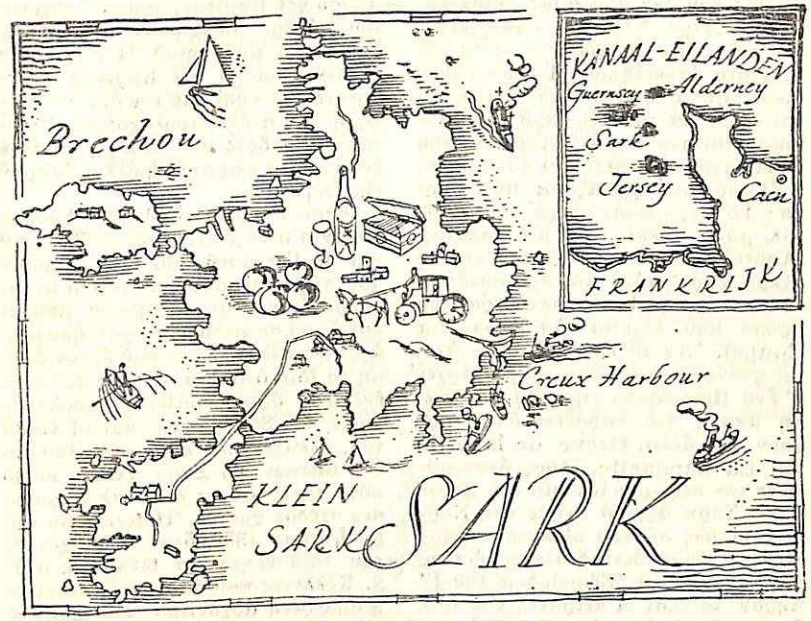

Τὸ φεουδαρχικὸ Σὰρκ στὴ Μάγχη.

Τὸ φέουδο τοῦ Σὰρκ

τοῦ HENRY TREECE

('Από τὸ «Everybody's», Λονδίνο)

Ὁ λντερνέῦ, Τζέρσεῦ, Γκέρνσεῦ καὶ Σάρκ, γνωστὰ σὲ χιλιάδες ταξιδιῶτες καὶ ὀνομαστὰ γιὰ τὶς ντομάτες τους, εἶναι τὰ κυριώτερα νησιὰ τῆς Μάγχης. Τὸ καθένα εἶναι σὰν βασίλειο σὲ μικρογραφία, μὲ τοὺς δικούς του παληοὺς νόμους, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα. Τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ τέσσερα, τὸ Σάρκ, εἶναι ἴσως τὸ πιὸ ἀσυνήθιστο γιατὶ διατηρεῖ ἕνα περιεργο φεουδαρχικὸ σύστημα σὲ ἕνα κόσμο ὅπου ἀπὸ καιρὸ ἔχει σβύσει κάθε ἴχνος φεουδαρχισμοῦ.

Πλησιάζοντας κανεὶς τοὺς ψηλοὺς (100 μ.) καὶ ἀπότομους γκρεμοὺς τοῦ Σαρκ καθὼς προβάλλουν ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς βράχους ποὺ τριγυρίζουν τὸ νησί, δὲν βλέπει κανένα σημεῖο ζωῆς, ὥσπου τὸ πλοῖο μπαίνει στὸ σιαχτὶ λιμάνι Κρέ, ἕνα κουχλίστικο λιμάνι πίσω ἀπὸ πυργωτοὺς, ἐπιβλητικοὺς βράχους.

Ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ ταξίδι πίσω στὸ χρόνο, γιατὶ στὴ μικρὴ ἀποβάθρα δὲν περιμένουν ταξὶ ἀλλὰ ἁμαξάκια ποὺ ἔχουν ἀκόμη τὰ ἐμβλήματα τῆς Βασιλίσσας Βικτωρίας. Ὁ ταξιδιώτης θὰ χαμογελάση γιὰ τὸ μεταφορικὸ μέσο ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ περάση ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦννελ ποὺ ἑνώνει τὸ λιμάνι μὲ τὸν «κεντρικὸ δρόμο». Τότε, ἀντικρύζοντας τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο ποὺ πάει ψηλὰ στὸ νησί, καταλαβαίνει ἕναν ἀπὸ τοὺς

λόγους ποὺ δὲν ὑπάρχουν αὐτοκίνητα στὸ Σάρκ. Ὁ ἄλλος λόγος εἶναι ὅτι στὸ Σαρκ ἀπαγορεύονται τὰ αὐτοκίνητα ὁπωσδήποτε. Τὰ μόνα βενζινοκίνητα ὀχήματα ποὺ ἐπιτρέπονται εἶναι τὰ τρακτὲρ ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὰ λιγοστὰ κτήματα ὅπου καλλιεργοῦν πατάτες καὶ καλαμπόκι.

Ποιὸς ὅμως χρειάζεται αὐτοκίνητα; Τὸ Σὰρκ εἶναι μικρὸ νησί, 3 $^{1}/_{2}$ μίλ. μάκρος καὶ 1 $^{3}/_{4}$ μίλ. πλάτος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ μεγάλο καὶ τὸ μικρὸ Σάρκ· αὐτὰ τὰ δύο συνδέονται μὲ τὸν γερό, ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο ποὺ λέγεται Λὰ Κοὺπ (La Coupe). Ἂν τὸ Γαλλικὸ αὐτὸ ὄνομα φαίνεται παράξενο πῶς ὑπάρχει σ' ἕνα Βρεταννικὸ νησί, θὰ σᾶς φανῆ ἀκόμη πιὸ παράξενο ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, Greve de la Ville καὶ La Banquette, ἰδίως ὅταν μάθετε τὴν περιεργη ἱστορία τοῦ Σάρκ.

Τὸ Σὰρκ ἀρχικὰ ἀνῆκε στὴ Νορμανδία, (ὡς σήμερα οἱ κάτοικοι μιλοῦν τὴ νορμανδικὴ διάλεκτο) ὥσπου τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ' πῆραν τὸ νησὶ οἱ πειρατὲς ποὺ τότε ἦταν σοβαρὴ ἀπειλὴ γιὰ τὰ ἀγγλικὰ καράβια. Ἐπιτέλους μερικοὶ ἄνδρες ἀπὸ τὸ Σάσσεξ ἀποφάσισαν νὰ δώσουν ἕνα τέλος σ' αὐτὴ τὴν τρομοκρατία. Πῆγαν λοιπὸν μὲ τὸ καράβι τους κατευθεῖαν στὸ νησὶ λέγοντας πὼς τάχα ἕνας ἔμπορος εἶχε πεθάνει στὸ ταξίδι καὶ παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ τὸν θάψουν χριστιανικά. Οἱ πειρατὲς συμφώνησαν ν' ἀφήσουν λίγους ἄνδρες νὰ βγοῦν στὴν ξηρὰ γιὰ τὴν κηδεία μὲ τὸν ὅρο νὰ μὴ εἶναι ὁπλισμένοι. Καὶ ἡ ἱστορία συνεχίζει: «Μεταφέρανε τὸ φέρετρο, γεμάτο ὅπλα, στὴν ξηρὰ καὶ ὕστερα ἐπῆγαν ψηλὰ στὸ μοναστήρι. Ἐκεῖ πίσω ἀπὸ τὶς ἀμπαρωμένες πόρτες οἱ «τεθλιμμένοι» φίλοι τὸ ἄνοιξαν καὶ ὁτλισμένοι πιὰ ὥρμησαν ἔξω καὶ κυρίευσαν τὸ νησί».

Τὸ Σὰρκ ἔγινε λοιπὸν Βρεταννικὸ καὶ ἀφοῦ ἔπεσε μιὰ δυὸ φορὲς στὰ χέρια τῶν Γάλλων, ἡ Βασίλισσα Ἐλισάβετ τὸ χάρισε στὸν Ἄρχοντα τοῦ Σαὶντ - Οὐέν, τοῦ Τζέρσεῦ, ἕναν Ἰλαρὺ ντὲ Καρτερέ, ποὺ οἱ ἀπόγονοί του σήμερα σερβίρουν τσαὶ στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ νησιοῦ. Ἡ Βασίλισσα ἐπέμενε πὼς ὁ ντὲ Καρτερὲ θὰ ἔπαιρνε τὸ νησὶ μὲ τὸν ὅρο νὰ διατηρῆ πάντα ἐκεῖ τουλάχιστον 40 δυνατοὺς ἄνδρες γιὰ νὰ μὴ γίνη ποτὲ ξανὰ φωλιὰ πειρατῶν ἢ ἄλλου ἐχθροῦ τῆς Ἀγγλίας.

Ἔτσι στὸ Σάρκ ἦρθαν νὰ ζήσουν σαράντα οἰκογένειες ἀπὸ τὸ Τζέρσεῦ καὶ τὸ Γκέρνσεῦ καὶ τὰ κτήματα ποὺ πῆραν πέρασαν γιὰ πάντα στοὺς κληρονόμους τους. Σήμερα μπορεῖ κανεὶς νὰ συναντήση μικροκτηματίες, ἀγρότες καὶ ψαράδες ποὺ ἔχουν ἀκόμη τὰ ἴδια ὀνόματα μὲ τοὺς πρώτους ἐκείνους ἀριστοκράτες τυχοδιῶκτες, γιατὶ τὸ Σάρκ, ὅπως καὶ οἱ νόμοι του, ἄλλαξε πολὺ λίγο στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Τὸ Σὰρκ ἄλλαξε κύριο μόνο τρεῖς φορὲς μέσα σὲ τετρακόσια σχεδὸν χρόνια. Ἡ τελευταία φορὰ ἦταν τὸ 1852, ὅταν ὁ Ἄρχοντάς του τὸ πούλησε γιὰ 6000 λίρ. στὸν κ. Κόλλιγκς ποὺ ἀπόγονός του εἶναι ἡ σημερινὴ ἀρχόντισσα τοῦ Σὰρκ κ. Σάθαγουαίη. Καὶ τότε εἶναι ζήτημα ἂν θὰ τὸ πουλοῦσε ὁ Ἄρχοντας ἂν δὲν χρειαζόταν χρήματα γιατὶ εἶχε στσμαιήσει ἡ παραγωγὴ τῶν μεταλλείων ὀργύρου τοῦ νησιοῦ.

Ὡστόσο ἂν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ Σὰρκ ἄλλαξε, δὲν ἄλλαξαν ὅμως οἱ φεουδαρχικοί του νόμοι. Ἡ Ἀρχόντισσα π.χ. εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος τοῦ νησιοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη μιὰ κατσίκα ἢ ἄσπρα περιστέρια· ὅλο τὸ σιτάρι πρέπει νὰ τὸ ἀλέθουν στὸ μύλο της. Στὸ θερισμὸ κρατάει τὸ $^{1}/_{10}$ ἀπὸ κάθε δεκατο δεμάτι, ἕνα ἔθιμο ποὺ προκαλεῖ δυσαρέσκεια στοὺς νησιῶτες, καὶ εἰσπράττει καὶ ἕνα ἄλλο φόρο ἀπὸ κάθε σπίτι ποὺ πληρώνεται σὲ ζωντανὲς κόττες.

Ἀκόμη, κανένα κτῆμα τοῦ Σὰρκ δὲν μπορεῖ νὰ πουληθῆ χωρὶς τὴν ἄδειά της καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἕνα κτῆμα ἀλλάζει κύριο ἡ Ἀρχόντισσα παίρνει τὸ $^{1}/_{12}$ τοῦ ποσοῦ ποὺ πληρώνεται.

Τὸ Σὰρκ ἔχει τὸ δικό του Κοινοβούλιο ποὺ συνεδριάζει τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο στὸ σχολεῖο τῶν ἀγροιῶν. Ἔχει ὁρίσει φόρο «ἀποβιβάσεως» γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται στὸ νησὶ καὶ μεταξὺ ἄλλων, ὑποχρεώνει κάθε ἰδιοκτήτη νὰ δουλεύη στοὺς δρόμους τοῦ νησιοῦ δύο μέρες κάθε χρόνο ἢ νὰ πληρώνη γι' αὐτό. Φροντίζει ἀκόμη ὥστε ὅποιος ἔχει ἄλογο καὶ ἁμάξι νὰ τὰ δανείζη καὶ τὰ δυὸ μιὰ μέρα τὸ χρόνο.

Κανένας ἄνθρωπος στὸ Σὰρκ δὲν μπορεῖ νὰ διαθέση ὅπως θέλει τὸ κτῆμα του μὲ διαθήκη. Τὸ κτῆμα πηγαίνει μαζὺ μὲ τὸ 1/3 τῶν προσωπικῶν του πραγμάτων, στὸν κληρονόμο του. Ἀκόμη, ἂν κανεὶς πουλήση τὸ κτῆμα του, ὁ κληρονόμος του ἢ ὅποιος ἄλλος ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ πάρη πίσω πληρώνοντας τὸ ἴδιο ποσὸ μέσα σὲ σαράντα μερες.

Ὡστόσο, γιὰ ὅσους ἀποφασίσουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς πολυτέλειες, τὸ Σὰρκ μὲ τοὺς ἀνθισμένους ἀγρούς, τὰ οἰγοκλήματα, τοὺς θαυμάσιους βράχους καὶ τὴ σχεδὸν τροπικὴ βλάστηση τῆς κοιλάδας Μπέηκερ, εἶναι ὁ ἰδεώδης τόπος γιὰ νὰ περάσουν τὶς διακοπές τους.

Τὰ ἔθιμα, ἡ εὐγένεια ὅλων, ἡ ἐπιβλητικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας ποὺ γίνεται γαλλικά, τὰ γκριζα πέτρινα σπίτια, ὅλα μαζὶ δημιουργοῦν ἕνα ἀνεκτίμητο καταφύγιο ἀπὸ τὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς.

Ἐλὸ νησὶ τῶν Πλεκλῶν.

Τοῦ R. M. LOCKLEY

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο «I Know An Island», ἐκδ. George G. Harrap and Co, Λονδίνο)

Στὰ βόρεια τῆς Σκωτίας, στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ποὺ ἑνώνει τὰ νησιὰ Ὄρκνεϋ καὶ Σετλαντ, βρίσκεται τὸ Φέαρ Ἄϊλ. Μικρούλι καὶ ἀπομακρυσμένο, εἶναι ὡστόσο ξακουστὸ γιὰ τὰ σπάνια πουλιά του καὶ τὰ πλεκτὰ ποὺ φτιάνουν ἐκεῖ. Τὸ ὄνομά του — ἐξαγγλισμένη παραλλαγὴ τοῦ «Φαίροου» ποὺ σημαίνει πρόβατο — μᾶς φέρνει στὴν ἐποχὴ τῶν Βίκινγκς, καὶ τὰ πρόβατα ποὺ ἔφεραν οἱ κατακτητὲς μαζί τους ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ ὑπάρχουν στὸ νησὶ καὶ νὰ δίνουν τὸ μαλλὶ μὲ τὸ ὁποῖο γίνονται τὰ πλεκτὰ μὲ τὰ χαρούμενα κεντήματα. Ὁ Ρ. Μ. Λόκλεϋ ἔχει ἐπισκεφθῆ πολλὰ μικρὰ νησιὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ περιγράφει τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἐλάχιστων κατοίκων τοῦ Φέαρ Ἄϊλ.

Τρώγαμε καὶ κουβεντιάζαμε τὰ περισσότερα βράδυα κοντὰ στὸ τζάκι, στὸ ἕνα ἢ στὸ ἄλλο σπίτι τοῦ χωριοῦ. Τροβούσαμε τὶς ψηλὲς πλεκτὲς καρέκλες ποὺ ἔφτιαχναν στὸ χωριὸ κοντὰ στὸ τραπέζι, φορτωμένο μὲ σπιτικὸ ψωμί, μικρὰ κέϊκ, ἀρνὶ ἀπὸ τὸ Κραίγκ, μπέηκον ἀπὸ τὸ κτῆμα, φρέσκα καὶ παστὰ ψάρια, αὐγά, πατάτες, λάχανα, μαρούλια καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἄφθονο τσαΐ. Τὸ

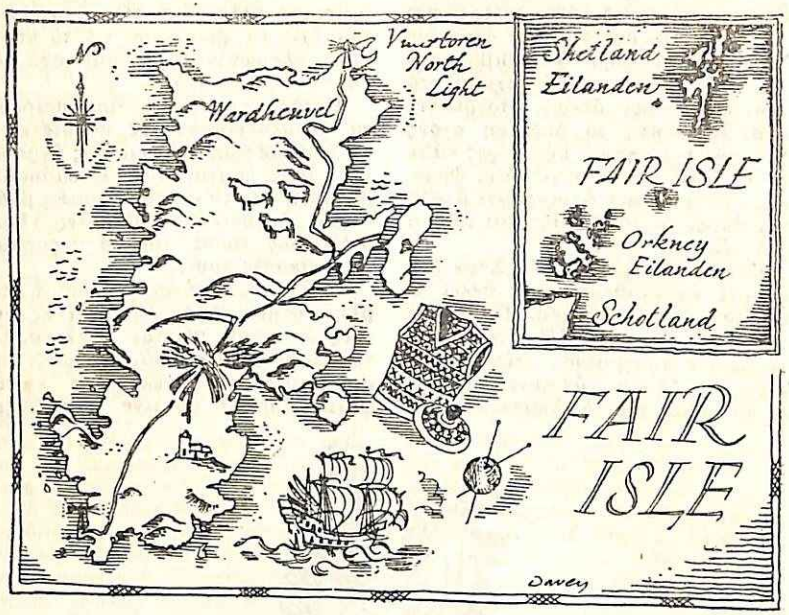

Τὸ νησάκι Φέαρ Ἄϊλ στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Σκωτίας.

φθινόπωρο δὲν ὑπάρχει ὅριο στὸ φαΐ τους· οἱ νησιῶτες ἔλεγαν πὼς πίστευαν ὅτι πάχαιναν, ὅπως καὶ τὰ ζῶα τους, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὰ βγάζουν πέρα τὸ μεγάλο καὶ τραχὺ χειμώνα. Τὰ ράφια τρίζουν κατάφορτα ἀπὸ διατηρημένο κρέας καὶ παστὰ ψάρια. Συνηθίζεις ὅμως τὶς μυρωδιὲς καὶ δὲν σοῦ κάνουν ἐντύπωση ὅταν κάθεσαι κοντὰ στὴ φωτιὰ κοὶ ἀρχίζεις τὴ συζήτηση.

Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄντρες κουβέντιοζαν, οἱ γυναῖκες ἔφτιοχναν τὰ περίφημα πλεκτὰ τοῦ Φέαρ Ἄϊλ. Ἂν πλέκη ἀδιάκοπα κάθε βράδυ καὶ λίγο στὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, μιὰ γυναίκα μπορεῖ νὰ τελειώση ἕνα πουλόβερ, ὄχι πολὺ μεγάλο οὔτε ὅμως καὶ πολὺ μικρό, σὲ δεκαπέντε μέρες. Αὐτὸ τὸ ἐμπόριο ξεχωρίζει τὴ σκληρὴ ἀπὸ τὴν εὐτυχισμένη ζωή. Ἂν θέλετε νὰ εἰσαστε βέβαιος ὅτι ἕνα πλεχτὸ εἶναι ἀπὸ τὸ Φέαρ Ἄϊλ κοιτάξετε τὴ μάρκα «Φέαρ Ἄϊλ, φτιαγμένο στὸ Φέαρ Ἄϊλ». Ὅλες οἱ τεχνίτρες τοῦ Φέαρ Ἄϊλ μαζεύονται μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα στὸ δημαρχεῖο τοῦ χωριοῦ καὶ μιὰ ἐπιτροπὴ ἐγκρίνει καὶ μαρκάρει τὰ γάντια, τὰ πουλόβερ, τὰ κασκὸλ ποὺ ἔγινον τὴν τελευταία ἑβδομάδα. Ἔτσι ἂν θέλετε νὰ ἔχετε ἕνα γνήσιο πλεκτὸ ἀπὸ τὸ Φέαρ Ἄϊλ, γράψετε κατ' εὐθεῖαν στὴ Γρσμμστεία τῆς Ἐπιτροπῆς Πλεκτριῶν, Σπρίνγκφιλντ, Φέαρ Ἄϊλ. Ν. Β., καὶ νὰ θυμᾶσιε πὼς τὸ ταχυδρομεῖο ἔχει συχνὰ ἑβδομάδες καθυστέρηση. Θὰ δῆτε πὼς οἱ τιμές τους εἶνοι πολὺ λογικὲς καὶ θὸ εἶστε βέβαιος ὅτι πρσγματικὰ τὸ πλεκτό σσς ἔχει τὰ παληὰ σχέδια τοῦ τόπου, ὅπου πάντα ὑπάρχει τὸ ὡραῖο σχέδιο Χ. Πολλὲς ἀπὸ τὶς βαφὲς τὶς φτιάνουν ἀκόμη ἀπὸ λουλούδια καὶ φυτά.

Εἶμασταν καθισμένοι μπροστὰ στὸ τζάκι ἕνα βράδυ, ὅταν ἕνα νέο ἀγόρι μοῦ ἔδωσε ἕναν κατάλογο ἀπὸ καμιὰ ὀκτακοσαριὰ ναυάγια, ποὺ τὸν εἶχε φτιάξει γιὰ μένα, κατὰ χρονολογικὴ σειρά. Ἄρχιζαν ἀπὸ τὸ 1588, μὲ τὸ «Ἔλ Γκρὰν Γκρίφεν» ναυαρχίδα τοῦ 8ου στολίσκου τῆς Ἱσπανικῆς Ἀρμάδας. Ἡ παράδοση λέει ὅτι οἱ μελαψοὶ Ἱσπανοὶ ἐνῶ ἔτρωγαν τὶς προμήθειες καὶ τὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ ἔμαθαν στοὺς κατοίκους τοῦ Φεαρ Ἄϊλ τὰ ξακουστὰ σήμερα σχέδια πλεκτῶν, κυρίως γιὰ κάλτσες, καὶ τὴ χρήση βαφῶν ἀπὸ φυτὰ ποὺ ἔβγαζε ὁ τόπος τους.

Αὐτὸς ὁ μύθος εἶναι πολὺ διαδεδομένος σὲ ὅλη τὴ Σκωτία, ἄνθρωποι ὅμως ποὺ ἀσχολήθηκαν μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα μοῦ εἶπαν πὼς τὰ σχέδια αὐτὰ τὰ ἔφεραν μᾶλλον οἱ Βίκινγκς.

Τὸ ναυάγιο ὅμως γιὰ τὸ ὁποῖο πιὸ πολὺ μιλοῦν στὸ Φέαρ Ἄϊλ, εἶναι ἕνα γερμανικὸ πλεούμενο, τὸ «Λέσσινγκ» ποὺ χτύπησε ἐξ αἰτίας τῆς ὁμίχλης στὶς 18 Μαΐου τοῦ 1868 μὲ 465 μετανάστες. Ὅλοι σώθηκαν, αὐτὸ ὅμως κόστισε στοὺς κατοίκους τοῦ Φέαρ Ἄϊλ πείνα καὶ ἀνησυχία, γιατὶ μέσα σὲ πέντε ἑβδομάδες οἱ ξένοι ἔφαγαν ὅλα τὰ ψάρια καὶ τὰ τρόφιμα ποὺ ὑπῆρχαν ἀποθηκευμένα, τὶς ἀγελάδες, τὰ πρόβατα καὶ τοὺς χοίρους καὶ ὥστου νὰ ἔρθη τὸ καράβι ποὺ τοὺς πῆρε ἔφαγαν καὶ πράγματα ὄχι καὶ τόσο φαγώσιμα, φύκια καὶ ροῦχα.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ζοῦσαν στὸ Φέαρ Ἄϊλ 500 ἄνθρωποι. Οἱ κυριώτερες ἐξαγωγές τους ἦταν μπακαλιάροι καὶ ἄνθρωποι. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Φέαρ Ἄϊλ ἦταν τότε δυνατοὶ καὶ προοδευτικοὶ καὶ κάθε τόσο, κάπου ἑκατὸ ἀπὸ τοὺς κατοίκους ποὺ πλήθαιναν γρήγορα, ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ φεύγουν γιατὶ δὲν ὑπῆρχε ἀρκετὸς χῶρος. Αὐτοὶ οἱ ἀπόδημοι, σχεδὸν κατὰ κανόνα πήγαιναν μὲ ἱστιοφόρα στὴν Ἀμερική. Σήμερα σπάνια βρίσκει κανεὶς ἑκατὸ ἀνθρώπους στὸ Φέαρ Ἄϊλ. Ὅλοι τους ἔχουν τόσο στενὴ συγγένεια μεταξύ τους ὥστε στὴ νέα γενεὰ δὲν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ γίνωνται γάμοι ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους μὲ πιὸ μακρυνὴ συγγένεια ἀπὸ πρῶτα ξαδέρφια. Τὸ πρόβλημα εἶναι σοβαρό· τὸ νεο σῖμα ποὺ ἦρθε στὸ χωριὸ μὲ τοὺς φοροφύλακες, δασκάλους καὶ νηπιαγωγοὺς δὲν ἔδωσε ὡς τώρα τὴ λύση. Σᾶς λένε πὼς ὁ κίνδυνος τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ χωριοῦ ἔχει κιόλας ἀρχίσει νὰ τοὺς ἀπειλῆ. Καὶ ὅμως δὲν ἔχω δῆ τόσο καλοφτιαγμένους ἀνθρώτους, τόσο ἥρεμους καὶ εὐτυχισμενους.

Ἡ ζωή τους κλείνεται μέσα στὴν εὐχάριστη ἱεροτελεστία τῆς δουλειᾶς, στὴ συγκομιδή, στὸ ψάρεμα, στὰ πρόβατα. Τὰ νησάκια σήμερα εἶναι μικρά. Ἡ πιὸ καλὴ γῆ νοικιάζεται πέντε σελλίνια τὸ στρέμμα. Ὡστόσο ἕνας σοφὸς νόμος ἀναγκάζει τοὺς κατοίκους τῶν σπιτιῶν νὰ τὰ ἐπιδιορθώνουν. Περιορισμοὶ στὴν οἰκοδόμηση δὲν ὑπάρχουν καὶ οἱ περισσότεροι πρόσθεσαν παραρτήματα καὶ σταύλους. Πάντως ἴσως ἀπὸ φόβο μήπως πληρώσουν φόρο ἰδιοκτησίας, ὅλοι ἀρνήθηκαν ν' ἀγοράσουν ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης πουλοῦσε μὲ 20 ἢ 30 σελλίνια τὸ στρέμμα. Ὑπάρχει ἀκόμη τὸ σύστημα τῆς πολιᾶς καλλιέργειας ἐδῶ καὶ κεῖ, ἀλλὰ τὰ περισσότερα κτήματα ἐνώθηκαν καὶ προσκολλήθηκαν στὶς κοντινότερες φάρμες.

Τὰ καλλιεργημένα κτήματα χωρίζονται ἀπὸ τὶς βρσκὲς μὲ ξερολιθιές. Ἄλλοι φράχτες ὅμως δὲν ὑπάρχουν καὶ τὰ βόδια, οἱ ἀγελάδες, τὰ μοσχάρια καὶ τὰ πρόβατα ποὺ τρῶνε τὸ τριφύλι πρέπει νὰ δένωνται. Τὰ ἀρνιὰ καθὼς τὰ φέρνουν ἀπὸ τὸ βουνὸ γιὰ νὰ ἡμερώσουν καὶ νὰ παχύνουν τὰ βάζουν δυὸ - δυό.

Ὁ ἄντρας σπέρνει, (πρέπει νὰ δανεισθῆ ἄλλο ἕνα βόδι ἀπὸ τὸ γείτονά του) τὸ Μάρτη καὶ τὸν Ἀ-

πρίλη· ἡ γυναίκα ὅταν δὲν πλέκη δίπλα στὴ φωτιὰ φροντίζει τὸ γαλακτοκομεῖο καὶ οἱ δυὸ μαζὶ βάζουν τὶς πατάτες τὸν Ἀπρίλη. Ὁ Μάης εἶναι ὁ μήνας μὲ τὴν περισσότερη δουλειά, γιατὶ μ' ὅλο ποὺ τὰ κριάρια περνοῦν ὅλο τὸ χρόνο μαζὶ μὲ τὶς ἀμνάδες, δὲν ζευγαρώνουν πρὶν ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη ὅπως γίνεται μὲ τὰ περισσότερα πρόβατα ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴ Β. Εὐρώπη, καὶ τὰ ἀρνιὰ γεννιοῦνται τὸ Μαη. Τὸ κριθάρι, καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος του ποὺ ὡριμάζει γρήγορα πρέπει νὰ τὸ σπείρουν κι αὐτὸ τώρα. Τὸ Μάη ἀκόμη κάθε σπίτι ἔχει νὰ πάη στὰ λειβάδια γιὰ νὰ βγάλη τὶς σάπιες ρίζες. Αὐτὸ εἶναι μιὰ γιορτὴ παμπάλαια, θρησκευτικὴ τελετή, καὶ συγχρόνως ἕνας χαρούμενος ὕμνος στὰ πράσινα φύλλα καὶ τοὺς τραγουδιστὲς κορυδαλλούς. Εἶναι μεγάλη τιμὴ νὰ σὲ καλέσουνε στὴ γιορτή, νὰ συναγωνιστῆς, ἂν εἶσαι ἄντρας στὸ σκάψιμο ἢ στὸ ποιὸς θὰ βγάλη τὶς περισσότερες ρίζες, ἢ ἂν εἶσαι γυναίκα στὸ ἄπλωμα γιὰ νὰ ξεραθοῦν.

Φέαρ Ἄϊλ εἶναι ἐξαγγλισμένος τύπος τοῦ Φαίροου ποὺ θὰ πῆ νησὶ τῶν προβάτων καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ πῆρε ἀπὸ τὶς καλὲς βοσκὲς ποὺ εἶχε γιὰ τὰ πρόβατα τὴν ἐποχὴ τῶν Βίκινγκς. Ὁπωσδήποτε τὸ καστανοκόκκινο χρῶμα τῶν πρώτων Σκανδιναυικῶν προβάτων κυριαρχεῖ ἀκόμη στὰ κοπάδια τοῦ Φεσρ Ἄϊλ, τὸ μολλὶ τῶν γέρικων προβάτων τὸ παίρνουν τὸν Ἰούλιο μόλις «ψηθῆ» καὶ τὸ κρύβουν μὲ ἀγάπη γιὰ τὰ περίφημα πλεκτὰ τὸ χειμώνα.

Μόλις τελειώση ἡ σπορὰ κλείνουν τὶς κόττες στὰ κοτέτσια τους γιὰ νὰ μὴν καταστρέψουν τ' ἀπροστάτευτα σπαρτά. Δὲν τὶς βγάζουν παρὰ ὅταν τελειώση ὁ θερισμός. Τὰ δρεπάνια ρίχνουν κάτω τὰ σπαρτὰ ἀργὰ τὸν Ἰούλιο. Πιὸ πολλὴ προσοχὴ χρειάζεται γιὰ νὰ ψηθῆ τὸ κριθάρι τὸν Αὔγουστο. Ὡς πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ μ' αὐτὸ μόνο ἔφτιαχναν ψωμὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο κρεμόταν ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Τοὺς μικροὺς σκληροὺς σπόρους τους τοὺς ἀλέθουν σὲ χειρόμυλους ἢ σὲ νερόμυλους.

Τὴ βρώμη δὲν τὴ θερίζουν παρὰ τὸ Σεπτέμβρη. Τὴ μαζεύουν σὲ ψηλές, κωνικὲς θυμωνιές, 3 μέτρα ψηλές, τὶς δένουν μὲ σκοινένια δίχτυα καὶ στὸ τέλος τὶς στερεώνουν στὴ γῆ μὲ πασσάλους καὶ σκοινιά. Δὲν τὶς σκεπάζουν μὲ καλάμια· ἡ βροχὴ φεύγει ἀπὸ τὸν κῶνο. Κάθε θυμωνιὰ εἶναι τὸ χειμώνα ἡ τροφὴ μιᾶς ἑβδομάδας γιὰ τὶς δυὸ ἀγελάδες, τὸ βόδι, τὸ δσμαλάκι, τὸ μοσχάρι καὶ τὸ χοῖρο ποὺ ἀποτελοῦν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τῶν σπιτιῶν.

Τὸν Ἰούλιο φτιάχνουν μάντρες μὲ σκέτες πέτρες, χωρὶς λάσπη, 1 50 μέτρο ψηλὲς καὶ κλείνουν ἕνα χῶρο ἀπὸ 3·4 τετραγωνικὰ μέτρα. Ἐκεῖ σπέρνουν τὰ λάχανα ποὺ μεγαλώνουν, προφυλαγμένα ἀπὸ τὸν ψυχρὸ ἀέρα. Τὴν ἄνοιξη τὰ φυτεύουν ἔξω στὰ χωράφια.

Ἡ τελευταία μας διασκέδαση στὸ Φέαρ Ἄϊλ ἦταν ἕνας χορὸς ποὺ μᾶς προσκαλέσανε νὰ πᾶμε στὸ δημαρχεῖο τοῦ χωριοῦ. Βάλαμε τὰ καλύτερά μας ροῦχα καὶ κατεβήκαμε ἐνῶ ὁ ἀέρας σφύριζε· τὸ κτίριο ἦταν κάποτε σχολεῖο στὴν ἐποχὴ τῆς Βικτωρίας. Ἐκεῖ βρίσκοντσν καμιὰ σαραντσριὰ γυναῖκες, οἱ μισὲς νέες ἢ μεσόκοπες, ὄμορφα ντυμένες μὲ μακρυὰ βραδυνὰ φορέματα. Χορέψαμε καντρίλλιες καὶ λανσιέδες, σκωτσέζικο χορό, βάλς, πόλκα.

Τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τ' ἀφήσουν μόνα τους στὸ σπίτι ἔπαιζαν τὰ παιχνίδια τους μέσα στὸ στρόβιλο ἐκεῖνο τῶν φορεμάτων καὶ τῶν κυριακάτικων ἀνδρικῶν παντελονιῶν.

Ἔξω κάτω στὴν ἀκτή, ἡ θάλασσα φούσκωνε μὲ τὴν τρικυμία ποὺ ἐρχόταν καὶ τὰ κύματα χτυποῦσαν βαρειὰ πάνω στοὺς ὑφάλους. Κάθε τόσο τὸ ἐκτυφλωτικὸ φῶς τοῦ νότιου φάρου ἔλομπε στὰ θαμπωμένα τζάμια μας. Μὰ οἱ θόρυβοι αὐτοὶ τῆς καταιγίδας ξεχνιόνταν γρήγορα. Τὸ βιολὶ γινόταν καὶ ὅλο πιὸ γρήγορο καὶ ὁ χαρούμενος σκοπός του πιὸ δυνατός. Ἀνοιξαμε τὶς πόρτες γιὰ νὰ πάρουμε λίγο ἀέρα καὶ τὰ παιδιὰ βγῆκαν ἔξω νὰ παίξουν κρυφτὸ στὸ σκοτάδι. Στὸ τέλος ἀκόμα καὶ οἱ γυσλισμένες τσαγέρες πάνω στὴ φωτιὰ τοῦ τζακιοῦ ἄρχισαν νὰ σφυρίζουν εὐτυχισμένα καὶ τὰ καπάκια τους νὰ χτυποῦν καὶ νὰ χορεύουν. Τὸ Φέαρ Ἄϊλ, ἴσως νὰ εἶναι μοναχικὸ κι ἀπομακρυσμένο, οἱ κάτοικοί του ὅμως ζοῦν τὴ ζωή τους καὶ ξέρουν νὰ διασκεδάζουν.

Καλοκαίρι σ' ἕνα φιλλανδικὸ ἀγρόκλημα

Τοῦ A. C. JENKINS

(Ἀπὸ τὸ «Blackwood's Magazine», Ἐδιμβοῦργο)

Ἀπὸ τὸ ταξίδι μου στὴ Φιλλανδία, ποὺ κράτησε τέσσερεις μῆνες, μὲ περισσοτερη ἀγαπη θυμᾶμαι τὶς ἡμέρες ποὺ πέρασα μὲ μιὰ οἰκογένεια χωρικῶν στὴν ἀνατολικὴ ἐπαρχία τοῦ Σαβολοξ στὸ νησὶ Βασχερσάλο κοντὰ στὸ Πουνκαχάρτζου, αὐτὴ τὴν παράξενη φειδίσια λουρίδα, γεμάτη πεῦκα, ποὺ τὸ βράδυ προβαλλουν σάν πύρινες φάλαγγες ἀπὸ ἀκοντια καὶ ποὺ οἱ χρυσοφένιοι φλῶροι τραγουδοῦν συνεχῶς τὶς λευκὲς καλοκαιριάτικες νύχτες...

Μ' ὅλο ποὺ λυπόμουν ὅτι θ' ἄφηνα αὐτοὺς τοὺς καθυστερημένους ἀγρότες τοῦ Σάβολαξ, νομιζω πὼς ἡ τελευταία μέρα ποὺ περασα μαζί τους ἦταν καὶ ἡ πιὸ εὐχάριστη.

Εἴχαμε ξυπνήσει πρὶν ξημερώση γιὰ νὰ συνεχισουμε τὸ ἁλώνισμα καὶ ἐνῶ βρισκόμασταν ἀκόμη στὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου ἔνοιωθε κανεὶς κολὰ τὴ μυρωδιὰ τοῦ φθινοπώρου νἄρχεται ἀπὸ τὸ δασος. Ὡστόσο μέσα στὴν κόκκινη σιταποθήκη μὲ τὴ βουλιαγμένη στέγη φτιαγμένη ἀπὸ κορμοὺς πεύκων, ζεσταθήκαμε πολὺ χτυπώντος τὴ σήκαλη μὲ τὰ χοντρὰ ξυλα ποὺ στὰ ἀγύμναστα χέρια μου φαινονταν βαρειὰ σίδερο. Πρὶν ἀπὸ δυὸ μέρες, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθεια ποὺ ὑπῆρχε ἀκόμη σὲ πολλὰ ἀγροκτήματα στὸ Σαβολαξ, ὁ Πάσβο καὶ ὁ παραγιός του ὁ Γιουχάνι, εἶχαν κρεμάσει τὰ δεμάτια στὰ δοκάρια καὶ τὰ κάπνιζαν πολλὲς ὧρες γιὰ νὰ ξεραθοῦν.

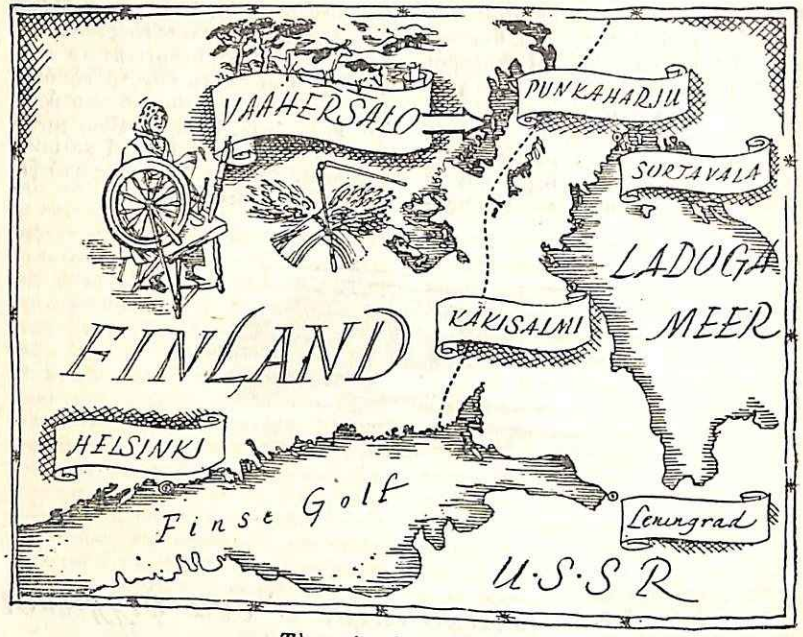

Τὸ νησάκι Βααχερσάλο,
στὴν ἀνατολικὴ ἐπαρχία τοῦ Σάβολαξ τῆς Φιλλανδίας.

Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς σκοτεινῆς σιταποθήκης ἄναβε συνεχῶς ἕνα τζάκι· καὶ τώρα ἄρχιζε τὸ κοπάνισμα, ποὺ γέμιζε τὰ παντα μὲ σκόνη.....

Ὅσο προχωροῦσε ἡ δουλειὰ τόσο οἱ χωρικοὶ ἔρχονταν πιὸ κοντὰ στὸ θρεπτικὸ μαῦρο ψωμί τους ποὺ ἐμεῖς στὴν ἄγνοιά μας νομίζουμε πὼς δὲν τρώγεται, ἀλλὰ ποὺ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀσύγκριτα πιὸ ὑγιεινὸ ἀπ' τὸ φτωχὸ ψωμὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἀλώνιζαν δυὸ-δυό. Ὁ Παάβο καὶ ὁ Γιουχάνι μαζύ, δυὸ σιωπηλοὶ νέοι ἄνδρες μὲ κουρελιασμένα γαλάζια πουκάμισα καὶ πολὺ βρόμικα μπότες, ἡ Κυλλίκκι, ἡ γυναίκα τοῦ Παάβο καὶ ἡ θεία Χέλβι, μιὰ ἡλικιωμένη γυναίκα μὲ ἄσπρο μαντήλι στὸ κεφάλι, μὲ μιὰ δυνατὴ γήϊνη ὀμορφιά. Ἡ Κυλλίκκι ἦταν μιὰ κοπελλα μὲ παράξενη ὀμορφιά: παράξενη ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος γιατὶ μιὰ τέτοια καλλονὴ μποροῦσε νὰ ἔχη καὶ τόση δύναμη καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο γιατὶ δὲν εἶχε τὸ γνωστὸ ἐκεῖνο τύπο ποὺ συναντᾶ κανεὶς πολλὲς φορὲς στὴ Φιλλανδία: πλατειὰ πεταχτὰ μάγουλα, μικρὴ πλατσουρὴ μύτη, τραχὺ κοιμισμένο πρόσωπο. Ἡ Κυλλίκκι ἦταν μιὰ κοπέλλα μὲ ὄμορφο στρογγυλὸ πρόσωπο, λεπτὰ καὶ καλοφτιαγμένο χαρακτηριστικά, μὲ μαλλιὰ ποὺχαν τὸ χρῶμα τῆς βρώμης, μὲ μάτια γαλανὰ σὰν τὰ γαλάζια λουλουδάκια ποὺ φυτρώνουν ἀνάμεσα στὰ σπαρτὰ καὶ κεῖνο τὸ χαριτωμένο μαυρισμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο δέρμα ποὺ πολλὲς φορὲς κάνει τὴν ἀοχήμια ὀμορφιά. Ὅμοια μὲ τὴ συνωνόματή της στὴν «Καλεβάλα» [1], τὸ παληὸ ἐθνικὸ ἔπος τῆς Φιλλανδίας, ἡ Κυλλίκκι ἦταν «πάρα πολὺ χαριτωμένη».

Τὸ κοπάνισμα τῆς σήκαλης γινόταν μὲ κανονικὸ ρυθμὸ — ἕνα-δύο, ἕνα-δύο — καὶ τὰ δεμάτια, ποὺ τὰ λουλούδια τοῦ ἀγροῦ ποὺ ἦταν ἀνακατεμένα μαζύ τους τοὺς ἔδιναν χαρούμενο τόνο, ψιθύριζαν κι αὐτὰ τὸ τραγούδι τους. Ἄντρες καὶ καὶ γυναῖκες δούλευαν μὲ μιὰ ἄνεση ποὺ σὲ ξεγελοῦσε, γιατὶ ἡ δουλεια ἦταν δύσκολη καὶ βαρειὰ γιὰ τὰ χέρια καὶ τοὺς ὤμους. Σήκωναν τὸν κόπανο ψηλὰ — σχεδὸν σὲ μιὰ γωνια 40° μοιρῶν μὲ τὸ σῶμα τους — καὶ τὸν κατεβάζαν μὲ δύνσμη πάνω στὰ δεμάτια. Δούλευαν σχεδὸν ὄρθιοι καὶ ἔσκυβαν πολὺ λίγο· τὸ μυστικό τους ἦταν οἱ συγχρονισμένες κινήσεις καὶ ὁ ρυθμός.

Τὴ σήκαλη ποὺ ἀτλώνανε κάτω τὴ χτυποῦσαν μιὰ ὥρα· στὴ μισὴ ὥρα τὴ γύριζαν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ ὅταν τέλειωναν τὴν ἔκαναν δεμάτια, καὶ τὰ δένανε μὲ ἀχυρένια σκοινιὰ ποὺ τὰ εἶχε πλέξει μὲ μεγάλη τέχνη ὁ Γιουχάνι ἀφοῦ ἄχε βουτήξει στὸ πηγάδι. Ὕστερα ἔβγαζαν τὸ ἄχυρο ἀπὸ τὴ σήκαλη μὲ κλαδένιες σκοῦτες, τὴ χτένιζαν μὲ μιὰ τσουγκράνα ποὺ στὴν ἄκρη της εἶχε δεμένη μιὰ σκούτα, κι ὅταν τὸ ἄχυρο ποὺ ἔμενε ἀνέβαινε ἀπάνω, τὸ ἔβγαζαν κι αὐτὸ κι ἀτλωναν χάμω ἕνα ἄλλο χρυσαφένιο στρῶμα ἀπὸ δεμάτια ποὺ τὰ κατέβαζαν ἀπ' τὰ δοκάρια· καὶ ξανόρχιζε ὁ μονότονος ρυθμὸς καὶ ἡ σιταποθήκη γέμιζε ἀπὸ σκόνη.

Ἡ δουλειὰ συνεχιζότσν ὅλη τὴ ζεστὴ ἡμέρα, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη ὥρα ποὺ σταματούσαμε γιὰ νὰ φᾶμε τὸ μεσημεριανό μας. Ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα πιά, εἶχε κοπανιστῆ ὅλη ἡ σήκαλη. Ὁ σπόρος εἶχε μαζευτῆ σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ ἡ γκρίζα λιχνιστικὴ μηχανὴ εἶχε μπῆ στὴ μέση. Ὁ Παάβο γύριζε τὰ ξύλινα ριπίδια, ὁ Γιουχάνι ἔρριχνε τὸ σπόρο μ' ἕνα φτυάρι στὴ μηχανὴ ποὺ στέναζε καὶ σφύριζε, τὸ ἄχυρο πεταγόταν σὰ σύννεφο στὸ διπλανὸ δωμάτιο καὶ χόρευε χαρούμενα στὸ φῶς τοῦ ἥλιου ποὺ ἔμπαινε μέσα ἀπὸ τὶς χαρσματιές, ἐνῶ ὁ σπόρος κυλοῦσε σὰν νερὸ καθαρὸ μπροστὰ στὴ μηχανή. Αὐτὸ ἦταν τὸ αὐριανό τους ψωμί, τὸ σπουδαιότερο πράγμα γι' αὐτοὺς τοὺς χωρικούς. Μ' ἀγάπη τὸ ἀγγίζαν μέσα στὰ δάκτυλά τους ἢ ἔβαζαν λίγο στὸ στόμα τους γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσουν.

Τώρα πιὰ ἦταν καιρὸς νὰ καθαριστοῦμε στὸ «σάουνα». Ὁ καπνὸς ἀπὸ τὴν καμινάδα τοῦ λουτροῦ ποὺ βρισκόταν ἀπέναντι ἀπὸ τὴ σιταποθήκη, ἀνέβαινε χαρούμενα.

Οἱ περισσότεροι ξένοι γνωρίζουν τὸ σάουνα μόνο ἀπὸ τὰ δημόσια λουτρὰ τοῦ Ἑλσίνκι καὶ ἄλλων πόλεων, ὅπου σὲ σαπουνίζουν, σὲ τρίβουν, σὲ πλύνουν θαυμάσια, ἀπαθεῖς ἀλλὰ ἀποφασιστικὲς γρηὲς μὲ χέρια φουσκωμένα ἀπὸ τὸ νερό. Αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ συγκριθοῦνε μὲ τὸ πραγματικὸ σάουνα τῶν Φιλλανδικῶν χωριῶν. Ἐκεῖ τὸ λουτρὸ εἶναι μιὰ ἡρωϊκὴ ἱεροτελεστία ποὺ γίνεται μέσα σ' ἕνα κόκκινο ξύλινο ναό, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ Φιλλανδοὶ νοιώθουν ἕνα αἴσθημα ἀνάμικτο ἀπὸ σεβασμὸ καὶ τρυφερότητα. Στοὺς Φιλλανδοὺς ἀρέσει νὰ παινεύωνται γιὰ τὴν ἀντοχή τους, καὶ τὰ κυριώτερά τους ὅπλα γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ψωμὶ — μοναδικὴ τους τροφὴ — καὶ τὸ σάουνα.

Τὸ λουτρὸ τοῦ Πάσβο, ἑκατὸ γυάρδες ἀπὸ τὴ λίμνη, ἀπ' ὅπου ὁ ἀδερφός του ὁ Πίρρκο καὶ ὁ ξάδερφός του ὁ Βάϊνο τροβοῦσαν τὰ χοντρὰ δίκτυα τους ποὺ λάμπανε ἀπὸ τὰ ψάρια, ἦταν μιὰ μικρὴ καλύβα μὲ μιὰ μικρούλα ἐξέδρα καὶ χωριζόταν σὲ δυὸ δωμάτια. Στὸ πρῶτο βγάλαμε γρήγορα τὰ σκονισμένα ροῦχα μας, ὕστερα μπήκαμε στὸ δεύτερο καὶ μεγαλύτερο, ἕνα χαμηλοτάβανο δωμάτιο μὲ τρεῖς σειρὲς πάγκους γύρω ἀπὸ τοὺς δυὸ πύργους ὅπου ἀνέβαινε κανεὶς μὲ ξύλινα σκαλο-

1) «Καλεβάλα» = ἡ χώρα τῶν γιγάντων Κάλεβα. Φιλλανδικὸ Ἐθνικὸ Ἔπος ποὺ ἡ βάση του εἶναι δημοτικὰ τραγούδια.

πάτια. Στὴ γωνιά, κοντὰ στὴν πόρτα, ἦταν ἕνα ὕψωμα ὡς πέντε πόδια, ἀπὸ μεγάλες γρανίτινες πέτρες ποὺ εἶχαν ζεσταθῆ καὶ κόντευαν νὰ σπάσουν ἀπ' τὴ φωτιὰ ποὺχε ἀνάψει κάτω τους πρὶν λίγες ὧρες ἡ γιαγιὰ τοῦ Πάαβο.

Δίπλα στὸ τζάκι βρισκόταν ἕνα πέτρινο δοχεῖο γεμάτο ζεστὸ νερὸ γιὰ νὰ πλυθοῦμε καὶ κοντὰ σ' αὐτὸ μιὰ λεκάνη μὲ κρύο νερὸ ἀπ' ὅπου ὅλοι μας γεμίσαμε ἕνα κουβά.

Γυμνοὶ ὁ Πάαβο καὶ ἐγὼ ἀνεβήκαμε στὸν ψηλότερο πάγκο ὅπου ἡ ζέση εἶναι πάντα περισσότερη, καὶ ὁ Γιουχάνι, ἀφοῦ ἔρριξε πολλοὺς κουβάδες ζεστὸ νερὸ πανω στὶς πέτρες σκαρφάλωσε κοντά μας. Τὸ σφύριγμα ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὶς πέτρες ἔδειχνε τὴ φοβερὴ θερμότητα τοῦ ἀτμοῦ ποὺ ἀμέσως ἀνέβηκε στὸ ταβάνι καὶ ὕστερα ἔπεσε ἀμέσως στὰ σκυμμένα μας κεφάλια. Ὁ ἀτμὸς σ'ἕνα καλὸ σάουνα εἶναι ξερὸς καὶ ἀόρατος, σὲ χτυπᾶ δυνατὰ στὴν πλάτη καὶ στὸ λαιμό, καὶ σὲ τυλιγει ὁλόκληρο. Λαχανιάζεις, πνίγεσαι, καὶ νομίζεις πὼς δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ὑποφέρης. Ὁ ἱδρώτας καὶ τὸ νερὸ τρέχουν ἀπὸ πάνω σου καὶ ἡ ζέση σοῦ καίει ὅλο σου τὸ σῶμα.

— Κι ἄλλο ἀτμό· περισσότερο ἀτμό, φώναξε ὁ Πάαβο κι ὁ Γιουχάνι πήδηξε σβέλτα καὶ ἔρριξε κι ἄλλο νερὸ πάνω στὶς ἄγριες πέτρες.

Ἔτσι καθόμαστε μὲ τοὺς ἀγκῶνες μας ἀκουμπισμένους στὰ γόνατα, κουνώντας τὰ κεφάλια μας καὶ ρίχνοντας ποῦ καὶ ποῦ κρύο νερὸ στὸ πρόσωπο καὶ στὸ λαιμό μας, ἐνῶ ἡ ζέση γινόταν διαρκῶς μεγαλύτερη· ὕστερα ἀρχίσαμε νὰ τριβόμαστε μὲ τὰ κλαδιὰ ποὺ ἡ Κυλλίκκι μᾶς εἶχε κόψει ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ δάσους καὶ ποὺ ὡς τώρα ἦταν μέσα στοὺς κουβάδες γιὰ νὰ μουσκέψουν. Οἱ Φιλλανδοὶ φτιάχνουν σύτὲς τὶς βοῦρτσες ἀπὸ κλαδιὰ ποὺ μυρίζουν ὀμορφα καὶ εἶναι ἁπαλὰ καὶ λαδερά. Τὸ κοπάνισμα ἀνάβει τὸ αἷμα, καθαρίζει καὶ δυναμώνει τὸ δέρμα, καὶ τὸ σάουνα χωρὶς ἕνα τέτοιο κλαδένιο τρίφτη εἶναι σὰν αὐγὸ χωρὶς ἁλάτι.

Μιὰ καὶ ἦταν ἡ τελευταία μου ἡμέρα ὁ λιγομίλητος Πάαβο μοῦ ἔκανε τη μεγαλύτερη φιλοφρόνηση— μοῦ ἔτριψε τὴν πλάτη μου καὶ ὕστερα ἐγὼ τοῦ ἔτριψα τὴ δική του. Ποτὲ μὴν ἀρνηθῆς ἂν σοῦ προτείνουν ἕνα ζεστὸ μπάνιο στὴ Φιλλανδία. Εἶναι ἔνδειξη μεγάλης ἐκτιμήσεως. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη στενώτερος ἀδελφικὸς σύνδεσμος.

—Φτάνει, φώναξε ὁ Πάαβο, πηγαίνω στὴ λίμνη. Ἐμπρὸς αὐτος, πισω ὁ Γιουχάνι καὶ γὼ πηδούσαμε γυμνοὶ καὶ ξυπόλητοι μέσα ἀπὸ τὶς πέτρες καὶ τὰ δέντρα πρὸς μιὰ ἀπότομη μικρὴ προκυμαία καὶ ἀπὸ κεῖ ἕνας ἕνας πέσαμε μέσα στὰ παγωμένα βαθυγάλαζα νερὰ τῆς λίμνης.

Ὕστερα πίσω πάλι, μέσα ἀπὸ τὰ πεῦκα ποὺ μοσχοβολοῦσαν, μὲ πειναμένα μεγάλα μηρμύγκια νὰ τριγυρίζουν πάνω στα πόδια μας, στὸ λουτρὸ γιὰ νὰ κάνουμε ἀκόμη ἕνα ἀτμόλουτρο καὶ τέλος νὰ σκουπιστοῦμε μ' ἕνα τρίψιμο γερό, πράγμα ποὺ ὅταν ἤμουν μικρὸ παιδί, δὲν μποροῦσα νὰ τὸ ὑποφέρω.

Μὲ τὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ἀναστάτωση ποὺ φέρνει τὸ σάουνα ξεκινήσαμε γιὰ τὸ σπίτι· εἴδαμε ἕνα παρδαλὸ μοσχόρι κουλουριασμένο κάτω ἀπὸ μιὰ φραγκοστοφυλιὰ ποὺ οἱ καρποί της ἔλαμπαν σὰν πετράδια. Ὕστερα περάσαμε κάτι βατομουριὲς καὶ ἀχλαδιές, ποὺ τὰ κλαδιά τους ἔπεφταν ὡς τὴ γῆ φορτωμένα ἀχλάδια, περάσαμε τὸ κρύο πηγάδι μὲ τὸ μεγάλο γυαλιστερό του μαγγάνι καὶ μπήκαμε στὴν πράσινη αὐλὴ κλεισμένη γύρω-γύρω μὲ 7-8 σπιτάκια.

Ἴσως ἐπειδὴ ὑπάρχει πολλὴ ξυλεία, κάθε Φιλλανδικὸ ἀγρόκτημα ὅσο μικρὸ καὶ ἂν εἶναι, ἔχει ἀρκετὰ μικρὰ βοηθητικὰ σπιτάκια καὶ ἀποθῆκες ποὺ τοῦ δίνουν ἕνα ὕφος ποὺ νομίζεις πὼς κατοικεῖ μέσα ἐκεῖ ὁλόκληρο πλῆθος. Γιὰ τὸ κάθε τι ὑπάρχει σχεδὸν ἕνα σπιτάκι· γιὰ τὸ σάουνα,

γιὰ τὰ ἐργαλεῖα, γιὰ τὸ ἄχερο, γιὰ τὰ ροῦχα κλπ. Συχνὰ τὸ σπιτάκι εἶναι γκριζο καὶ σοβαρὸ ἀλλὰ πιὸ συχνὰ βαμμένο μὲ κιτρινοκόκκινο χαρούμενο χρῶμα ποὺ φωτίζει τὴν ἀγριάδα τοῦ χιονισμένου χειμώνα.

Ὁ Πάαβο Ἰκόνεῦ ἦταν ἕνας καλὸς καὶ σχετικὰ πλούσιος καλλιεργητὴς γιατὶ οἱ ἀνάγκες του ἦταν μικρές. Εἶχε κάπου τριάντα ἑκτάρια γῆς, τὰ δύο τρίτα δάσος, τὰ ἄλλα χωράφια, ἕξη ἀγελάδες Ἐγγλέζικης καὶ Φιλλανδικῆς ράτσας· αὐτὲς οἱ Φιλλανδικὲς εἶναι πιὸ μικρὲς καὶ πιὸ σκληραγωγημένες, ἀλλὰ κάθε μιὰ τοῦ δίνει λιγώτερ' ἀπὸ πεντακόσια γαλλόνια τὸ χρόνο· δυὸ ἄλογα, τὸ ἕνα θηλυκὸ ποὺ τὸ μικρό του μόλις εἶχε ψιφήσει. Εἶχε 12 πρόβατα ποὺ τὰ πῆρε δουλεύοντας μὲ τὴ βάρκα του τὸ καλοκαίρι στὰ νησιὰ τῆς λίμνης Παγιαλαβέζι, ἐκεῖ κοντά, ἕνα χοῖρο, στάρι, σήκαλη, πατάτες, λινάρι.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὸ κατώϊ τοῦ σιτιοῦ, μεγαλύτερο ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο στὸ νησὶ τὸ ἔπιανε ἕνα πελώριο, ὄμορφο, καθημερινὸ δωμάτιο, μὲ καναπέδες στοὺς τρεῖς τοίχους καὶ στὸ κέντρο ἕνα μεγάλο σκεπαστὸ τζάκι ποὺ τὸ κλείνουν μὲ μικρὰ καθαρὰ κουρτινάκια ὅταν δὲν τὸ χρησιμοποιοῦν.

Ἀπὸ τοὺς κορμοὺς τῶν πεύκων ποὺ στήριζαν τὸ χαμηλὸ ταβάνι κρέμονταν ξύλα ὅπου εἶναι δεμένα στρογγυλὰ ψωμιὰ ἀπὸ σήκαλη· στὸ παράθυρο τὰ γεράνια καὶ οἱ φούξιες φωτίζουν τὸ δωμάτιο μὲ τὶς ἥρεμες φλόγες τους.

Ὅταν μπήκαμε μέσα, ἡ Ρέϊκελ, ἡ γιαγιὰ τοῦ Πάαβο, μιὰ μεγαλόσωμη αὐστηρὴ ἡλικιωμένη γυναίκα ποὺ θὰ ἔλεγες πὼς ἦταν σκαλισμένη πάνω στὸ γρανίτη τοῦ τόπου της, καθόταν ξυπόλητη σὲ μιὰ κουνιστὴ πολυθρόνα καὶ ἄκουγε μὲ προσοχὴ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο ἕνα Λουθηρανὸ κήρυγμα· δὲν μᾶς μίλησε παρὰ ὅταν τελείωσε.

Ὕστερα, ὅταν περιμένσμε νὰ ἑτοιμαστῆ τὸ δεῖπνο, κάθισε καὶ ἄρχισε νὰ γνέθη τὴ ρόκα της, μὲ τὸ μαλλὶ ποὺ ἔπαιρναν ἀπὸ τὰ πρόβατά τους. Κάποτε τὰ πρόβατα αὐτὰ τὰ κουρεύουν τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο καὶ δίνουν κάπου τρία κιλὰ μαλλί· ἀπὸ κάθε κιλὸ βγαίνουν σχεδὸν 500 γραμμάρια καθαρισμένο μαλλί.

Σὲ λιγο ἡ Μαργιάττα, ἡ ὑπηρέτρια τοῦ Πάαβο, μιὰ κοπέλλα ἀπὸ τὴν Καρελία, χτύπησε τὸ κουδούνι γιὰ τὸ δεῖπνο, καὶ νόμιζες πὼς χτυποῦσε κομπάνα ἐκκλησιας. Ἦταν ἕνα ἔξοχο κουδούνι μὲ πλούσιο ἦχο καὶ κρεμόταν ψηλὰ στὸ δοκάρι τῆς στέγης· συχνὰ καλοῦσε τὴν οἰκογένεια ἀπὸ πολὺ μακρυὰ — καὶ τώρα ἔρχονταν ξυπόλητοι, πεινασμένοι, ἡλιοκαμμένοι, ἀπὸ τὴ λίμνη, τὸ χωράφι καὶ τὸ δάσος. Τελείωσαν τὴ δουλειά τους, ἄφησαν τὰ ἐργαλεῖα, πῆραν τὸ γάλα, κρέμασαν τὰ δίχτυα στὴν ἀποθήκη νὰ στεγνώσουν καὶ ὅταν ὁ Πάαβο εἶπε ψιθυριστὰ τὴν προσευχή, καθίσαμε στὸ καλὸ ἁπλὸ φαγητὸ ποὺ γιὰ νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ τὴν πεισματάρικη γῆ, εἶχαν τόσο σκληρὰ δουλέψει.

Μὲ λύπη μου ἄφησα αὐτοὺς τοὺς Φιλλανδοὺς χωρικούς. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ σοῦ φαίνονται ἀργοὶ στὴν ἀντίληψη, ἄγριοι, φιλύποπτοι. Μολις ὅμως χάσουν αὐτὴ τὴ ντροπολοσύνη τους, ὅπως ὅλοι οἱ ἁπλοὶ ἄνθρωποι τῆς γῆς δὲν λογαριάζουν τίποτε στὴ φιλοξενία τους.

Ὁ Ποῦσκιν λέει γιὰ τὸ Φιλλανδὸ πὼς εἶναι «τὸ δυστυχισμένο προγόνι τῆς Φύσης» καὶ πραγματικὰ ἡ ζωή του εἶναι ἕνας ἄγριος καὶ ἀτελείωτος ἀγώνας ἐναντίον τῆς γῆς, ποὺ ἔχει τόσο πεῖσμα ὅσο κι αὐτός. Πολὶ ὅμως, ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν τραχειά της ἐπιφάνεια τρέφει τὸ σπόρο καὶ τὸν καρπό, ἔτσι καὶ ὁ Φιλλανδὸς χωρικὸς κρύβει μέσα του τὴ θέρμη τοῦ αἰσθήματος ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἀνακαλύψη περνώντας τὴν ὥρα του μαζί του· πρέπει νὰ ζήση καὶ νὰ δουλέψη μαζί του· ὅπως ἡ γῆ τοῦ τόπου του, χρειάζεται κι αὐτὸς καλόπιασμα.

Ἑλληνικοὶ νησιοί

Τὰ ἑλληνικὰ νησιά. Μιὰ φούχτα χρωματιστὰ πολύτιμα πετράδια σπαταλα σκορπισμένα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὸ γαλάζιο φῶς τῆς Μεσογείου. Στιλπνά, μὲ ἀλλόκοτα χρώματα, περίεργα σχήματα, φεγγοβολοῦν τοὺς χίλιους ἰριδισμούς τους ἁπλωμένα κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς ἔγιναν γιὰ νὰ τὰ χαίρεται τὸ μάτι ἀπὸ ψηλὰ ὅταν τὸ ἀεροπλάνο περνάει πάνω ἀπὸ τὶς συστάδες τους καὶ σχηματίζουν φαντασιστικοὺς θαλάσσιους ἀστερισμούς, φωτεινὰ στὸ σκοῦρο φόντο τῆς θάλασσας.

Ἐξαίσιοι συνδυασμοὶ σχημάτων, γραμμῶν, ἀποχρώσεων· ἐδῶ μιὰ βαθυπράσινη λωρίδα — ἡ Τῆνος. Ἐκεῖ μιὰ σφαίρα ποὺ ὑψώνεται κι ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ πορτοκαλλιοῦ—ἡ Νάξος· Πιὸ πέρα ἕνα μουντὸ σὰν ἀγκίστρι, ἡ Κῶς. Καὶ πέρα τὸ μισοφέγγαρο ποὺ πορφυρίζει στὸ γέρμα τοῦ ἥλιου, ἡ Σαντορίνη. Οἱ πορυφές τους, χαραγμένες μὲ σοφὴ χάρη ποὺ ἀποστρέφεται τὴ μονοτονία, παιχνιδίζουν μέσα στὰ νερά· μιὰ ἄσπρη γραμμὴ δὲν σβήνει ποτέ: ὁ ἀφρὸς ποὺ τρέμει στ' ἀκρογιάλι πλαισιώνει καὶ τονίζει τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα. Ἔτσι ἰδωμένα τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ ἀποτελοῦν ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα θαύματα ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρη ἡ ἑλληνικὴ φύση, ἕνα ὅριο φυσικῆς ὀμορφιᾶς.

Ὡστόσο κι αὐτὴ τὴν ἐπίδοσή τους, τὰ ἴδια αὐτὰ τὰ νησιὰ τὴν ξεπερνοῦν. Πρέπει νὰ κατεβῆ κανεὶς κοντά τους, νὰ τὰ γνωρίση ἕνα πρὸς ἕνα μὲ τὴν ἰδιαίτερη γοητεία τους, μὲ τὴ μοναδικότητα τοῦ καθενός. Εἶναι κάποιοι κόλποι, φυσικὰ λιμάνια τόσο φιλόξενα ποὺ ὅταν πιὰ μπῆκε μέσα τους τὸ καράβι φαίνοντισα νὰ ἔκλεισαν πίσω του στοργικὰ δυὸ χέρια νὰ τ' ἀγκαλιάσουν· στὸν Πόρο, στὴν Ἰθάκη, στὴν Ἴο γυρίζει γύρω - γύρω τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου κι ἀγναντεύει παντοῦ τὴν στεριά. Θαλάσσιες λίμνες καμωμένες γιὰ ν' ἀναπαύουν καὶ νὰ παρηγοροῦν ἀπὸ τὶς τρικυμίες τοῦ πελάγου.

Κι ὕστερα, μέσα στὴ βάρκα πιά, νὰ φέρνη κανεὶς βόλτα τὰ νησιά, νὰ χαίρεται τὶς μαλακές τους ἀμμουδιές, ν' ἀγγίζη τὰ βράχια τους καθὼς ὑψώνονται κατακόρυφα ἐπάνω στὰ νερά. Βράδυ θὰ φθάνη ἡ βάρκα σὲ ἥσυχα, ἀπάνεμα ἀραξοβόλια, ποὺ ἡμερεύουν τὴν ψυχὴ περισσότερο ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὴν αὐγὴ θὰ λούζωνται εὐτυχισμένα τὰ κορμιὰ μέσα στ' ἄβαθα χλιαρὰ νερά· ἀπὸ πάνω γέρνουν τὰ πεῦκα. Κάθε ὥρα θὰ προσφέρη τὶς δικές της ἀπολαύσεις· καὶ στὴ στεριὰ κάθε νησὶ θὰ χαρίζη τὴ δική του ὀμορφιά.

Εἶναι ἄλλα νησιὰ ποὺ ἁπλώνονται γαλήνια μὲ τὶς ἁπλὲς καμπύλες τους, εἰδυλλιακὰ καὶ πρόσχαρα· ἔτσι μᾶς καλοῦν τὰ χωριὰ τῆς Ἄνδρου εἴτε ψηλὰ στὶς πλαγιές, εἴτε ἀκουμπισμένα στὴν ἀκροθαλασσιά. Στὴ Μύκονο, τὴν ἄδεντρη, ἡ πέτρα σοῦ γελάει· τὸ λιτὸ τοπίο τοῦ νησιοῦ λὲς καὶ δίνεται ἀπὸ ἐσωτερικὸ πλοῦτο: μᾶς δίνει τὸ νόημα τοῦ κλασσικοῦ, τὴ λιτότητα ποὺ δὲν εἶναι φτώχεια. Κι ὕστερα σὲ ἄλλα νησιὰ χρειάζεται κόπος γιὰ νὰ κατακτήσης τὴν ἀπόλαυσή τους· στὴν ὑπερήφανη Ὕδρα, ἕνας σκληρὸς ἀνήφορος θὰ σ' ἀνεβάση πρὸς τὴν ἀσκητική της ὀμορφιά. Ἀπὸ τῆς Σαντορίνης τὸ μικρὸ λιμάνι κάτω καθὼς ὑψώνεσι ἀπότομα ὁ δρόμος καὶ σὲ φέρνει πρὸς τὸ ἄνοιγμα τοῦ τεράστιου κρατήρα, κάθε κορδέλα ἀνοίγει καινούριους ὁρίζοντες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ νησιοῦ μόλις φθάση κανεὶς στὴ χώρα ἀρχίζει ὁ κατήφορος· μέ-

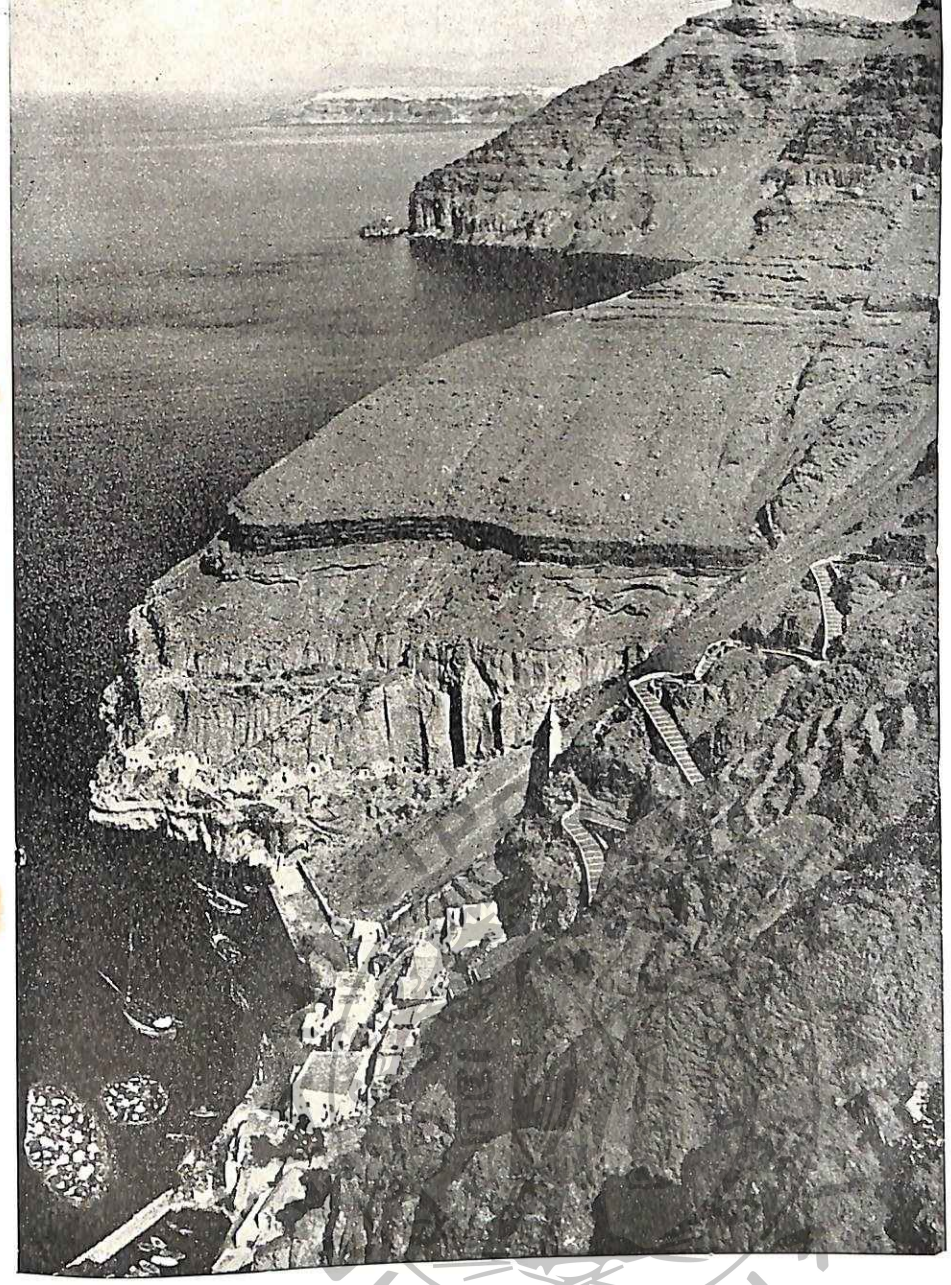

ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

Photo Nelly's

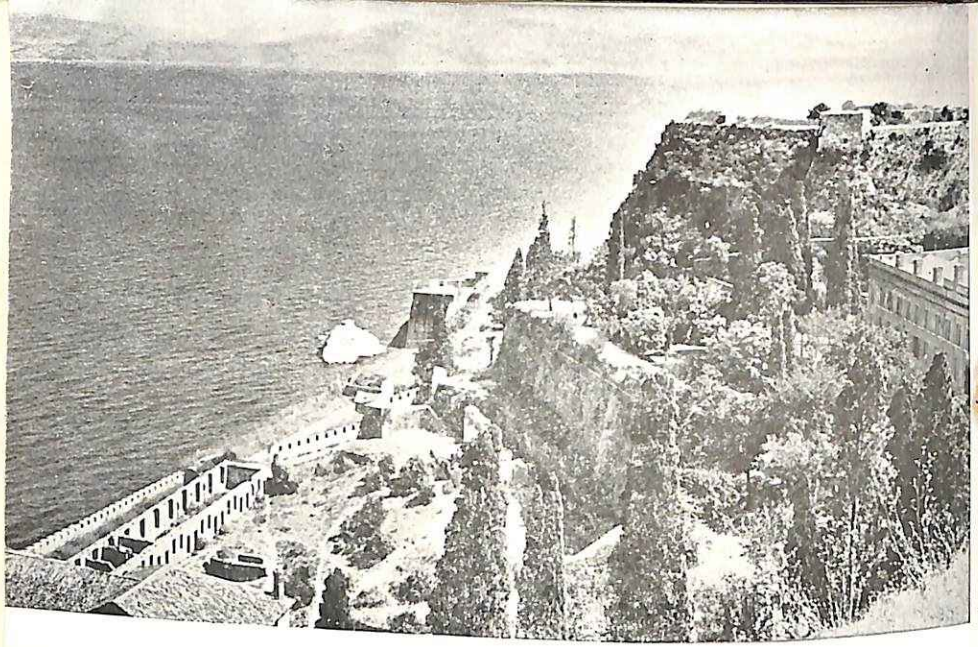

ΚΕΡΚΥΡΑ

Φωτ. Δ. Χαρισιάδη

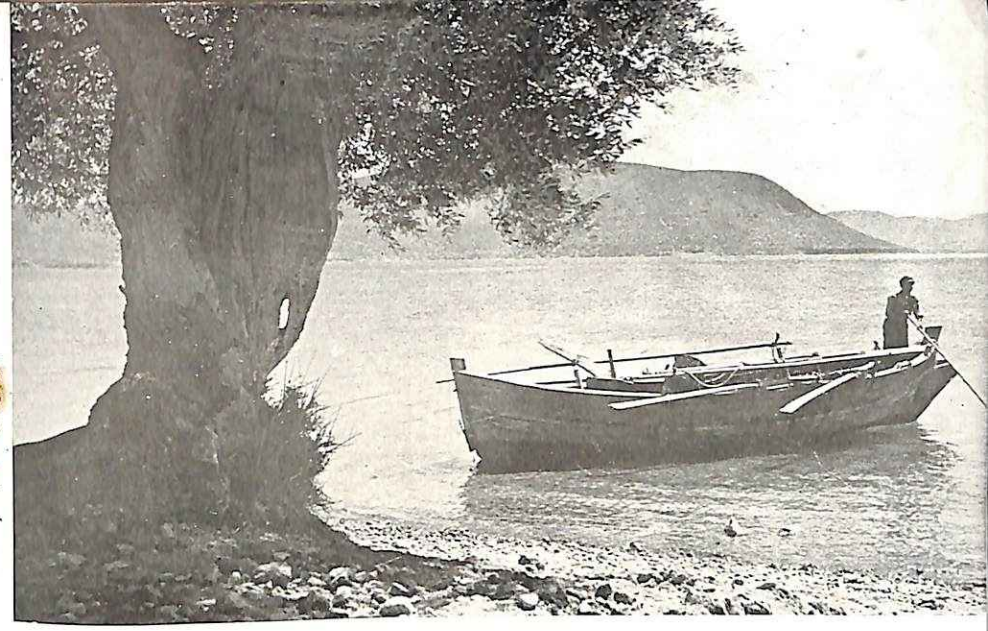

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Φωτ. Δ. Χαρισιάδη

ΥΔΡΑ

Φωτ. Δ. Χαρισιάδη

ΚΑΡΠΑΘΟΣ

Φωτ. Μ. Χρουσάκη, μὲ τὴν ἄδεια Ὑπ. Τύπου καὶ Πληροφ.

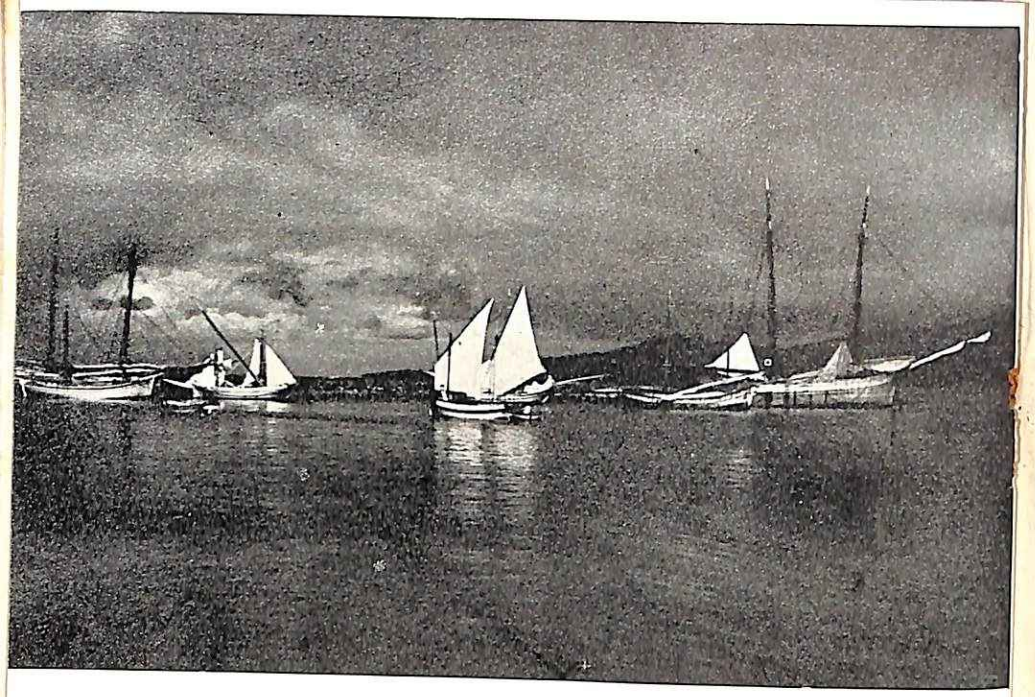

ΜΥΚΟΝΟΣ

Photo Nelly's

ΝΑΞΟΣ

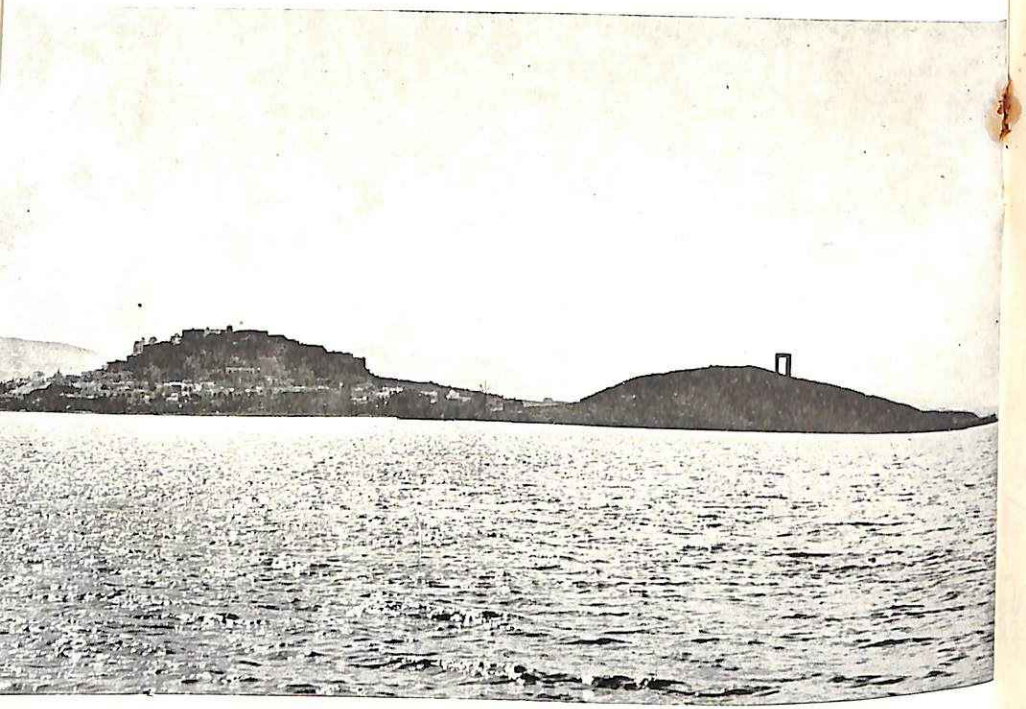

σα ἀπὸ ἀμπέλια μέσα ἀπὸ γυμνὰ χώματα, κάθε βῆμα φέρνει ἁπαλὰ πρὸς τὴ θάλασσα. Κι ἔξαφνα ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἑνὸς λόφου ξανοίγει ἐμπρός του ὁ ὁδοιπόρος, χαμηλά, τὴν ἀπέραντη θάλασσα. Μιὰ φαρδυὰ ἀμμουδιὰ τὸν χωρίζει ἀπὸ κείνην, κ' ἡ ἀμμουδιὰ εἶναι ὁλόμαυρη καὶ στὴ μέση της ὑψώνονται καταγάλανοι οἱ τρουλοι μιᾶς ἐκκλησίας. Ἕνα ὅραμα; Ὄχι· ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου ἔσμιξε ἐδῶ, στὸ γιαλὸ τῆς Σαντορίνης, μὲ τὴν ἐξημμένη φαντασία τῆς φύσης.

Γιατί, ἀλήθεια, εἶναι καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Στὴ Σαντορίνη τὴν ἴδια, σὲ μιὰ πλαγιὰ μισοκρυμμένο, ξανοίγει κανεὶς ἀτόφιο, ἀπείραχτο ἀπὸ τὰ χρόνια ἕναν ἀρχαῖο ναό· ἕνα ἀρχαῖο ξωκλήσι. Χριστιανοὶ τῶν πρώτων χρόνων, ὀρθόδοξοι, Φράγκοι, Σαρακηνοί, Τοῦρκοι πάτησαν αὐτὰ τὰ χώματα, μὰ τὸ κομψοτέχνημα ἐπιζεῖ γιὰ μᾶς. Στὴ Νάξο, στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ, ὁ ἀρχαῖος ναὸς ποὺ τὸ ἐστόλιζε ἔχει χαθῆ· μιὰ πύλη μονάχα σώζεται στηλωμένη ἐπάνω στὸ ἄπειρο. Μιὰ πύλη ἀνοιχτὴ στὸ ὄνειρο καὶ στὴν ὑποβολή. Πιὸ κάτω ἡ Δῆλος κρατάει ἐπάνω της ὁλόκληρη μιὰ πολιτεία θαλασσινή· ἡ φαντασία ἀκουμπάει στὶς πέτρες, στὰ μάρμαρα, στὰ ψηφιδωτὰ καὶ ξανοβλέπει ζωντανὴ τὴ δόξα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Στὴν Αἴγινα, στὴ Ρόδο οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ ὑψώνουν ἀκόμα τοὺς στύλους τους. Πιὸ κοντά μας ἡ Χριστιανικὴ πίστη ἄφησε στὰ νησιὰ ἔνδοξα σημάδια ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες ἀκμές της· ἡ θρησκευτικὴ τέχνη στὴν Ἑπτάνησο, στὶς Σποράδες τὰ ἐκκλησάκια τοῦ Παπαδιαμάντη, στὴν Τῆνο ἡ Φανερωμένη, στὴν Πάρο ἡ Κατωπολιανή, στὴ Χίο τὰ Βυζαντινὰ μοναστήρια, κι ἀπάνω ἀπ' ὅλα, κορώνα τῆς ὀρθοδοξίας, στὴν Πάτμο, τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ὄχι κορώνα, κάστρο. Ὁ δρόμος σὲ φέρνει πρὸς ἕνα κάστρο. Ψηλό, στημένο σὲ μιὰ κορφή, μὲ τοὺς ψηλούς του τοίχους χωρὶς παράθυρα, δείχνει σὰν κάστρο ποὺ φύλαξε ἀλώβητη τὴν πίστη μέσα στοὺς αἰῶνες καὶ μέσα στὶς δυστυχίες.

Καὶ εἶναι ἀκόμη οἱ μύλοι, οἱ φοῦρνοι, οἱ περιστεριῶνες ὅπου ὁ λαϊκὸς τεχνίτης ἔβαλε ἀκέρια τὴν πλαστικὴ ἑλληνικὴ ψυχή του γιὰ νὰ δημιουργήση ἔργα τέχνης ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀνάγκης. Εἶναι ἀκόμη τὰ σπίτια, ἡ χάρη, τὸ μεγαλεῖο τους. Τὰ κουρασμένα παλιὰ ὀρχοντικὰ στὴν Ἑπτάνησο, στὶς Σπέτσες, στὴν Ὕδρα, στὴ Χίο, στὰ Δωδεκάνησα. Τὰ πρόσχαρα φωτεινὰ σπιτάκια στὴ Μύκονο. Ὅταν ἀνοίξη, φιλόξενα, ἡ μεγάλη σκαλισμένη πόρτα, τὸ ταπεινὸ πορτί, τὸ μάτι χαίρεται στὴ λιτὴ ὀμορφιὰ τῶν ἐπίπλων, τῶν σκευῶν: Σκῦρος, Αἴγινα, Λινδος.

Ἐδῶ ζῆ τὶς πιὸ εὐτυχισμένες ὧρες του, ὕστερα ἀπὸ τὴν πάλη του μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὴν πέτρα, ὁ ἄνθρωπος, ἡ μεγαλύτερη ὀμορφιὰ τῶν νησιῶν τῆς Ἑλλάδας. Δύναμη καὶ καλοσύνη, ἁπλότητα καὶ σύνεση τὸν χαρακτηριζουν. Κι ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ ἐκφράζουν μέσα στὴν ποικιλία καὶ τὴν ἁρμονία τους τὸ ἴδιο τὸ ἑλληνικὸ τοπίο, ἔτσι θὰ ἔλεγε πὼς κι ὁ νησιώτης ἐκφράζει τὸν ἴδιο τὸν Ἑλληνισμό.

Τὸ βράδυ κουρασμένοι ἀπὸ τὸ δρόμο, τὸ κουπί, τὸ κολύμπι, κάθονται οἱ ξενοφερμένοι στὸ μῶλο κι ἀκοῦν. Ἀκοῦν τοὺς νησιῶτες ποὺ κουβεντιάζουν· λίγα λόγια γεμάτα γνώση, φρόνηση, πεῖρα τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μέσα ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ ξανάρχονται οἱ μνῆμες τῆς ἀρχαίας σοφίας καὶ τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς. Ἡ ἀθάνατη ψυχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ φωλιάζει ἐδῶ, στὰ ἑλληνικὰ νησιά.

Ἡ Εὐρώπη περιορίζει τὰ ταξίδια

Οἱ σημερινὲς δυσκολίες στὰ ταξίδια στὸ ἐξωτερικὸ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τότε ποὺ γενικεύτηκε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη τὸ σύστημα τῶν διαβατηρίων. Οἱ νομισματικοὶ περιορισμοὶ στὰ ἐλεύθερα ταξίδια, ἂν καὶ δὲν ἦταν ἄγνωστοι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1939, σήμερα ἐφαρμόζονται σχεδὸν παντοῦ στὴ μεταπολεμικὴ Εὐρώπη. Οἱ μόνες χῶρες στὶς ὁποῖες ὑπάρχει νομισματικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ Πορτογαλλία καὶ ἡ Ἑλβετία. Ὅλες οἱ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἐπιτρέπουν στοὺς ὑπηκόους τους νὰ πάρουν, ὅταν ταξιδεύουν στὸ ἐξωτερικό, ἕνα ὁρισμένο ποσὸ ξένου συναλλάγματος ἢ ἐπιταγῶν, ποὺ πολλὲς φορὲς εἶναι καθαρὰ ὀνομαστικό. Οἱ παρακάτω πίνακες δείχνουν ποιὲς συνθῆκες ἐπικρατοῦν σήμερα σὲ 15 εὐρωπαϊκὲς χῶρες σχετικὰ μὲ τὰ ταξίδια στὸ ἐξωτερικό. Τὸ μόνο φωνεινὸ σημεῖο εἶναι ὅτι ἀρκετὲς χῶρες συμφώνησαν ἀμοιβαῖα νὰ καταργήσουν τὴ θεώρηση τῶν διαβατηρίων. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἐλπίδα γιὰ τὶς καλύτερες μέρες ποὺ θὰ ἔρθουν, τότε ποὺ τὰ ταξίδια, σὲ ὁποιο μέρος τοῦ κόσμου, θὰ εἶναι ἐντελῶς ἐλεύθερα καὶ δὲν θὰ ὑπάρχη καμιὰ νομικὴ ἢ οἰκονομικὴ δυσκολία γιὰ τὴν πραγματοποίησή τους.

	Ἐπιτρεπόμενο Συνάλλαγμα	Δὲν χρειάζεται θεώρηση γιὰ τὶς ἑξῆς χῶρες:	Θεώρηση ἀπαραίτητη γιὰ:
ΒΕΛΓΙΟ	10.000 φράγκα	Δανία, Γαλλία, Μ. Βρεταννία, Λουξεμβοῦργο, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Σουηδία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
Μ. ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ	35 λίρ. (μόνο γιὰ ταξίδι στὴν Αὐστρία, Δανία, Ἰταλία, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλλία, Σουηδία, Ἑλβετία)	Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ἰταλία, Λουξεμβοῦργο, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΓΑΛΛΙΑ	4.000 φράγκα	Βέλγιο, Δανία, Μ. Βρεταννία, Λουξεμβοῦργο, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΔΑΝΙΑ	500 κορῶνες	Μ. Βρεταννία, Ἰρλανδία, Γαλλία, Βέλγιο, Ὁλλανδία, Λουξεμβοῦργο, Ἑλβετία, Λιχτενσταϊν, Σουηδία, Νορβηγία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΕΛΒΕΤΙΑ	Δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς	Βέλγιο, Δανία, Μ. Βρεταννία, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Σουηδία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΕΛΛΑΣ	50 000 δρχ. καὶ ξένο συνάλλαγμα ὅσο ὁ ζει γιὰ τὸν καθένα ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου Συναλλάγματος	— — —	Ὅλες τὶς χῶρες

	Ἐπιτρεπόμενο Συνάλλαγμα	Δὲν χρειάζεται θεώρηση γιὰ τὶς ἑξῆς χῶρες:	Θεώρηση ἀπαραίτητη γιὰ:
ΙΣΠΑΝΙΑ	Τίποτα	— — —	Ὅλες τὶς χῶρες
ΙΤΑΛΙΑ	10 000 λιρέττες	Μ. Βρεταννία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	15.000 φράγκα	Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Μ. Βρεταννία, Λουξεμβοῦργο, Ὁλλανδία, Σουηδία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	50 κορῶνες	Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Μ. Βρεταννία, Λουξεμβοῦργο, Ὁλλανδία, Σουηδία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	350 γκίλντερς (μόνο γιὰ ταξίδι στὴν Ἑλβετία καὶ Βρεταννία βάσει τῶν quota)	Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Μ. Βρεταννία, Λουξεμβοῦργο, Νορβηγία, Σουηδία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	200 φλορίνια	— — —	Ὅλες τὶς χῶρες
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς	— — —	Ὅλες τὶς χῶρες
ΣΟΥΗΔΙΑ	500 κορῶνες	Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Μ. Βρεταννία, Ὁλλανδία, Νορβηγία, Ἑλβετία	Ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες
ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ	Τίποτα	— — —	Ὅλες τὶς χῶρες

«Διακοπὲς μεὶ' ἀποδοχῶν»

Στὸν αἰώνα μας διαδόθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμο τὸ σύστημα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο οἱ ἐργαζόμενοι ἐξακολουθοῦν νὰ πληρώνωνται ὅταν ἔχουν τὶς διακοπές τους. Ὁ παρακάτω πίνακας δείχνει ποιὸ εἶναι τὸ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα διακοπῶν ποὺ παρέχουν οἱ διάφορες χῶρες, καθὼς καὶ τὸ χρόνο ποὺ τὸ σύστημα ἐφαρμόστηκε ὑποχρεωτικὰ σὲ κάθε χώρα.

Χῶρες	*Χρόνος ἐφαρμογῆς νόμου περὶ διακοπῶν μετ' ἀποδοχῶν*	*Ἐλάχιστο χρονικὸ ὅριο διακοπῶν*
Ἀργεντινὴ	1945	10 μέρες
Αὐστραλία	1914	12 »
Βέλγιο	1936	6 »
Βενεζουέλα	1936	15 »
Βολιβία	19 9	7 »
Βουλγαρία	1936	14 »
Βραζιλία	1930	7 »
Μ. Βρεταννία	1938	12 »
Γαλλία	1936	12 »
Γιουγκοσλαβία	1946	14 »
Δανία	1938	1 μέρα γιὰ κάθε μήνα
Ἑλλὰς	1926	15 μέρες
Ἡνωμ. Πολιτεῖες	*Δὲν ὑπάρχει νόμος. Τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν ὁρίζεται ἀπὸ τὰ Ἐργατικὰ Συνδικάτα καθὼς καὶ ἀπὸ ἰδιαίτερες συμφωνίες μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων.*	Δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες
Ἰνδίες	1946	10 μέρες
Ἰρλανδία	1936	6 »
Ἰσλανδία	1943	1 μέρα γιὰ κάθε μήνα
Ἱσπανία	1931	7 μέρες
Κούβα	1940	1 μήνα
Κράτος Ἰσημερινοῦ	1945	15 μέρες
Λουξεμβοῦργο	1919	10 »
Μεξικὸ	1931	4 »
Νέα Ζηλανδία	1944	14 »
Νορβηγία	*Δὲν ὑπάρχει νόμος. Οἱ διακοπὲς ὁρίζονται μὲ ἰδιαίτερες συμφωνίες.*	1-2 ἑβδομάδες κάθε χρόνο
Νότιος Ἀφρικὴ	1941	12 μέρες
Ὁλλανδία	1945	6 »
Οὐγγαρία	1937	6 »
Οὐρουγουάη	1933	12 »
Πορτογαλία	1933	8 »
Σοβιετικὴ Ἕνωση	1922	12 »
Σουηδία	1938	12 »
Τσεχοσλοβακία	1921	6 »
Φιλλανδία	1919	12 »

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

καὶ τὰ προβλήματά του

Τοῦ κ. ΧΡ. ΧΡΗΣΤΙΔΗ

Οἱ ἀναγνῶστες τῆς «Ἐκλογῆς» εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ διαβάσουν στὸ προηγούμενο τεῦχος ἕνα ἄρθρο τοῦ Ἄγγλου Ὑπουργοῦ κ. Μὰκ Νήλ, σχετικὸ μὲ τὴν ἐλευθερία τοῦ Τύπου. Δημοσιεύομε σήμερα ἕνα ἄρθρο ἐπάνω στὸ ἴδιο θέμα, εἰδικώτερα γιὰ τὸν ἀμερικανικὸ Τύπο, γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Χρ. Χρηστίδη ποὺ ἐγύρισε τελευταῖα στὴν Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ μακρὰ διαμονὴ στὴν Ἀμερική. Ὁ κ. Χρηστίδης, τοῦ ὁποίου ἡ «Ἐκλογὴ» ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλοτε ἄρθρο («Ἐκλογὴ» 12/1946), εἶναι γνωστὸς στὸ μεγάλο κοινὸ γιὰ τὶς ἐργασίες ποὺ ἔχει γράψει ἐπάνω σὲ νεοελληνικὰ πολιτικὰ θέματα.

Ἡ ἐφημερίδα ὑπῆρξε γιὰ πολὺν καιρὸ τὸ κυριότερο μέσο τακτικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴ συστηματικὴ μετάδοση πληροφοριῶν καὶ ἰδεῶν. Ἀφότου πρωτοφάνηκε στὴν Εὐρώπη, στὸν 16ο περίπου αἰῶνα, ἄλλα κυρίως ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα, χάρη στὶς τεχνικὲς τελειοποιήσεις τῆς τυπογραφίας καὶ τῆς χαρτοποιΐας, κι' ὀφφόου οἱ παράλληλες ἄλλες μεγάλες ἐφευρέσεις ἀτμοῦ καὶ ἠλεκτρισμοῦ—ἀτμόπλοια, σιδηρόδρομοι, τηλέγραφος καὶ τηλέφωνο—ἐπιτάχυναν τὶς μεταφορὲς καὶ συντόμευσαν τὶς ἀποστάσεις, ἡ ἐπίδραση τῆς ἐφημερίδας στὴ ζωὴ τῶν ἐξελιγμένων λαῶν ὑπῆρξε ὁλόενα μεγαλύτερη. Ὡς πρὶν λίγες δεκαετίες δὲν ὑπῆρχε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ἀνάλογο μέσον τακτικῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας. Τὸ βιβλίο, τὸ θέατρο, τὸ τραγοῦδι, κι οἱ ἐπιγραφὲς στοὺς τοίχους—τῶν τελευταίων εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ δοκιμάσουμε στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς ἀλλὰ καὶ κατόπι τὴν ἀξιόλογη σημασία—δὲν ἔχουν τὸν χαρακτῆρα τῆς γενικότητας καὶ τῆς συνεχείας ποὺ παρουσιάζει ἡ ἐφημερίδα.

Μέσα σὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια περίπου ἀναπτύχθηκαν διπλα στὴν ἐφημερίδα καὶ ἄλλα πρωτότυπα μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἄλλαξαν ριζικὰ τὴν κατάσταση. Ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ ραδιόφωνο—προπάντων τὸ δεύτερο. Καὶ τώρα ἀκολουθεῖ μὲ βήματα ὁλόενα γοργότερα ἡ Τηλεόραση. Παρ' ὅλες ὅμως τὶς ἀρχικὲς εἰκασίες, ἡ ἐμφάνιση τῶν συναγωνιστῶν αὐτῶν δὲν μοιάζει νὰ περιορίζει τὴ σημασία τοῦ τύπου. Γιὰ τὴν πνευματικὴ ἰσοπέδωση τῶν ἀτόμων ἑνὸς λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαῶν μεταξύ τους, χάρη στὴν ὁλόενα πλατύτερη ἐνημέρωση—ἀλλοίμονο ὄχι ἐξημέρωση—καὶ διαπαιδαγώγηση τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐπίδραση τῆς ἐφημερί-

δας εἶναι τεράστια. Κι' αὐτὸ δημιουργεῖ δυσκολίες.

Δὲν ὑπάρχει κοινωνικὸς θεσμὸς χωρὶς τὰ προβλήματά του, κι ὅσο πιο ἐξελιγμενη καὶ συνεπῶς συνθετότερη εἶναι μιὰ κοινωνία, τόσο οἱ δυσκολίες τῶν περισσοτέρων θεσμῶν της γίνουντσι μεγαλύτερες, γιατὶ μπερδεύεται ὁλοένα τὸ πλέγμα τῶν διαφόρων ἀντιφατικῶν συντελεστῶν ποὺ ἐπιδροῦν στὸν κάθε θεσμὸ πρὸς ἀντίθετες κατευθύνσεις.

Καὶ τοῦ Τύπου, ποὺ θεωρεῖται ἡ παντοδύναμη «Τετάρτη ἐξουσία» μέσα σὲ κάθε φιλελεύθερη πολιτεία, τὰ προβλήματα εἶναι φυσικὰ περίπλοκα. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ὁ Τύπος ἔχει ἀφετηρία καὶ θεμέλιο ἕνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικότερα δικαιώματα κάθε ἐλεύθερου πολίτη — τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζει καὶ νὰ διαδίδει ἀνεμπόδιστα τὶς σκέψεις του. Ἡ ἐφημερίδα ἀποτελεῖ μιὰ τεχνικὴ τελειοποίηση γιὰ τὴν εὐρύτερη ἄσκηση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως μεριά, μὲ τὴν ἀνάπτυξη ποὺ πῆρε καὶ τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκεῖ πάνω στὴ ζωὴ τοῦ συνόλου, ὁ Τύπος ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ κοινωνικὸ θεσμὸ ἐξαιρετικῆς σημασίας. Ἡ δημοσιογραφία ἀποτελεῖ λειτούργημα ποὺ συνεπάγεται βαρειὲς εὐθύνες.

Ἀτομικὸ δικαίωμα καὶ κοινωνικὸ λειτούργημα — αὐτὸς ὁ δυϊσμὸς εἶναι ποὺ δημιουργεῖ τὶς δυσχέρειες καὶ ποὺ γεννᾶ τόσο ζωηρὲς συζητήσεις καὶ στὴ θεωρία ἀλλὰ καὶ στὴν πράξη γύρω στὸ πρόβλημα τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Τύπου, πρόβλημα ποὺ δὲν φαίνεται νὰ πλησιάζει στὴ λύση του.

Τὸ ζήτημα ἔχει φυσικὰ τεθεῖ ἀπὸ καιρὸ καὶ στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο. Γιὰ νὰ πάρουμε τὶς πρόσφατες ἐκδηλώσεις του, θυμίζουμε πώς, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ στὰ 1946, συνῆλθε πρὶν λίγους μῆνες στὴ Γενεύη μιὰ Διεθνὴς Συνδιάσκεψη γιὰ τὴν Ἐλευθερία τῶν Πληροφοριῶν καὶ τοῦ Τύπου. Συζήτησε, δίχως ἀποτέλεσμα, ἕνα σχέδιο ποὺ εἶχε καταρτίσει μὲ μεγάλη δυσκολία μιὰ εἰδικὴ Ὑποεπιτροπὴ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι κι' αὐτὴ ὄργανο τοῦ Οἰκονομικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΗΕ.

Τὸ βασικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν πραγματοποίηση ὁμοφωνίας στὸ διεθνὲς πεδίο, εἶναι φυσικὰ ἡ ἀδιάλλακτη ἀντίθεση ποὺ μοιραῖα χωρίζει τὶς ἀντιλήψεις πολιτευμάτων δημοκρατικῶν καὶ πολιτευμάτων ὁλοκληρωτικῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Τύπου.

Στὰ δεύτερα, τὸ πρόβλημα εἶναι λυμένο μὲ τὸ μαχαίρι. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ φραστικὰ κομουφλαρίσματα, ὁ Τύπος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐκεινέρα ἀποκλειστικὸ ὄργανο τῆς Πολιτείας, προορισμένο νὰ προπαγανδίζει τὴ βασικὴ κοσμοθεωρία ἀλλὰ καὶ τὶς μικρότερες ἀντιλήψεις τοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἐπιδεικτικὴ ἄσκηση δημόσιας κριτικῆς στὶς ἐφημερίδες μερικῶν ὁλοκληρωτικῶν κρατῶν εἶναι σκηνοθεσία. Περιορίζεται τόσο στενὰ σὲ τριτεύοντα ζηματατάκια, κι εἶναι τόσο αὐστηρὰ ρυθμισμένη, ποὺ δὲν ἔχει κομμιὰ σχέση μὲ τὴν πραγματικὰ ἐλευθερη γραπτὴ διατύπωση καὶ συζήτηση σκέψεων.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴ βασικὴ ἀντίθεση ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ δημοκρατίας, ποὺ εἶναι φυσικὴ στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο, διχογνωμίες καὶ δισταγμοὶ ὑπάρχουν κι ἐπιτείνουνται καὶ μέσα σὲ κάθε δημοκρατικὴ χώρα. Ὅσο ἀσυζήτητος κι ἂν εἶναι ὁ σεβασμὸς ποὺ ὀφείλεται στὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου, ὁλοένα αἰσθητότερες γίνουνται οἱ ἀμφιβολίες πολλῶν ἐλεύθερων ἀνθρώπων, ποὺ ἀναρωτιοῦνται μήπως, ἡ ἀσυδοσία τοῦ Τύπου — ποὺ ὀφείλεται στὸν δισταγμὸ τῆς Πολιτειας νὰ ρυθμίσει λεπτομερέστερα τὴ λειτουργία ἑνὸς τόσο σημαντικοῦ θεσμοῦ — ἡ ἀσυδοσία αὐτὴ ἀντὶ νὰ κατοχυρώσει τὴ δημοκρατικὴ ἐλευθερια γιὰ τὴ μετάδοση καὶ συζήτηση τῶν ἰδεῶν, κινδυνεύει ἀπεναντίας νὰ τὴν περιορίσει καὶ νὰ τὴν στραγγαλίσει.

Οἱ ἀμφιβολίες αὐτὲς ἐξηγοῦν γιατί, παράλληλα μὲ τὴ σημασία ποὺ οἱ δημοκρατικὲς χῶρες ἀποδίνουν στὸν Τύπο, ἐκδηλώνεται καὶ τὸ ἀνήσυχο ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐντιμότητάς του.

Ὡς πρὸς τὰ βασικά τους χαρακτηριστικά, τὰ προβλήματα τοῦ Τύπου εἶναι περίπου τὰ ἴδια σὲ ὅλες τὶς ἐξελιγμένες δημοκρατικὲς χῶρες. Οἱ διαφορὲς ὑπάρχουν κυριως στὴν ἔνταση καὶ τὴ σοβαρότητα ὁρισμένων συντελεστῶν ποὺ δημιουργοῦν καταστάσεις ὀξύτητας.

Θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ ὁ ἀμερικανικὸς Τύπος. Ὅπως σὲ πολλὲς ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς στὶς Ἡν. Πολιτεῖες, ἔτσι καὶ στὰ ζητήματα τοῦ Τύπου ὁρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν συντελεστῶν τοῦ προβλήματος μοιάζουν φτασμένα στὸν ὑπερθετικό.

Κατὰ βάθος τὸ ἐρώτημα ποὺ συνοψίζει τὸ πρόβλημα τοῦ Τύπου εἶναι ἁπλὸ στὴ διατύπωσή του: Εἶναι βέβαιο πὼς ὁ Τύπος ἀσκεῖ ἱκανοποιητικὰ τὴν ἀποστολή του;

Στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τὸ ἐνδιαφέρον κι οἱ συζητήσεις γύρω στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἀδιάκοπες μέσα στὴ συνειδητὴ κοινὴ γνώμη. Οἱ ἔρευνες, ποὺ παίρνουν κάποτε τὸν χαρακτήρα ὀργανωμένων προσπαθειῶν, δὲν εἶναι σπάνιες, κι ὁρισμένες τους ἔχουν διεξαχθεῖ μὲ ζηλευτὴ ἐπιμέλεια κι ἀντικειμενικότητα. Οἱ διαπιστώσεις τους δὲν εἶναι πολὺ διαφορετικές, ἀλλὰ φυσικὰ οἱ ὑποδείξεις στὶς ὁποῖες καταλήγουν παρουσιάζουν πρακτικὲς δυσχέρειες ποὺ τὶς κάνουν δυσκολοεφάρμοστες σὲ χώρα ὅπου ὁ ὀρθόδοξος φιλελευθερισμὸς διατηρεῖ ἀκόμη ὅλα του τὰ προνόμια.

Πρὶν ὅμως μποῦμε στὴ συζήτηση τῶν οὐσιαστικῶν δυσχερειῶν τοῦ προβλήματος, ἂς προσδιορίσουμε συνοπτικὰ σὲ τί συνίσταται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Τύπου, ποιὰ εἶναι τὰ χρέη του.

Ὁ Τύπος ὀφείλει:

1. Νὰ κάνει μὲ πληρότητα, ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ κατανόηση τὴν ἐξιστόρηση τῶν σημαντικῶν νέων γεγονότων καὶ νὰ τὰ τοποθετεῖ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς πραγματικότητας ἔτσι ποὺ νὰ παίρνουν στὰ μάτια τοῦ κανονικοῦ ἀναγνώστη τὴν πραγματικὴ σημασία τους.

2. Ν' ἀποτελεῖ ἕνα ἐλεύθερο βῆμα γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ σκέψεων καὶ κρίσεων.

3. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀναγραφὴ τῶν καθημερινῶν εἰδήσεων, νὰ προβάλλει μιὰ ὀωστὴ εἰκονα τῶν διαφόρων ὁμάδων ποὺ συγκροτοῦν τὴν κάθε κοινωνία καὶ τῶν σκοπῶν ποὺ οἱ ὁμάδες ἐπιδιώκουν τόσο μέσα στὴν κοινωνία ὅπου ὁ Τύπος ἀσκεῖ τὸ λειτούργημά του, ὅσο καὶ τῶν ξένων κοινωνιῶν.

4. Νὰ διαφωτίζει ἀντικειμενικὰ τοὺς ἀναγνῶστες σχετικὰ μὲ τοὺς σκοποὺς ποὺ ἐπιδιώκει ὡς σύνολο ἡ κάθε κοινωνία καὶ τὶς ἀξίες ποὺ ὑπάρχουν μέσα της.

5. Νὰ παρέχει κάθε εἴδους πνευματικὴ τροφὴ ποὺ νὰ ἱκανοποιεῖ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀναγνωστῶν ποὺ μποροῦν νὰ εἶναι δικαιολογημένα ἔστω κι ἂν δὲν εἶναι πάντα σοβαρά.

Σ' αὐτά, σύμφωνα μὲ τὴ διατύπωση, ἐλαφρὰ τροποποιημένη ἀπὸ μᾶς, μιᾶς ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ζήτημα ἀρκετὰ πρόσφατα, μπορεῖ ν' ἀναλυθεῖ συνοπτικὰ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Τύπου.

Καὶ τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται εἶναι ὡς ποιὸ βαθμὸ τὸ σχετικὸ αὐτὸ πρότυπο ἑνὸς Τύπου ἀντοξίου τῆς ἀποστολῆς του προσεγγίζεται ἀπὸ τὸν Τύπο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Γιὰ ν' ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα αὐτό, δίνοντας ἕνα συνοπτικὸ σχεδίασμα τῶν σχετικῶν ζητημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ἀμερικανικὴ σκέψη, εἶναι σκόπιμο νὰ σημειώσουμε προκαταβολικὰ μερικὰ βασικὰ γεγονόνα.

Οἱ πρῶτες ἐφημερίδες ἐμφανίστηκαν στὶς Βρεταννικὲς κτήσεις τῆς Ἀμερικῆς μεταξὺ τοῦ 1690 καὶ τοῦ 1700, κι ἔτσι ὁ Τύπος στὶς Ἡν. Πολιτεῖες εἶναι πολλὰ χρόνια νεώτερος

ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκό. Ἡ ἐξέλιξή του ὅμως στάθηκε καταπληκτική, καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ βρέθηκαν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια στὴν πρωτοπορία κάθε τεχνικῆς καὶ συντακτικῆς προόδου ποὺ ὁδήγησε στὴ διαμόρφωση τῆς σύγχρονης ἐφημερίδας.

Σήμερα, στὶς Ἡν. Πολιτεῖες ἐκδίδονται περὶ τὶς 1750 ἡμερήσιες ἐφημερίδες. Ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι διόλου μεγάλος ἂν σκεφθεῖ κανεὶς πὼς στὴ Γερμανία τοῦ 1939, μὲ αἰσθητὰ μικρότερο πληθυσμὸ καὶ ἀσυγκρίτως μικρότερη ἔκταση — οἱ ἀποστάσεις ἔχουν πολὺ μεγάλη σημασία γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν τοπικῶν φύλλων — ἐκδίδονταν 2 350 ἡμερήσιες. Οἱ ἑβδομαδιαῖες καὶ τὰ περιοδικὰ ὑπολογίζονται σήμερα στὶς Ἡν. Πολιτεῖες σὲ κάτι λιγότερο ἀπὸ 10.000.

Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ποὺ σημειώθηκαν στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Στὰ 1900 τὸ σύνολο τῶν καθημερινῶν καὶ ἑβδομαδιαίων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ἀθροιζόταν στὶς 21.500 περίπου. Στὰ 1909 ὁ ἀριθμὸς τῶν καθημερινῶν ἐφημερίδων ἔφθανε τὶς 2600 περίπου. Σημειώθηκε δηλαδὴ μέσα στὰ τελευταῖα σαράντα χρόνια σημαντικὸς περιορισμὸς τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, ποὺ γίνεται ἀκόμη ἐντυπωσιακότερος ὅταν θυμηθοῦμε πὼς στὸ μεταξὺ ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν πέρασε ἀπὸ τὰ 76 στὰ 142 ἑκατομμύρια, ἐνῶ παράλληλα ὑψώθηκε ἀκόμη σημαντικότερα στὴ χώρα τὸ ποσοστὸ τῶν ἐγγραμμάτων γενικὰ καὶ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνθρώπων ποὺ γνωρίζουν ἀγγλικὰ εἰδικότερα.

Ἂν ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων δὲν εἶναι πολὺ μεγάλος, καταπληκτικὴ εἶναι ἡ κυκλοφορία τους. Γιὰ τὸ 1947, ὑπολογίζεται πὼς ἔφτασε τὰ 51 ἑκατομμύρια φύλλα τὴ μέρα. Δηλαδὴ ἀναλογεῖ πώληση 38 ἐφημερίδων γιὰ κάθε ἑκατὸ ἄτομα στὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ὑπολογίζεται ἐξ ἄλλου πὼς πάνω ἀπὸ τὰ 80 % τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν διαβάζουν ἐφημερίδες.

Γιὰ νὰ μεταφράσουμε τὰ δεδομένα αὐτὰ σὲ ἀριθμούς, νοητοὺς γιὰ μᾶς θὰ σημειώσουμε πὼς τὰ ἴδια ποσοστὰ θὰ ἰσοδυναμοῦσαν στὴν Ἑλλάδα μὲ κυκλοφορία 2 700.000 φύλλων τὴ μέρα γιὰ τὶς καθημερινὲς ἐφημερίδες μας, καὶ 5.600.000 περίπου τακτικοὺς ἀναγνῶστες, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὅλες οἱ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες μαζὶ δὲν πουλοῦν οὔτε διακόσιες πενήντα χιλιάδες κι οἱ ἀναγνῶστες δὲν εἶναι οὔτε τὸ τέταρτο.

Βέβαια ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ διαβάζουν ἐφημερίδα στὶς Ἡν. Πολιτεῖες, πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ νὰ ἐνδιαφέρουνται γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν Τύπο τῆς χώρας τους. Καθὼς διαπιστώνουν ὁρισμένες στατιστικὲς ἔρευνες, εἶναι ζήτημα ἂν τὰ 10 % τοῦ συνόλου διαβάζουν τὰ κύρια ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων. Τὰ ἀθλητικά νέα, τὰ ἀστυνομικά, τὰ κοινωνικά, οἱ διασκεδαστικὲς ἱστορίες κι οἱ γελοιογραφίες—τὰ «καρτοῦνς»—ἔχουν ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη πελατεία ἀναγνωστῶν. Ἀλλὰ θὰ εἶταν λάθος βαρὺ νὰ συμπεράνει κανεὶς ἀπ' αὐτὸ πὼς ἡ κοινὴ γνώμη στὶς Ἡν. Πολιτεῖες δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν Τύπο. Δὲν ὑπάρχει ἴσως χώρα στὸν κόσμο ὅπου ὁ λαὸς νὰ εἶναι τόσο πολὺ ὀργανωμένος σὲ ὁμάδες μικρὲς ἢ μεγάλες, ποὺ ἐπιδιώκουν εἰδικὰ συμφέροντα τῶν μελῶν τους ἢ γενικὰ συμφέροντα—ὅπως τ' ἀντιλαμβάνουνται—τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Πολιτείας. Στὶς διοικήσεις τῶν ὁμάδων τους—σωματείων, ἑταιριῶν, λεγεώνων κλπ.—τὰ μέλη ἐμπιστεύουνται γιὰ τὸν σχηματισμὸ γνώμης καὶ πειθαρχοῦν σὰ συνθήματα ποὺ λαμβάνουν καὶ κινητοποιοῦνται μὲ προθυμία ὅταν προσκληθοῦν σὲ δράση ἀπὸ τὶς διοικήσεις τους. Ἔτσι φτάνει νὰ παρακολουθοῦν στὸν Τύπο τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ζητήματα οἱ λίγοι ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς μοχλούς, τὰ ἡγετικὰ στελέχη τῶν ὀργανώσεων γιὰ νὰ ἐπη-

ρεάζεται πολὺ μεγάλο ποσοστὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ.

Ἡ καταπληκτικὴ διάδοση τῆς ἐφημερίδας ἐξηγεῖ ἀπολύτως τὴν προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ σκέπτουνται γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ποιοτικῆς ἀρτιότητας τοῦ πανίσχυρου αὐτοῦ ὀργάνου ἐπηρεασμοῦ τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ, καὶ τὶς συζητήσεις ποὺ γεννοῦν τὰ προβλήματα τοῦ Τύπου. Καθὼς τὸ σημειώσαμε ἤδη, τὸ πρόβλημα εἶναι βασικὰ τὸ ἴδιο παντοῦ, ἀλλὰ στὶς Ἡν. Πολιτεῖες παρουσιάζεται κι αὐτὸ ὅπως καὶ ἀρκετὰ ἄλλα σὲ μεγαλύτερη κλίμακα. Δυὸ παράγοντες τὸ ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικά, ὁ πρῶτος συντελεστὴς εἶναι ἠθικὸς καὶ σημαντικότατος: ἡ φανατικὴ προσήλωση τῶν Ἀμερικανῶν στὸ δόγμα τῆς ἐλευθεροτυπίας. Τοῦ συντελεστῆ αὐτοῦ μᾶς διαφεύγει συχνὰ ἡ σημασία ἐπειδὴ ἀγνοοῦμε τὴν Ἀμερικανικὴ Ἱστορία. Ξεχνοῦμε πώς, ἂν καὶ λιγοστὲς καὶ μὲ πολὺ μικρὴ κυκλοφορία, οἱ ἐφημερίδες ποὺ ἐκδίδονταν στὶς μικρὲς Βρεταννικὲς ἀποικίες τοῦ Νέου Κόσμου ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων ποὺ ὁδήγησαν στὸν πόλεμο τῆς Ἀνεξαρτησίας τοῦ 1776. Οἱ πρῶτοι ἀγῶνες τῶν περισσοτέρων ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων γιὰ τὴν ἐλευθεροτυπία εἶταν ταυτόχρονοι μὲ τοὺς ἀγῶνες τῶν ἀποίκων γιὰ τὴ χειραφέτησή τους. Ἔτσι, συνυφασμένη μὲ τὴν κατάκτηση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ποὺ βρίσκεται κατοχυρωμένη στὴν Πρώτη Τροποποίηση τοῦ Συντάγματος — τὸ περίφημο First Amendment—θεωρεῖται θεμελειωδης ἐθνικος θεσμός. Ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους καιροὺς ὁ Τύπος ἀναγνωρίστηκε κι ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖται τὸ Παλλάδιο τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐλευθερίας.

Αὐτὸς ὁ πρῶτος ἠθικὸς καὶ συναισθηματικὸς συντελεστής, ἐνισχυμένος ἀπὸ τὸν ὀρθόδοξο φιλελευθερισμὸ ποὺ διαπνέει πάντα τὴν Ἀμερικανικὴ Δημοκρατία ζωηρότατα, ὅσο κι ἂν στοὺς Εὐρωπαίους φαίνεται κάπως παλαιικός, ἐξηγεῖ σὲ μεγάλο ποσοστὸ τὴν ἀπεριόριστη σχεδὸν ἀσυδοσία πολλῶν ἀμερικανῶν δημοσιογράφων.

Θὰ σημειώνουμε παρεμπιπτόντως πὼς πολὺ συχνότερα ἀπ' ὅ,τι κανεὶς φαντάζεται ὑπάρχει σχετικὴ ἀπειρία μᾶλλον παρὰ κακὴ πίστη στὶς ἐκτιμήσεις τῶν διεθνῶν γεγονότων ἀπὸ τὸν ἀμερικανικὸ τύπο. Ὅσο γοργὰ κι ἂν προχωρεῖ, καὶ παρὰ τὴν ὕπαρξη δημοσιογραφικῶν ὀργάνων πρωτίστης ποιότητος — σὰν τὸ Νιοὺ Γιὸρκ Τάϊμς, τὸ Νιοὺ Γιὸρκ Χέραλντ Τριμπιούν, τὸ Κρίστιαν Σαϊάνς Μόνιτορ τῆς Βοστώνης καὶ λιγοστὲς ἄλλες—ἡ ἀπόκτηση ἀπὸ τὸν ἀμερικανικὸ τύπο μιᾶς σωστῆς προοπτικῆς τῶν προβλημάτων τοῦ διεθνοῦς συνόλου δὲν ἔχει συμπληρωθεῖ ἀκόμη. Πολλῶν ἐφημερίδων οἱ ἀνταποκριτὲς δὲν ἔχουν ἀκόμη τὴν πρακρικὴ πεῖρα τῶν διεθνῶν προβλημάτων καὶ μερικοί τους οὔτε τὴ γενικὴ μόρφωση ποὺ χρειαζεται γιὰ τὴ διάγνωση καταστάσεων συγκεχυμένων σὲ περιβάλλοντα ξένα καὶ διαφορετικά, ποὺ δὲν μοιάζουν διόλου μὲ τὸ ἀμερικανικό. Ἐξ ἄλλου, εἶναι φυσικὸ πὼς ὅταν, χάρη στὴ διάδοσή της, ἡ ἐφημερίδα ἀπευθύνεται καὶ στὰ λιγότερο μορφωμένα στρώματα τοῦ λαοῦ, ὁ δημοσιογράφος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κατεβαίνει πρὸς τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδό τους καὶ νὰ τονίζει τὸ ἐντυπωσιακὸ μᾶλλον παρὰ τὸ ἀληθινό, καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ περισσότερο ἀπὸ τὸ ἀντιπροσωπευτικό.

Ἀφίνοντας ὅμως κατὰ μέρος αὐτὴ τὴν πλευρὰ τοῦ προβλήματος, θὰ εἶναι νομίζουμε διαφωτιστικὴ γιὰ τὴν ἀμερικανικὴ ἀντίληψη τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ἡ ἄποψη μιᾶς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀμερικανικὲς ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις συντακτῶν ἐφημερίδων — τῆς Ἀμέρικαν Νιουσπέϊπερ Γκίλντ (American Newspaper Guild)—σχετικὰ μὲ τὰ δικαιώματα τῶν ἰδιοκτητῶν ἐφημερίδων... Ἡ Ἕνωση δὲν ἀμφισβητεῖ τὸ δικαίωμα τῶν ἰδιοκτητῶν νὰ κά-

νουν τὶς ἐφημερίδες τους ὄργανα γιὰ τὴ διάδοση τῶν προκαταλήψεών τους, μολονότι πιστεύει πως οἱ συχνότατες διαστρεβλώσεις ἢ ἀποσιωπήσεις εἰδήσεων ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐφημερίδες τὶς ἔχουν καταστήσει πολὺ λιγότερο ἀπ' ὅ,τι θὰ ἔπρεπε μέσα σὲ δημοκρατικὴ κοινωνία συνεργάτες μιᾶς ἐλεύθερης ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν... Ἡ Ἕνωση ἀναγνωρίζει πὼς οἱ ἰδιοκτῆτες ἐφημερίδων ἔχουν τὸ ἀπόλυτο δικαίωμα νὰ εἶναι ἀπρόσεκτοι, προκατειλημμένοι ἢ καὶ στραβοκέφαλοι ἀκόμη, μὲ τὴν ἐπιφύλαξη τοῦ δικαιώματος τῶν ἀναγνωσιῶν νὰ μὴ διαβάζουν τὴν ἐφημερίδα τους ἢ νὰ διαβάζουν καὶ νὰ κάνουν τὴν ἀπαιτούμενη ἔκπτωση... Αὐτὰ εἶναι τὰ δικαιώματα ποὺ οἱ συντάκτες ἀναγνωρίζουν στοὺς ἰδιοκτῆτες, καὶ φυσικὰ ἀναλογα εἶναι κι αὐτὰ ποὺ στὴν πράξη ἀναγνωρίζουν καὶ στὸν ἑαυτό τους.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις τῆς ἀπεριόριστης ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὑπάρχει ἕνας ἄλλος συντελεστὴς ποὺ ἔχει ἀσκήσει ὁλόενα μεγαλύτερη ἐπίδραση στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀμερικανικοῦ Τύπου.

Πρόκειται γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς ἐφημερίδας σὲ οἰκονομικὸ ὀργανισμὸ μεγάλης ὀλκῆς, σὲ μεγάλη βιομηχανικὴ ἐπιχείρηση, ποὺ εἶναι ὑποταγμένη, σὰν τέτοια, στοὺς οἰκονομικοὺς κανόνες κι ἀκολουθεῖ ἀναγκαστικὰ τὶς μεθόδους τῶν μεγαλων κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὁ πρῶτος καὶ βασικὸς κανόνας εἶναι ἡ ἐπιδίωξη κερδῶν. Στὶς Ἡν. Πολιτεῖες τὰ ἔξοδα εἶναι τόσο μεγάλα ὥστε ν' ἀποκλείεται καὶ γιὰ τὸν πλουσιότερο κεφαλαιοῦχο ἡ συντήρηση ἑνὸς φύλλου, οἰκονομικὰ παθητικοῦ, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἄλλων σκοπῶν ἢ φιλοδοξιῶν. Ἡ ἐφημερίδα πρέπει, σὰν ἐπιχείρηση, νὰ εἶναι ὀργανισμὸς ὑγιής. Αὐτὸ ἐπιβάλλει, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη βιομηχανικὴ ἐπιχείρηση, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τὴν προσπάθεια ν' αὐξήση τὴν κατανάλωση — τὴν κυκλοφορία — κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπιβάλλει τὸν συγκεντρωτισμὸ στὰ μέσα παραγωγῆς.

Κι ἀκριβῶς τὸ βασικὸ φαινόμενο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀμερικανικοῦ Τύπου εἶναι πὼς ὁλόενα περισσότεροι ἀνοιγωστες ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ ὁλόενα μικρότερο ἀριθμὸ δημοσιογραφικῶν ὀργάνων. Στὴν πραγματικότητα ἡ συγκέντρωση εἶναι πολὺ μεγαλύτερη καὶ ἀπ' ὅσο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Καὶ τοῦτο γιατὶ πολλὲς ἐφημερίδες ποὺ παρουσιοζονται ἀνεξαρτητες ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀποτελοῦν συγκροτήματα ποὺ ἀνήκουν σὲ ἑνιαία διοίκηση — εἶναι οἱ «ἁλυσίδες» (Chains) Τύπου, καθὼς τὶς ἀποκαλοῦν, τῶν ὁποίων τὸ συγκρότημα Hearst ὑπῆρξε καί, παρὰ τὸν κάποιον περιορισμό του, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ σημαντικότερο. Ἐξάλλου, ἐφημερίδες πραγματικὰ ἀνεξάρτητες μετοξύ τους τροφοδοτοῦνται ἀπὸ λιγοστὰ συνδικάτα Τύπου, ποὺ διοχετεύουν πρὸς τὶς ἐφημερίδες ὕλη κάθε εἴδους — ἀπὸ τὶς εἰδήσεις ὡς τὴν κάθε λογῆς ὀρθογραφία. Κι αὐτὸ κάνει τὸν ἀμερικανικὸ Τύπο νὰ ἐμφανιζει πολὺ μεγαλύτερη ὁμοιομορφία ἀπὸ τὸν Τύπο πολλῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ὅλοι ἔχουν ἀκούσει γιὰ τὰ μεγάλα πρακτορεῖα εἰδήσεων: τὸ Associated Press, τὸ United Press, τὸ International News Service — τὸ τελευταῖο ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ συγκροτήματος Hearst. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁρισμένες μεγάλες ἐφημερίδες σὰν τὸ Chicago Tribune, ἢ τὸ πασίγνωστο μας New York Herald Tribune, ἢ τὸ New York Times ἐξυπηρετοῦν μὲ τὴν ἰδιαίτερή τους ὀργάνωση πληροφοριῶν καὶ πολλὲς ἄλλες ἐφημερίδες, ὄχι μόνο ἀμερικανικὲς ἀλλὰ καὶ ξένες. Ἔτσι ἔχουμε κι ἐμεῖς στὴν Ἑλλάδα τώρα τελευταῖα κάποια πεῖρα τῆς ὁμοιομορφίας στὴ μετάδοση εἰδήσεων, ἀρθρογραφίας καὶ ἀνταποκρίσεως ποὺ χαρακτηρίζει ὁλόενα περισσότερο τὸν ἀμερικανικὸ Τύπο. Κι ἔχουμε νομίζω συνάμα κι ὁλόενα περισσότερο τὴ συναίσθηση πὼς τὸ σύστημα ἔχει σημαντικὰ μειονεκτήματα προπάντων γιὰ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν πρωτότυπη

ἐθνικὴ δημοσιογραφικὴ σκέψη. Οἱ ἐφημερίδες μας, ἀντὶ σοβαρὰ καταρτισμένους συντάκτες κι ἀρθρογράφους, χρειάζονται ὁλόενα περισσότερο ἁπλοὺς μεταφραστές.

Εἶναι εὐκολονόητο πὼς ὁ συγκεντρωτισμὸς δὲν γεννᾶ μονάχα τὸν κίνδυνο νὰ μονοπωληθεῖ σιγὰ-σιγὰ ἡ κοινὴ γνώμη ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἐλέγχουν τὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ πρακτορεῖα. Ὅσο στενότερος γίνεται ὁ κύκλος τῶν προσώπων ποὺ διοικοῦν τὸν Τύπο, τόσο εὐκολότερη γίνεται ἡ προσέγγιση κι ὁ ἐπηρεασμός τους ἀπὸ μεγάλα οἰκονομικὰ συγκροτήματα, ποὺ πάντα διαθέτουν ἰσχυρότατα ὅπλα ἐπηρεασμοῦ καὶ συχνὰ ἔχουν συμφέροντα ποὺ δὲν συμβιβάζουνται μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ συνόλου.

Αὐτὸς ὁ κίνδυνος βέβαια ὑφίσταται. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ὅσο ἄμεσος μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσει. Ὑπάρχει ἐν πρώτοις ἕνας παράγοντας πολὺ σημαντικὸς — ὁ συναγωνισμὸς ποὺ κάνουν μεταξύ τους οἱ ἐφημερίδες. Μολονότι ὑπάρχει ὡς ἕνα βαθμὸ τὸ πνεῦμα ἀλληλεγγύης, ποὺ κάνει νὰ ἀποφεύγουν κατὰ κανόνα οἱ δημοσιογράφοι ἄμεσες πολεμικὲς μεταξύ τους, οἱ ἀντιθέσεις τῶν ἐφημερίδων ποὺ συναγωνίζουνται, τουλάχιστον σὰ μεγαλύτερα κέντρα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀποτελοῦν μιὰ σημαντικὴ ἐξασφάλιση γιὰ τὸ κοινό.

Ἀλλὰ ὑπάρχει κι ἄλλος συντελεστὴς ἀκόμη σπουδαιότερος ἴσως. Τὸ ἄγρυπνο ἐνδιαφέρον τῆς συνειδητῆς κοινῆς γνώμης. Ἡ ὕπαρξη τῶν κινδύνων ποὺ συνεπάγεται ἡ διαμόρφωση τοῦ Τύπου εἶναι γνωστή, παρακολουθεῖται, κι οἱ προσπάθειες νὰ βρεθεῖ μιὰ λύση εἶναι ἀδιάκοπες. Καὶ στὸν τομέα αὐτὸν ὅπως καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους τῆς ζωῆς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, περισσότερο θαυμαστὴ ἀπὸ τὶς κεκτημένες πραγματοποιήσεις τῆς Δημοκρατίας, ποὺ εἶναι ἤδη πολὺ μεγάλες, εἶναι ἡ ἀπερίφραστη ἀναγνώριση τῶν ἀτελειῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη προσποθεια τῆς βελτιώσεως. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ ἀγαθοποιὰ κινητήρια δύναμη τῶν μεγάλων λαῶν.

ΜΕ ΕΝΑ δυνατὸ φτέρνισμα μποροῦν νὰ βγοῦν ὡς 100.000 μικροβιοφόρα σταγονίδια. Ὁ κοθ. Τζέννισον τοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Μασσαχουσέτης, φωτογράφησε μὲ φακὸ ἐξαιρετικῆς ταχύτητος δωδεκα φτερνίσματα καὶ βρῆκε πὼς τὰ σταγονίδια φεύγουν ἀπὸ τὸ στόμα μὲ ταχύτητα 50 μ. τὸ δευτερόλεπτο ἢ 100 μίλ. τὴν ὥρα.

Τὸ φτέρνισμα καμιὰ φορὰ μπορεῖ νὰ ὀφείλεται σὲ ψυχολογικὰ μᾶλλον παρὰ φυσικὰ αἴτια. Ἕνας ποὺ ἔπαιζε πόκερ ἔλεγε κάποτε πὼς ἡ μύτη του ἤταν εὐαίσθητη στὴ μυρωδιὰ τῆς μελάνης τῶν χαρτιῶν. Κι ὅμως ἄρχιζε νὰ φτερνίζεται μόνον ὅταν εἶχε κακὸ χαρτί. Ἡ ἀντίδρασή του αὐτὴ ἤταν ἀνεξήγητη ἀλλὰ τόσο σταθερή, ὥστε οἱ φίλοι του μποροῦσαν νὰ στοιχηματίσουν ἂν εἶχε καλὸ ἢ κακὸ χαρτί.

Τὸ διπλὸ ἢ καὶ πολλαπλὸ φτέρνισμα εἶναι, φαίνεται, οἰκογενειακό. Ὁ Δρ. Μίλτον Ἔρικσον, τοῦ Νοσοκομείου Μίτσιγκαν, ἔκανε πολλὲς ἔρευνες γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Καὶ ἀναφέρει τὸ παράδειγμα μιᾶς νέας γυναίκας ποὺ φτερνιζόταν πάντα δυὸ φορὲς συνέχεια καὶ ἔλεγε πὼς ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο φτέρνισμα δὲν μποροῦσε νὰ κρατηθῆ καὶ νὰ μὴν τὸ ἐπαναλάβη. Ὁ Δρ. Ἔρικσον παρατήρησε πὼς καὶ ἡ μητέρα της εἶχε τὴν ἴδια συνήθεια καὶ ἡ κόρη της, ἕνα μωρὸ τριῶν ἑβδομάδων, ἔκανε τὸ ἴδιο. Ὁ Δρ. Ἔρικσον συμπεραίνει πὼς ἀφοῦ τὸ παιδὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶχε μάθει νὰ φτερνίζεται ἔτσι, ἀσφαλῶς θὰ τὸ εἶχε κληρονομήσει.

PAULA PHILIPS, στὸ «This Week», Νέα Ὑόρκη

Ο ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ

καὶ τὸ σύστημα τῶν τάξεων

Τοῦ H. G. RAWLINSON

('Από ραδιοφωνικὴ ὁμιλία τοῦ B.B.C.)

Δὲν εἶναι καθόλου εὔκολο νὰ ἐκθέση κανεὶς σύντομα τὸν Ἰνδουϊσμό, τὸ περίπλοκο αὐτὸ σύστημα πίστεων ποὺ διατηρήθηκαν, μὲ τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη μορφή, ἀπὸ ἕνα πληθυσμὸ 250 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων μέσα στὰ τελευταῖα 3.000 χρόνια. Αὐτὲς οἱ δυξασίες δὲν ἔχουν συμπεριληφθῆ ὅπως ὁ Χριστιανισμὸς ἢ ὁ Ἰσλαμισμὸς σὲ ἕνα πιστεύω. Ἀπλώνονται ἀπὸ τὴν ἁπλὴ ψυχολατρεία τοῦ ἀγρότη, ποὺ βλέπει μιὰ θεότητα σὲ κάθε δέντρο ἢ ρυάκι, ὡς τὸν μεταφυσικὸ πανθεϊσμὸ τοῦ Βραχμάνου φιλοσόφου.

Υπάρχουν ὅμως δύο βασικὲς ἰδέες ποὺ ξεχωρίζουν σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ μάζα ἀπὸ δοξασίες καὶ διαφορετικοὺς τρόπους λατρείας καὶ συνδέουν ὅλα αὐτὰ σ' ἕνα σύνολο. Ἡ πρώτη εἶναι ὁ πανθεϊσμός, ἡ πίστη ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ δημιουργία του. Δημιουργὸς καὶ δημιούργημα εἶναι ἕνα. Οἱ ἀπειράριθμες ψυχὲς ποὺ ἀποτελοῦν τὸ σύμπαν εἶναι μέρη τῆς Ψυχῆς τοῦ Κόσμου ἢ Ἀτμάν. Ἀνάλογα μὲ τὶς πράξεις τους (Karma) περιπλανῶνται ἀπὸ σῶμα σὲ σῶμα, βρίσκονται ἄλλοτε ψηλότερα καὶ ἄλλοτε χαμηλότερα καὶ ὑποτάσσονται στὴ μοῖρα τους περνώντας ἀπὸ ἀτέλειωτη σειρὰ γήινες ζωές. Ἡ αἰτία κάθε νέας ἐνσαρκώσεως εἶναι ἡ Ἐπιθυμία, καὶ ἡ Ἀπελευθέρωση γίνεται μὲ τὸ σβήσιμο τῆς Ἐπιθυμίας. Ἔτσι, ὄχι πράξη ἀλλὰ ἀπελευθέρωση ἀπ' αὐτὴν εἶναι ὁ σκοπὸς ποὺ ἐπιδιώκει τὸ πλῆθος ποὺ συνωστίζεται στοὺς ναοὺς καὶ στοὺς τόπους προσκυνήματος πέρα γιὰ πέρα σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα. Ὅταν ἡ ἐπιθυμία σβηστῆ, ἡ ἀτομικὴ ψυχὴ ἐλεύθερη ἀπὸ ἄλλη μελλοντικὴ μετεμψύχωση χάνεται μέσα στὴν ὑπερψυχή, τὸ Ἀτμὰν ἢ Βραχμάν, ὅπως ἡ σταγόνα τῆς δροσιᾶς χάνεται μέσα στὸν ὠκεανό.

Σὰν συμπλήρωμα ἔρχεται καὶ τὸ ταξικὸ σύστημα, οἱ κάστες. Κάθε Ἰνδὸς ἔχει γεννηθῆ ὡς μέλος μιᾶς κάστας ποὺ ἔχει τὶς δικές της ἰδιαίτερες πίστεις, ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἕνα μέλος μιᾶς ἀνώτερης κάστας δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ παντρευτῆ ἢ νὰ φάη μαζὶ ἢ νὰ δεχθῆ νερὸ ἀπὸ ἕνα μέλος κατώτερης κάστας. Ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ἀπ' αὐτὲς τὶς κάστες καὶ χωρίζονται σὲ τέσσερεις κύριες ὁμάδες: Οἱ Βραχμάνοι, ποὺ ὅπως οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώτης, εἶναι οἱ κληρικοί, οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ συχνὰ κυβερνοῦν ἀπὸ τὰ παρασκήνια. Δεύτερη εἶναι ἡ πολεμικὴ κάστα, οἱ Ραιζπουτς, ποὺ εἶναι ἄρχοντες καὶ πολεμιστές. Οἱ Βαϊζύας ἢ ἔμποροι καὶ οἱ Σούντρας ἢ κολλιεργηταί. Ἔξω ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ φραγμα βρίσκονται οἱ ἀπόβλητοι ποὺ καὶ νὰ τοὺς ἀγγίξης μόνο μολύνεσαι: δὲν μποροῦν νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι τοῦ χωριοῦ ἢ νὰ προσκυνήσουν στὸ ναὸ τοῦ τόπου.

Ὁ Ἰνδὸς ὅμως βρίσκει μιὰ θρησκευτικὴ δικαιολογία γιὰ τὶς κάστες. Παραδέχεται ὅτι εἶναι μέρος τῆς θείας τάξης τοῦ σύμπαντος γιατὶ ἡ κάστα στὴν ὁποία ἀνήκει κανεὶς ἔχει προκαθοριστῆ ἀπὸ τὸ «Κορμα» δηλαδὴ τὶς πράξεις τοῦ ἀνθρωπου σὲ προηγούμενη ζωή. Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήση ἀξια στὴν τωρινή του διαμονὴ στὴ γῆ μπορεῖ νὰ ἐλπίζη στὴ βελτίωση τῆς καταστάσεώς του στὴν ἄλλη ζωή, εἶναι ὅμως πιθανὸ καὶ νὰ ξεπέση σ' αὐτὴ τη ζωὴ ἐξ αἰτίας προηγουμένων παραπτωμάτων.

Ἡ κάστα ἔχει πολλὰ πρακτικὰ πλεονεκτήματα. Στὴ διατήρηση καὶ τὴ μεταβίβαση τῶν κληρονομικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τεχνῶν, μοιάζουν μὲ τὶς συντεχνίες τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἀββᾶς Ντυμπουὸ, ἕνας σοφὸς ἱεραπόστολος ποὺ πέρασε τὴ ζωή του ἀνάμεσα στοὺς Ἰνδούς, ὑπεραστίστηκε τὸ σύστημα λέγοντας ὅτι σ' αὐτὸ ὀφείλεται τὸ ὅτι οἱ Ἰνδίες ἔμειναν μακρυὰ ἀπὸ τὴ βαρβαρότητα καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ βάση τῆς κανονικῆς διοικήσεως καὶ ἕνα σίγουρο μέσο γιὰ νὰ διατηρηθῆ ὁ Ἰνδικὸς πολιτισμὸς κάτω ἀπὸ τὴν διακυβέρνηση τῶν ξένων κατακτητῶν. Τὸ σύστημα προνοεῖ γιὰ τὴν κατανομὴ τῶν λειτουργειῶν στὴν πολιτισμένη ζωή, ἀπὸ τὴν ἄσκηση τῆς λατρείας στὸ ναὸ ὡς τὸν καθαρισμὸ τῶν δρόμων.

Η ἀνθρώπινη φύση ζητάει ἀπὸ τὴ θρησκεία κάτι περισσότερο ἀπὸ μιὰν ἀφηρημένη φιλοσοφία ποὺ νὰ ἱκανοποιῆ τὶς δυνατὲς ἐπιθυμίες τῆς καρδιᾶς. Στὸν Ἰνδουισμὸ ἡ ἀφανέρωτη θεότητα ἀποκαλύπτεται στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν τριάδα: Βράχμα, Βισνοὺ καὶ Σιβα ποὺ προσωποποιοῦν τὶς ἀρχὲς τῆς δημιουργίας, τῆς σωτηρίας καὶ τῆς καταστροφῆς.

Ἡ λατρεία τοῦ Βράχμα ἔχει τώρα κάπως ξεπέσει. Οἱ Ἰνδοὶ ἀκολουθοῦν ἢ τὸν Βισνοὺ ἢ τὸν Σίβα. Ἡ λατρεία τοῦ Βισνοὺ εἶναι πιὸ διαδεδομένη στὶς βόρειες Ἰνδίες καὶ τοῦ Σιβα στὶς Νοτιες. Ὁ Βισνοὺ εἶναι γλυκὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ποὺ οἱ ὀπαδοί του τὸν πλησιαζουν μὲ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ λατρείας. Καμιὰ φορὰ ὅταν ὁ κόσμος βρισκόταν σὲ κίνδυνο καταστροφῆς, αὐτὸς κατέβαινε στὴ γῆ μὲ ἀνθρώπινη μορφὴ γιὰ νὰ τὸν σώση.

Δύο ἀπ' τὶς πιὸ σπουδαῖες του αὐτὲς ἐνσαρκώσεις ἦ Ἀβατὰρ ἦταν ὁ Ρσμὰ καὶ ὁ Κρισνά. Ὁ Ραμὰ εἶναι ὁ θεϊκὸς ἥρωας τοῦ μεγάλου ἐπικοῦ ποιήματος Ραμαγιάνα, ποὺ μιλάει γιὰ τὶς περιπέτειες ποὺ πέρασε ὁ Ρσμὰ μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφό του Λακσμὰν καὶ τὴ γυναίκα του Σίτα, καὶ τέλος πῶς δημιούργησε ἕνα «χρυσὸ αἰώνα» ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο τῶν προγόνων του στὸ Ἀγιόντγια. Ὁ Κρισνὰ ἦρθε ἐπίσης στὴ γῆ σὰν πρίγκηπας καὶ γεννήθηκε στὸ Μούτρα ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸν ποταμὸ Τζούνα. Σ' αὐτὸν ἀποδίδουν τὸ Μπαγκάβαντ Γκιτα, ἢ «Οὐράνιο τραγούδι», τὸ μεγαλόπνοο φιλοσοφικὸ ποίημα ποὺ εἶναι καὶ ἡ βίβλος τῶν Ἰνδῶν καὶ ποὺ πρέπει νὰ διαβαστῆ ἀπὸ ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ καταλάβουν τὸν Ἰνδουϊσμὸ στὴν ψηλότερη καὶ τὴν καθαρότερή του μορφή. Ἀναφέρουμε ἕνα στίχο ποὺ ἐκφραζει πολὺ καλὰ ποιὰ εἶναι ἡ ἰδέα τῶν Ἰνδῶν γιὰ τὴν ἀθανασία.

Τὸ Πνεῦμα ποτὲ δὲν γεννήθηκε: καὶ ποτὲ δὲν θὰ πάψη νὰ ὑπάρχη.

Δὲν ὑπάρχει χρόνος ποὺ νὰ μὴν ὑπῆρξε: τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι ὅπειρα.

Ἀγέννητο καὶ ἀθάνατο καὶ ἀμετάβλητο μένει τὸ Πνεῦμα γιὰ πάντα.

Ὁ θάνατος ποτὲ δὲν τὸ ἄγγιξε, ἂν καὶ ἡ κατοικία του φαίνεται νεκρή.

Μετὰ τὸ ἄρθρο «Ὁ Ἰσλαμισμὸς καὶ ὁ ἱδρυτής του», ποὺ δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο τεύχος, συνεχίζουμε σήμερα τὴ σειρὰ τῶν ἄρθρων μας γιὰ τὶς μεγάλες θρησκεῖες τοῦ κόσμου. Τὸ σημερινὸ ἄρθρο γιὰ τὸν Ἰνδουϊσμὸ εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν Χ. Γ. Ροουλίνσον, διακεκριμένο μέλος τῆς Ἰνδικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ὑπηρεσίας, τέως Πρύτανη τοῦ Ἰνδικοῦ Κολλεγίου Ντέκκα καὶ συγγραφέα. Ἔχει γράψει «India, a Short Cultural History» (Ἰνδίες, μιὰ σύντομη ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ) καὶ συνεργάστηκε στὸ κλασικὸ ἔργο «The Cambridge History of India» (Ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν, ἔκδ. Πανεπιστημίου Καίμπριτζ).

Ἀπὸ τὴν ἄλλη του ἄποψη ὁ Κρισνὰ φανερώνεται σὰν ἕνας ὡραῖος νέος ποὺ παίζει τὴ φλογέρα του στὶς ὄχθες τοῦ Τζούμνα γιὰ τοὺς βοσκοὺς καὶ τὶς βοσκοποῦλες. Ἡ ἀγάπη τοῦ Κρισνὰ γιὰ τὴ Ράντα, τὴν πιὸ ὄμορφη ἀπ' αὐτὲς τὶς βοσκοποῦλες, ἔχει ἐμπνεύσει ἀρκετὰ εἰδύλλια, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα Ἰνδικὰ λυρικὰ κομμάτια, καὶ τὸ πιὸ ἀγαπητὸ θέμα τῶν Ἰνδῶν καλλιτεχνῶν.

Ἀλληγορικὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Κρισνὰ γιὰ τὴ Ράντα σημαινει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχή. Μιὰ παρόμοια ἑρμηνεία ἔγινε γιὰ τὸ Βιβλικὸ Ἆσμα τοῦ Σολομῶντος.

Ὁ Σιβα (ἢ Μαχαντέβα, ὁ Μεγάλος Θεός), ἀντιπροσωπεύει πάλι τὴ σκοτεινὴ πλευρὰ τοῦ Ἰνδουισμοῦ. Εἶναι ὁ μεγάλος ἀσκητὴς ποὺ κάθεται γιὰ χρόνια σὲ βαθειὰ ἔκσταση πάνω στὰ Ἰμαλάϊα, καὶ ὁ ἱερὸς Γάγγης κυλάει ἀπὸ τὶς πλεξοῦδες του. Στοὺς ναοὺς του παριστάνεται μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς γονιμότητας καὶ μπροστὰ στοὺς βωμούς του κάθεται ὁ ταῦρος Νάντι. Ἡ γυναίκα του Παρβάτι ἔχει ἐπίσης τὴ δαιμονική της μορφή, εἶναι ἡ τρομερὴ Κάλι. Τὸ παιδί τους ὁ Γκανέζα ἢ Γκαπάντι, ὁ εὔθυμος θεὸς μὲ τὴ χοντρὴ κοιλιὰ καὶ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ ἐλέφαντα, φέρνει καλὴ τύχη. Ὑπάρχουν ὑπέροχα μπρούντζινα ἀγάλματα στὶς Νότιες Ἰνδιες ποὺ παρουσιάζουν τὸ Σιβα ὡς Ἄρχοντα στὸ χορὸ τῶν Κοσμων, τὸ χορὸ τῶν Σφαιρῶν καὶ τὴν ἀκατάπαυστη κίνηση τῶν ἀτόμων. Ὅταν θὰ τελειώση ὁ χορὸς τοῦ Σιβα, τὸ σύμπαν ὅλο θὰ διαλυθῆ.

Ὅλα αὐτὰ βέβαια δὲν ἀφοροῦν τοὺς χωρικοὺς ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὸν ὄγκο τοῦ Ἰνδικοῦ πληθυσμοῦ. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὅπως ἤδη εἶπα, ἔχουν πολὺ λίγη σχέση μὲ τοὺς μεγάλους θεοὺς τῶν ἀνωτέρων φυλῶν, ὡστόσο χρησιμοποιοῦν τοὺς βραχμάνους ἱερεῖς γιὰ τὴ λατρεία στοὺς ναούς τους, γιὰ τὴ μελέτη τῶν ὡροσκοπίων καὶ τὴν ἐκτέλεση μυστηρίων ὅπως ὁ γάμος. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψυχολάτρες καὶ ἀσκοῦν τὴ θρησκεία κυρίως γιὰ ν' ἀποτρέψουν τὰ πονηρὰ πνεύματα: (τῆς εὐλογιᾶς, τῆς πανώλους καὶ τοῦ λοιμοῦ) ἢ νὰ ἐξευμενίσουν τὰ φαντάσματα ποὺ στοιχειώνουν τὰ δέντρα. Γιὰ τὸν χωρικὸ ἀρκετὰ ζῶα ὅπως ἡ κόμπρα, ὁ πίθηκος καὶ τὸ παγώνι, εἶναι ἱερά. Πάνω ἀπ' ὅλα στέκει ἡ ἀγελάδα, ποὺ δίνει τὸ γάλα της καὶ διάφορα ἄλλα προϊόντα τόσο οὐσιαστικὰ γιὰ ἕνα λαὸ τόσο πολὺ χορτοφάγο. Γι' αὐτὸ ἀπαγορεύεται αὐσιηρὰ νὰ σκοτώση κανεὶς ἀγελάδα ἢ νὰ φάη βωδινὸ κρέας.

Ἕνα σπουδαῖο γνώρισμα τῆς Ἰνδικῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, ὅπως καὶ τῆς Ἰσλαμικῆς καὶ τῆς ζωῆς στὴ Μεσαιωνικὴ Εὐρώπη, εἶναι τὸ προσκύνημα. Τὰ προσκυνήματα συνήθως συνδέονται μὲ τοὺς ἱεροὺς ποταμοὺς ποὺ ὅταν λουσθῆς σ' αὐτοὺς καθαρίζεσαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἱερὸ ποτάμι εἶναι ὁ Γάγγης καὶ χιλιάδες προσκυνητὲς συρρέουν κάθε χρόνο στὸ Χορντβά, ὅπου εἶναι οἱ πηγὲς τοῦ Γάγγη, στὸ Πραγιάγκ ἢ στὸ Ἀλλαχαμπάντ ὅπου συναντάει τὸν Τζούμνα καὶ στὸ Μπεναρές, τὴν Ἰνδικὴ Μέκκα. Ἄλλος περίφημος τόπος προσκυνήματος εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ζαγγανοθ (τοῦ Βισνού, ὡς Κυρίου τοῦ Κόσμου) στὸ Πιούρι, κοντὰ στὴν Ὄρισσα. Ὅπως καὶ στὸ Μεσαίωνα τὸ προσκύνημα δὲν εἶναι μόνο θρησκευτικὸ ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸ γεγονὸς γιὰ τὴν Ἰνδικὴ ζωή.

Ἔχουν γίνει διάφορα μεταρρυθμιστικὰ κινήματα στὸν Ἰνδουϊσμό. Ἀπὸ τὸν 6ο αἰώνα π.Χ., ὁ Γκαουτάμμα Βούδδας καὶ ὁ Βιρντχαμάνα Τζάϊνα ὑποκίνησαν στάσεις διαμαρτυριας ἐναντίον τῶν Βραχμάνων ἱερέων ποὺ τελικὰ διαμορφώθηκαν σὲ ξεχωριστὲς αἱρέσεις. Στὸν 9ο αἰώνα μ.Χ. ἀκολούθησε μιὰ ἀντιμεταρρύθμιση μὲ ἡγέτη τὸν φιλόσοφο ἅγιο Σανκάρα Ἀχάρυα ποὺ συστηματοποίησε τὴν Ἰνδικὴ φιλοσοφία, ὅπως ἔκανε τέσσερεις αἰῶνες ἀργότερα ὁ Ἅγιος Θωμᾶς Ἀκυινάτης γιὰ τὴν Χριστιανική.

Πολὺ πιὸ ριζοσπαστικοὶ στὶς ἀπόψεις τους ἦταν ὁ Νανάκ, ὁ ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως Σίχ καὶ ὁ σύγχρονός του Καμπίρ στὸν 6ο αἰώνα. Αὐτὸς ἔκανε μιὰ πρᾶτολμη ἀπόπειρα νὰ δημιουργήση μία σύνθεση τοῦ Ἰνδουισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. «Ὁ Ἰνδὸς Θεὸς ζεῖ στὸ Μενορὲς καὶ ὁ Μουσουλμάνος στὴ Μέκκα ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμο δὲν κατοικεῖ σὲ ναοὺς κατασκευασμένους ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια». «Τὰ στολίδια εἶνσι ἀπὸ ξύλο καὶ οἱ Θεοὶ ἀπὸ πέτρα. Ὁ Γάγγης καὶ ὁ Τζούμνα εἶναι μόνο νερό. Ὁ Ραμὰ καὶ ὁ Κρισνὰ πέθαναν καὶ πᾶνε. Καὶ οἱ Βεδες εἶναι ἀνόητα παραμύθια». Αὐτὴ ἡ προσπάθεια ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τόσο γόνιμη ἐνθαρρύνθηκε ἀπὸ τὸν μεγάλο Αὐτοκράτορα Ἀκμπάρ, ἀλλὰ καταπνίγηκε ἀργότερα μὲ τὴ βία ἀπὸ τοὺς θρησκομανεῖς διαδόχους του. Στὸν 19ο αἰώνα ἕνας φανατισμένος ἀπὸ τὴ Βεγγάλη, ὁ Ρομ Μοχὰν Ροϊ ἄρχισε μιὰ κίνηση γιὰ νὰ ξεκαθαρίση τὸν Ἰνδουϊσμὸ ἀπὸ τὶς συνήθειες ποὺ εἶχαν εἰσχωρήσει σ' αὐτὸν ἀργότερα, ὅπως τὸ κάψιμο τῶν χηρῶν, ὁ γάμος ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικια καὶ ἡ εἰδωλολατρεία καὶ νὰ ἐγκαινιάση τὴν ἐπιστροφη στὸν καθαρὸ Θεϊσμο τῶν Βεδῶν, τῶν ἱερῶν βιβλίων. Στὴν ἐποχή μας ὁ Μαχάτμα Γκάντι ὀργάνωσε ἀληθινὴ σταυροφορία γιὰ νὰ ἐξαλείψη τὴν κηλιδα τῶν ἀποβλήτων, ποὺ δὲν ἀγγίκουν σὲ καμιὰ κάστα.

Ἡ ζωτικότητα τοῦ Ἰνδουισμοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες. Διδάσκει μιὰν ἤτια ἀντίληψη τοῦ κόσμου. Φέρνει καθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς κάτω ἀπὸ τὸ νόμο τῆς θρησκείας καὶ χαρᾶζει πολλὲς ὄμορφες ἰδέες γύρω ἀτὸ τὴν ἱερότητα τῆς οἰκογένειας. Ἡ δύναμή του ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι δικαιολογεῖ κάθε τύπο τῆς πατροπαράδοτης λατρείας ἀλλὰ συγχρόνως προσφέρει μορφὲς πνευματικῆς πίστης σ' οὐτοὺς ποὺ τὶς γυρεύουν. Κι ἔτσι συγκεντρώνει μέσα του ὅλη τὴ δύνσμη ποὺ δίνει ἡ συνήθεια καὶ τὸ ἔθιμο. Μπορεῖ νὰ προσελκύση σχεδὸν κάθε εἶδος ἀνθρώπου γιατὶ προσφέρει μιὰν ἀπάντηση σχεδὸν σὲ κάθε εἶδος θρησκευτικῆς ἀνάγκης.

ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΑ περιστέρια μποροῦν νὰ βροῦν τὸ δρόμο γιὰ τὸν τόπο τους ἔστω καὶ ἂν τὰ χωρίζουν ἑκατοντάδες μίλια ἀγνώστης γῆς. Πῶς τὸ κατορθώνουν; Ὁ Σουηδὸς καθηγητὴς Ἴζινγκ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ κυριο μέσο που χρησιμοποιεῖ τὸ περιστέρι γιὰ νὰ βρῆ τὴν πατρίδα του εἶναι τὰ αὐτιά του. Ἡ περιστροφὴ τῆς γῆς ἀσκεῖ μια ἀνεπαισθητη δύναμη πάνω σὲ κάθε ἐπιτάμενο ἀντικείμενο. Μὲ τὰ αὐτιά του τὸ περιστέρι ἀντιλαμβάνεται αὐτὴ τὴ δυναμη ποὺ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, καὶ ἔτσι μπορεῖ καὶ ταξιδεύει στὸν ἀέρα. Ἄλλη θεωρία λέει ὅτι τὰ περιστέρια ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὸν μαγνητισμὸ τῆς γῆς.

Τώρα, ἕνας Ἀμερικανὸς καθηγητής, ὁ Χ. Γήγκλεη, ἔκαμε πειράματα ποὺ δείχνουν ὅτι καὶ οἱ δυὸ θεωρίες εἶναι σωστές. Οἱ μαγνητικὲς γραμμὲς κι οἱ γραμμὲς τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ σχηματίζουν ἕνα δίκτυο παρόμοιο μὲ το συστημα μὲ τὸ ὁποῖο διαβιζοῦσε τοὺς χάρτες στο στρατό. Ὁ καθηγητης Ρήγκλεη ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ περιστέρι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ξεχωρίση το ἕνα ἀπὸ αὐτὸ εἶναι σωστό, τότε ἕνα περιστέρι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ξεχωρίση το ἕνα ἀπὸ τὰ δύο γεωγραφικὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα οἱ δυνάμεις αὐτὲς εἶναι ταυτόσημες.

Ο Γήγκλεη βρῆκε δύο τέτοια σημεῖα· τὸ ἕνα ἦταν τὸ Κήρνεη τῆς Νεμπράσκας καὶ τὸ ἄλλο τὸ Κρατικὸ Κολλέγιο τῆς Πενσυλβανίας. Μια νύχτα πῆρε ἕνα σμῆνος περιστέρια μαθημένα νὰ γυρίζουν στον τοπο τους, στὸ Κρατικὸ Κολλέγιο τῆς Πενσυλβανίας, καὶ τὰ πῆγε στὶς πεδιάδες τῆς Νεμπράσκας Ὅταν τὰ ἄφησε ἐλεύθερα τὴν ἄλλη μέρα τὰ περιστέρια δὲν δοκίμασαν νὰ γυρίσουν πίσω στὸν τόπο τους ἀλλὰ πέταξαν στὸ Κήρνεη ὅπου δὲν εἶχαν πάει ποτὲ πρίν.

Ὁ Γήγκλεη παρατήρησε ὅτι ἂν στερεώσουμε στὸ κεφάλι ἑνὸς περιστεριοῦ ἕνα κομμάτι μαγνήτη ἄρκετὸ νὰ ἐξουδετερώση τὸν μαγνητισμὸ τῆς γῆς, τότε τὸ πουλὶ χάνει το αἴσθημα κατευθυνσεώς του. Ἄλλοι ἐπιστήμονες παρατήρησαν ὅτι τὰ περιστέρια, ὅταν πετοῦν κοντὰ σὲ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ ποὺ λειτουργεῖ, χάνουν τὴ σταθερότητα τῆς πορείας τους.

C. PINCHER, στὸ «Daily Express», Λονδίνο

Ο ΑΝΘΡΑΞ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Προβλήματα καὶ σχέδια

H. DENNIS JONES

Ἡ συζήτησις σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς ἄνθρακα παραγωγὴν τῆς Εὐρώπης—τὸ πλέον ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν της — ἔχει λάβει τὴν πρώτην θέσιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγιναν αἱ πρῶται προτάσεις Μάρσαλ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ποῖα εἶναι τὰ τρέχοντα προβλήματα τῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς Εὐρώπης; Εἶναι τοιαῦτα ὥστε ἡ ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη καὶ ἡ Βρετανία μαζὶ νὰ μὴν μπορέσουν ποτὲ εἰς τὸ μέλλον νὰ εἶναι αὐτάρκεις; Μέχρι ποίου σημείου δικαιολογεῖται ἡ μεταπολεμικὴ κρίσις; Τὸ κατωτέρω ἄρθρον δίδει εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δύο ἀπαντήσεις ἀπὸ διαφόρους σκοπιάς. Εἰς τὸ πρῶτον ὁ Χ. Ντέννις Τζὸνς δίδει μίαν ἀνασκόπησιν τῶν δυσκολιῶν καὶ τῶν δυνατοτήτων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀνθρακωρυχείων, ἐνῶ εἰς τὸ δεύτερον ὁ Σὲρ Ριτσαρντ Ρέντμαιν, τέως γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ὀρυχείων τῆς Μ. Βρεταννίας, συγκρίνει τὴν θέσιν τῶν βρεταννικῶν καὶ ἀμερικανικῶν ὀρυχείων.

Εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην αἱ φυσικαὶ καὶ γεωλογικαὶ συνθῆκαι τῆς ἀνθρακοπαραγωγῆς εἶναι γενικῶς δύσκολοι. Οὐδεμία χώρα, πλὴν τῆς Πολωνίας, διαθέτει στρώματα ἄνθρακος τῶν ὁποίων τὸ πάχος νὰ δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὸ Βέλγιον τὸ πάχος τῶν στρωμάτων εἶναι κατὰ μέσον ὅρον κάτω τοῦ ἑνὸς μέτρου, εἰς δὲ τὸ Ροὺρ ὀλίγον περισσότερον. Εἰς τὴν Γαλλίαν κυμαίνεται μεταξὺ 0,50 ἑκ., καὶ 4 μέτρων εἰς σπανίας περιπτώσεις. Ἡ περὶ τοῦ ἄνθρακος ἔκθεσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (1927) γενικῶς ἐχαρακτήριζε τὰ στρώματα τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Βεστφαλίας ὡς «πολὺ λεπτὰ διὰ νὰ συμφέρῃ ἡ ἐκμετάλλευσίς των».

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐξόρυξις. Ἄνθραξ εἰς βάθος ὀλιγώτερον τῶν 200 μ. εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος. Ὑπαίθρια μεγάλα ὀρυχεῖα, εὑρίσκονται μόνον εἰς τὴν περιοχὴν Ντεκαζεβὶλ τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐξόρυξις εἰς τὰ νέα ὀρυχεῖα τοῦ Καμπὶν τοῦ Βελγίου, γίνεται εἰς βάθος 1000 μ. Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν εἰς 500 ἢ 700 μέτρα, εἰς τὸ Ροὺρ εἰς τὰ 700. Τὰ εἰς τὸν νότον βελγικὰ στρώματα περιγράφονται ὡς «ρηχὰ» — 300 - 400 μ.,—ἐπὶ σειρὰν ὅμως γενεῶν ἡ ἐξόρυξις γίνεται εἰς βάθος ἄνω τῶν 1000 μ. Εἰς τὴν Λωρραίνην τὰ στρώματα εὑρίσκονται εἰς τὰ 200 καὶ 600 μ. ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα στρώματα τῆς Πολωνίας εὑρίσκονται τὰ πλεῖστα εἰς βάθος 600 μέχρι 1200 μ.

Αἱ πτώσεις καὶ τὰ κενὰ εἶναι γενικῶς ἐπικίνδυνα. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Καμπίν, ὅπου ἡ ἐξόρυξις ἤρχισε εἰς τὰ 1920, πολλάκις τὰ κενὰ τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ ὅτι ἀνεμένετο. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀκαθαρίστου καὶ καθαρᾶς παραγωγῆς εἰς τὰ Βελγικὰ ὀρυχεῖα ἦτο μόνον 14 %· ἀπὸ τοῦ 1929 ἀνῆλθεν ἤδη εἰς 33 ½%, εἰς δὲ τὸ Ροὺρ ἦτο μόνον 10%.

Τὰ κοιτάσματα μικροῦ βάθους φαίνεται νὰ ἔχουν ἐξαντληθῇ σχεδὸν παντοῦ. Εἰς τὰ 1905, τὸ Βέλγιον ἔλαβε τὰ 60 % τῆς παραγωγῆς του ἐκ στρωμάτων εὑρισκομένων εἰς βάθος ὀλιγώτερον τῶν 400 μ., κατὰ τὸ 1929 ὅμως ἐκ τῶν ἰδίων στρωμάτων ἔλαβε μόνον τὰ 34 %.

Ἡ ὑποστήριξις τῆς ὀροφῆς διαφέρει εἰς τὰ διάφορα ὀρυχεῖα ὅπως καὶ εἰς τὴν Βρεταννίαν. Τὰ στρώματα ὅμως ἔχουν συχνὰ ἀπότομον κλίσιν, 20° συνήθως εἰς τὴν Διέγην, καὶ 25° εἰς τὴν Λωρραίνην.

Διὰ λόγους φυσικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους εἶναι ἀδύνατον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐργάτας νὰ φθάσουν τὴν παραγωγὴν τῶν Ἀμερικανῶν, ἀκόμη καὶ εἰς περιπτώσεις ἀπολύτου μηχανοποιήσεως.

Οἱ αὐτοὶ παράγοντες περιορίζουν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν ἐπιφανείας. Τὸ 60 % περίπου τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τῆς Ἀμερικῆς ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἀνθρακοπαραγωγήν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πλήρως ὠργανωμένα ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Ρούρ, μόνον 37 % ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν γῆν ἐργαζομένων ἐργατῶν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς παραγωγικοί.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ δυσκολία τῆς ἐξευρέσεως καταλλήλων μέσων φορτοεκφορτώσεως, περιορίζει σοβαρῶς τὴν παραγωγήν. Διαφωτιστικοὶ ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς μίαν γερμανικὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἀνθρακωρυχείων τοῦ Ροὺρ ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸν πόλεμον. «Ἐκ τῶν 350 παραγωγικῶν λεπτῶν τῆς ὥρας κατὰ συνεργεῖον», λέγει, «35 % πηγαίνουν εἰς τὴν καθαυτὸ ἐξόρυξιν ἄνθρακος, καὶ 46 % εἰς τὴν φόρτωσιν... Σημαντικὴ βελτίωσις θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον ὅταν θὰ εὑρεθῇ ἡ κατάλληλος φορτωτικὴ μηχανή».

Ἡ ἄλλη μεγάλη δυσκολία εἶναι ἡ μηχανοποίησις τῶν μεταφορικῶν μέσων εἰς μέρη ὅπου τὰ στρώματα δὲν εἶναι μόνον λεπτὰ ἀλλὰ ἔχουν καὶ μεγάλην κλίσιν. Τὸ πρόβλημα ὅμως αὐτὸ συγχωνεύεται μὲ ἕνα ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκόμη σοβαρώτερα ἀποτελέσματα διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνθρακωρυχεῖα, τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

Ὁ Φουμαριὲ καὶ ὁ Ντενοὲλ εἰς τὸ βιβλίον των «Γεωλογία καὶ μεταλλοβιομηχανία τῆς Διέγης» τὸ ὁποῖον ἐγράφη εἰς τὰ 1929, λέγουν ὅτι ἡ διὰ μηχανικῶν μέσων μεταφορὰ δὲν εἶναι χρήσιμος μὲ κλίσιν 20° καὶ ἄνω—ἡ ὁποία ὑπάρχει συνήθως εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Διέγης. Τὸ 50 % μόνον τῆς παραγωγῆς τῶν ἀνθρακωρυχείων δύναται νὰ μεταφερθῇ διὰ μηχανικῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ σπανίως· τὸ σύνηθες ποσοστὸν εἶναι 20 %. Ἀλλά, προσθέτουν, εἰς τὰ ὁλλανδικὰ ὀρυχεῖα τοῦ Λίμπουργκ 100 % τῆς παραγωγῆς μεταφέρεται διὰ μηχανικῶν μέσων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ κοιτάσματα τοῦ Λίμπουργκ δὲν ἔχουν τόσον ἀπότομον κλίσιν. Διατί ὅμως νὰ ὑπάρχῃ ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ διαφορά; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἡ ἑξῆς: Τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Λίμπουργκ ἦσαν νέα καὶ ἐσχεδιάσθησαν μετὰ τὸ 1918, ἐνῶ τῆς Διέγης ἐξελίχθησαν καὶ ἐπεξετάθησαν ἐπὶ ἑκατοντάδας ἐτῶν κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέτρεπε νὰ γίνῃ πλήρης ὁ συγχρονισμός των, διότι αὐτὸ θὰ ἀπῄτει δαπάνην κεφαλαίων τὰ ὁποῖα οἱ ἰδιοκτῆται δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ διακινδυνεύσουν.

Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις δύναται βεβαίως νὰ διαπιστωθῇ μεταξὺ τῶν σχετικῶς νέων ὀρυχείων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῶν περισσοτέρων περιοχῶν τῆς Εὐρώπης, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Βρεταννικῶν.

Ἡ κληρονομία τοῦ παρελθόντος φαίνεται καθαρώτερα εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀνελκύσεως γίνεται ἀκόμη διὰ μικρῶν ἵππων καὶ διὰ τῶν χειρῶν, διότι αἱ παλαιαὶ στοαὶ εἶναι πολὺ μικραὶ καὶ ἔχουν ἀπότομον κλίσιν.

Ἡ μηχανοποίησις εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ ὀρυχεῖα ἤρχισε πολὺ ἀργά, μετὰ τὸ 1918.

Ἐν τούτοις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐχρειάζετο δὲν ἦτο τμηματικὴ μηχανοποίησις ἀλλὰ πλήρης ἀναδιοργάνωσις, παρομοία ἐκείνης ἡ ὁποία συνετελέσθη εἰς τὸ Ροὺρ, ὅπου ἡ ἀναγκαστικὴ συγχώνευσις τῶν ἑταιριῶν καὶ τὸ κλείσιμον τῶν μὴ ἀποδοτικῶν φρεάτων μετέβαλαν τὸ λεκανοπέδιον εἰς ἕνα κέντρον μεγάλης παραγωγῆς.

Συγχρόνως περίπου, τὰ νέα ὀρυχεῖα τοῦ Καμπὶν ἤρχισαν νὰ ἀναδιοργανοῦνται συμφώνως πρὸς τὰς νέας μεθόδους,

καὶ εἰς τὰ Ὁλλανδικὰ ὀρυχεῖα τοῦ Λίμπουργκ ἦρχισε μεγάλη ἐκμετάλλευσις ἐπὶ βάσεων αἱ ὁποῖαι διὰ τὴν Εὐρώπην ἦσαν ἐπαναστατικαί.

Παρὰ τὴν μεγάλην κλίσιν τῶν στρωμάτων τὰ συστήματα μεταφορᾶς προϋποθέτουν ἐπίπεδον ἔδαφος. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι κάθε ἐργάτης ἐπὶ τῆς μεταφορᾶς εἰς ἕνα δανικὸν ὀρυχεῖον μεταφέρει σήμερα 25 τόνν. ἄνθρακος τὴν ἡμέραν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἶναι 50 τόνν. καὶ εἰς τὴν Βρεταννίαν 5 τόνν. Ἐπίσης ἀντὶ τοῦ πεπιεσμένου ἀέρος χρησιμοποιεῖται τώρα διὰ φωτισμὸν ὁ ἠλεκτρισμός. Τίποτε δὲν εἶναι ἐκπληκτικώτερον ἀπὸ τὴν πρόοδον τῶν ὁλλανδικῶν ὀρυχείων.

ΕΞΑΓΟΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΕΚΑΤ. ΜΕΤΡΙΚΩΝ ΤΟΝΝΩΝ

1909 - 13 (μέσος ὅρος)	*1913*	*1925 - 9 (μέσος ὅρος)*	*1929*	*1938*
1,5	1,9	9,7	11,6	13,4

Δικαίως οἱ Ὁλλανδοὶ εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὸν βαθμὸν τῆς μηχανοποιήσεως τὸν ὁποῖον ἐπέτυχον.

Εἰς τὸ Ρούρ, ἀντιθέτως, εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ἡ μηχανοποίησις ὑπεχώρησεν. Ἡ ἐργασία ὅμως ὠργανώθη κατὰ μεγαλυτέρας καὶ πλέον παραγωγικὰς μονάδας.

Αἱ ἀλλαγαὶ αὗται ἔδειξαν πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ βελτιωθοῦν τὰ εὐρωπαϊκὰ ὀρυχεῖα, παρὰ τὴν φυσικήν των διαμόρφωσιν. Εἰς τὰ 1931 ὅμως ἐξερράγη ἡ οἰκονομικὴ κρίσις καὶ κατόπιν ὁ πόλεμος.

Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ ἐκληροδότησεν νέαν σειρὰν ἐπιτακτικῶν προβλημάτων. Αἱ μηχαναὶ ἐφθάρησαν καὶ τὰ ἀνταλλακτικὰ εἶναι δυσεύρετα. Χιλιάδες εἰδικευμένων ἐργατῶν ἐχάθησαν. Ἡ εἰσροὴ νέων στοιχείων ἐσταμάτησεν ἐπὶ ἔτη. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὀρυχεῖα τὰ ὁποῖα δὲν ὑπέστησαν βλάβας ἐκ τοῦ πολέμου, οἱ παράγοντες αὐτοὶ καὶ μόνοι προεκάλεσαν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας πτῶσιν τῆς παραγωγῆς. Ἡ δὲ ἔλλειψις ἄνθρακος ἐπιβραδύνει τὴν παραγωγὴν μηχανημάτων, τοῦ μόνου μέσου τὸ ὁποῖον θὰ ηὔξανε τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀνθρακωρυχείων.

Εἰς τὸ Μπορινάζ καὶ τὴν Ὁλλανδίαν οἱ Ναζὶ κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των κατέστρεψαν τοὺς σταθμοὺς παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνέκοψε τὴν ἐργασίαν. Εἰς τὴν Λωρραίνην ὀρυχειακαὶ ἐγκαταστάσεις κατεστράφησαν συστηματικῶς καὶ τὰ ἔργα ἐπλημμύρισαν. Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν οἱ Γερμανοὶ ἐλήστευσαν τὰ πάντα, ἀπὸ τῶν ὑπογείων μεταφορικῶν μέσων μέχρι τῶν βαγονέττων, τῶν λυχνιῶν, ἀκόμη καὶ τῶν ποδηλάτων.

Παντοῦ ἡ στέγασις ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀνάγκην. Ἡ περισσότερον πληγεῖσα περιοχὴ εἶναι τὸ Ρούρ. Ἐκ τῶν 172.000 οἰκημάτων κατεστράφησαν τὰ 150 000 κατὰ τὸν πόλεμον.

Κατόπιν ἔρχονται τὰ τρόφιμα. Τίποτε δὲν εἶναι ἐκπληκτικώτερον ἀπὸ τὴν στενὴν ἀντιστοιχίαν ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν διὰ δελτίων διανομῶν εἰς τὴν Βρεταννικὴν Ζώνην.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΜΕΤΡΙΚΩΝ ΤΟΝΝΩΝ

Φέβρ. 1946	Μαρτ. 1946	Ἀπρ. 1946
1.030	950	887

Αἱ περικοπαὶ εἰς τὰς διανομὰς ἀνηγγέλθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου καὶ ἔγιναν μεγαλύτεραι κατὰ τὸν Ἀπρίλιον. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἔρχονται ἄλλοι, ὅπως ἡ αὔξησις τοῦ κόστους τῆς ζωῆς (πολὺ σοβαρὰ εἰς τὴν

Γαλλίαν) καὶ αἱ πολιτικαὶ περιπλοκαὶ αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς ἀπεργίας καὶ ἄλλα. Οἱ Πολωνοὶ π.χ ἔχουν ἀνάγκην νέων μηχανημάτων τὰ ὁποῖα κανονικῶς θὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Δὲν θέλουν ὅμως νὰ ἐνισχύσουν τὴν Γερμανικὴν βιομηχανίαν.

Υπάρχει βεβαίως ἀκόμη καὶ τὸ θλιβερὸν πρόβλημα τῆς ἐξευρέσεως ἐργατῶν. Τὸ γενικὸν ἀξίωμα εἶναι ὅτι κάθε σωματικῶς ἄρτιος ἄνθρωπος εἶναι κατάλληλος. Ἡ χρησιμοποίησις ὅμως προσφύγων καὶ ἄλλων «μεταναστῶν» — εἰς τὸ Βέλγιον ἀναλογεῖ ἕνας ξένος πρὸς τρεῖς Βέλγους — εἶναι ἀναποφεύκτως δύσκολος, λόγῳ τῆς διαφορετικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐξασκήσεως. Τοιουτοτρόπως τὰ προβλήματα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν· ὅπως ὅμως δείχνουν οἱ ἀριθμοὶ ἀρχίζουν καὶ νὰ λύωνται.

ΕΞΑΓΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΣ

(Μέσος ὅρος ποσοστῶν 1935 - 39)

	Ἰούλιος 1947	*Ὀκτώβριος 1947*
Γαλλία	68	73
Βέλγιον	73	79
Κάτω Χῶραι	57	65

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὅπου τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἄφησεν ὁ πόλεμος εἶναι σοβαρώτερα, ἡ πρόοδος εἶναι βραδυτέρα. Εἰς τὴν Βρεταννικὴν Ζώνην κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ηὐξήθη τὸ ἐξαγόμενον ἀπὸ 56 εἰς 57 %. Ἡ Γαλλικὴ παραγωγὴ ἐμειώθη ἀπὸ 87 εἰς 86 %. Εἰς τὴν Βρεταννίαν ἐν τούτοις ἡ κατ' ἄνθρωπον ἐξαγωγὴ ἔφθασε καὶ ὑπερέβη τὰ 97 % τοῦ μέσου ὅρου τοῦ 1936 - 1938.

Περισσότερον ἐνδιαφέροντα ἴσως ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἐπιτεύγματα, εἶναι τὰ σχέδια τὰ ὁποῖα ἔγιναν διὰ διαφόρους χώρας, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ὀργανισμοῦ Ἄνθρακος. Περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ λίγα ἔχουν ἀκουσθῆ. Ὅλαι αἱ ἀναφοραὶ καὶ τὰ στοιχεῖα (πλὴν μερικῶν στατιστικῶν) εἶναι ἐμπιστευτικὰ καὶ δὲν δίδονται ἀκόμη εἰς τὸν τύπον.

Μὲ τὴν βοήθειάν του ὅμως ὁλόκληρος ὁ εἰς ἄνθρακα ἐφοδιασμὸς τῆς Εὐρώπης θὰ ἀναδιοργανωθῆ, μέχρι τοῦ 1955, ἐπὶ ἐπιπέδου ἀνωτέρου τοῦ προπολεμικοῦ. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα φαίνεται ἡ ἤδη ὑπάρχουσα καθὼς καὶ ἡ προσδοκωμένη παραγωγή.

ΕΙΣ ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΜΕΤΡΙΚΩΝ ΤΟΝΝΩΝ

	1935-1938 μέσος ὅρος	*1945*	*1947*	*1950*
Βέλγιον	28,451	15,833	24,300	29,500
Γαλλία	46,554	35,017	50,500	58,000
Ὁλλανδία	13,244	5,225	10,280	12,750
Βρεταννικὴ Ζώνη	126,200	35,800	74,500	112,000
Γαλλικὴ Ζώνη	—	—	65	120
Σάαρ	12,510	3,461	10,440	15,600

Ἡ πραγματοποίησις αὐτῶν τῶν σχεδίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας καὶ ἴσως παρουσιασθοῦν ἐμπόδια. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὰ ἐλπιδοφόρα σημεῖα, καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἐπιτεύγματα τῶν Βρεταννῶν ἀνθρακωρύχων. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν κατώρθωσαν — παρὰ 300.000 τόνν. — νὰ φθάσουν σὰ 200.000 000 τόνν., τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ὡς στόχος τῆς παραγωγῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐξήγαγον ὅμως ἀρκετὸν ἄνθρακα διὰ τὴν

Βρεταννίαν ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν — νὰ ἀναλάβῃ τοὐλάχιστον — ἐξαγωγὰς εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐὰν τὸ Σχέδιον Μάρσαλ τεθῇ εἰς ἐφαρμογήν, 6.000.000 τόννοι θὰ ἐξαχθοῦν εἰς χώρας αἱ ὁποῖαι συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸ σχέδιον, 7.000.000 θὰ διατεθοῦν διὰ τὰ πλοῖα καὶ 3.000.000 θὰ ἐξαχθοῦν εἰς χώρας ἐκτὸς τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Ἡ Εὐρώπη ἦτο ἄλλοτε αὐτάρκης εἰς ἄνθρακα καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό.

Ὅλα ὅμως τὰ μεγάλα σχέδια καὶ αἱ προσπάθειαι αὐταί, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀμερικανικῶν μηχανῶν καὶ τῶν Ἀμερικανῶν μηχανικῶν, δὲν θὰ ἀνυψώσουν τὴν παραγωγικότητα τοῦ Εὐρωπαίου ἀνθρακωρύχου εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον τοῦ ἡμίσεος τῆς παραγωγῆς τοῦ Ἀμερικανοῦ συναδέλφου του. Δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν τὴν ἱστορίαν ὄχι ὅμως καὶ τὴν φύσιν.

ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΟΡΥΧΕΙΑ. ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Sir RICHARD REDMAYNE

(Ἀπὸ τὸ «Coal», Λονδῖνον)

Ἡ Βρεταννία ὡς πρὸς τὴν ἐξόρυξιν τοῦ ἄνθρακος κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ 1898, ὅταν ἡ Ἀμερικανικὴ παραγωγὴ ἤρχισε νὰ τῆς τὴν ἀμφισβητῇ.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔδωκε εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸ προβάδισμα δὲν εἶναι ἡ εἰς ἐργάτας δύναμίς της — ἡ Ἀγγλία χρησιμοποιεῖ περίπου 7.000.000 ἐργάτας ἐνῶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν οἱ χρησιμοποιούμενοι ἐργάται δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 300.000 — ἀλλὰ αἱ κατὰ πολὺ εὐνοϊκώτεραι γεωλογικαὶ καὶ φυσικαὶ συνθῆκαι. Εἰς τὰ Βρεταννικὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἡ διάνοιξις τῶν στοῶν, ἡ στήριξις τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν τοιχωμάτων καὶ αἱ ἐπιδιορθώσεις ἀπορροφοῦν σχετικῶς πολὺ μεγάλον ἀριθμὸν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων.

Μερικοὶ διαφωτιστικοὶ ἀριθμοὶ διὰ τὸ 1924, διὰ τὴν κατ' ἄτομον ἐξαγωγὴν εἰς τὸ διάστημα ἑνὸς ἔτους:

Ἀμερικὴ	755 τόνν.
Βρεταννία	220 »

Αὐτὰ εἶναι μερικὰ ἐκ τῶν ἐμποδίων τῆς Βρεταννίας. Τὰ ἀποθέματά της φαίνονται νὰ ἔχουν τεραστίως ἐλαττωθῆ. Αἱ φλέβες αἱ ὁποῖαι ἀπομένουν εἶναι λεπταὶ ἢ εὑρίσκονται εἰς μεγάλο βάθος καὶ δὲν εἶναι καθαραί. Αἱ πλησίον τῆς ἐπιφανείας φλέβες ἔχουν πρὸ καιροῦ ἐξαντληθῆ. Μόνον 29 % τοῦ ἐξαγομένου ἄνθρακος προέρχεται ἀπὸ βάθος ὀλιγώτερον τῶν 300 μ.

Ἐντελῶς ἀντίθετος εἶναι ἡ περίπτωσις εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἔχει ἀπεράντους πηγὰς καλῆς ποιότητος ἄνθρακος καὶ παχέα στρώματα εἰς μικρὸν βάθος. Ἡ μεγαλυτέρα ποσότης τοῦ ἄνθρακος προέρχεται ἀπὸ βάθος ὀλιγώτερον τῶν 180 μ.

Εἰς τὰ βρεττανικὰ στρώματα ὑπάρχουν πτώσεις καὶ κενά. Τὰ ἀμερικανικὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα ἐξ αὐτῶν. Ἡ ὀροφὴ τῶν βρεταννικῶν στοῶν ποικίλλει κατὰ πολύ. Ἡ γενικὴ κατάστασις εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ ὀρυχεῖα εἶναι πολὺ καλή.

Καὶ ἐπανέρχομαι τώρα εἰς τοὺς κριτικοὺς οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι καλύτερος τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ μεγαλυτέρα μηχανοποίησις βαρύνουν πολὺ εἰς τὴν ἀνωτέραν παραγωγὴν τῆς Ἀμερικῆς.

Ας ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας. Ἡ Βρεταννία χρησιμοποιεῖ τὸ σύστημα Λόνγκουωλ κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθραξ ἐξάγεται ὅλος μαζὶ καὶ λαμβάνεται ὅση ποσότης εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῇ. Ἡ Ἀμερικὴ ἐπαφίεται κυρίως εἰς μεθόδους διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθραξ λαμβάνεται εἰς δύο στάδια· εἰς τὸ πρῶτον χωρίζεται εἰς «κίονας» καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἐξάγονται καὶ αὐτοί.

Ἡ τεχνικὴ αὐτὴ εἶναι καταλληλοτέρα διὰ παχέα στρώματα εἰς μέτριον βάθος, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ἐξάγονται μόνον τὰ 70 % περίπου, κάποτε δὲ καὶ τὰ 50 % τοῦ δυναμένου νὰ ἐξαχθῇ ἄνθρακος. Τὸ σύστημα Λόνγκουωλ ἀποδίδει τὰ 90 %.

Καὶ τώρα σχετικῶς πρὸς τὴν μηχανοποίησιν. Κατὰ τὸ 1944, 131, 854, 333 τόνν.—τὰ 72% τῆς συνολικῆς παραγωγῆς τῆς Βρεταννίας — ἐλαμβάνοντο διὰ μηχανικῶν ἐκσκαφέων (καὶ τὸ σύνολον αὐτὸ τῆς Βρεταννίας πρέπει νὰ μὴν λησμονοῦμεν ὅτι περιελάμβανε καὶ ἀνθρακίτην). Τὸ 1941, τὸ τελευταῖον ἔτος διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν ἀριθμοί, 89 % τῶν ὑδρογονανθράκων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐκόπτετο διὰ μηχανῶν.

Ἡ μικρὰ αὐτὴ διαφορὰ κατὰ 17 % εἶναι σημαντικὴ ὅταν ὑπολογίσωμεν ὅτι αἱ Ἀμερικανικαὶ συνθῆκαι, καὶ εἰδικῶς εἰς τὰ παχέα στρώματα, προσαρμόζονται πολὺ καλύτερον πρὸς τὴν ὑψηλὴν διὰ μηχανικῶν μέσων παραγωγήν.

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ φόρτωσιν. Ἡ Βρεταννία χρησιμοποιεῖ περισσότερα μηχανικὰ μέσα διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ ὀλιγώτερα διὰ τὴν φόρτωσιν ἀπὸ ὅτι ἡ Ἀμερική. Τὸ 1944 69 % τοῦ συνόλου τῆς Ἀγγλικῆς παραγωγῆς μεταφέρθη διὰ μηχανικῶν μέσων (συμπεριλαμβανομένης καὶ μιᾶς πολὺ μικρᾶς δυνάμεως φορτωτῶν). Εἰς τὰ 1941, 25,8 % τῆς παραγωγῆς τῆς Ἀμερικῆς μετεφέρθησαν καὶ ἐφορτώθησαν ὑπὸ ἐργατῶν. Οἱ φορτωταὶ ηὐξήθησαν πολὺ τελευταίως εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου παχύτερα στρώματα ἐπιτρέπουν μεγαλυτέραν χρῆσιν φορτωτικῶν μηχανῶν ἀπὸ ὅτι τὰ λεπτότερα στρώματα· τώρα ὅμως σχεδιάζονται εἰδικαὶ μηχαναὶ διὰ τὰ Βρεταννικὰ ἀνθρακωρυχεῖα.

Συγκρίνοντες τὴν μηχανικὴν φόρτωσιν μὲ τὴν διὰ τῶν χειρῶν, ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι ἐπειδὴ ἡ μηχανὴ δὲν κάνει διάκρισιν μεταξὺ καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου ἄνθρακος, ὑπάρχει μεγαλυτέρα ποσότης ἀκαθάρτου εἰς τὴν διὰ τῶν μηχανῶν φόρτωσιν. Τοῦτο καθιστᾶ δαπανηρότερον τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἄνθρακος διὰ τὸ ἐμπόριον.

Εἰς ἕνα ἀνθρακωρυχεῖον λειτουργοῦν κανονικῶς διὰ τοῦ συστήματος Λόνγκουωλ, μόνον 17 - 20 % τῆς συνολικῆς ἐργατικῆς δυνάμεως εἶναι φορτωταὶ καὶ μόνον τὰ 30 - 60 % τοῦ ὅλου χρόνου ἐργασίας δαπανῶνται εἰς τὴν φόρτωσιν εἰς τὰς μηχανάς· αἱ ὁποῖαι θὰ μεταφέρουν τὸν ἄνθρακα. Τοιουτοτρόπως ἡ οἰκονομία εἰς τὴν ἐργασίαν διὰ τῆς μηχανικῆς φορτώσεως, ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ὅσον ἰσχυρίζονται μερικοί.

Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο δίκαιον ἐὰν ἐλέγομεν συμπερασματικῶς ὅτι ἐὰν αἱ γεωλογικαὶ καὶ φυσικαὶ συνθῆκαι τῆς Βρεταννίας ἦσαν ὅμοιαι πρὸς τὰς Ἀμερικανικάς, ἡ Βρεταννία θὰ εἶχε παραγωγὴν κατ' ἄτομον, τουλάχιστον ἴσην πρὸς τὴν τῶν Ἀμερικανικῶν ὀρυχείων.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ροδεσίας

Τοῦ Sir MILES THOMAS

('Από τὸ «Geographical Magazine», Λονδίνο)

Συγχρόνως μὲ τὸ Σχέδιο Μάρσαλ γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς Εὐρώπης, ἑτοιμάζονται σχέδια γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπίσης ἔχουν γίνει συζητήσεις γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀκεραίωση τῶν διαφόρων ἀποικιῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σχέδια, τὸ ἕνα πραγματικῶς συμπληρώνει τὸ ἄλλο, καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Εὐρώπης, θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὴν ἔνταση ποὺ θὰ πάρη ὁ συνδυασμὸς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητας Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς. Ἐλπίζομε, σὲ προσεχῆ τεύχη μας, νὰ κάνουμε ἀνασκόπηση τῶν οἰκονομικῶν πόρων διαφόρων ἀποικιῶν τῆς Ἀφρικῆς: Σήμερα ἀρχίζομε τὴ σειρά μας μὲ μιὰ ἐμπεριστατωμένη περίληψη τῶν σχεδίων ποὺ ἀρχίζουν νὰ ἐφαρμόζωνται στὴ Νότιο Ροδεσία.

Ἡ Νότιος Ροδεσία ἔχει σήμερα ἐπικαιρότητα. Αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἱκανότητές της ἔχουν πραγματικὰ ἐκτιμηθῆ, ἐνῶ ὁ πρωθυπουργός της Σὲρ Γκόντφρυ Χάγκινς δὲν παύει διαρκῶς νὰ τίς ἐνισχύη. Ὁ Σὲρ Χάγκινς εἶναι 11 χρόνια πρωθυπουργός καὶ ἔτσι κατώρθωσε νὰ ἐφαρμόση μιὰ σειρὰ ἀπὸ συντονισμένα σχέδια. Ἡ μεταπολεμικὴ ἀναστάτωση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας ξανάφερε ὀξύτερη τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξετασθοῦν λεπτομερειακὰ αὐτὲς οἱ ἐξελίξεις.

Ἡ Ροδεσία εἶναι κλεισμένη ἀπὸ παντοῦ. Ἀπὸ τὴ θάλασσα τὴ χωρίζει μιὰ Πορτογαλλικὴ λουρίδα· ὁ κοντηνότερος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ποὺ βγαίνει σ' ἕνα λιμάνι περνᾶ μέσα ἀπὸ τὸ ξένο αὐτὸ ἔδαφος καὶ βγαίνει στὴ Μπέϊρα· ὑπάρχει σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία πρὸς τὰ νότια μὲ τὴ Νοτιοαφρικανικὴ Ἕνωση καὶ πρὸς τὰ βόρια, μέσα ἀπὸ τὴ Νότιο Ροδεσία, μὲ τὸ Βελγικὸ Κονγκό. Καὶ οἱ δυὸ ὅμως αὐτοὶ δρόμοι εἶναι πολὺ μακρυνοὶ καὶ γι' αὐτὸ πολυδάπανοι καὶ μὲ πολὺ μεγάλη κίνηση.

Ἔτσι, ἀπὸ γεωγραφικὴ ἄποψη, ἡ τοποθεσία ὅπου βρίσκεται ἡ Νοτιος Ροδεσία ἔχει μειονεκτήματα. Γιὰ ἀντιστάθμισμα ὅμως, μεγάλο μέρος τῆς χώρας εἶναι ἐντελῶς πεδινό.

Παρ' ὅλο ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸν ἰσημερινό, τὸ κλίμα της εἶναι ξερὸ καὶ ὑγιεινό· ἀκόμη καὶ ἡ μεγαλύτερη ζεστη δὲν εἶναι καταθλιπτικὴ γιὰ τοὺς λευκούς.

Ἀπὸ κοινωνικὴ ἄποψη, ἡ Νότιος Ροδεσία εἶναι εὐτυχισμένη, γιατὶ δὲν ἔχει τὸ Ἰνδικὸ πρόβλημα ὅπως ἡ Κένυα· δὲν ὑπάρχουν φυλετικὲς διαιρέσεις ἀνάμεσα στοὺς λευκοὺς κατοίκους ὥστε νὰ δημιουργοῦνται προβλήματα ὅμοια μὲ κεῖνα ποὺ εἶχαν βασανίσει τὴ Νότιο Ἀφρική. Τὰ ζητήματα τῶν ἰθαγενῶν Ἀφρικανῶν τὰ χειρίστηκαν πολὺ καλὰ στὴ Νότιο Ροδεσία καὶ ἡ καλὴ διαγωγὴ τῶν λευκῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς εἶναι ἡ ἀφορμὴ ποὺ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι τόσο φιλικὰ διατεθειμένοι ἀπέναντι στοὺς Βρεταννοὺς ἀποίκους. Ἡ βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ τους ἐπιπέδου, καθὼς καὶ τῆς διατροφῆς τους ἐπηρεάζει εὐνοϊκὰ τὴν παραγωγή. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, καθὼς προχωρεῖ ἡ βιομηχανοποίηση, φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ Ἀφρικανὸς ἰθαγενὴς ἔχει μία ἱκανότητα στὸ χειρισμὸ τῶν διαφόρων μηχανημάτων, πράγμα ποὺ μπορεῖ νὰ παίξη μεγάλο ρόλο πρῶτα στὴν αὔξηση τῶν κερδῶν του καὶ δεύτερο στὴ βελτίωση ὅλης τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἀποικίας.

ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Οἱ κυριότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς Ροδεσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γεωργία, εἶναι τὰ ὀρυκτὰ καὶ ἡ ὑδροηλεκτρικὴ δύναμη, ἕνα κεφάλαιο τοῦ ὁποίου σήμερα ἔχει ἀρχίσει ἐντατικὴ ἐκμετάλλευση. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀγοράση ἕνα τόννο κάρβουνο μὲ 20 σελλ. ἀπὸ τὸν τόπο τῆς παραγωγῆς του, τὸ Οὐάνκη, γνωστὸ σήμερα σ' ὅλο τὸν κόσμο. Τὰ μεγάλα αὐτὰ ἀνθρακοφόρα κοιτάσματα βρίσκονται στὴ δυτικὴ ἄκρη τῆς Ἀτοικίας καὶ λένε πὼς περιέχουν 5.250.000.000 τόννους — δηλαδὴ μποροῦν νὰ δίνουν 2.500.000 τόννους τὸ χρόνο, ἐπὶ 2000 χρόνια. Σὲ λιγότερο ἀπὸ 400 πόδια κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους βρίσκονται φλέβες ποὺ τὸ πάχος τους φτάνει τὰ 30 πόδια. Ἀντὶ νὰ κατεβαίνη κανεὶς μὲ τὸ συνηθισμένο «κλουβὶ» τῶν ἀνθρακωρυχείων, πηγαίνει πεζῆ ὡς ἐκεῖ ποὺ βρίσκεται τὸ κάρβουνο, ἀπὸ μιὰ πλαγιά, περνώντας διπλα ἀπὸ βαγονάκια γεμάτα κάρβουνο ποὺ ἀνεβαίνουν συνεχῶς στὴν ἐπιφάνεια μὲ μεγάλο θόρυβο. Τὸ κάρβουνο εἶναι πολὺ καλῆς ποιότητος καὶ ἡ περιεκτικότητά του σὲ στάκτη εἶναι πολὺ μικρή. Ἡ παραγωγὴ ἔχει περιορισθῆ σὲ 1.750.000 τόννους τὸ χρόνο, γιατὶ δὲν ὑπάρχουν εὐκολίες στὶς μεταφορές. Τὰ κοιτάσματα αὐτὰ πρόκειται νὰ παίξουν σημαντικὸ ρόλο, ὄχι μόνο στὴν οἰκονομία τῆς Ἀφρικῆς ἀλλὰ γενικὰ ὅλης τῆς Συμπολιτείας.

Ἡ ἀνακάλυψη ἀνθρακοφόρων κοιτασμάτων ἔγινε συγχρόνως μὲ τὴν ἀνακαλυψη ὀρυκτοῦ σιδήρου καὶ κοιτασμάτων ἀσβεστολίθου ποὺ βρίσκονται σὲ μια κοιλάδα κοντὰ στὸ Κουὲ Κουέ, ἀνάμεσα στὸ Σώλσμπερυ καὶ στὸ Μουλαβάγιο. Ἐκεῖ ὁ γνωστὸς Ὀργανισμὸς RISCOM (Rhodesian Iron and Steel Commission=Ροδεσιανὴ Ἐπιτροπὴ Σιδήρου καὶ Χαλυβος) τὴν ὁποία διοικεῖ τὸ κράτος, ἔχει ἱδρύσει ἕνα ἐντελῶς συγχρονισμένο ἐργοστάσιο ἐπεξεργασίας χάλυβος. Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔκανε περισσότερη ἐντύπωση στὸ σχέδιο αὐτοῦ τοῦ ἐργοστασίου ποὺ μεταμόρφωσε μιὰ ἄγονη κοιλάδα γεμάτη θάμνους, σὲ μεγάλο βιομηχανικὸ κέντρο, ἦταν ὅτι σὲ ὅλα τὰ μηχανήματα εἶχε ληφθῆ κυρίως ὑπ' ὄψη ἡ ἐξοικονόμηση τῆς δουλειᾶς.

Μ' ὅλο ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ προσλάβη ἕναν Ἀφρικανὸ ἰθαγενὴ ἐργάτη μόνο μὲ 5 σελλίνια τὴν ἑβδομάδα καὶ τὴν τροφή του, οἱ σύγχρονοι βιομήχανοι ἔχουν καταλάβει πὼς ὁ ἐργάτης αὐτοῦ τοῦ τύπου δὲ βγάζει περισσότερη δουλειὰ ἀπὸ 5 σελ. τὴν ἑβδομαδα. Ὅσο καλύτερα τρέφεται ὁ ἐργάτης, ὅσο καλύτερο σπίτι καὶ ἐξάσκηση ἔχει, τόσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀποδοσή του καὶ ἡ ἱκανότητά του νὰ κερδίζη. Καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ὑποθέση κανεὶς ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς ἐργάτες εἶναι ἀνεξάντλητοι. Ὑπάρχει ὁρισμένο ὅριο στὸν ἀριθμὸ ἐργατῶν ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήση κανεὶς μὲ ἀπόδοση γιὰ ἐργασία.

ΑΓΑΘΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

Λογικὴ συνέπεια τῆς ὑπάρξεως σιδήρου, ἑπομένως καὶ χάλυβος, στὸ Κουέ-Κουὲ τῆς Ροδεσιας εἶναι ἡ ἐμφάνιση στὸ Σώλσμπερυ ἐργοστασίων βιομηχανικῶν εἰδῶν, ποὺ ὅλα ἀνήκουν σὲ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις. Αὐτὰ μεταβάλλουν τὸ ἀτσάλι σὲ καταναλώσιμα ἀγαθά. Εἶδα μηχανουργεῖα, χυτήρια καὶ πιεσήρια ποὺ λειτουργοῦσαν μὲ ἀπόδοση, καὶ ὅλα, κατὰ σύμπτωση, ἐπεκτείνονταν γιὰ νὰ καλύψουν τὴ ζήτηση ποὺ διαρκῶς αὐξάνεται. Σχετικὰ π.χ μὲ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη ποὺ προορίζονται γιὰ τοὺς ἰθαγενεῖς, ὑπάρχει μεγάλη ἐξέλιξη στὴν κατασκευή τους. Ἡ βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς οἰκιακῆς ζωῆς τοῦ ἰθαγενοῦς γίνεται ἀφορμὴ

νὰ καταναλώνωνται πάρα πολλὰ βιομηχανικὰ εἴδη.

Μία ἄλλη βιομηχανία ποὺ ἀναπτύσσεται γρήγορα στὴ Ροδεσία εἶναι ἡ ὑφαντουργία. Ὕστερα ἀπὸ πολλὴ σκέψη ἡ κυβέρνηση ἵδρυσε μία ἐπιτροπὴ ἐρευνῶν καὶ ἀναπτύξεως, γιὰ νὰ βρεθῆ ὁ καλύτερος τύπος βαμβακιῶν γιὰ τὸ ἔδαφος τῆς Ροδεσίας. Καλλιεργήθηκαν μεγάλες ἐκτάσεις γῆς. Τὸ βαμβάκι αὐτὸ κλώθεται στὰ κρατικὰ κλωστήρια τοῦ Γκατούμα ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχαν 3 800 μασούρια καὶ σήμερα φτάσανε τὶς 17.000. Ἔχουν ἐγκαταστήσει τὰ τελευταῖα μηχανήματα ἀπὸ τὸ Λανγκασάϊρ καὶ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὸ νήμα πουλιέται σὲ πολὺ καλὲς τιμὲς σὲ ὑφαντουργεῖα ἄλλων κέντρων. Ἔχουν φέρει ἀρχιεργάτες καὶ θερμαστὲς ἀπὸ τὸ Λανγκασάϊαρ γιὰ νὰ δείξουν στοὺς ἰθαγενεῖς Ἀφρικανοὺς πῶς γίνεται ἡ τροφοδότηση τῶν αὐτομάτων ἢ ἡμιαυτομάτων μηχανῶν. Τοὺς διδάσκουν ἀκόμη πῶς νὰ ἑνώνουν τὰ διάφορα μέρη τῶν ὑφασμάτων, νὰ τὰ σιδερώνουν καὶ νὰ τὰ πακετάρουν γιὰ λιανικὴ πώληση.

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Σχετικὰ μὲ τὴ γεωργία οἱ βροχὲς καὶ ἡ ἄρδευση εἶναι ζητήματα μεγάλης σημασίας. Ἔχει γίνει μεγάλη ἐργασία σχετικὰ μὲ τὴν κυκλικὴ καλλιέργεια καὶ ὅταν βλέπη κανεὶς τὴ Ροδεσία ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο, φαίνεται σὰν ἕνας κυκλικὸς χάρτης μὲ διάφορα ὑψώματα ποὺ σημειώνονται κανονικὰ μὲ βαθειὰ αὐλάκια. Στὴν Ἀνατολικὴ Ροδεσία κοντὰ στὸ Οὐμτάλι, καταστρώνεται ἕνα μεγάλο σχέδιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κοιλάδας Σάμπι. Τὸ Οὐμτάλι τὸ λένε «Κηπούπολη τῆς Ροδεσίας». Βρίσκεται πάνω σ' ἕνα ὕψωμα στοὺς πρόποδες τῶν Ὀρέων Βούμπα καὶ ἔχει πολὺ κοντά του γοητευτικοὺς κήπους μὲ ἐσπεριδοειδῆ καὶ μικρὰ ἄλση. Ἔχει βιομηχανία κονσερβοποιίας λαχανικῶν καὶ ἀφυδατωμένων προϊόντων ποὺ λειτουργεῖ ἀπὸ ἀρκετὸ καιρό, ὅπως καὶ ἐργοστάσιο οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ποὺ παράγει ἐξαιρετικῆς ποιότητος τζὶν ἀπὸ μέλασσα.

Στὰ Νότια τοῦ Οὐμτάλι τρέχει ὁ ποταμὸς Σάμπι μέσα σὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ σήμερα ἐξετάζεται γιὰ νὰ ἀποφασιστῆ ποῦ θὰ γίνουν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα της, *κανάλια* ποὺ θὰ συγκρατοῦν τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Τὰ νερὰ θὰ συγκεντρώνωνται τὴν περίοδο τῶν βροχῶν μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ φράγματα ποὺ θὰ γίνουν στοὺς λόφους ἀπ' ὅπου περνᾶ. Οἱ ὑπολογισμοὶ ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ποσότητα τοῦ νεροῦ ποὺ θὰ ὑπάρχη σὲ μιὰ κανονικὴ ἐποχή, δείχνουν πὼς θὰ μπορέσουν νὰ καλλιεργηθοῦν μὲ ἀπόδοση 1/2 ἑκατ. στρέμματα.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς Κοιλάδας Σάμπι εἶναι ὅτι ἔχει στὸ νότιο ἄκρο της μεγάλα ἀνθρακοφόρα κοιτάσματα. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν μέσα γιὰ νὰ μεταφερθῆ τὸ κάρβουνο οὔτε ἀπὸ τὴν ξηρὰ οὔτε ἀπὸ τὴ θάλασσα. Γίνονται ὅμως χαρτογραφήσεις γιὰ νὰ δοῦν ποιὸς θὰ εἶναι ὁ οἰκονομικώτερος δρόμος γιὰ μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ θὰ ἑνώση τὴν κοιλάδα μὲ τὸ σημερινὸ λιμάνι τῆς Μπέϊρα ἢ κανένα ἄλλο λιμάνι νοτιώτερα.

Στὴν κοιλάδα Σάμπι ὑπάρχουν ἐπίσης κοιτάσματα φωσφορικοῦ ἅλατος ποὺ ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία. Στὶς καπνοφυτεῖες ποὺ κυρίως συγκεντρώνονται γύρω στὸ Σώλσμπερυ, χρησιμοποιοῦν δεκάδες χιλιάδες τόννους φωσφορικὸ ἁλάτι τὸ χρόνο, ποὺ πρέπει νὰ φέρουν ἀπὸ τὴ Νοτιοαφρικανικὴ Ἕνωση. Ἂν μπορέσουν νὰ προμηθευτοῦν τὸ λίπασμα ἀπὸ μέρος κοντινότερο, θὰ ἔχουν μεγάλη οἰκονομία καὶ θὰ βελτιωθοῦν οἱ τιμὲς τῶν καπνῶν τῆς Ροδεσίας.

ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Στὸ μέλλον, ἕνα ἀπὸ τὰ σχέδια ποὺ ὑπόσχονται πολλὰ εἶναι τῆς Καρίμπα· αὐτὸ προβλέπει τὴν κατασκευὴ ἑνὸς φράγματος κάπου 300 μίλια

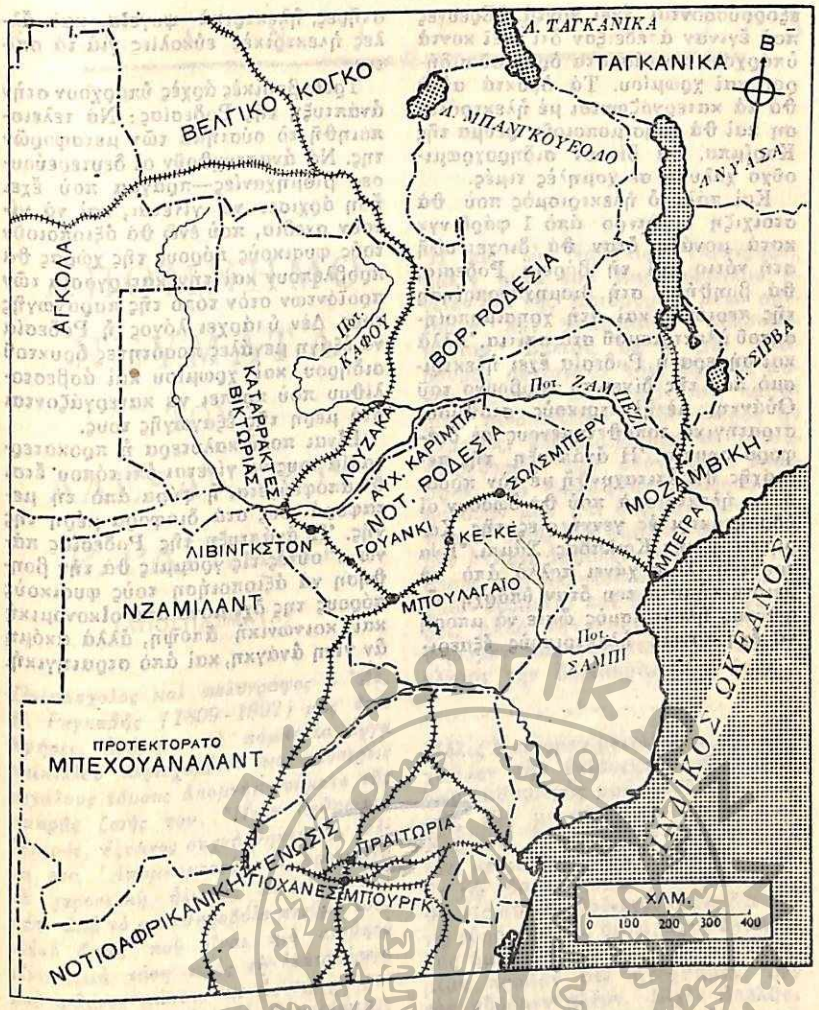

βορειοανατολικὰ ἀπὸ τοὺς περίφημους καταρράκτες Βικτώρια. Μὲ μιὰ παράξενη διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους ὁ ποταμὸς στὴν Καρίμπα περνᾶ μέσα ἀπὸ μιὰ δίοδο ποὺ διαρκῶς γίνεται καὶ στενότερη. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ κάνει σχετικὰ ἁπλὴ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς τείχους μὲ 300 πόδια ὕψος, ποὺ θὰ συγκρατῆ 53.000.000 στρέμματα νεροῦ καὶ θὰ παράγη 750.000 κιλοβάτ.

Τὸ κέρδος θὰ εἶναι διπλό. Ἡ λίμνη ποὺ θὰ γίνη ἀπὸ τὰ νερὰ θὰ σχηματίση ἕνα πλωτὸ δρόμο ἀπ' ὅπου θὰ μποροῦν νὰ μεταφέρωνται οἰκονομικὰ τὰ ὀρυκτὰ προϊόντα ποὺ

ἐξορρύσσονται ἐκεῖ κοντά. Ἔρευνες ποὺ ἔγιναν ἀπέδειξαν ὅτι ἐκεῖ κοντὰ ὑπάρχουν κοιτάσματα ὀρυκτοῦ σιδήρου καὶ χρωμίου. Τὰ ὀρυκτὰ αὐτὰ θὰ τὰ κατεργάζωνται μὲ ἠλεκτρόλυση καὶ θὰ χρησιμοποιοῦν ρεῦμα τῆς Καρίμπα. Θὰ δίνουν σιδηροχρωμιοῦχο χάλυβα σὲ χαμηλὲς τιμές.

Καὶ πάλι ὁ ἠλεκτρισμὸς ποὺ θὰ στοιχίζη λιγώτερο ἀπὸ 1 φάρδινγκ κατὰ μονάδα, ὅταν θὰ διοχετευθῆ στὴ νότιο καὶ τὴ βόρειο Ροδεσία, θὰ βοηθήση στὴ βιομηχανοποίηση τῆς περιοχῆς καὶ στὴ χρησιμοποίησητοῦ ἠλεκτρισμοῦ στὰ σπίτια. Ἀλλὰ καὶ σήμερα ἡ Ροδεσία ἔχει ἠλεκτρισμὸ ποὺ τῆς δίνει τὸ κάρβουνο τοῦ Οὐάνκη, μὲ ἠλεκτρικοὺς σταθμοὺς στρατηγικὰ τοποθετημένους σὲ διάφορα σημεῖα. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς θὰ ἐπιταχυνθῆ μὲ τὸν πρόσθετο ἠλεκτρισμὸ ποὺ θὰ δώσουν οἱ ὑδροηλεκτρικὲς γεννήτριες τῆς Καρίμπα ἢ τῆς Κοιλάδας Σάμπι. Ἕνα τροπικὸ κλίμα χάνει πολλὰ ἀπὸ τὰ μειονεκτήματά του ὅταν ὑπάρχη ἄφθονος ἠλεκτρισμὸς ὥστε νὰ μπορῆ νὰ ἔχη κανεὶς ἠλεκτρικοὺς ἐξαεριστῆρες, ἠλεκτρικὰ ψυγεῖα, καὶ ἄλλες ἠλεκτρικὲς εὐκολίες γιὰ τὰ σπίτια.

Τρεῖς βασικὲς ἀρχὲς ὑπάρχουν στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ροδεσίας: Νὰ τελειοποιηθῆ τὸ σύστημα τῶν μεταφορῶν της. Νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ δευτερεύουσες βιομηχανίες—πράγμα ποὺ ἔχει ἤδη ἀρχίσει νὰ γίνεται, καὶ νὰ γίνουν σχέδια, ποὺ ἑνῶ θὰ ἀξιοποιοῦν τοὺς φυσικοὺς πόρους τῆς χώρας θὰ προβλέπουν καὶ τὴν κατεργασία τῶν προϊόντων στὸν τόπο τῆς παραγωγῆς τους. Δὲν ὑπάρχει λόγος ἡ Ροδεσία νὰ ἐξάγη μεγάλες ποσότητες ὀρυκτοῦ σιδήρου καὶ χρωμίου καὶ ἀσβεστολίθου ποὺ πρέπει νὰ κατεργάζονται στὰ μέρη τῆς ἐξαγωγῆς τους.

Εἶναι πολὺ καλύτερα ἡ προκατεργασία τους νὰ γίνεται ἐπὶ τόπου· ἔτσι θ' ἀποφεύγεται ἡ φύρα ἀπὸ τὴ μεταφορά τους στὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ροδεσίας πάνω σ' αὐτὲς τὶς γραμμὲς θὰ τὴν βοηθήση νὰ ἀξιοποιήση τοὺς φυσικοὺς πόρους της ὄχι μόνο ἀπὸ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἄποψη, ἀλλὰ ἀκόμη ἂν γίνη ἀνάγκη, καὶ ἀπὸ στρατηγική.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

Πολυάσχολος καὶ πολυγράφος ὁ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆς (1809-1892) μᾶς ἔχει ἀφήσει, ἀνάμεσα σὲ πάμπολλα ἔργα ποικίλλου περιεχομένου καὶ τέσσερεις μεγάλους τόμους ἀπομνημονεύματα τῆς μακρᾶς ζωῆς του. Ἦταν ἄνθρωπος ζωηρός, ἔξυπνος συχνὰ δηκτικός. Μέσα στὰ Ἀπομνημονεύματα, γραμμένα σὲ γεροντικὴ ἡλικία, ἐπιζεῖ ἀκόμη κάτι ἀπὸ τὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα του. Αὐτὸ ὅμως ποὺ εἶναι πιὸ αἰσθητὸ εἶναι μιὰ τάση πρὸς τὴ λεπτομέρεια ποὺ φθάνει κάποτε κι ὡς τὴ μικρολογία. Ὡστόσο αὐτὸς ὁ Φαναριώτης, γεμάτος πεῖρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς, καταφέρνει συχνὰ νὰ μᾶς δώση μὲ τρόπο χαρακτηριστικό, μέσα ἀπὸ τὴ λεπτομέρεια ἕναν ἄνθρωπο, μιὰ κατάσταση. Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ποὺ ἀκολουθοῦν, ὁ Ραγκαβῆς περιγράφει μὲ ἐνάργεια τοὺς ὑλικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὅρους τῆς ζωῆς στὸ Ναύπλιο, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

Ἡ εἰς τὸ Ναύπλιον ἐπιστροφή, πάλιν μετὰ τοῦ Καμπούρογλου, ἔγινεν διὰ τῆς Ἐπιδαύρου, μετὰ σύντομον καὶ γαληνιαιαν θαλασσοπλοΐαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν Ἐπίδαυρος συνίστατο τότε ἐξ ἑνὸς μόνου παλαιοῦ καὶ οὐχὶ λίαν καθαρίου οἰνοπωλείου, ὁ δὲ καιρὸς ἦν λαμπρός, ἐπρυτιμήσαμεν νὰ διανυκτερεύσωμεν καθ' ὁδὸν εἰς τὸ ὕπαιθρον, καὶ ἐκοιμήθην ἀτλώσας τὸν μανδύαν μου ἐπὶ θάμνων. Ἐντελῶς ἥσυχοι ὅμως δὲν εἴμεθα, διότι τότε δὲν ὑπῆρχε ἀσφάλεια πλήρης εἰς τὰς ὁδούς, καὶ ἀλληλοδιαδόχως ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν ἐκοιμᾶτο καὶ ὁ ἕτερος ἐφρούρει. Ἀλλὰ τὴν ἐπούριον ἐξηκολουθήσαμεν καὶ ἐπερατώσαμεν ἀνενόχλητοι τὴν ὁδοιπορίαν ἐφ' ἵππων.

. . . . . .

Μόλις δ' εἴχομεν μετοικήσει, καὶ ἐδέχθημεν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ πατρός μου (υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μητρός του) Ἀλεξάνδρου Χαρίτου, ὅστις ἦλθεν διὰ νὰ ἴδῃ τὰς περιστάσεις τῆς Ἑλλάδος καί, ἂν τῷ εὐαρεστήσωσιν, ἀποκατασταθῇ εἰς αὐτήν. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν τῷ εὐηρέστησαν, διότι, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας παρ' ἡμῖν ἐφιλοξενήθη, μίαν πρωΐαν ὅτε ἠγέρθημεν, δὲν τὸν εὕρομεν πλέον. Εἶχεν ἀπέλθει χωρὶς νὰ μᾶς εἰδοποιήσει, ἴσως φοβούμενος, ἀδίκως ὅμως τοῦτο, μὴ πολὺ μᾶς λυπήση, οὐδὲ πλέον ἔκτοτε ἐφάνη ἢ ἠκούσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπληροφορήθην δὲ πολλὰ ἔτη μετὰ ταῦτα, ὅτι ἐνυμφεύθη καὶ ἀπεθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἠπόρησα πῶς εὑρέθη ἡ τολμήσασα νὰ τὸν νυμφευθῇ, διότι ἦν ἀληθῶς τῆς ἐσχά-

της ἀσημότητος ἵνα μὴ εἴπω βλακείας.

Σχεδὸν δ' ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν καὶ ὁ πατήρ μου εἰς Ἀθήνας, ὅπου τὴν ἐλευθέρωσίν των προοιωνιζόμενος, ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔτι κατεχομένας, ἀλλὰ προσεχοῦς λεγομένης τῆς αὐτῶν ἀπελευθερώσεως, ἤθελε διὰ τῶν περισωθέντων λειψάνων τῆς περιουσίας του ἀγοράσῃ κτήματα εἰς τὴν ἱερὰν γῆν, τῆς λατρείας του. Ἐγὼ δ' ἔμεινα μόνος ἐν Ναυπλίῳ.

Ἡ κοινωνία ἦν ἐκεῖ τότε ἔτι εἰς τὴν στοιχειωδεστάτην αὐτῆς κατάστασιν. Ὁ Κυβερνήτης, ἄγαμος, αὐστηρὸς τὰ ἤθη, ὅλος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων αὐτοῦ καθηκόντων ἀφιερωμένος, κατῴκει, ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ πολυτελείας, ὡς ὁ ἁπλούστερος τῶν ἰδιωτῶν, τὴν λιτὴν οἰκίαν, ἥτις δι' αὐτὸν ὡκοδομήθη εἰς μίαν τῶν πλατειῶν τῆς πόλεως, καὶ οὐδέποτε ἐν αὐτῇ ἐδέχετό τις συναναστροφή. Ἡ μόνη του δ' ἀναψυχὴ ἦν ἐπί τινα καιρὸν νὰ μεταβαίνῃ πᾶσαν ἑσπέραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρὸ ὀλίγου καὶ αὐτοῦ ἀφιχθέντος Κωνσταντίνου τοῦ Καρατζᾶ, υἱοῦ τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Ἰωάννου, καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τῆς εὐφυοῦς, ἐν Παρισίοις ἀνατραφείσης καὶ ὅλως εὐρωπαϊκοὺς ἐχούσης τοὺς τρόπους Κυρίας Καρατζᾶ, τὸ γένος Κοντοῦ ἐκ Κερκύρας. Ὅτε ὅμως ἤλθομεν ἡμεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχε παύσει καὶ τὰς ἐπισκέψεις του ταύτας, εἴτε παρεξήγησιν φοβηθεὶς ἢ ἀκούσας εἴτε διότι ἡ ἀντιπολίτευσις εἶχεν ἤδη λάβει δριμύτερον χαρακτῆρα, καὶ αὐτὸς ὁ Καρατζᾶς δὲν ἔμεινεν αὐτῆς ἀμέτοχος.

Ἐν γένει, ἐπὶ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν, εἰς τὴν σπάνιν στοιχείων κοινωνικῶν εἶχε προστεθῆ καί τις σκυθρωπότης προερχομένη ἐκ τῶν πολιτικῶν ἐρεθισμῶν, καὶ αὐξάνουσα ἔτι μᾶλλον τὴν κοινωνικὴν ψυχρότητα. Ἐσπέραν τινά, ἐξελθόντες ἐκ τινος φιλικῆς οἰκίας, ὁ εἶτα ἐν Πετρουπόλει ἀποκατασταθείς, τότε δ' εἰς Ναύπλιον ἐπιδημῶν Ἀλέξανδρος Μουρούζης, εἷς ἐκ τῶν ἀγαπητοτέρων μου φίλων, ἄλλοι τινὲς ὁμήλικοι καὶ ἐγώ, ἐπεστρέφομεν περὶ τὴν ἑνδεκάτην εἰς τὰς οἰκίας ἡμῶν καὶ ὡμιλοῦμεν καθ' ὁδὸν ζωηρῶς περὶ πραγμάτων ὅλως ἀδιαφόρων, καὶ ἐγελῶμεν εὐθύμως, ὅτε κατὰ τὴν γωνίαν ὁδοῦ μᾶς ἀπήντησε περιπολῶν ὁ φρούραρχος, ὅστις εὗρε τὴν εὐθυμίαν ἡμῶν ἀνοίκειον καὶ προσκρούουσαν πρὸς τὴν σοβαρότητα τῶν καιρῶν. Προσελθὼν ἑπομένως μᾶς ἐπέπληξεν, διατάξας ἡμᾶς νὰ χωρισθῶμεν σιωπηλῶς. Ἀλλ' ἐγώ, δυσσρεστηθεὶς διὰ τοῦτο, καὶ πεποιθὼς ὅτι οὐδὲν ἄτοπον ἐπράττομεν, τῷ εἶπον ὅτι δὲν νομίζω νὰ παραβαίνωμεν οὐδένα νόμον, ἢ διάταξιν, καὶ οὐδένα νὰ βλάπτωμεν διότι γελῶντες καὶ ὁμιλοῦντες βαδίζομεν. Ὁ φρούραρχος οὗτος ἦν ὁ ἐκ Πορτογαλλίας συνταγματάρχης, μετὰ ταῦτα δὲ στρατηγός, Κ. Ἀλμείδας, ἀνὴρ τυπικώτατος καὶ μέχρις ὑπερβολῆς ἄκαμπτος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος. Ἐρεθισθεὶς δὲ διὰ τὴν τόλμην τῆς ἀποκρίσεως· Ἠξεύρεις, μοὶ εἶπεν ὀργίλως Γαλλιστί, μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ Πορτογαλλικῆς προφορᾶς, Ἠξεύρεις ποῖος εἶμαι; Je souis le Commandant soupériour. — Oui Colonnel, τῷ ἀπεκρίθην, De Nauplie et de ses fours, (ἐννοεῖται ἀντὶ forts). Ἡ ἀπάντησις αὕτη φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἠλάττωσε τὸ φιλόγελων τῶν συντρόφων μου. Ὁ δὲ φρούραρχος ἀντιπαρῆλθεν ὀργίλως, ἀλλ' ἡσύχους ἡμᾶς ἀφείς. Ἀποδεικνύει δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο συμβὰν ποία ἦτον τότε ἡ κοινωνικὴ ἀτμοσφαῖρα ἐν Ναυπλίῳ, βαρεῖα ὡς ἡ ἐγκυμονοῦσα θυέλλας.

Ἡ οἰκία ἐν τούτοις τοῦ Κ. Καρατζᾶ ἐξηκολούθει οὖσα μία τῶν κομψοτέρων τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης, περιέχουσα καὶ τὴν τότε σπανιωτάτην ἔτι πολυτέλειαν κυμβάλου, καὶ τὴν ἔτι σπανιωτέραν τῆς οἰκοδεσποίνης, ἥτις μεθ' ἱκανῆς εὐχερείας ἔπαιζεν ἐπ' αὐτοῦ, ἀκροατὰς ἔχουσα ὀλίγους ἔτι τοὺς δυναμένους νὰ ἐκτιμήσωσι τὰ μουσικὰ αὐτῆς προτερήματα, ἰδίως δὲ τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν

ξένων ἐπιδήμων ἐν Ναυπλίῳ, καὶ πρὸ πάντων τὴν ὡραίαν σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Gérard τοῦ ἐκ Γαλλίας μετακληθέντος πρὸς ὀργανισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Πλὴν δὲ τῆς ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον δεχομένης ταύτης οἰκίας, ἦσαν ὅλως ἀρχαϊκῆς ἀφελείας ἔτι τότε τὰ κοινωνικὰ ἤθη ἐν Ναυπλίῳ. Ἐσπέραν τινὰ προσεκάλεσα παρ' ἐμοὶ τὸν Μουρούζην καὶ ἄλλους τινὰς νέους φίλους μου, καὶ παρέθηκα καὶ τράπεζαν, ἧς τὸ κέντρον κατεῖχε μέγα καταῖφιον, τὰ δὲ πάρεργα ἦσαν ξηροὶ καὶ χλωροὶ κσρποί. Τοῦτο δὲ ἤρκεσεν ἵνα διαδοθῇ ὅτι ἤμην ὑπέρπλουτος.

Εἰς τοῦ Α. Μαυροκορδάτου τὴν οἰκίαν ἐχορεύομεν ἐνίοτε, μόνην ὀρχήστραν ἔχοντες τὸν λόγιον ἀξιωματικὸν Κον Κ. Ἀξελὸν τραγῳδοῦντα καὶ κρούοντα τὸν ρυθμὸν διὰ τῶν παλαμῶν.

Οὔτε δ' ἦσαν καὶ εὔκολοι καὶ ἀκίνδυνοι, πάντοτε αἱ τοιαῦται συναναστροφαί, ἃς οὐχ ἧττον ἀπέκρουον εἰσέτι στοιχείων τινῶν τῆς κοινωνίας τὰ ἔτι ἀρχαϊκώτερα ἔθιμα. Οὕτως ὁ Ν. Σκοῦφος μοὶ διηγεῖτο ὅτι εἰς χορευτικὴν ἑσπερίδα ἣν εἶχε δώσει πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου, βλέπων ὁ Θ. Γρίβας τοὺς νέους προσερχομένους νὰ καλέσωσι τὴν νέαν του σύζυγον εἰς χορόν, ἠγέρθη πῦρ πνέων, καὶ ἔσυρε τὸ ξίφος νὰ τοὺς κατακόψῃ· μόλις δὲ τὸν ἀνεχαίτισαν οἱ οἰκοδεσπόται, καὶ ἡ ἀποχὴ τῶν χορευτῶν ἀπὸ τῆς Κας Γρίβα, ἥτις ἄλλως τε καὶ δὲν ἤξευρε νὰ χορεύῃ.

Ἡ πρωτόγονη ὅμως αὐτὴ κοινωνία, εἶχε νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἀρκετὰ ἔντονη πνευματικὴ ζωή. Στὸ κέντρο της εἶναι οἱ δύο ἀδελφοὶ Σοῦτσοι· ὁ Ραγκαβῆς—Φαναριώτης μιλῶντας γιὰ Φαναριῶτες—τοὺς ζωγραφίζει μὲ σταθερὸ χέρι: χωρὶς ἔλεος, μὲ ἔξυπνα συγκαλυμμένη τὴν πρόθεση νὰ τοὺς μειώσῃ.

... Ἐν Ναυπλίῳ διέτριβον τότε, ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ ἀφιχθέντες καὶ οἱ δύω ἀδελφοὶ Σοῦτσοι, ὁ Παναγιώτης, ὃν εἶχον ἀφήσει ἐν Βιέννῃ καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ἐκ δευτέρου ἐπιδημοῦντες ἐν Ἑλλάδι, διότι καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον ἔλθει, ἀλλὰ μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἀπῆλθον εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν των. Συνῴκουν δὲ μετὰ τῆς νέας ἀδελφῆς των Εὐφροσύνης, τῆς ἔπειτα Κας Ἐδιπίδου, ἥτις διὰ τῆς κιθάρας της ἔθελγεν τὰ ἑσπέρας ἡμῶν, ἄδουσα Γαλλιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ μετὰ τοῦ ἰατροῦ Ἰωάννου Κλάδου, ὅστις πολὺ μὲ διεσκέδαζε προφέρων «οὔνε ζουνὲ βερζιέρε» ἀντὶ une jeune bergère.

Συνῴκει δὲ μετὰ τῶν Σούτσων καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν ἀδελφὸς Μιχαήλ, μείνας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πολιτικὰς θέσεις ἐπιδιώκων, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑποδεέστερος.

Ἡ οἰκία αὕτη τῶν Σούτσων ἦν δι' ἐμὲ τότε τὸ πρώτατον κοινωνικὸν καταφύγιον, καὶ ἡ μεγίστη μου ἀπόλαυσις ἦν ν' ἀκούω τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπαγγελλόντων (ὅπερ συνεχέστατα καὶ προθυμώτατα ἔπραττον) τὰς ποιήσεις ὅσας τότε ἔγραφον ἢ ἄλλοτε εἶχον γράψει. Μετ' ἐνθουσιασμοῦ προσέχαινον εἰς αὐτούς, καὶ τοὺς ἐθεώρουν μετ' ὑπερηφανείας ὡς ποιητὰς τὴν Ἑλλάδα τιμῶντας, καὶ ἐκ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν συμβουλῶν αὐτῶν ἐπροσπάθουν νὰ ὠφελῶμαι. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι καθ' ὅσον ἐμυούμην εἰς τὰς Μούσας αὐτῶν, τὸ θάμβος βαθμηδὸν ἐμετριάζετο καὶ ἤρχιζον νὰ διακρίνω πρὸς τοῖς προτερήμασι καὶ ἐλαττώματα καὶ νὰ κρίνω αὐτὰ ψυχρότερον.

Μεταξὺ τῶν δύω ἤρχισα τότε ἤδη διαβλέπων ἃς μετὰ ταῦτα πληρέστατα ἀνεγνώρισα διαφοράς. Καὶ ἀμφότεροι μὲν δὲν φαίνεται ὅτι ὅσον ἔδει ὠφελήθησαν ἐκ τοῦ καιροῦ ὃν εἶχον ν' ἀφιερώσωσιν εἰς σπουδὰς καὶ ἦσαν διὰ γενικῶν καὶ ἐπιπολαίων μᾶλλον γνώσεων κατηρτισμένοι· ἀλλ ὁ Ἀλέξανδρος, ἔχων τὸ πνεῦμα ἧττον πτερόεν, ἦν δεκτικώτερος νὰ ἐγκύψῃ εἰς μελέτην, δι' ὃ καὶ μετὰ ταῦ-

τα, ὅτε ἐπισταμένως ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, ἐκαλλιέργησεν ἐπιμελέστερον τοὺς γλωσσικοὺς καὶ τεχνικοὺς κανόνας αὐτῆς, ἐν ᾧ τοῦ Παναγιώτου ἡ περὶ ταῦτα ἄγνοια τὸν παρέφερεν, ὡς μὲν πρὸς τὴν γλῶσσαν, εἰς τὸ νὰ νομισῃ ἐν ἀφελείᾳ ἑαυτὸν αὐτῆς νομοθέτην (καὶ εἰς λυπηρὸν τούτου ἀπόδειξιν ἐξέδωκα ποτε τὸ βιβλίον «Ἡ νέα σχολή!»), ὡς δὲ πρὸς τοὺς τεχνικοὺς τύπους τοσοῦν ἀσυφῆ εἶχεν ἰδεαν αὐτῶν, ὥστε κυλῇ τῇ πίστει ἐπλανήθη εἰς εἴδη ξένα τῇ μούσῃ του, οὐδὲ αὐτοχρημα λυρικῇ, καὶ ἐκεῖ ἐνουσιγησεν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἦν μεγαλοψυχότερος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν ᾧ ὁ Ἀλεξανδρος εὐψυχότερος τοῦ Παναγιώτου. Ἐκεινου ἡ φαντασία ἐπλανᾶτο θαρραλέως, εἰ καὶ ἀχαλινώτως, δι' ὃ καὶ προσήγγιζε μὲν ἐνίοτε εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὸ ὑψηλόν, ἀλλ' εἰς χαλινὸν μὴ ὑπήκουσα, δὲν ἤξευρε νὰ ποιῆται σώφρονα χρῆσιν αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν ὀρτιων τεχνουργημάτων· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἦν εὐλαβέστερος καὶ κανονικώτερος περὶ τοὺς τύπους καὶ κανόνας, ἀλλ' ἐστερεῖτο γενεσιουργοῦ φαντασίας, καὶ ἵπτατο μᾶλλον διὰ δανείων πτερῶν. Ὁ εἷς ἦν ποιητὴς ἐξ ἀμελείας πολλάκις ἀποτυγχάνων ὡς ὁ ζωγράφος ὁ παραμελῶν τὸ χρῶμα καὶ τὸ διάγραμμα, ὁ δ' ἕτερος ἀγχίνους στιχουργὸς ἐλατιούμενος κατὰ τὴν ποιητικὴν ἀνάτασιν, χαριέστατος μιμητὴς καὶ ἀντιγραφεύς, οὐχὶ πρωτότυπος καλλιτέχνης. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν χαρακτήρων τῶν δύω ἀδελφῶν ἐκανόνιζεν καὶ τὴν θέσιν αὐτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἥτις αὐτὴ πάλι ἀντεναχλᾶτο ἐπὶ τὴν τέχνην των· διότι ὁ μὲν Παναγιώτης, φιλόδοξος, δραστήριος, ἐφευρετικός, ἐρρίφθη εἰς τὸν πολιτικὸν στρόβιλον, ἐζήτει θέσιν μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν ἐν τοῖς Κυβερνητικοῖς, ἐπλησίασε τὸν Κυβερνήτην, καὶ προσωκειώθη τὴν ἰδιαιτάτην αὐτοῦ εὔνοιαν διὰ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς λαμπρᾶς του πρωτοβουλίας· μετ' οὗ πολὺ ὅμως, διὰ τῆς ὑπερβολῆς αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων του, διὰ τῆς ἀνυπομόνου φιλοδοξίας καὶ τῆς παρακινδυνευμένης καὶ ἀστοθμήτου πολιτειας αὐτοῦ, ἀπεξενώθη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ σοβαροῦ καὶ ἐμπειρου ἀνδρός, ἰδίως ὅτε ἐφαντάσθη ὅτι δύναται ν' ἀνοβῇ εἰς ἀνωτάτην περιοπὴν συνδεόμενος μετὰ τοῦ τότε ἀντιπολιτευομένου Θ. Γρίβα, καὶ νὰ κρατῇ εἰς χεῖράς του τὴν πλάστιγγα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κυβερνήτου, ἐξ οὗ καὶ μετέπεσεν εἰς ἄ ραν ἀντιπολίτευσιν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος, ὡς ἐν τῇ φιλολογίᾳ οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ ἰδίων ἰδεῶν στερούμενος, ὑπεδυετο τὰς τοῦ ἀδελφοῦ του, καί, ὅτε ὁ Παναγιώτης ἀντεπολιτεύετο, ἐνεκολποῦτο καὶ οὗτος τὰς βιαιοτάτας τῶν ἐφημερίδων, καὶ εἰς τὰς δημώδεις τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως καταβαίνων, συνεχρωτίζετο μετ' αὐτῶν μᾶλλον, ἀποξενουμενος τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας. Οὕτως, ἀγχινουστάτη μὲν ἀλλ' ἠρῶ γενόμενος ἄκριτος τῶν τυφλοτέρων παθῶν ἀχαλινώτου καὶ ἀναγώγου πολλάκις ἀντιπολιτεύσεως, συνετέλει διὰ τῆς Μούσης του εἰς τὸ ν' αὐξάνῃ τὴν κοινὴν ἀσυνεσίαν, καὶ ἔβλαψε πολὺ μᾶλλον ἢ ὅ,τι ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα. Οὕτω περὶ αὐτοῦ ἔκριναν μετὰ λύπης.

Τοῦ Παναγιώτου τὰ μέχρις ἐκείνου ἔργα ἦσαν λυρικὰ τινα, ἀπηχήσεις μὲν μέχρι τινὸς τοῦ τρόπου τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ, μὴ ἐστερημέναι δὲ καὶ πρωτοτύπων ἰδεῶν, αἵ τινες ἐνίοτε ἔφερον τὸν ἀληθῆ τύπον τοῦ ὑψηλοῦ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξεφράζοντο μετ' αἰσθήματος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας ἐν τῇ γλώσσῃ. Δυστυχῶς ὅμως ἠπατημένος ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐμπνεύσεως, καὶ τὰς δυσχερείας καὶ τοὺς κανόνας τῆς δραματικῆς ἀγνοῶν, εἶχεν ἐπιχειρήσει συγγραφὴν δράματός τινος τοῦ «Ἀγνώστου» ὃ εἷς ἐμὲ ἐφάνη πρὸς πάσας τὰς ἀρχὰς τῆς αἰσθητικῆς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου προσκροῦον. Εἰς τὴν ἀνεπίγνωστον δὲ ταύτην ματαιοπονίαν, ἀντὶ νέων συνθέσεων, εἰσεβίαζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντα τὰ λυρικὰ τεμάχια, ὅσα ἄλλοτε εἶχε γρά-

ψει ἀσυναρτήτως, ἐν ᾧ τὸ ἐναντίον θὰ ἦν πολὺ ὀρθότερον, ἂν διέλυεν εἰς ὡραίας λυρικὰς ποιήσεις ὅ,τι εἶχεν ἕως τότε συντάξει πρωτότυπον τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου δράματος.

Ἔτι δ' ἀτυχέστερα ἦσαν τὰ δραματικὰ ποιήματα, ὅσα μετ' αὐτὸ ἐπεχείρησεν, οἷον ὁ «Μεσσίας», ὁ «Καραϊσκάκης», ὁ «Βλαχάβας», ἔχοντα μὲν πάντοτε κάλλος στιχουργίας, καὶ ἐνίοτε καὶ ὕψος ποιήσεως, οὐδεμίαν ὅμως τῶν ἰδιοτήτων αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ δρᾶμα. Ἐν Παρισίοις δὲ εἶχεν ἐκδόσει συλλογὴν Γαλλικῶν ποιήσεων, ἐν αἷς ἔλαμπεν ὕψος ἰδέας καὶ κάλλος ἐκφράσεως, καὶ ἦν ὁ δοκιμώτερος τῶν Γάλλων ποιητῶν ἐδύνατο ἀνευθριάστως νὰ ὑπογράψῃ.

Συνίστα δὲ ὁ Παναγιώτης ἐν τῇ στιχουργίᾳ τὴν ἐκλογὴν τῆς λέξεως, τὴν ἀποφυγὴν τῶν κακοφωνιῶν, τὴν ἀκρίβειαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὸ ἀβίαστον τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καὶ ὅσα ἄλλα θεωρητικῶς ὑπὸ τῶν αὐστηρῶν διδασκάλων του εἶχε μάθει ἐν Γαλλίᾳ· ἀλλ' εἰς αὐτὰ δὲν ἐπέμενε τοσοῦτον ὅταν ὁ ἴδιος ἔγραφεν, ὅσον ὅτε ὑπέβαλλον ἐγὼ εἰς τὴν κρίσιν του τὰ ἀσθενῆ μου δοκίμια. Εἰς ἐμὲ ὅμως ἦσαν πολύτιμοι αἱ παρατηρήσεις του.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἤδη καὶ ἐν Ὕδρᾳ ἐγκολπωθείς, καθ' ἣν πάντοτε ἠκολούθησε τάσιν τὰς ἰδέας τῆς μιᾶς τῶν πολιτικῶν μερίδων εἰς ἃς ἐσχίζετο τότε ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, τῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ ἀδελφός του, ἔγραψε σατύρας κατὰ τῆς ἄλλης, εἰς στίχους διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄριστους, οἵτινες ὅμως συνετέλουν καὶ αὐτοὶ εἰς συνδαυλισμὸν τῶν παθῶν, παραβλέπων ὅτι πρώτιστον καθῆκον ἔπρεπε νὰ ἔχωσι οἱ ἐπὶ ἀγωγῇ ἐγκαυχώμενοι τὸν κατευνασμὸν τῶν διχονοιῶν. Ὅτε δ' ἤμην πλησίον των, πρὶν ἢ ἡ τάσις τοῦ ἀδελφοῦ του τὸν ρίψῃ αὖθις εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἀντιπολιτευομένην ποίησιν, ἔγραψε κωμωδίαν τὸν «Ἄσωτον», ἧς ὑπογραμμὸς ἦσαν τὰ ἔργα τοῦ Μολιέρου. Καὶ ἡ μὲν στιχουργία αὐτῆς ἐστὶ πανταχοῦ ἀβίαστος καὶ ὡραία, καὶ πολὺ ἔχει τὸ κωμικὸν ἅλας τοῦ διαλόγου. Ὁ σκοπὸς ὅμως τοῦ δράματος ἦν ὅλως ἀνεπιτυχής, κωμωδοῦντος κοινωνικὰς σχέσεις καὶ περιστάσεις ὅλως ξένας πρὸς τὴν τότε κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἡ πλοκὴ αὐτοῦ ἦν μέρος μὲν κοινὴ καὶ πεπατημένη, μέρος δ' ἄτεχνος ἐκκλίνουσα μέχρι τέλους εἰς τὸν τραγικολυρικὸν τύπον, ὃν ὁ ποιητὴς ἐδανείζετο παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τελειώνομε μὲ τὴν Ἀθήνα τῆς ἴδιας ἐποχῆς, πρὶν δηλαδὴ ἀκόμη γίνῃ πρωτεύουσα τοῦ νέου Κράτους. Πολλὰ ἐρείπια, λίγα σπίτια ὀρθὰ εἶναι ὅτι εὗρισκαν ἐδῶ οἱ πρῶτοι ἔποικοι. Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀρχαία δόξα καὶ στὴ σύγχρονη κατάντια, ὑπογραμμίζονται μὲ θυμοσοφία ποὺ δὲν ἀποκλείει ἕναν βαθύτερο ἀνθρώπινο πόνο.

Κατῴκησα δ' ἐν Ἀθήναις εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκίαν παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Βορεᾶ, ἣν ὁ πατήρ μου διετήρει ἀντὶ μικροῦ ἐνοικίου, καὶ ὅτε, ὡς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, διέτριβεν ἐν Ναυπλίῳ. Οἰκίαν δὲ τὴν ὀνομάζω, διότι τότε δὲν ὑπῆρχεν σχεδὸν ἀνὰ πάσας τὰς Ἀθήνας ἄλλη πολὺ ἀξιωτέρα τοῦ ὀνόματος. Κυριολεκτικῶς ὅμως ἔπρεπε νὰ τὴν ὀνομάσω ἐρείπιον, διότι ὅτε ἀναχαθήμενος εἰς τὴν κλίνην μου, ἥτις ἦν τὸ μόνον μου κάθισμα ἐν τῷ μόνῳ δωματίῳ τῆς κατοικίας μου, ἠσχολούμην ὡς κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἔπραττον, εἰς ἀνάγνωσιν ἢ γραφήν, κατὰ τὸ ἄλλο πέρας τοῦ δωματίου διὰ τῶν μεγίστων ὀτῶν τοῦ σανιδώματος τοῦ χωρίζοντός με ἀπὸ τοῦ προσγείου ὀρόφου, ἔβλεπον προκύπτοντας ἕνα, δύω, τρεῖς, πέντε ἢ καὶ περισσοτέρους μῦς, μεγάλους ὡς γαλιδεῖς, ἐρχομένους στοιχηδὸν καὶ περικυκλοῦντας τὴν λεκάνην μου ἥτις ἔμενεν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐν κοινωνίᾳ εὐωχουμένους. Τότε ἐλάμβανον τὸ σάνδαλόν μου καὶ σκοπεύων τοῖς τὸ ἔρριπτον κατὰ κεφαλῆς, αὐτοὶ δ' ἐμβρόντητοι, ἔφευγον ὡς εἶχον τάχους. Ἀλλὰ

μετ' ὀλίγον βλέποντα ὅτι ὁ κεραυνὸς ἔμενε κατὰ γῆς ἀδρανής, καὶ δὲν ἦτον τόσον ἐπικίνδυνος, ὅσον ἐκ τοῦ κρότου τοῖς εἶχεν φανῆ, τὰ αὐθάδη ζῶα ἐπανήρχοντο θρασύτερα, ἕως οὗ ἐπανσλάβω τὴν κατακεραυνοβόλησιν. Μέχρι τέλους ὅμως, βλέπων ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ διέρχωμαι πᾶσαν μου τὴν ἡμέραν εἰς ταύτην τὴν ἀτελεύτητον μάχην, ἐπροτίμων νὰ συνθηκολογήσω, καὶ ἄφηνον τοὺς ἐπιδρομεῖς μου εἰς ἀκώλυτον κατοχὴν τῆς λεκάνης, ἵνα καὶ αὐτοὶ μ' ἀφήσωσι ν' ἀναγινώσκω καὶ νὰ γράφω ἡσύχως...

Τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν εἶχον τὴν φορὰν ταύτην καιρὸν περισσότερον νὰ διατρέξω λεπτομερῶς. Οἱ θάπτοντες αὐτὴν σωροὶ ἐρειπίων εἶχον τι τὸ ποιητικῶς μυστηριῶδες, ὡς διηγουμένων παντοίας ἀγνώστους τύχας καὶ συμφοράς, καὶ στάδιον μοι ἐφαίνετο ἀνοίγων εἰς τὴν φαντασίαν εὐρὺ ὁ ὑπ' αὐτὰ τεθαμμένος κόσμος, ἀπέραντος, καταπληκτικός, ὁ κόσμος πρὸς ὃν αἱ ἀναγνώσεις καὶ ἡ ἀγωγή μου ἀνέτεινον τὴν διάνοιάν μου, ὁ κόσμος τῆς ἀρχαιότητος. Ἐκεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἤξευρον ὅτι ὑπῆρχον τὰ ὑπέρτατα ἀριστουργήματα τῶν ἀθανάτων καλλιτεχνῶν, καὶ διέκρινον τὴν θέσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου μου, ἀλλὰ δὲν μοὶ ἦτο δεδομένον νὰ τὰ ἴδω διότι οἱ Τοῦρκοι εἰς οὐδένα ἐπέτρεπον πρόσοδον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔτι δ' ὀλιγώτερον εἰς ἐμέ, ὅστις φέρων τότε ἔτι, μέχρις οὗ τὴν φθείρω, τὴν στολὴν τοῦ Βαυαροῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς ἣν ἐδικαιούμην, διότι δὲν εἶχον λάβει ἐκ Μονάχου ἣν πρὸ πολλοῦ εἶχον ζητήσει παραίτησιν, ἐθεωρούμην ὑπὸ τοῦ ἀγνοοῦντός με δήμου τῶν Ἀθηναίων ὡς πρόδρομος ἀγγέλλων τῆς πόλεως τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν.

Καθ' ὃ δ' ἐπιτετραμμένος τοῦ ἀπόντος πατρός μου, μετέβην εἰς Μαραθῶνα ἵνα ἐπισκεφθῶ τὰ κτήματα ἃ ἐκεῖ εἶχεν ἀγοράσει, ἑλκυόμενος δὲ πολὺ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ χωρίου καὶ ὑπὸ τῆς εὐκλείας, ἢ ὑπὸ τῆς ἀπ' αὐτοῦ προσόδου. Ἦσαν δὲ τὰ κτήματα ταῦτα ἀγροὶ διεσπαρμένοι εἰς τὸ ἀπέραντον πεδίον τῆς Περσεφόνου μάχης, καί τινες κῆποι ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Μαραθῶνος, παράγοντες καρποὺς ὡραίους, καὶ πρὸ πάντων καταπληκτικοῦ μεγέθους ῥόδια καὶ κυδώνια. Καὶ τούτων μὲν ἡ θέα ἀληθῶς μὲ ἔθελγεν. Ἀλλ' ἐγγυτέρα ἔρευνα μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν Μαραθωνομάχων, ἴσως ὑπερβολικῶς πως τὰ δικαιώματα ἐκτιμῶντες, ἃ πρὸ δισχιλίων ἐτῶν ἐκτήσαντο ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ποτισθείσης ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν προγόνων των, ἐδυστρόπουν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰς τὸν ἀγοραστὴν ἀνηκούσης μερίδος τῶν προϊόντων. Διὰ τοῦτο τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου, Κυριακήν, πορευθεὶς εἰς τὸ ἐν τοῖς ἀγροῖς κείμενον ἐκκλησίδιον, τὸ μόνον τότε μένον μὴ κατεδαφισθέν, συνήθροισα μετὰ τὴν λειτουργίαν τοὺς προϊόντας τῶν χωρικῶν εἰς τὸν περίβολον τοῦ παρεκκλησίου καὶ τοῖς ἐδημηγόρησα περὶ καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων. Ἦτον δ' αὕτη ἡ *παρθένος δημηγορία* μου (*The maiden speech*) ἤτοι ἡ πρώτη ἣν τότε ἀπήγγειλα, καὶ νομίζω, ἂν καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι ὁριστικῶς νὰ τὸ εἴπω, ὅτι ἐπέτυχεν ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. Ὅτε δ' ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψω, ὁ κ. Τζιώτης, καὶ αὐτὸς ἐν Μαραθῶνι ἐγκτησάμενος, ἀλλ' ἐπιτυχέστερον ἡμῶν, διότι εἶχεν ἐγκαταστῆ ἐντὸς τῶν κτημάτων του, μετὰ πολλῆς δὲ φιλοφροσύνης φιλοξενήσας με, μοὶ παρέστησε τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχον νὰ περιπέσω εἰς χεῖρας ληστῶν, ὧν ἔβριθε τότε ἡ Ἀττική. Διὰ τῆς στολῆς μου, μοὶ εἶπεν, ὅτι θὰ εἵλκυον τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ ὑπολαμβάνοντές με ὡς υἱὸν πλουσίου ἀγοραστοῦ, ἴσως θὰ μὲ συνελάμβανον καὶ θὰ ἐζήτουν βαρέα λύτρα ἵνα μὲ ἀπολύσωσι. Κατὰ προτροπήν του λοιπὸν ὑπὲρ τὴν στολήν μου ἐνεδύθην φουστανέλλαν, καὶ ὑπ' αὐτὴν δ' ἔφερον τὸ ξίφος μου κεκρυμμένον, ἀλλ' εἰς ἄμυναν ἕτοιμον.

Οὕτω διαφυγὼν τὸν κίνδυνον, ἂν ὑπῆρχεν, ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας.

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΝΤΟΥΛ

ΤΟ ΔΑΙΜΟΝΙΟ ΤΟΥ "ΠΑΝΤΣ"

Τῆς DARIA HAMBOURG

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο: «Richard Doyle» ἔκδ. Art and Technics, Λονδίνο)

Λίγα εἶναι τὰ περιοδικὰ ποὺ ἐπὶ ἑκατὸ χρόνια κράτησαν τὸ ἴδιο σχέδιο σ' ὁ ἐξώφυλλό τους. Τοῦ χρόνου τὸ «Πάντς» (Punch), τὸ κυριώτερο ἑβδομαδιαῖο σατιρικὸ περιοδικὸ τῆς Ἀγγλίας, θὰ ἔχῃ αὐτὴ τὴ διάκριση. Τὸ εὐφάνταστο σατιρικὸ αὐτὸ σχέδιο (ὅπου ἕνας πολιτικὸς ποὺ εἶχε προσβαλλει τὸν ἐκδότη ἐμφανίζεται καὶ αὐτὸς ἀνάμεσα στὰ δαιμόνια καὶ τὶς νεράϊδες ποὺ περιστοιχίζουν τὸν «κ. Πάντς») ἦταν ἔργο ἑνὸς νέου εἴκοσι χρονῶν. Τὸ εἶχε ὑπογράψει μὲ τὸ μονόγραμμά του ποὺ ἦταν ἤδη διάσημο — ἕνα πουλάκι καθισμένο πάνω στὰ ἀρχικὰ R. D. Ὁ Ρίτσαρντ ἢ Νιίκυ Ντόϋλ, γεννήθηκε στὸ Λονδίνο, στὰ 1924. Ὁ πατέρας του ἦταν Ἰρλανδὸς καθολικός, ἐξορισμένος ἀπὸ τὸν τόπο του γιὰ λόγους θρησκευτικούς, ἐνῶ ἡ γυναίκα του, ἡ Μαριάνα Κόναν προερχόταν ἀπὸ προτεσ αντικὴ οἰκογένεια ποὺ τὴν εἶχαν διώξει ἀπὸ τὴ Γαλλία τὴν ἐποχὴ τῶν Οὐγενότων. Τὰ ὀνόματα καὶ τῶν δύο οἰκογενειῶν ἑνωμένα, ἔγιναν ὀργότερα διάσημα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ ἐγγονοῦ τους, Σὲρ Ἄρθουρ Κόναν Ντόϋλ.

Ὁ Τζὼν Ντόϋλ, ὁ πατέρας, δημο-

Αὐτογελοιογραφία τοῦ Ντόϋλ σὲ μιὰ συναυλία. (Ἀπὸ τὸ «*Illustrated Letters*»)

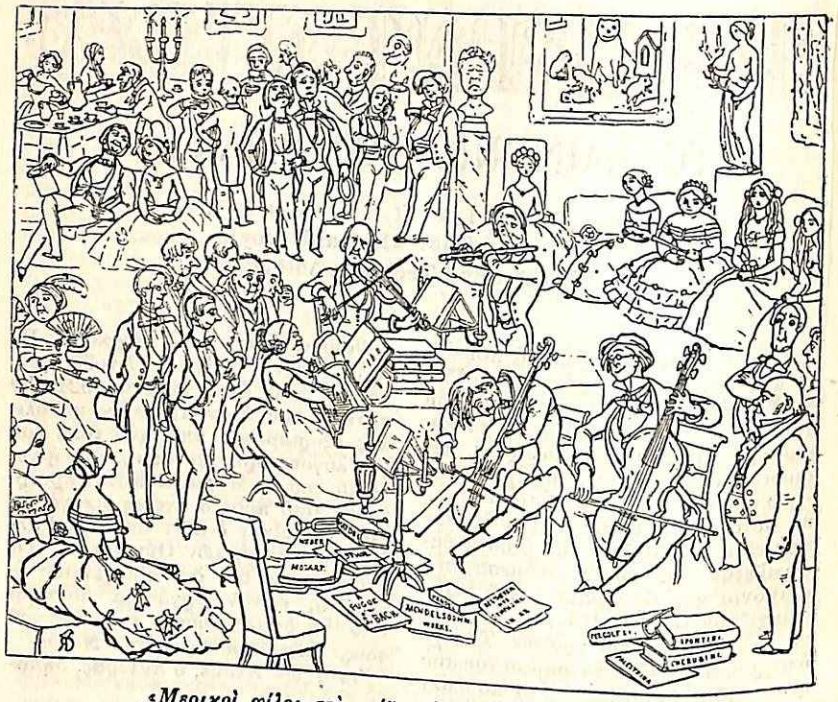

«Μερικοὶ φίλοι στὸ τσάϊ καὶ λίγη μουσικὴ» (1849).

Σκίτσο ἀπὸ τὴ σειρὰ «Manners and Customs of Ye Englyshe» δημοσιευμένη στὸ «Πάντς». ('Ο ἴδιος ὁ Ντόϋλ εἰκονίζεται στὸ βάθος ἀκουμπώντας σὲ μιὰ προτομὴ τοῦ Πάντς.)

σίευσε μὲ τὸ ψευδώνυμο Η.Β. γελοιογραφίες ποὺ ἔφερναν ἕνα νέο τόνο εὐγενικῆς καὶ πολιτισμένης εἰρωνείας, πολὺ διαφορετικῆς ἀπὸ τὴ χυδαία σάτιρα τοῦ Γκίλραιη καὶ τοῦ Ρόουλαντσον, σταμάτησε ὅμως μόλις μαθεύτηκε τὸ ψευδώνυμό του. Τὰ ἑπτὰ παιδιά του, εἶχαν ὅλα ταλέντο καὶ στὸ *Dick Doyle's Journal* εἰκονίζονται νὰ τσακώνωνται ποιὸ θὰ πάρη τὸν ἔπαινο τοῦ πατέρα στὶς πρωϊνὲς Κυριακάτικες παραστάσεις ποὺ γίνονταν ὑπὸ τὴν προστασία του. Στὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποκολύπτεται ἕνας ζωντανὸς νέος χρονογράφος καὶ ὁ Ρίτσαρντ ἦταν μόνο δεκαπέντε χρονῶν ὅταν ἔγινε γνωστὸς μὲ τὸ «Eglinton Tournament», μιὰ παρωδία τῆς ἐποχῆς τῶν ἱπποτῶν. Τὸ ἔργο του ἄρεσε στὸν Κόμητα Ντ' Ὀρσαὶ ποὺ τὸν γνώρισε στὸν καλὸ κόσμο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Δυὸ χρόνια ἀργότερα ὁ ἐκδότης τοῦ «Πάντς» ἔστειλε ἕνα εἰδικὸ τεχνίτη νὰ διδάξη ξυλογραφία στὸν Ρίτσαρντ καὶ ἔτσι ἀποφασίστηκε πιὰ ἡ σταδιοδρομία του. Τὰ πρῶτα του ἔργα, («φρικτὰ καὶ ὀλέθρια κατασκευάσματα», ὅπως τὰ χαρακτήριζε ὁ δάσκαλός του), τὰ ἔδωσε στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Πάντς γιὰ τὰ Χριστούγεννα τῆς χρονιᾶς ἐκείνης.

Ἡ περιγραφὴ ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ σὲ μιὰ συλλογὴ τῶν ἔργων του ποὺ ἐκδόθηκε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρό.

Ὁ Ρίτσαρντ Ντόϋλ ἄρχισε νὰ ἐργάζεται στὸ «Πάντς» ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λαμπρῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Ὅταν πῆγε, (1873), εἶχε μόνο δύο χρόνια ποὺ ἐκδιδόταν καὶ δὲν εἶχε ἀκόμη τὴν ἐπίδραση καὶ τὸ βάρος ποὺ ἀπέκτησε πολὺ γρήγορα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ζωή. Εἶναι ἀμφίβολο ἂν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ τελειότητα τοῦ «Πάντς» στὰ πρῶτα ἐκεῖνα χρόνια ξεπεράστηκε ποτὲ ἀπὸ κανένα περιοδικό: ὄχι μόνο μᾶς ἄφησε μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῆς Βικτωριανῆς κοινωνίας, ἀλλὰ τὰ καυστικά του σχόλια πάνω στὰ πολιτικὰ γεγονότα, μᾶς δίνουν τὴν ἱστορία τῆς ἐποχῆς αὐτῆς πολὺ πιὸ ζωντανὰ καὶ πιστὰ ἀπὸ κάθε ἄλλο βιβλίο.

Ἦταν ἕνα εὐχάριστο γραφεῖο ποὺ εἶχε στὸ προσωπικό του τὸν συγγραφέα Θάκερεη καὶ τὸν Τζὼν Λὴτς (ἕνα δόκιμο σκιτσογράφο τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνα) καὶ ἡ φαιδρὴ ἀτμόσφαιρα αὐτῆς τῆς ἀδελφωσύνης ταίριασε στὸ ταλέντο τοῦ Ρίτσαρντ Ντόϋλ. Θορυβημένος ἀπὸ τὴ φήμη τῶν ἑβδομαδιαίων δείπνων τοῦ «Πάντς», ὁ Τζὼν Ντόϋλ ἔδειξε ἀμέσως ὅλη τὴν ἀξιοπρέπεια ἑνὸς πατέρα τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς καὶ ἔστειλε ἕνα γράμμα στοὺς ἰδιοκτῆτες ζητώντας συγγνώμη ποὺ ὁ γυιός του δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πηγαίνη στὰ δεῖπνα αὐτὰ ἐπειδὴ ἦταν πολὺ νέος. Ὁ Ρίτσαρντ ὡστόσο δὲν ἔπαψε νὰ παίρνη μέρος στὰ δεῖπνα καὶ ν' ἀκούη σιωπηλὸς μαζὶ μὲ τὸν Τζὼν Λὴτς τὶς εὐφυολογίες τῶν ἄλλων τῆς συντροφιᾶς.

Σ' αὐτὲς τὶς συναντήσεις τῆς Τετάρτης, τὸ προσωπικὸ τοῦ «Πάντς», συζητοῦσε πολὺ γιὰ τὴ γελοιογραφία τῆς ἑβδομάδας·

Ἡ Βαυαρικὴ Μπάντα.

Σχέδιο ἀπὸ τὴ σειρὰ «An Overland Journey to the Great Exhibition, 1851».

Διακοσμητικὰ ἀρχικὰ γράμματα γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Θάκερη «The Newcomes».

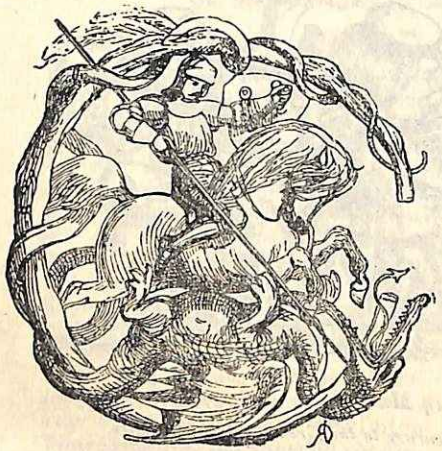

Ἀχωρὶς ἀμφιβολία ἡ μέθοδος αὐτὴ ἔγινε αἰτία νὰ κάμη ἀργότερα ὁ Ρίτσαρντ τὴν παρατήρηση πὼς ἦταν πάρα πολὺ ὡραῖο νὰ διαφωνῆ κανεὶς μὲ τὴν ταχτικὴ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ὅμως νὰ μένη στὸ προσωπικό, ὅπως γινόταν στοὺς «Τάϊμς» ὄχι ὅμως καὶ στὸν «Πάντς». Γιατὶ οἱ «Τάϊμς» εἶναι μοναρχία ἐνῶ τὸ «Πάντς» εἶναι δημοκρατία! Οἱ γελιογραφίες τοῦ ἴδιου τοῦ Ντόϋλ ἦταν ἀπογοητευτικές, ἴσως γιατὶ τὰ ὅρια τοῦ ρεαλισμοῦ τὸν ἐμπόδιζαν καὶ ἀκόμη γιατὶ τὸ μέγεθος τῶν κεντρικῶν σελίδων ὅπου ἔμπαιναν, δὲν τοῦ ταίριαζε. Ὁπωσδήποτε αὐτὸ θὰ εἶχε ἀναγνωριστῆ γιατὶ στὰ πρῶτα τεύχη οἱ γελοιογραφίες του εἶναι πολὺ λίγες ἂν παραβληθοῦν μὲ τὴ διακοσμητική του δουλειά.

Οἱ ἀναγνῶστες τοῦ «Πάντς» θὰ ἀπολαύσανε τὴν ἑβδομαδιάτικη ἐπίδειξη τῆς δεξιοτεχνίας τοῦ Ντόϋλ, τὴν τέχνη του νὰ σχεδιάζη τὰ ἀρχικὰ γράμματα καὶ τὸν ἐσκεμμένο αὐστηρὸ καὶ ἀρχαϊκὸ τρόπο ποὺ δείχνει τὴν παραδοξότητα τῶν ἀνθρώπινων ὄντων στὴν πιὸ ἀξιοπρεπή της ἔκφραση.

Στὰ 1849, μὲ τὸ πρῶτο σχέδιο τῆς σειρᾶς «Manners and Customs of Ye Englishe» (Τρόποι καὶ ἔθιμα τῶν Ἄγγλων), ὁ Ντόϋλ κέρδισε τὴ μεγαλύτερη δημοτικότητα. Στὴ σειρὰ αὐτὴ ζωντάνευε τὴ ζωὴ τοῦ Λονδίνου πρὶν ἀπὸ ἕναν αἰώνα μὲ τὰ ἁμάξια του καὶ τοὺς ὁδοκαθαριστές, τὴν ἀγορὰ καὶ τὰ κέντρα διασκε-

δάσεως. Ἐδῶ ὑπάρχει τὸ κατάστημα τοῦ 1849 ποὺ φωτίζεται μὲ γκάζι καὶ ὀνομάζεται ψιλικατζίδικο καὶ ἔχει γιὰ ὑπαλλήλους ἄντρες, μόνο ἄντρες, ποὺ λαμποκοποῦν μέσα στὶς ζακέττες τους καὶ στὰ ἐφαρμοστὰ πουκάμισά τους μὲ τὶς φουσκωτὲς γραβάτες: καὶ ὕστερα τὸ Μουσεῖο τῆς Φρίκης τοῦ 19ου αἰώνα τῆς Κυρίας Τυσσὼ μὲ ἕνα δανδὴ νὰ ἐξετάζη τὸ ὁμοίωμα τοῦ Μαρὰ μέσα ἀπὸ τὰ γυαλιά του.

Τὸ «Queen's Drawing Room» (τὸ Σαλόνι τῆς Βασίλισσας) δείχνει μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἁμάξια ποὺ προχωροῦν πρὸς τὸ παλάτι ὅπου ἡ Βασίλισσα Βικτωρία μένει σ' ἕνα ἀπὸ τὰ καλοκαιρινὰ σαλόνια της. Οἱ δανδῆδες στέκονται στὸ ἀνοικτὸ παράθυρο καὶ κοιτοῦν ἀπὸ τὸ Μπούντλς Κλάμπ τὸ πλῆθος ποὺ εἶναι μαζεμένο στὴν ὁδὸ Σαὶντ Τζαίημς.

Ἀλλοῦ εἶναι ἄνδρες ποὺ παίζουν στὸ Κένσινγκτον Γκάρντενς μπρὸς σ' ἕνα ἀκροατήριο ἀπὸ ντανταδες καὶ νεαροὺς ἔφιππους κυρίους καὶ ἀλλοῦ ὁ κομψὸς κόσμος ποὺ κάνει τὸν περίπατό του στὸ Ρόττεν Ρόου, ὅπου τ' ἁμάξια καὶ οἱ ἁμαξάδες καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ τὰ μόνιππα εἶναι ὅλα κλεισμένα θαρρεῖς σ' ἕνα κύκλο καὶ ὁ Θάκερη μὲ τὴν καλοκάγαθη μορφή του καὶ τὰ γυαλιὰ ξεχωρίζει μὲ τὸ μικρὸ ἁμαξάκι του. Τὰ σπόρ, τὰ ταξίδια καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων δίδουν

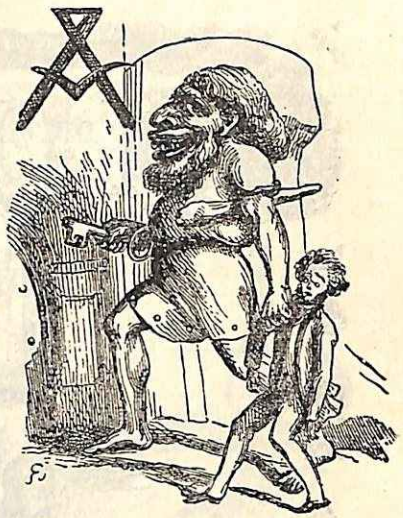

Διακοσμητικὰ ἀρχικὰ γράμματα γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Θάκερη «The Newcomes».

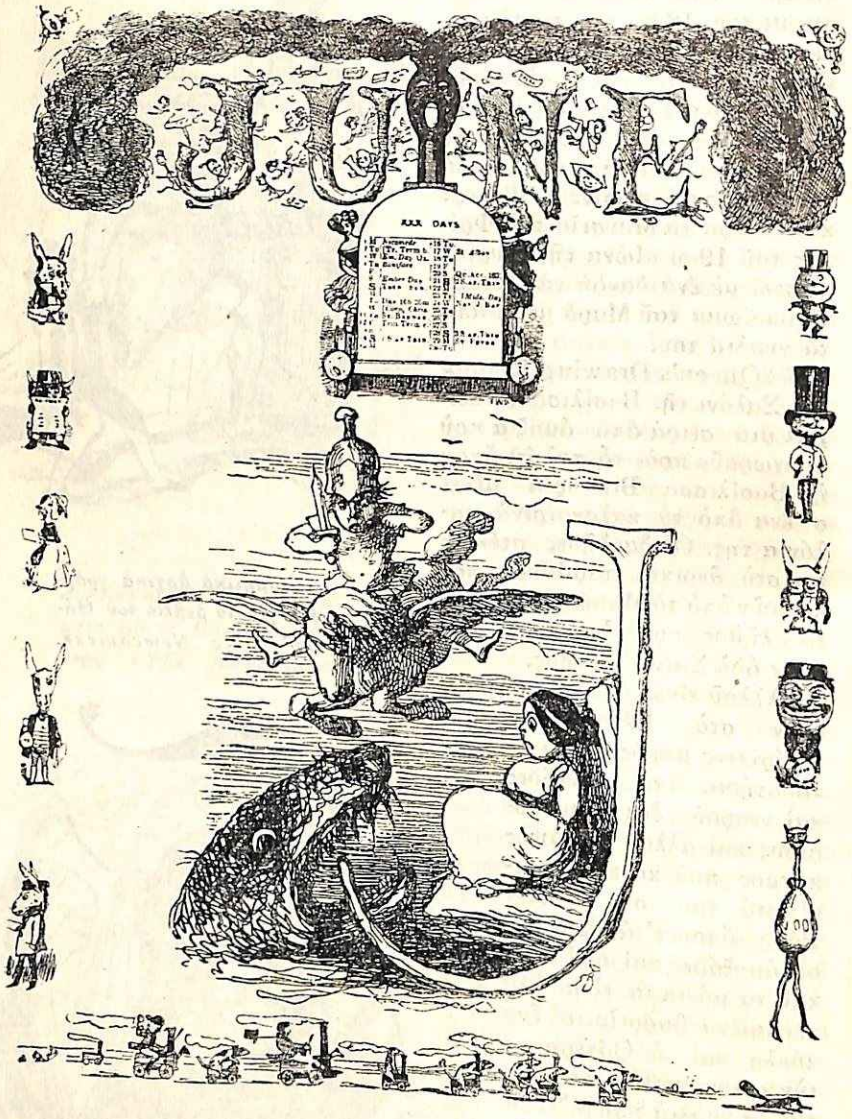

Μιὰ σελίδα ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ «Πάντς», 1846.

Ἀπὸ ἕνα εἰκονογραφημένο γράμμα τοῦ καλλιτέχνη στὸν πατέρα του, Τζὼν Ντόϋλ.

θέμα γιὰ ἄλλες εὐχάριστες σκηνές.

Ὁ σύνδεσμος τοῦ Ρίτσαρντ Ντόϋλ μὲ τὸ «Πάντς» τελείωσε στὰ 1850, ὅταν μάλωσε μὲ τὸ περιοδικὸ γιὰ τὴ δημοσίευση μιᾶς γελοιογραφίας ποὺ σατίριζε τὸν Πάπα. Αὐτὸ ἔθιγε τὰ θρησκευτικά του αἰσθήματα γιατὶ ἦταν καθολικός.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὸ «Πάντς» ἡ κύρια δουλειὰ τοῦ Ντόϋλ ἦταν ἡ εἰκονογράφηση βιβλίων. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἔκανε σχέδια γιὰ τὸ «The Newcomes» τοῦ Θάκερη (1854 καὶ 1855). Εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ἂν ὁ Ντόϋλ βρῆκε ποτὲ ἄλλοτε συγγραφέα ποὺ τὸ χιοῦμορ του νὰ ταυτίζεται τόσο πολὺ μὲ τὸ δικό του· τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι γεμάτο ἀπὸ λαμπρὰ παραδείγματα τοῦ ταιριαστοῦ πνεύματος καὶ τῶν δύο.

Οἱ φανταστικοὶ ταξιδιῶτες τοῦ Ντόϋλ, ὁ Μπράουν, ὁ Τζόουνς καὶ ὁ Ρόμπινσον, ἐλεύθεροι ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις τους ἀπέναντι στὸ «Πάντς» ἐξακολούθησαν ἀνεξάρτητοι τὸν ἐπικὸ γύρο τῆς Εὐρώπης. Ποιός, ὅταν μιὰ φορὰ ἔτυχε νὰ γνωρίση τὴ μορφή τους ἀπὸ τὸν Ντόϋλ, θὰ ξεχάση ποτὲ τὰ βάσανα τῶν πρωτόγονων αὐτῶν ταξιδευτῶν στὰ χέρια τῶν ἀγροίκων ξένων; Τὸ ἀλύπητο ψάξιμο τῶν ἀποσκευῶν τους ἀπὸ τελωνειακοὺς ὑπαλλήλους, τὴ φυλάκιση τοῦ Ρόμπινσον ἐπειδὴ θέλησε νὰ ὑπερασπιστῆ τὸ σκύλο του, τὴν τρομερή, γεμάτη κουνούπια νύχτα τοῦ Μπράουν στὴ Βενετία, τὰ φτωχικὰ μέτρα ὑγιεινῆς σ' ἕνα γερμανικὸ ξενοδοχεῖο, καὶ τὴ σύλληψη στὸ τέλος τῶν τριῶν ταξιδιωτῶν ἀπὸ τὴν αὐστριακὴ ἀστυνομία γιὰ τὸ παράξενο σχῆμα τοῦ καπέλλου τοῦ Μπράουν; Τί θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι πιὸ φοβερὸ ἀπὸ ἕνα μυλόρδο στὸ Ρῆνο ἢ πιὸ καταπληκτικὸ ἀπὸ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ συμπεριφορὰ τοῦ Τζόουνς στὴν Ὄπερα στὸν τόπο του καὶ στὸ ἐξωτερικό;.....

Τὰ ἔργα του στὸ «Πάντς», τὰ σκίτσα τῆς σειρᾶς Τρόποι καὶ Ἔθιμα, ὁ Μπράουν, ὁ Τζόουνς καὶ ὁ Ρόμπινσον, ἔφεραν στὸν Ντόϋλ μεγάλη φήμη. Τὰ ἔργα του ἦταν τώρα πασίγνωστα καί, ὅπως γίνεται συνήθως μὲ τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους, οἱ οἰκοδέσποινες τοῦ καλοῦ κόσμου τὸν καλοῦσαν διαρκῶς. Τὸ ἔργο του Bird's eye views of Society» (Ματιὲς στὴν κοινωνία), Κόρνχιλλ, 1861-1863, δείχνει ὅτι ἔπαιρνε μέρος στὴν κοσμικὴ παρέλαση τῆς ἐποχῆς του. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἦταν ἀγαπητὸς καλεσμένος στὰ «Πρωϊνὰ πάρτυ» γιὰ τὰ ὁποῖα ἔγραψε τόσα χρονογραφήματα: ἄλλες πάλι φορὲς ὑπέφερε σιωπηλὰ στὶς διάφορες μουσικὲς βραδυές, ὅπου οἱ προσπάθειες ἑνὸς μεγάλου ἀγύμναστου γυναικείου χοροῦ ἔκαναν τὸν Ντόϋλ νὰ σχολιάζη εἰρωνικά: «Καὶ τὸ πιὸ εὐχάριστο εἶναι ὅτι ἡ χορωδία ἀποτελεῖται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἐρασιτέχνιδες».

Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του —πέθανε στὰ 1883— ὁ Ντόϋλ μπῆκε

στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς γιατὶ ξαφνικὰ ἔπαψε νὰ εἶναι τῆς μόδας. Ἡ εὔνοια τοῦ κοινοῦ στράφηκε σ' ἄλλους καλλιτέχνες, στὸν Ντὺ Μωριέ, στὸν Τέννιελ (ποὺ ἔκανε τὶς εἰκονογραφήσεις στὸ «Ἡ Ἀλίκη στὴ Χώρα τῶν Παραμυθιῶν») καὶ στὸν Κήν. Σήμερα τὰ σκίτσα του τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μᾶς φαίνονται ἀδύνατα ἂν τὰ συγκρίνωμε μὲ τῶν συγχρόνων του, ἀλλὰ οἱ εἰκονογραφήσεις του στὰ βιβλία τοῦ Θάκερη βρίσκονται στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὶς εἰκονογραφήσεις τοῦ Φίζ στὰ ἔργα τοῦ Ντίκενς καὶ σὰν καλλιτέχνης τοῦ φανταστικοῦ καὶ τοῦ γελοίου ἔρχεται δεύτερος, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸν Κρούηχσανκ τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς.

Διακοσμητικὸ ἀρχικὸ γράμμα ἀπὸ τὸ «Πάντς».

Φοιτητική ζωή στή Φιλλανδία

('Από τὸ «The Times», Λονδίνο)

Σὲ προηγούμενα τεύχη τῆς «Ἐκλογῆς» (7/1947, 6/1948) δημοσιεύτηκαν ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴν Πανεπιστημιακὴ ζωὴ καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ. Τὰ πανεπιστήμια τῆς Φιλλανδίας ἔχουν ἰδιαίτερα ἀπομονωθῆ ἀπὸ τὶς μεταπολεμικὲς συνθῆκες, ἂν καὶ πέρσυ μιὰ ἀνεπίσημη ἀντιπροσωπεία τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης ἔζησε ἕνα μήνα ἀνάμεσα στοὺς Φιλλανδοὺς φοιτητές. Τὸ παρακάτω ἄρθρο, γραμμένο ἀπὸ ἕνα μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτῆς, ἐκθέτει τὶς ἐλπίδες καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου τῆς Φιλλανδίας.

Στὴ Φιλλανδία ὑπάρχουν πολλοὶ φοιτητές· σήμερα εἶναι πάνω ἀπὸ 15.000 καὶ κάθε χρόνο ὁ ἀριθμὸς μεγαλώνει. Ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας εἶναι μόνο τέσσερα ἑκατομμύρια, ἡ ἀναλογία τῶν φοιτητῶν εἶναι μεγάλη. Ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς αὐτοὺς 10.300 περίπου φοιτοῦν στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἑλσίνκι ποὺ κάνει νὰ φαίνωνται μικρὰ ὅλα τὰ ἄλλα φιλλανδικὰ πανεπιστήμια καὶ ἱδρύματα μαζί. Στὸ Ἑλσίνκι βρίσκονται ἐπίσης δύο ξεχωριστὲς σχολές: ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ πανεπιστημιακὴ σχολὴ ποὺ ἔχουν, ἡ πρώτη περίπου 1 800 καὶ ἡ δεύτερη 700 φοιτητές. Στὸ Τούρκου πάλι ὑπάρχουν δύο συγχρονισμένες ἰδιωτικὲς ἀκαδημίες, ἡ Ἀκαδημία Ἄμπο (ὅπου ἡ διδασκαλία γίνεται στὰ σουηδικὰ) μὲ 650 φοιτητές, καὶ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Φιλλανδίας μὲ 500.

Ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν Ἀκαδημία Ἄμπο ὅπου πάνω ἀπὸ 200 φοιτητὲς σπουδάζουν μηχανικοί, παντοῦ στὴ Φιλλανδία κυριαρχεῖ ἡ σπουδὴ τῶν καλῶν τεχνῶν. Παντοῦ, καὶ ἰδιαίτερα στὸ Ἑλσίνκι, εἶναι φανερὴ ἡ δυνατὴ καὶ σταθερὴ φεμινιστικὴ παράδοση στὴν ἐκπαίδευση καὶ στὴ δημόσια ζωή. Στὸ Ἑλσίνκι τὸ 40 % τῶν φοιτητῶν εἶναι γυναῖκες.

Χάρη στὴν ὑποστήριξη τοῦ κράτους κυρίως, τὰ διδακτρα εἶναι ἀσήμαντα, ἀλλὰ σχεδὸν οἱ μισοὶ φοιτητὲς ἔρχονται ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες καὶ πρέπει κατὰ κάποιο τρόπο νὰ καταφέρουν νὰ πληρώνουν τὰ ἔξοδα τῆς τροφῆς καὶ τῆς κατοικίας τους ποὺ μὲ τὸν πληθωρισμὸ ἔχουν αὐξηθῆ. Ἂν ζοῦν στὸ φθηνότερο δωμάτιο, ἂν τρῶνε λιτὰ σὲ ἑστιατόρια ὅπου ἕνα κάπως ὑποφερτὸ γεῦμα κοστίζει λιγώτερο ἀπὸ 6-7 σελ. καὶ ἂν ἔχουν γιὰ συμπλήρωμα δέματα ἀπὸ τὶς οἰκογένειές τους, τότε μποροῦν νὰ περάσουν τοὺς ὀκτὼ μῆνες τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους περίπου μὲ 100 λίρ. Πάντα μποροῦσε νὰ παρατηρήση κανεὶς ὅτι οἱ Φιλλανδοὶ φοιτητὲς ὑποσιτίζονται θελληματικά, φροντίζοντας, μέσα στὸν ἰδεαλισμό τους, πρῶτα γιὰ βιβλία καὶ εἰσιτήρια συναυλιῶν παρὰ γιὰ φαγητό. Αὐτὸ ἴσως γίνεται σήμερα περισσότερο παρὰ κάθε ἄλλη φορά.

Πολλοὶ κερδίζουν τὴ ζωή τους δουλεύοντας τὴ μισὴ μέρα· αὐτὸ ὅμως τοὺς ἀναγκάζει καμιὰ φορὰ νὰ σπουδάζουν πέντε ἢ καὶ ἑπτὰ χρόνια. Μιὰ κοπέλλα ποὺ σπουδάζει φιλοσοφία μᾶς ἐξηγεῖ χωρὶς καμιὰ πίκρα πὼς εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ δουλεύη ἀρκετὲς ὧρες τὴν ἡμέρα σ' ἕνα ζαχαροπλαστεῖο. Πιὸ τυχερὸς εἶναι ὁ γερὸς φοιτητὴς· μηχανικὸς ποὺ μπορεῖ νὰ κερδίση ὅσα χρήματα τοῦ χρειάζονται ὅλο τὸ χρόνο στὶς διακοπὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, κόβοντας ξύλα στὰ ἀπέραντα δάση τοῦ βορᾶ· ἡ δουλειὰ αὐτὴ πληρώνεται πολὺ καλά.

Οἱ φοιτητὲς δὲν εἶναι οἱ μόνοι ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὶς ὑλικὲς μεταπολεμικὲς δυσκολίες. Οἱ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἐπιμελητῶν εἶναι ἀνεπαρκεῖς καὶ μὲ πραγματικὰ μεγάλη δυσκολία συμπληρώνονται οἱ κενὲς θέσεις. Ὁ χρόνος ποὺ ἄλλοτε ἦταν ἀφιερωμένος σὲ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες τώρα περνᾶ μὲ ποιὸ ἀποδοτικὲς ἀσχολίες· καὶ γι' αὐτὸ ὅλοι αἰσθάνονται βαθειὰ λύπη.

Στὴ Φιλλανδία, ὅπως καὶ στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη οἱ ὑλικὲς αὐτὲς δυσκολίες προκάλεσαν μιὰ κίνηση ἀλληλοβοήθειας. Ἡ Ἐθνικὴ Φοιτητικὴ Ἕνωση καὶ ἄλλα φοιτητικὰ σωματεῖα ὀργάνωσαν ἰατρικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἀναρρωτήρια, ἱδρυσαν γραφεῖα ποὺ φροντίζουν γιὰ τὴ στέγαση καὶ δίνουν δουλειὰ σὲ ὅσους διαθέτουν ὧρες. Ἐπίσης φρόντισαν καὶ ἐπίπλωσαν πολλὰ κτίρια γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν φοιτητές.

Ἐκεῖνο ποὺ λείπει ἀπὸ τοὺς Φιλλανδοὺς φοιτητὲς εἶναι ἡ στενὴ προσωπικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀνωτέρους τους. Ἡ πρώτη ἐντύπωση τοῦ ἐπισκέπτη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἑλσίνκι εἶναι ὅτι βλέπει ἕνα κάπως ἄψυχο ἱδρυμα. Ἡ ἐντύπωση ὅμως αὐτὴ ἀλλάζει ὅταν τὸ γνωρίση καλύτερα. Οἱ φοιτητὲς ἐδῶ εἶναι χωρισμένοι, κατὰ τὸ μεσαιωνικὸ ἔθιμο, σὲ «ἔθνη» ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὶς μεγάλες φιλλανδικὲς ἐπαρχίες. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ «ἔθνη» — ποὺ καθένα διαθέτει μεγάλες αἴθουσες μὲ ἐπιγραφὲς καὶ εἰκόνες παλιῶν φοιτητῶν ποὺ ἔγιναν διάσημοι, ὀργανώνεται κυρίως ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ Πανεπιστημίου.

Φοιτητὲς καὶ φοιτήτριες ποὺ ἀπολύθηκαν ἀπὸ τὸ στρατὸ — καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς — ἔχουν βαθύτερη συναίσθηση τῆς εὐθύνης τους καὶ δείχνουν μεγάλη ἐπιμέλεια καθὼς καὶ εὐγνωμοσύνη γιὰ κάθε εὐκαιρία ποὺ τοὺς παρέχεται γιὰ νὰ βελτιώσουν τὰ ἐπαγγελματικά τους προσόντα. Ἔχουν τὴ φιλοδοξία νὰ ταξιδέψουν καὶ νὰ σπουδάσουν στὸ ἐξωτερικὸ ἂν καὶ σπάνια ἔχουν καὶ τὰ μέσα νὰ τὸ κάνουν.

Οἱ περισσότεροι φαίνονται σὰν νὰ αἰσθάνωνται συγγένεια μὲ τὴ Δύση. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀρκετοὶ ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὶς περιορισμένες εὐκαιρίες ποὺ δίνει ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση καὶ νὰ κάνουν ἕνα ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι στὴ Ρωσία. Ἀκόμα καὶ οἱ νέοι ποὺ μὲ τὸν ἄκρατο πατριωτισμό τους εἶχαν δεχτῆ τὴ Γερμανικὴ Ἐκπαίδευση, τώρα ἀρχίζουν νὰ βλέπουν καθαρὰ χωρὶς νὰ ἐπηρεάζωνται ἀπὸ τὴν προπαγάνδα καὶ τὴ λογοκρισία τοῦ πολέμου.

Στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα κυριαρχοῦν ἀπόψεις συντηρητικὲς ἢ μετριοπαθεῖς σοσιαλιστικές. Ἡ Σοσιαλδημοκρατικὴ Λέσχη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἑλσίνκι ἔχει περισσότερα μέλη ἀπὸ τὴ λέσχη τῶν Κομμουνιστῶν. Καὶ τὶς δύο αὐτὲς λέσχες τὶς ξεπερνοῦσε ἡ Συντηρητικὴ Λέσχη ποὺ τὴν ἔκλεισε ὅμως ἡ ἀστυνομία, γιατὶ κατηγορήθηκε πὼς εἶχε φασιστικὲς τάσεις. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴ τὴ μοναδικὴ ἐξαίρεση, δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο αἴσθημα πολιτικοῦ ἐξαναγκασμοῦ ἀνάμεσα σὲ φοιτητὲς καὶ καθηγητές. Οἱ συντηρητικοὶ φοιτητὲς μποροῦν νὰ γίνουν μέλη δεξιῶν ἐξωπανεπιστημιακῶν συνδέσμων καὶ νὰ καταπολεμήσουν τοὺς ἀντιπάλους τους μὲ τὴν ἴδια ἀπόλυτη ἐλευθερία λόγου ποὺ ὑπάρχει καὶ γιὰ τὰ πολιτικὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα.

Οἱ φιλλανδικὲς πανεπιστημιακὲς σπουδὲς περνοῦν τώρα ἀπὸ μιὰ μεταβατικὴ περίοδο καὶ εἶναι δύσκολο νὰ προβλέψη κανεὶς ποιὸ θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἂν καὶ ἀνάμεσα στὸ διδακτικὸ προσωπικὸ ὑπάρχουν συντηρητικὰ στοιχεῖα, οἱ περισσότεροι μυαλωμένοι Φιλλανδοὶ βλέπουν καθαρὰ πὼς τὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια δὲν μποροῦν νὰ τοὺς καθοδηγοῦν καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύουν ἀπ' ἔξω. Τώρα ἀρχίζει καὶ ἀναπτύσσεται μία τάση νὰ ἀποβλέπουν μᾶλλον πρὸς τὴ Βρεταννία καὶ τὴν Ἀμερική. Ἡ ἀλλαγὴ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ γίνη μέσα σὲ μιὰ μέρα, κυρίως γιατὶ τὰ γερμανικὰ διδάσκονταν κανονικὰ στὰ σχολεῖα, ὅπου, ἐπι-

κρατοῦσε ἡ διδασκαλία δύο γλωσσῶν: τῆς Σουηδικῆς καὶ τῆς Φιλλανδικῆς.

Ἕνα ἔθνος τεσσάρων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ βρίσκεται στὰ σύνορα τῆς Εὐρώπης, μὲ τὸν πλοῦτο καὶ τοὺς πόρους του ἀρκετὰ ἐλαττωμένους ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὶς ἐπανορθώσεις, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ πολλὰ στὸ πεδίο τῆς ἐπιστήμης ἢ τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ἂν εἶναι ἀπομονωμένο καὶ χωρὶς ξένη ἐνθάρρυνση. Παρατήρησα πῶς πολλοὶ φοιτητὲς τοῦ Ἑλσίνκι ἔχουν μεγάλη ἐπιθυμία, ὄχι μόνο νὰ μάθουν ξένες γλῶσσες ἀλλὰ καὶ νὰ διαβάσουν Εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ καὶ νὰ ἀνταλλάξουν ἐπισκέψεις μὲ φοιτητὲς ἄλλων χωρῶν.

Κοντά σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία γιὰ πλατύτερους πνευματικοὺς ὁρίζοντες, ὁ Φιλλανδὸς φοιτητὴς ἔχει μπροστά του ἕνα ζωντανὸ πολιτιστικὸ πεδίο. Σ' ὅλη τὴ Φιλλανδία τὰ βιβλιοπωλεῖα, οἱ αἴθουσες συναυλιῶν καὶ τὰ θέατρα παίζουν μεγαλύτερο ρόλο ἀπὸ ἄλλοῦ. Ὁ πόλεμος καὶ τὰ ἐπακόλουθά του δὲν ἐπηρέασαν πολὺ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ τοῦ μικροῦ, ἀλλὰ τόσο δημιουργικοῦ λαοῦ τῆς Εὐρώπης.

ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΚΗΣ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

ΟΙ πιθανότητες εἶναι 160 πρὸς 1 ὅτι ὁ γάμος σας θὰ εἶναι εὐτυχισμένος καὶ 60 πρὸς 1 ὅτι θὰ μπορέσετε νὰ βρῆτε τὴ γυναίκα ποὺ ταιριάζει ἰδανικὰ μαζί σας.

ΠΡΙΝ ἀπὸ 60 χρόνια τὸ 1 μωρὸ στὰ 10 πέθαινε. Σήμερα 19 στὰ 20 μωρὰ ζοῦν, καὶ ἡ πιθανότης ὅτι ἡ μητέρα ζῇ μετὰ τὸν τοκετὸ εἶναι 250 πρὸς 1.

ΣΤΑ 1000 κορίτσια γεννιοῦνται 1.052 ἀγόρια. Τὰ κορίτσια εἶναι δυνατότερα. Στὰ 200 ἀγόρια τὸ 1 πεθαίνει πρὶν κλείση τὰ πέντε.

ΑΠΟ 200 ἀνθρώπους ποὺ πεθαίνουν κάθε χρόνο, μόνο ὁ ἕνας εἶναι ἀπὸ σκωληκοειδίτιδα. Φοβᾶστε πῶς θὰ πάθετε πνευμονία; Οἱ πιθανότητες λένε ὅτι 700 πρὸς 1, δὲν θὰ σᾶς συμβῇ αὐτό. Διφθερίτιδα; 571 πρὸς 1, ὄχι. Ὀστρακιά; 307 πρὸς 1 μόνο.

ΟΙ πιθανότητες ὅτι θὰ πεθάνετε ἀπὸ φυσικὸ θάνατο στὸ κρεβάτι σας, ὅτι αὐτὸ θὰ συμβῇ ὕστερα ἀπὸ ἀρρώστεια καὶ ὅτι θὰ περάσετε τὰ 45 χρόνια εἶναι 5 στὰ 6. Ἂν πεθάνετε ἔτσι, οἱ πιθανότητες ὅτι θὰ τὸ πάθετε ἀπὸ ἀσθένεια τῆς καρδιᾶς εἶναι 1 στὰ 4.

ΚΑΘΕ χρόνο 80 ἄνθρωποι, στὴν Ἀγγλία μόνο, σκοτώνονται πέφτοντας ἀπὸ τὸ κρεββάτι τους, καὶ 450 ἀπὸ ἀσφυξία. Ἕνα στὸ δώδεκα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ πεθαίνουν κάθε χρόνο εἶναι ἀπὸ ἐγκαύματα. Κάθε χρόνο 5.000 ἄνθρωποι χάνονται ἀπὸ πεσίματα μέσα στὸ σπίτι.

ΥΠΑΡΧΕΙ μία πιθανότητα στὶς 230 νὰ βρεθῆτε ἢ σὰν ταξιδιώτης ἢ σὰν ὁδηγὸς σὲ μιὰ σύγκρουση. Καὶ ἂν συμβῇ αὐτὸ 1 στὰ 300 μπορεῖ νὰ σκοτωθῆτε.

ΘΑ κρατήσετε ποτὲ μιὰ ὁλόκληρη τράπουλα στὰ χέρια σας; Οἱ πιθανότητες νὰ μὴν τὸ κάνετε ποτὲ εἶναι 2,235,197,406,895,368,368,301,559,999 πρὸς 1.

THE QUERY MAN στὸ «The Garda Review», Δουβλίνο

Βιβλία ἀπὸ ὅλο τὸ κόσμο

Margery Fry, M. Grünhut, Hermann Mannheim, Wanda Grabinska and others; «Lawless Youth: A Challenge to the New Europe», (Ἀνυπότακτα νειάτα: μιὰ ἔκκληση στὴ Νέα Εὐρώπη), ἐκδ. Allen and Unwin, Λονδίνο.

Τὸ Ἄρθρο 2 τῆς Συμφωνίας τῶν Πέντε Δυνάμεων ὑπόσχεται ὅτι τὰ συμβαλλόμενα μέρη θὰ «ἀναπτύξουν ἐπάνω σὲ ὁρισμένες κατευθύνσεις, τὶς κοινωνικὲς καὶ ἄλλες σχετικὲς ὑπηρεσίες τῆς χώρας τους». Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἕνα ἐνθαρρυντικὸ παράδειγμα γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴ συνεργασία τῶν κοινωνιολόγων διαφόρων χωρῶν. Ἡ μελέτη «Ἀνυπότακτα Νειάτα» διαγράφει τὴ γραμμὴ μιᾶς πολιτικῆς ποὺ θὰ πρέπῃ νὰ ἀκολουθοῦν τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων καὶ ἔγινε ἀπὸ τὴ Διεθνὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑνώσεως Χόουαρντ γιὰ τὴ Μεταρρύθμιση τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου (Howard League for Penal Reform). Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἂν καὶ ἦταν καλὰ κατατοπισμένα στοὺς νόμους τῆς χώρας τους, δὲν ἦταν ὅμως ὅλοι εἰδικοὶ στὰ ζητήματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ὡστόσο ἔγραψαν ὅλοι μαζὶ ἕνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον βιβλίο ποὺ δείχνει καθαρὰ πόσο πιὸ γρήγορη θὰ ἦταν ἡ πρόοδος ἂν μελετούσαμε μὲ προσοχὴ καὶ ξέραμε νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὰ πειράματα, τὶς ἐπιτυχίες καὶ τὰ λάθη τῶν ἄλλων.

Καὶ στὶς πέντε χῶρες τῆς Ἑνώσεως παρουσιάζεται ἕνα μεγάλο πρόβλημα σχετικὰ μὲ τὰ παιδικὰ ἀδικήματα καθὼς καὶ μὲ τὴ φροντίδα τῶν ὀρφανῶν ἢ παραμελημένων παιδιῶν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου. Ἂν καὶ οἱ παραδόσεις κάθε ἔθνους ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἐξέταση καὶ τὶς μεθόδους διαφέρουν στὶς λεπτομέρειες, καμιὰ δὲν εἶναι ἀπαραβίαστη. Δὲν θὰ ἦταν ἀδύνατο γιὰ τὶς πέντε χῶρες νὰ προχωρήσουν μαζὶ ἂν καὶ ξέρομε πῶς ἡ πιὸ ὠφέλιμη προφύλαξη θὰ ἦταν ἡ ἀποκατάσταση μιᾶς μόνιμης οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπίσημη ἔκκληση τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὰ παιδιὰ θὰ βοηθήση στὸ ὑλικὸ μέρος, ἀλλὰ μὲ τὴ σημερινὴ πληθώρα τῶν ἀστέγων, τὴ ροπὴ πρὸς τὸ ἀδίκημα, καὶ τὴ μεγάλη χρονικὴ περίοδο μέσα στὴν ὁποία θὰ ἐκτελεστῇ τὸ σχέδιο, χρειάζεται ἀπολύτως καὶ ἡ συνεργασία τῶν εἰδικῶν. Ἕνα σημεῖο φαίνεται νὰ εἶναι ἤδη ὥριμο γιὰ νὰ πάρωμε μιὰ ὁριστικὴ ἀπόφαση: σὲ ποιὰ ἡλικία τὸ παιδὶ πρέπει νὰ θεωρῆται ὑπεύθυνο γιὰ τὰ αἰδικήματα ποὺ κάνει καὶ δεύτερο: ἂν τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἡλικία πρέπει νὰ παύσουν νὰ δικάζωνται ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων. Οἱ γνῶμες ποικίλλουν ἀλλὰ τουλάχιστον σήμερα, ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι θὰ ὑποδειχθῆ ἡ ἡλικία τῶν 16 χρόνων. Γενικὰ τὰ βρεταννικὰ δικαστήρια ἀνηλίκων ἔχουν δείξει ἀρκετὴ αὐστηρότητα ἀλλά, καὶ κατανόηση. Γιατί ἂν ἕνα παιδὶ δὲν θεωρεῖται νομικὰ ὑπεύθυνο, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ αἰσθάνεται καὶ εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του.

John Armitage, στὸ «*The Fortnightly*», Λονδίνο

G. Révész: «Einführung in die Musik-psychologie» (Εἰσαγωγὴ στὴν ψυχολογία τῆς μουσικῆς.) ἐκδ. A. Francke, Βέρνη.

Ἡ εἰσαγωγὴ αὐτὴ τοῦ καθ. Ρεβέστς στὴν ψυχολογία τῆς μουσικῆς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς δουλειᾶς ἑνὸς ψυχολόγου, ποὺ σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μουσική, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ βιβλίο

εἶναι ἀφιερωμένο στὴ μνήμη τοῦ Μπέλα Μπαρτόκ, τοῦ μεγαλύτερου μουσικοῦ τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ συγγραφέας, Οὔγγρος κι αὐτός, εἶναι διευθυντὴς τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἄμστερνταμ.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ὁ συγγραφέας ἀσχολεῖται μὲ τὶς φυσικὲς καὶ ψυχολογικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἤχου καὶ κάνει μιὰ εἰσαγωγὴ στὰ δυὸ κύρια τμήματα ὅπου ἐξετάζονται τὰ προβλήματα τῆς ψυχολογίας τοῦ τόνου καὶ τῆς ψοχολογίας τῆς μουσικῆς. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ τμῆμα ἀξίζει νὰ τὸ προσέξωμε ἰδιαίτερα. Σ' αὐτὸ ὁ καθ. Ραβέστς βρίσκεται ἀκριβῶς στὸ κέντρο τῆς προσωπικῆς του ἐπιστημονικῆς ἐργασίας.

Τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα κομμάτια τοῦ βιβλίου εἶναι τὰ κεφάλαια ὅπου μιλεῖ γιὰ τὸ μουσικὸ ταλέντο στὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ τὴν ἐξέλιξή του, καθὼς καὶ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ἀξιόλογα εἶναι ἀκόμη τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ μουσικοῦ ταλέντου, τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκοῦν σ' αὐτὸ παθολογικὲς καταστάσεις, καὶ τὶς δυνατότητες νὰ γίνῃ κληρονομικό.

Ὅπως λέει ὁ συγγραφέας, τὸ βιβλίο του εἶναι πιὸ πολὺ γραμμένο γιὰ μουσικούς, μουσικολόγους καὶ σπουδαστές. Ἐπάτυχε ὅμως νὰ παρουσιάση ὅλο αὐτὸ τὸ ὑλικὸ σὲ καλὸ ἁπλὸ ὕφος.

Ἀπὸ τὸ «The Times Literary Supplement»

Dr. J. Dublineau: Les Grandes Crises de l'Enfance» (Οἱ μεγάλες κρίσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας), ἔκδ. Bloud et Gay, Παρίσι.

Τὸ πρόβλημα τῶν «κρίσεων» εἶναι ἕνα πρόβλημα καινούριο ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ προσέξουν ὅλοι οἱ παιδαγωγοί, γιατὶ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικά. Μόνο ἕνας σοφὸς ἐπιστήμονας, πατέρας ὀκτὼ παιδιῶν, θὰ μποροῦσε νὰ καταπιαστῆ μ' αὐτό. Ὁ Δρ. Ντυμπλινώ, ἂν καὶ γιατρὸς τῶν ψυχιατρικῶν κλινικῶν τοῦ Σηκουάνα, στὸ βιβλίο του ἀσχολεῖται μὲ τὴ φυσιολογικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Οἱ ἡλικίες ὅπου ἐκδηλώνονται κρίσεις «φυσιολογικὲς καὶ κλασσικὲς» εἶναι: πρῶτα κρίση γεννήσεως καὶ προσαρμογῆς· 1ο ἔτος: κρίση μυῶν καὶ κινήσεων, 3ο ἔτος: κρίση προσωπικότητας, 7ο ἔτος: κρίση ἰδεῶν, 12ο - 13ο ἔτος: προηβικὴ κρίση, κρίση ἐμπιστοσύνης ποὺ ὀφείλεται στὴ γενικὴ ἀνάπτυξη τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ.

Οἱ ἐνήλικες πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κρίση ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ μιὰ ἀναγκαία βιολογικὴ ἀνάπτυξη.

Ἀπὸ τὸ «Nouvelles Littéraires» Παρίσι.

Martin Anderson Nexó (μετάφρ. ἀπὸ τὰ δανικὰ τοῦ L. Janssens): «Pelle le Conquérant» (Πέλ ὁ Κατακτητής), ἔκδ. La Sixaine, Παρίσι.

Ο Μ. Α. Νέξο εἶναι διάσημος στὶς Σκανδιναυικὲς χῶρες, ὄχι μόνο σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τοῦ δανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἀλλὰ καὶ σὰν συγγραφέας. Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἔρχεται νὰ μᾶς βεβαιώση πὼς ἡ φήμη του στηρίζεται σὲ γερὲς βάσεις. «Πέλ, ὁ Κατακτητής» εἶναι τὸ βιβλίο τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων. Μᾶς παρουσιάζει διάφορους τύπους: ὅλοι ἐργάτες τῆς γῆς, χωρικοί, γεωργοί, παραγωγοί, καὶ κοπέλλες ἀπὸ ἀγροκτήματος ποὺ ἡ ζωή τους δὲν εἶναι πάντα εὐτυχισμένη.

Ἥρωας εἶναι ὁ μικρὸς Πέλ καὶ ὁ γέρος πατέρας του ὁ Λάσσε Κάρλσον, ποὺ γρήγορα μᾶς γίνονται πολὺ συμπαθητικοί. Καταφέρνουν νὰ γίνουν βοσκοὶ στὸ κτῆμα Στένχοφ τοῦ πλούσιου Κόνγκστρουπ καὶ γρήγορα δοκιμάζουν ὅλα τὰ βάσανα, ὅλη τὴ μιζέρια τῆς φτωχικῆς ζωῆς τους. Ἔχουν ὡστόσο καὶ στιγμὲς χαρούμενες καὶ ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ αὐτὸ ἀντισταθμίζει κάπως τὴ δυστυχία τους. Μέσα ἀπὸ τὶς διάφορες σκηνές, σκληρές, διασκεδαστικές, θλ. βαρές, γεμάτες ἀπὸ ἕνα καθαρὰ βόρειο χιεῦμορ, παρακολουθοῦμε τὴν ἠθικὴ ἐξέλιξη τοῦ μικροῦ Πέλ, τὸν τελικὸ σχηματισμό του. Παρακολουθοῦμε μὲ συμπόνια ἢ μὲ κέφι τὶς ἀντιδράσεις του μπροστὰ στὶς περιπέτειες ἢ τὶς ἀπροσδόκητες ἐκπλήξεις ποὺ ἔχει ἡ ζωή.

Τὸ μυθιστόρημα, στὸ σύνολό του, εἶναι μιὰ εἰκόνα τῆς κοινωνίας τῆς Δανίας, καὶ παρουσιάζει τοὺς τύπους τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ποὺ ἀνάμεσά τους ἔζησε ὁ συγγραφέας, τοὺς ἀγάπησε καὶ τοὺς ὑποστήριξε. Ὅλη ἡ διήγηση εἶναι γραμμένη μὲ πολὺ ζωηρὸ ὕφος.

Boris Metzel, στὸ «Paru», Παρίσι

B. Ifor Evans: «English Literature Between the Wars» (Ἡ Ἀγγλικὴ φιλολογία ἀνάμεσα στοὺς δύο πολέμους), ἔκδ. Methuen, Λονδίνο.

Πολὺ συχνὰ καὶ σήμερα ἀκόμη ἐκφράζεται ἡ γνώμη πὼς ἡ περίοδος τοῦ μεσοπολέμου ἦταν μιὰ ἐποχὴ ἀρνήσεως καὶ ἀπογοητεύσεως. Διαλέγοντας τοὺς συγγραφεῖς ποὺ θὰ μελετήση, ὁ καθ. Ἔβανς ξεχωρίζει ἐκεῖνους ποὺ ἀναγνώρισαν ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου περνάει τώρα ἀπὸ μιὰ μεγάλη τραγικὴ ἐποχὴ καὶ ὅτι πέρα ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ ἀπασχόληση, ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἐρευνηθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς βρίσκονται οἱ Ε. Μ. Φόρστερ, Τζέημς Τζόϋς, Ντ. Χ. Λῶρενς, Ὤλντους Χάξλεϋ, Βιρτζίνια Γοῦλφ, Γέητς καὶ Τ. Σ. Ἔλιοτ, γιὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν ἰδιαίτερα κεφάλαια. Ἄλλοι βιογράφοι, θεατρικοὶ συγγραφεῖς καὶ νεώτεροι ποιητὲς ἐξετάζονται συντομώτερα.

Καθένας ἀπ' αὐτούς, μὲ τὸν τρόπο του, ἐνῶ παρακολούθησε τὴν ἀναλυτικὴ διάθεση τῆς ἐποχῆς του, ἀγωνίστηκε συγχρόνως νὰ ἀντισταθμίση μὲ δημιουργικὸ τρόπο αὐτὴν τὴν τάση. Ὁ καθ. Ἔβανς, μὲ τὸ βιβλίο του ποὺ διαβάζεται τόσο εὐχάριστα, δείχνει μὲ ποιὸ τρόπο ἔγινε αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀπὸ τὸν καθένα.

Ἀπὸ τὸ «The Manchester Guardian», Λονδίνο

Joseph George Hitrec: «Son of the Moon» (Ὁ γιὸς τῆς Σελήνης), ἔκδ. Harper and Brothers, Νέα Ὑόρκη

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ποὺ ἔχει βραβευθῆ, περιγράφει μὲ χάρη, ρεαλισμὸ καὶ κάποια νωχέλεια στὸ ὕφος, τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ τῶν ἀριστοκρατῶν Ἰνδουϊστῶν τῶν Ἰνδιῶν. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι—μὲ τὴν καλὴ ἔννοια—ἕνα πληροφοριακὸ βιβλίο· ὅτι εἶναι μία λεπτομερειακὴ ἔκθεση τῶν διαιρέσεων, τῶν συζητήσεων καὶ τῶν ὑποχωρήσεων ποὺ ἔγιναν στὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας Ραμαίνγκ ἀπὸ τὴ Βομβάη, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὁ νεαρὸς Βίγια, ὡς τὴν ὥρα ποὺ παντρεύτηκε τὴν Τσάντα, μιὰ μοντέρνα κοπέλλα, κόρη μιᾶς μεγάλης φεμινίστριας.

Ὁ συγγραφέας (γεννημένος στὴ Γιουγκοσλαβία, ἐγκατεστημένος ὅμως 13 χρόνια στὶς Ἰνδίες), κάνει χαρακτηρισμοὺς καὶ δίνει τὸ περιβάλλον μὲ τὴν πλούσια καὶ σταθερὴ πέννα του. Ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου προβάλλει μὲ ζωηρὰ χρώματα ἡ εἰκόνα τῶν σημερινῶν Ἰνδιῶν μὲ τὰ αὐτοκίνητα καὶ τοὺς ναούς, τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνες, τὰ μαγιὰ τοῦ μπάνιου καὶ τὶς τοπικὲς ἐνδυμασίες, τοὺς πρίγκηπες, τὰ ἀεροπλάνα καὶ τὶς βωδάμαξες.

Thomas Sugrue, ἀπὸ τὸ «New York Herald Tribune Book Review», Νέα Ὑόρκη.

Hans Zbinden: «Um Deutschlands Gedanken eines Zukunft: Schweizers» (Σκέψεις ἑνὸς Ἐλβετοῦ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας), ἔκδ. Artemis, Ζυρίχη.

Σὲ τὶς σελίδες αὐτοῦ τοῦ βιβλίου βρίσκομε τὸ Ἐλβετικὸ πνεῦμα στὴν καλύτερή του μορφή: καλοπροαίρετο, ἀντικειμενικό, ἀνθρώπινο καὶ αὐστηρὸ ὅπου χρειάζεται, πάντα ἕτοιμο νὰ βοηθήση καὶ νὰ θεραπεύση. Χωρὶς νὰ μικραίνη καθόλου τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἔγιναν στὴ Γερμανία καὶ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, ὁ Χὰνς Ζμπίντεν τονίζει ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ σταματήσωμε τὴ γενικὴ παρακμὴ τοῦ πολιτισμοῦ μας ποὺ ὁδήγησε τὴ Γερμανία σὲ τέλεια καταστροφή. Ἀντικρούει τὴ γνώμη πὼς ὅλα μποροῦν νὰ διορθωθοῦν μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση ἢ τὴν ἐφαρμογὴ νέων πολιτικῶν μεθόδων. Ἡ ἀληθινὴ δημοκρατία κατὰ

τὸν Ζμπίντεν, δὲν εἶναι μιὰ ἀρχὴ ἀλλὰ ἕνα τέλος.

Ἀπὸ τὸ «Schweizer Monatschefte», Ζυρίχη

Lawrence Durrell: «Cefalû» (Κεφαλοῦ), ἔκδ. Poetry, Λονδίνο.

Ο Λῶρενς Ντάρρελλ εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους συγγραφεῖς ποὺ τὰ βιβλία τους διαβάζονται μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση καὶ ἐνδιαφέρον.

Τὸ ταλέντο του εἶναι πολύπλευρο. Ἡ ποιητική του συλλογὴ «Cities, Plains and People» εἶναι ἀπὸ τὶς καλύτερες μεταπολεμικὲς ποιητικὲς ἐκδόσεις· ἡ περιγραφὴ τῆς ζωῆς του στὴν Κέρκυρα στὸ βιβλίο «Prospero's Cell» ξαναζωντάνεψε ἕνα λογοτεχνικὸ εἶδος. Τὸ καινούριο του βιβλίο «Cefalû» (Κεφαλοῦ) εἶναι ἀσφαλῶς ἕνας σταθμὸς στὴ σταδιοδρομία του.

Ἂν, ὅπως πιστεύω, ὁ κ. Ντάρρελλ κρύβη περισσότερη δύναμη ἀπὸ ὅση μᾶς δίνει στὰ βιβλία του, τότε ἀσφαλῶς θὰ γίνη διάσημος. Ἂν πάλι, κάτι μᾶλλον ἀπίθανο, ἡ ἄρνησή του νὰ ἐπιδιώξη περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶναι βέβαιος ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη, ἂν αὐτὸ εἶναι συνήθεια καὶ ὄχι προετοιμασία γιὰ κάτι ὑψηλότερο, τότε θὰ μᾶς δίνη σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ ἐνδιαφέροντα καὶ εὐχάριστα ἀλλὰ ὄχι μεγαλόπνοα βιβλία. Αὐτὸ εἶναι τὸ λιγότερο ποὺ περιμένουμε νὰ ἐπιτύχη καὶ δὲν εἶναι μικρό. Ἡ «Κεφαλοῦ» εἶναι ἕνα μυθιστόρημα χτισμένο ἐπάνω στὸ παλιὸ μὰ ἀθάνατο θέμα τῶν συμβολικῶν χαρακτήρων ποὺ πέφτουν σὲ μιὰ συμβολικὴ καταστροφή. Μερικοὶ πεθαίνουν καὶ οἱ ἄλλοι βρίσκουν σ' αὐτὴν τὴ σωτηρία. Στὰ 1950 μιὰ ὁμάδα ἀπὸ τουρίστες κλείνεται σ' ἕνα κρητικὸ λαβύρινθο ποὺ ἔχει, ὅπως λένε, καὶ τὸ Μινώταυρό του, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχη καὶ ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης. Ὅλα τὰ πρόσωπα εἶχαν περιπλανηθῆ στὴ ζωὴ σ' ἕναν λαβύρινθο καὶ ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν σ' ἕνα ἀληθινὸ γιὰ νὰ ὑποφέρουν, νὰ ἀλλάξουν, καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν. Εἶναι φανερὸ πὼς τὸ κεντρικὸ σημεῖο τοῦ μυθιστορήματος δὲν εἶναι μόνο ἡ ἀτομικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμαδικὴ πεῖρα τοῦ λαβυρίνθου. Ἡ περιγραφὴ τῆς ὁλικῆς καταστροφῆς, τὸ πέσιμο τῶν βράχων καὶ τὸ σκοτάδι, εἶναι τρομακτικά.

Τὸ ὕφος τοῦ κ. Ντάρρελλ εἶναι ἄνετο καὶ ἐκφραστικό. Τοῦ λείπει ὁ ἐρασιτεχνισμὸς καὶ ἡ φαντασιοπληξία ποὺ διακρίνει ἄλλους νέους συγγραφεῖς μας. Τὸ χιοῦμορ του εἶναι καλὸ καὶ ὅσο πρέπει, καὶ οἱ περιγραφὲς τῶν τοπίων τοῦ νησιοῦ θαυμάσιες. Ἡ σημερινὴ φοβερὴ κατάσταση τοῦ κόσμου εἶναι ἀσφαλῶς ἡ αἰτία ποὺ ὁ Ντάρρελλ μᾶς πείθει ὅτι οἱ ἥρωές του εἶναι καταδικασμένοι καὶ δὲν κατορθώνει νὰ μᾶς πείση πὼς θὰ σωθοῦν. Ὅπως κι ἂν εἶναι, ἡ «Κεφαλοῦ» εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ καλύτερο βιβλίο τοῦ μηνός.

Ἀπὸ τὸ «The Listener», Λονδίνο

ΚΕΦΑΛΟΥ

LAURENCE DURRELL

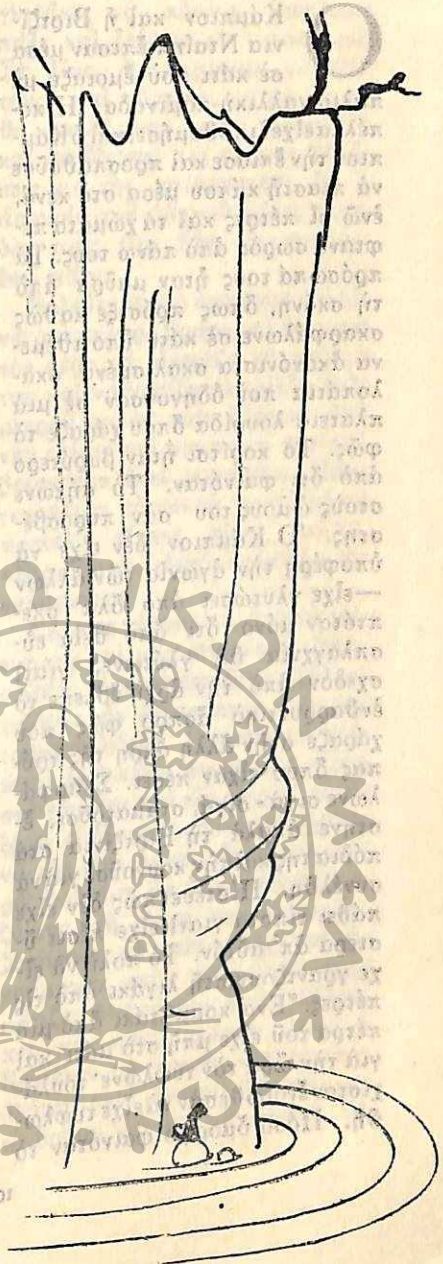

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Cefalû» ἔκδ. Poetry, Λονδίνο)

Ὁ Λῶρενς Ντάρρελλ εἶναι γνωστὸς στοὺς ἀναγνῶστες τῆς «Ἐκλογῆς» ἀπὸ προηγούμενα τεύχη στὰ ὁποῖα δημοσιεύσαμε ἐντυπώσεις καὶ περιγραφές του ἀπὸ τὴ διαμονή του στὴν Ἑλλάδα πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο (Βλ. «Στὸ νησὶ τοῦ Πρόσπερου», «Ἐκλογὴ» 3/1946, καὶ «Δωδεκανησιακὲς Σελίδες», 8/1946). Σήμερα δημοσιεύουμε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ τελευταῖο του μυθιστόρημα «Κεφαλοῦ» («Cefalû»), μιὰ ἱστορία ποὺ γίνεται στὴν Κρήτη στὰ 1950. Στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου τοῦ 1950 μιὰ μικρὴ συντροφιὰ ἀπὸ τουρίστες ποὺ ἔκαναν περιοδεία στὴ Μεσόγειο ἔφθασαν στὴν Κρήτη. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἀξιοθέατα τοῦ νησιοῦ θέλησαν νὰ ἐπισκεφθοῦν καὶ ἕνα λαβύρινθο ποὺ εἶχε ἀνακαλυφθῆ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ στὴν τοποθεσία Κεφαλού. Οἱ ταξιδιῶτες μπαίνουν στὸ λαβύρινθο μὲ ἕνα ὁδηγὸ καὶ προχωροῦν μέσα ἀπὸ τοὺς δαιδαλώδεις διαδρόμους γιὰ νὰ βροῦν τὴν «Πολιτεία τῶν Βράχων» ποὺ ἡ ἀνακάλυψή της ἦταν ἕνας σταθμὸς στὴ σταδιοδρομία τοῦ ἀρχαιολόγου Σὲρ Τζὼν Ἀξελοῦ. Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἐπισκέπτες βρίσκονται μέσα στὸ λαβύρινθο ἀρχίζουν νὰ γκρεμίζωνται βράχοι. Ὁ ὁδηγὸς σκοτώνεται καὶ οἱ ταξιδιῶτες χωρίζονται. Οἱ περισσότεροι χάνονται μέσα στὸ λαβύρινθο καὶ μόνο ὁ Λόρδος Γκρέσεν καὶ μιὰ κοπέλλα σώζονται στὸ τέλος. Στὸ ἀπόσπασμα ποὺ δημοσιεύομε παρακάτω, ὁ συγγραφέας ἀφηγεῖται τὴν περιπέτεια δύο ἡρώων του, τοῦ ζωγράφου Κάμπιον καὶ τῆς Βιρτζίνια Ντάιηλ ποὺ βρέθηκαν μαζὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφή. (Στὴ σελ. 1040 αὐτοῦ τοῦ τεύχους οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ διαβάσουν μιὰ κριτικὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Λ. Ντάρρελλ).

ΚΕΦΑΛΟΥ

Ο Κάμπιον καὶ ἡ Βιρτζίνια Νταίηλ ἔπεσαν μέσα σὲ κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ παλιὰ γαλλικὴ καμινάδα. Ἡ κοπέλλα εἶχε λιποθυμήσει καὶ ὁ Κάμπιον τὴν ἔπιασε καὶ προσπαθοῦσε νὰ πιαστῆ κάπου μέσα στὸ κενό, ἐνῶ οἱ πέτρες καὶ τὰ χώματα πέφτανε σωρὸς ἀπὸ πάνω τους. Τὰ πρόσωπά τους ἦταν μαῦρα ἀπὸ τὴ σκόνη, ὅπως πρόσεξε καθὼς σκαρφάλωνε σὲ κάτι ὑποτιθέμενα ἀκανόνιστα σκαλισμένα σκαλοπάτια ποὺ ὁδηγοῦσαν σὲ μιὰ πλατειὰ λουρίδα ὅπου χάραζε τὸ φῶς. Τὸ κορίτσι ἦταν βαρύτερο ἀπὸ ὅτι φαινόταν. Τὸ σήκωνε στοὺς ὤμους του σὰν πυροσβέστης. Ὁ Κάμπιον δὲν εἶχε νὰ ὑποφέρη τὴν ἀγωνία τῶν ἄλλων —εἶχε γλυτώσει ἀπὸ ὅλα· σκεπτόταν μόνο ὅτι ἀπὸ θεία εὐσπλαγχνία θὰ γλύτωνε, γιατὶ σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔβλεπε τὸ ἐνθαρρυντικὸ ἄσπρο φῶς ποὺ χάραζε στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς τρύπας ὅπου εἶχαν πέσει. Σκαρφάλωνε σιγὰ - σιγά, σταματοῦσε, ἔστηνε ἁπαλὰ τὴ Βιρτζίνια στὰ πόδια της καὶ τὴν κουνοῦσε γιὰ νὰ συνέλθη. Πίστευε πὼς δὲν εἶχε πάθει τίποτα γιατὶ εἶχε πέσει ὕστερα ἀπ' αὐτόν. Τὸ πολὺ νὰ εἶχε γραντζουνιστῆ λιγάκι ἀπὸ τὶς πέτρες. Ἕνα κομματάκι ἀπὸ μιὰ πέτρα τοῦ εἶχε μπῆ στὸ μάτι καὶ γιὰ τὴν ὥρα τὸν τύφλωνε· τουλάχιστον ἔνοιωθε σὰν νὰ εἶχε τυφλωθῆ. Πόσο ὄμορφο φαινόταν τὸ φῶς ποὺ ξεχυνόταν στὸ ἄνοιγμα πάνω τους. «Βιρτζίνια» τῆς φώναξε σκουπίζοντας μὲ τὸ χέρι του τὸν ἱδρώτα ἀπὸ τὸ μέτωπό του. «Βιρτζίνια». Τὸ κορίτσι φαινόταν νὰ συνέρχεται. Τὴ φύσηξε στὴ μύτη καὶ εἶδε τὶς βλεφαρίδες της νὰ φτερουγίζουν. «Εἶσαι καλά;» ρώτησε, μὰ ἐκείνη ξανάπεσε σὲ μιὰ κατάσταση ποὺ ἔμοιαζε μὲ ταραγμένο ὕπνο πιὸ πολὺ παρὰ μὲ λιποθυμία. Ὁ Κάμπιον τὴν ἔσυρε ἀκόμη λίγα μέτρα πιὸ πάνω καὶ στάθηκε. Ἀριστερά του ἦταν μιὰ τρύπα μέσα στὸ βράχο, μικρὴ σὰν ἕνας καθρέφτης τοῦ μπάνιου. Τὸ ἄνοιγμα αὐτὸ προχωροῦσε λίγα πόδια μέσα στὸ συμπαγὴ βράχο· ἀπὸ κεῖ ὁ Κάμπιον διέκρινε ἕνα σκοτεινὸ σπήλαιο καὶ στὸ βάθος μὲ μεγάλη του ἔκπληξη εἶδε τὶς μορφὲς τῶν συνταξιδιωτῶν του, τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Τροῦμαν, ποὺ ὅλο καὶ μίκραιναν· τοὺς εἶδε λίγο, γιὰ μιὰ στιγμή· ἦταν πραγματικὰ σὰν νὰ τοὺς ἔβλεπε ἀπὸ τὴν ἀνάποδη μεριὰ ἑνὸς τηλεσκόπιου. Φώναξε ὅσο πιὸ δυνατὰ μποροῦσε μὲ τὸ στόμα του πάνω στὸ ἄνοιγμα, ἀλλὰ δὲν εἶχε καμιὰ ἀπάντηση. Τὸ γκριζοπράσινο φῶς ἔλαμπε σὲ ἕνα μικρὸ σωρὸ ἀπὸ πέτρες. Τὸ ζεῦγος Τροῦμαν θὰ βρισκόταν (ἐκτὸς ἂν ἦταν ὀφθαλμαπάτη) σὲ ἀπόσταση 40 περίπου μέτρων. Τὸ μάτι του ἄρχισε πάλι νὰ τὸν ἐνοχλῆ· ἔνοιωθε κάτι νὰ τὸν ἀγκυλώνη καθὼς τὸ ἔκλι-

νε. Ἡ Βιρτζίνια κινήθηκε καὶ ἀναστέναξε. Σταματώντας κάθε τόσο γιὰ νὰ τὴν κουνήση λίγο, ὁ Κάμπιον ἔκαμε τὰ τελευταῖα εἴκοσι βήματα καὶ ξεγλύστρησε μαζί της ἔξω, πέφτοντας κάτω μισοτυφλωμένος ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Ἔμειναν ἐκεῖ γιὰ ὥρα, ἀναπαίνοντας τὴν εὐχάριστη μυρωδιὰ τῆς φασκομηλιᾶς, μέσα στὸν ἐλαφρὸ ἀέρα τοῦ βουνοῦ, ἀκούγοντας τὴ μακρυνὴ βοὴ τῆς θάλασσας. Κάποια στιγμὴ ἡ Βιρτζίνια σηκώθηκε καὶ κοίταξε γύρω της. Ἦταν ἀκόμη ὠχρὴ καὶ φαινόταν σὰν ἄρρωστη. Ὁ Κάμπιον ἔβγαλε τὸ σακάκι του χωρὶς νὰ σηκωθῆ, ἔτσι ὅπως ἦταν ξαπλωμένος χάμω. Δόξα τῷ Θεῷ, εἶχε ἀκόμη μαζύ του τὸ φαΐ τους. «Βιρτζίνια,» εἶπε, «εἶσαι ἐν τάξει;» τὸ κορίτσι ἔβγαλε μιὰ φωνὴ καὶ ἔδειξε τὸ πρόσωπό του. «Τὸ μάτι σου» εἶπε· «ἔλα δῶ». Πάνω στὸ ἀσπράδι εἶχε σφηνωθῆ ἕνα μικρὸ κομματάκι πέτρα, σὰν τὴ μύτη ἑνὸς μολυβιοῦ. Ἔκατσε μὲ ὑπομονὴ καὶ κείνη τοῦ τὸ τράβηξε. Δὲν πονοῦσε πιὰ καὶ μποροῦσε νὰ βλέπη καθαρά. Ὁ Κάμπιον τὴν εὐχαρίστησε καὶ ξάπλωσε πάλι.

«Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!» εἶπε μὲ ἀσυνήθιστη εὐσέβεια. Ἄναψε ἕνα τσιγάρο, ρουφοῦσε βαθειὰ τὸν καπνὸ καὶ τὸν ἔβγαζε ἀπὸ τὴ μύτη. Τὸ χέρι του ἔτρεμε ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἔνταση καὶ τὸ φόβο τῶν τελευταίων λίγων στιγμῶν. Σκέφθηκε τοὺς ἄλλους ποὺ εἶχαν ἀποκλεισθῆ ἐκεῖ κάτω· καὶ κείνη τὴν ὥρα πρόσεξε πὼς τὸ κορίτσι ἔκλαιγε. Ἴσως τὴν ἴδια σκέψη εἶχε κάνει κι αὐτή. Ὁ Κάμπιον δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρη τὶς γυναῖκες νὰ κλαῖνε. Ξάπλωσε πάλι καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια του. Σὲ λίγο θὰ ἔτρωγαν τὸ φαΐ τους καὶ ὕστερα, σιγὰ - σιγὰ θὰ κατέβαιναν στὴν Κεφαλοὺ καὶ θὰ ἔδιναν τὶς πρῶτες εἰδήσεις γιὰ τὴν καταστροφή, ἂν ἡ ἀπουσία τοῦ ὁδηγοῦ τόσες ὧρες δὲν τοὺς εἶχε ἤδη ἀνησυχήσει ἐκεῖ κάτω.

Βολεύτηκε πιὸ ἀναπαυτικὰ πάνω στὸ σκληρὸ βράχο καὶ ἔνοιωσε τὸν ἀέρα νὰ ἀνεμίζη τὰ μαλλιά του καὶ νὰ γυρίζη τὰ φύλλα ἑνὸς μικροῦ μπλὸκ ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ σακακιοῦ του ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ πεταμένο. Πῆρε τεμπέλικα τὸ μικρὸ κουτὶ μὲ τὰ παστέλ· εἶχανε γίνει λυώμα. «Βιρτζίνια» εἶπε· «αἰσθάνεσαι καλύτερα;»

Σήκωσε τὰ μαλλιὰ ἀπὸ τὰ μάτια της καὶ μυρίστηκε τὸν ἀέρα. «Ναί», εἶπε μὲ ἀπάθεια. Συλλογιζόταν τὸν ἀξιαγάπητο, τὸν μετρημένο λόρδο Γκρέσεν νὰ κοίτεται ἐκεῖ κάτω πνιγμένος μέσα στὰ χώματα καὶ τὶς πέτρες· ποιός ξέρει τί ἐξομολογήσεις μποροῦσε νὰ τῆς εἶχε κάμει ἂν εἶχαν καιρό· ἡ ἀκόμη ἂν ἦταν ἐκεῖνος μαζύ της στὴ θέση τοῦ Κάμπιόν. Σκούπισε τὰ μάτια της καὶ ἀκούμπησε στὸν τοῖχο ποὺ σχημάτιζε ὁ βράχος ἐκεῖ· «Πρέπει νὰ φᾶμε κάτι» εἶπε ὁ Κάμπιον μὲ φωνὴ κουρασμένη ἀκόμη, «καὶ ὕστερα θὰ πάρωμε τὸ δρόμο γιὰ τὴν Κεφαλού, νὰ

τοὺς ποῦμε τὰ νέα». Δὲν εἶπε πὼς ξαφνικὰ γιὰ μισὸ δευτερόλεπτο εἶχε δῆ τὸ ζεῦγος Τροῦμαν νὰ διασχίζη κάτι ἑτοιμόρροπους βράχους. Τί θὰ ὠφελοῦσε; δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς σώση. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ μὲ χαρά του εἶδε πὼς ἡ κοπέλλα εἶχε πάψει ἐπὶ τέλους νὰ κλαίη. «Ἄνοιξε τὰ φαγιὰ» τῆς εἶπε, θέλοντας νὰ τῆς δώση κάτι πρακτικὸ ν' ἀπασχολήση τὸ νοῦ της, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐξέταζε γύρω τὸν τόπο.

Πῆγε ὡς τὴν ἄκρη καὶ εἶδε τὴν ἀνοιχτή, τὴν ἀπέραντη ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, πολλὰ μέτρα κάτω. Ὁ βράχος ὅπου βρίσκονταν ἦταν μιὰ στενὴ προεξοχὴ ποὺ ξεμύτιζε πάνω ἀπὸ τὸ νερό. Ὁ βράχος κατέβαινε, καθαρὸς ἀσβεστόλιθος, κατ' εὐθεῖαν στὴ θάλασσα· τὰ μάτια του δὲν μποροῦσαν νὰ δοῦν οὔτε ἕνα πάτημα πάνω στὸ βράχο καθὼς πηγαινοέρχονταν μὲ ἐπιμονὴ στὴν ἐπιφάνειά του. Ὁ Κάμπιον στάθηκε ὄρθιος στὴν ἄκρη τοῦ ἀπότομου βράχου καὶ προσπάθησε νὰ σκαρφαλώση πιὸ ψηλά· βρῆκε ἕνα μέρος, καὶ ἀνέβηκε λίγο· ἀλλὰ γιὰ νὰ δῆ μόνο πὼς δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἐλπίδα. Λεῖος καὶ μονοκόμματος ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς μεγάλες σχισμές, ὁ βράχος ἀνέβαινε ὡς τὸν οὐρανό.

Ξαναγύρισε πάλι καὶ κοίταξε πέρα στὴ θάλασσα, πηγαίνοντας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ στὴν ἄλλη, καὶ τὸ μυαλό του τὸ εἶχε κυριεύσει αὐτὸ τὸ νέο πρόβλημα. Πίσω του τὸ κορίτσι εἶχε ξετυλίξει τὰ σάντουϊτς καὶ τὸν φώναζε νὰ φᾶνε. Χωρὶς νὰ μιλήση τῆς ἔκανε νόημα νὰ ἔρθη κοντά του, τὴν ἔπιασε ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ τὴν κάθησε χάμω· κάθισε κι ἐκεῖνος κοντά της γιὰ ἀρκετὴ ὥρα κοιτάζοντας τὴν προκλητικὴ γαλάζια θάλασσα. Ἐκείνη κατάλαβε καὶ ἔβγαλε μιὰ φωνή.

Θὰ ἦταν ἴσως κάπου ἑκατὸ μέτρα εἶπε μέσα του. Θὰ μποροῦσαν νὰ πηδήσουν; Ἕνα μικρὸ γεράκι φώναξε καὶ πέταξε ἀπὸ ἕνα βράχο, ἀκριβῶς κάτω τους, κάνοντας ἕνα μεγάλο γύρο πρὶν ἀγγίξη τὴ θάλασσα. Ἔνοιωθε τὸν ξερὸ νησιώτικο ἀέρα νὰ παίζη στὸ μέτωπό του. Ἀνεπαίσθητα, ἐντελῶς ἀνεπαίσθητα, ἄκουε ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο τὴ μουσικὴ τῶν δέντρων καὶ τὸ τραγούδισμα τῶν πουλιῶν. Μιὰ μικρὴ ἀνώμαλη ἀκτὴ ἦταν τὸ μόνο ποὺ ἔβλεπαν· ἡ θάλασσα φαινόταν βαθειά. Ὅσο πλησίαζε πρὸς τὴ στεριὰ γινόταν ρηχότερη. Ἔβλεπε τὶς κίτρινες ἀνταύγειες τοῦ φωτὸς ποὺ κινιόταν πάνω στὴν ἄμμο. Ἂν πηδοῦσαν, ἔπρεπε νὰ περάσουν ὅλους τοὺς βράχους ποὺ βρίσκονταν κάτω· πόση ἀπόσταση ἦταν; Ὁ Κάμπιον ἤξερε πὼς δὲν ἦταν ἱκανὸς νὰ κάνη τὸν παραμικρὸ ὑπολογισμό. Ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ προσπάθησε νὰ φέρη στὸ νοῦ του τὴν ἐξέδρα στὰ Λουτρὰ τοῦ Βιλλάρ. Τὸ ὕψος της ἦταν 3 μ. Ἕνας ἀεροπόρος κάποτε τοῦ εἶχε πῆ πὼς ἡ ἀντίσταση ποὺ ἔχει τὸ σῶμα, κάνει τὸ νερὸ σκληρὸ σὰν τὸ τσιμέντο, ὅταν προσπαθήση νὰ

πέση κανεὶς ἀπὸ ὁρισμένο ὕψος κι ἀπάνω. Πόσο ἦταν αὐτὸ τὸ ὁρισμένο ὕψος; Γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θυμηθῆ. Ἔμειναν ἐκεῖ, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο γιὰ πολλὴν ὥρα, σχεδὸν ἀκίνητοι. Ἡ θάλασσα κινιόταν κάτω καὶ ἡ ἄγρια βοή της ἀνέβαινε μὲ τὶς μικρὲς πνοὲς τοῦ ἀνέμου ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξηρά. Ὁ Κάμπιον ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του καὶ σιγὰ-σιγά, προσεκτικὰ ἄναψε ἕνα τσιγάρο. Τὰ δάχτυλά του πάλι ἔτρεμαν. Τὸ κορίτσι δὲν ἔλεγε τίποτα. Γύρισαν στὸ μέρος ὅπου εἶχαν ξεδιπλώσει τὰ σάντουϊτς. Ὁ Κάμπιον διψοῦσε, μὰ δὲν εἶχαν μαζύ τους νερό. Κανονικά, θὰ ἔτρωγαν κοντὰ στὸ δροσερὸ νερὸ κάποιας πηγῆς, κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά.... Ἔκανε ἕνα μορφασμὸ καὶ εἶπε: «Ὑποθέτω πὼς καὶ σὺ θὰ διψᾶς». Ἡ Βιρτζίνια κάθισε χάμω καὶ μάζεψε τὰ πόδια της. Τὸ πρόσωπό της ἦταν κόκκινο σὰν νὰ εἶχε τρέξει. Ὁ Κάμπιον μάντεψε πὼς τὰ δάκρυα δὲν ἦταν μακρυά. «Θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ πηδήξουμε» εἶπε, καὶ ἄνοιξε ἕνα κουτὶ μὲ κραγιόνια ἐνῶ μὲ τὸ ἕνα του χέρι κρατοῦσε τὸ σάντουϊτς. Τοῦ ἔκανε καλὸ νὰ σχεδιάζη πάνω στὸ λεῖο βράχο. Ἔμειναν σιωπηλοὶ κάμποση ὥρα, αὐτὸς σχεδιάζοντας, αὐτὴ κοιτάζοντάς τον καθὼς ἔτρωγε ἀργὰ καὶ ὄμορφα σὰ γάτα. Ἀφοῦ σχεδίασε μερικοὺς ἀνθρώπους μὲ πομπὲ καπέλλα, ἕναν ἀετό, ἕνα τραῖνο καὶ τὸ βαπόρι τους, καθάρισε τὰ δάκτυλά του καὶ εἶπε μὲ τὸ παληὸ τὸ εἰρωνικό του ὕφος: «Δὲν εἶναι κι ἄσχημα. Δὲν εἶμαι σίγουρος ὅτι θέλω νὰ γυρίσω πίσω».

Τὸ κορίτσι ἔγειρε τὸ κεφάλι του καὶ σκεφτόταν τὰ λόγια του, μὲ μιὰ ἔκφραση εὐγενικῆς ἀπάθειας. «Ἐννοῶ δηλαδὴ ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ ζῆ ὅπως θέλει» ἐξακολούθησε ὁ Κάμπιον, «καὶ ὄχι νὰ βρίσκεται στὴ διάθεση ἑνὸς ἀνόητου κόσμου ποὺ φροντίζει γιὰ τὸ ἐφήμερο καὶ παραμελεῖ τὴν οὐσία», συνέχισε σχεδὸν χωρὶς διακοπή. Εἶχε ἀρχίσει νὰ ζωγραφίζη ἕνα μικρὸ τοπεῖο, ἕνα σπίτι, λίγες ἐλιές. «Στὰ εἴκοσι» εἶπε σιγανά, «νόμιζα ὅτι ἤξερα τί ἦταν στραβὸ στὸν κόσμο. Ἤμουν μαρξιστής. Μία ἀνακατανομὴ τῶν ἀγαθῶν, ἦταν τὸ μόνο ποὺ μᾶς χώριζε ἀπὸ τὸν παράδεισο. Τὰ τελευταῖα λίγα χρόνια μοῦ ἄνοιξαν τὰ μάτια».

Ὁ Κάμπιον μουτζούρωνε καθὼς μιλοῦσε λίγο στὸν ἑαυτό του καὶ λίγο στὴ Βιρτζίνια Νταίηλ. Καὶ ἐκείνη τὴν ὥρα ξαναγύριζε ἕνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ τὴ ζωή του δίχως τάξη καὶ σειρά, μὰ μὲ ἕναν καινούριο εἰρμό.

Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ τὸν ἔβγαζε ἀπὸ τὶς διάφορες καταστάσεις, ἂν δὲν ἦταν ὁ ἀνήσυχος ἑαυτός του μὲ τοὺς ἀστήρικτους φόβους καὶ τὶς φαντασίες του γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν τάξη; Καὶ τώρα ἀκόμη, ἂν κατώρθωνε νὰ βγῆ μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο, τί θὰ μποροῦσε νὰ σοφιστῆ καὶ νὰ τὸ ἀκολουθήση σὰν καινούργιο δρόμο στὴ ζωή του, ἄξιο νὰ ἐκπληρώ-

ση τὶς δυνατότητες ποὺ ἔνοιωθε ἱκανὸς νὰ πραγματοποιήση—ποὺ τὶς ἔβλεπε τώρα σὰν ἕνα χαῶδες κενὸ μέσα σ' ὅλο τὸ ἠθικό του σύστημα; «Στάσου ἔτσι ὅπως εἶσαι» φώναξε. Ὁ ἥλιος ἔπεφτε λοξὰ στὸ πρόσωπό της. Τὰ νευρικά του δάχτυλα ἄρχισαν νὰ τὴ σχεδιάζουν.

«Φαντάζομαι» εἶπε ἡ Βιρτζίνια, «πὼς θὰ εἴσαστε Ἑβραῖος.»

Αὐτὸ τὸν ἄφησε κατάπληκτο. Ἦταν μιὰ κατηγορία ποὺ ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ πείση τὸν ἑαυτό του νὰ τὴν παραδεχτῆ. «Γιατί τὸ εἴπατε αὐτό;» ἀπάντησε, μὲ ὅση ἀδιαφορία μποροῦσε νὰ δώση στὴ φωνή του.

«Ἔτσι» ἀπάντησε ἐκείνη. «Μιλοῦσα στὸν Ρίτσαρντ Γκρέσεν χθές. Λέει πῶς εἶστε μεγάλος ζωγράφος»

«Εἶπε πὼς εἶμαι Ἑβραῖος;» ρώτησε ὁ Κάμπιον.

«Ὄχι, ἐγὼ τὸ εἶπα. Ἐκεῖνος δὲν πίστευε ὅτι εἶστε».

Ὁ Κάμπιον ἄφησε τὰ κραγιόνια του καὶ ἔτριψε τὰ δάχτυλά του στὴν πέτρα, «Καὶ τί σᾶς κάνει ἐσᾶς νὰ πιστεύετε πὼς εἶμαι;» εἶπε.

«Συνάντησα πολλοὺς Ἑβραίους στὸ γραφεῖο» εἶπε ἡ κοπέλλα.

«Ὅλοι εἶχαν τὴν ἴδια κοσμοθεωρία».

«Τί ἐννοεῖς;» Ὁ Κάμπιον ἄρχισε νὰ νευριάζη μὲ τὴ μονοτονία ποὺ τὰ ἔλεγε.

«Πὼς ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀντάξιός τους».

Χαμογέλασε μελαγχολικὰ καὶ ξαναπῆρε τὴ θήκη μὲ τὰ κραγιόνια του. Ἄρχισε νὰ βάζη σκιὲς σ' αὐτὰ τὰ ἀναιμικὰ ἀλλὰ μᾶλλον χαριτωμένα χαρακτηριστικά. Ἡ κοπέλλα καθόταν πειθαρχικά, μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἔτσι ποὺ ὁ ἀπογευματινὸς ἥλιος ἔδειχνε ἀνάγλυφα τὸ λαιμό της καὶ τὰ λίγο πεταχτὰ μάγουλα.

«Ναὶ» εἶπε ὁ Κάμπιον. «Εἶμαι Ἑβραῖος»· ἔσβυσε τὸ τσιγάρο του καὶ πρόσθεσε: «ἂν πραγματικὰ νομίζετε πὼς οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν ὅλοι μιὰ κοινὴ ψυχολογία».

Ἡ Βιρτζίνια Νταίηλ μισοχασμουρήθηκε. «Πότε θὰ πηδήξουμε;» ρώτησε. Φαινόταν πὼς εἶχε ξαναβρῆ τὴν ψυχραιμία της. Ὁ Κάμπιον εἶπε ἀπότομα. «Μπορεῖς νὰ πηδήσης ὅποτε θέλεις. Ἐγὼ προσπαθοῦσα νὰ καταλάβω ἂν ἤθελα νὰ γυρίσω πίσω στὸν κόσμο ἢ ὄχι».

Ἔμεινε σκεπτικὴ πολλὴ ὥρα. «Νομίζω πὼς φοβᾶσαι» εἶπε, καὶ πρόσθεσε βιαστικά. «Δὲν ἐννοῶ τὸ πήδημα, μὰ τὸν κόσμο. Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν φοβᾶσαι. Ἕνας μεγάλος καλλιτέχνης θὰ πρέπη νὰ τὸν ἐξουσιάζη τὸν κόσμο· ὄχι νὰ πνίγεται μέσα σ' ἕνα ποτήρι νερό. Ὁ Κάμπιον ἄκουε γοητευμένος αὐτὸ τὸ μικρὸ παιδὶ τοῦ Λονδίνου νὰ τοῦ μιλάη μὲ τὸ μονότονο τόνο τῆς προφορᾶς του. Ἡ πεποίθησή της τὸν ἀνατρίχιαζε· καὶ ὕστερα δὲν μποροῦσε νὰ τῆς ἀπαντήση τίποτα. Ἐξακολούθησε νὰ σχεδιάζη μὲ προσποιητὴ συγκέντρωση. Καθὼς ἦταν ἕτοιμος νὰ τὴν ἀφήση λίγα

λεπτὰ νὰ ξεκουραστῆ καὶ νὰ ἀνάψη ἕνα τσιγάρο, ἕνα μικρὸ βρώμικο πράγμα ξεπρόβαλε μέσα ἀπὸ τὴν τρύπα, λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ κεῖ ποὺ κάθονταν. «Κοίτα, ὁ Σπότ!» φώναξε ἡ κοπέλλα. «Πῶς ἦρθες ἐδῶ πάνω;» Ὁ σκύλος τῆς Μὶς Ντόμπεϋ φαινόταν σὰν νὰ εἶχε καψαλιστῆ. Τὸ τρίχωμά του ἦταν κατάμαυρο ἀπὸ τὰ χώματα. Ζάρωσε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Βιρτζίνια καὶ ἔχωσε τὸ κεφάλι του στὸ στῆθος της. «Τρέμει ὁλόκληρο» εἶπε ἐκείνη καὶ πῆρε ἕνα ὕφος ἁπαλὸ καὶ περιποιητικὸ σὰ μητέρα. Ὁ Κάμπιον παρακολουθοῦσε γοητευμένος τοὺς ἐναγκαλισμούς, τὰ χάδια, τὶς τρυφερότητες. Οἱ Ἀγγλίδες, σκεφτόταν, ἔχουν αὐτὴ τὴν τάση, ἀλλὰ τὴν ἐκδηλώνουν μόνο στὰ γατιὰ καὶ τὰ σκυλιά τους. Ποτὲ ἕνα κορίτσι δὲν θὰ ἦταν τὸ ἴδιο τρυφερὸ στὴν ἀγκαλιὰ ἑνὸς ἀνδρός. Ὁ Κάμπιον ἀναστέναξε καὶ ἔβαλε στὸ στόμα του ἕνα κομμάτι ψωμί.

Καὶ ἡ κοπέλλα ἦταν πιὸ εὐτυχισμένη μὲ τὴν καινούρια φροντίδα ποὺ εἶχε. Ὁ Σπὸτ ἔφαγε καὶ κουνοῦσε τὴν οὐρά του. Ἀσφαλῶς θὰ ἔνοιωθε πὼς ἐπὶ τέλους εἶχε γλυτώσει τὸν κίνδυνο. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ πῆ λέξη γιὰ τὸ τί εἶχε ἀπογίνει ἡ Μὶς Ντόμπεϋ, ὥστόσο καὶ οἱ δυό τους σκέπτονταν ἂν ἦταν ζωντανὴ ἢ πεθαμένη.

Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη, ὁ Κάμπιον κρεμάστηκε ἀπὸ τὴν ἄκρη αὐτῆς τῆς ἀετοφωληᾶς καὶ κοίταξε κάτω τὴ θάλασσα, προσπαθώντας νὰ μετρήση μὲ τὸ μάτι τὴν ἀπόσταση. Ἀπελπίστηκε. Πῆρε μιὰ πέτρα καὶ τὴν πέταξε· τοῦ φάνηκε πὼς ἔκανε ἕναν αἰώνα νὰ ἀγγίξη τὸ νερὸ καὶ νὰ πέση ἀργὰ μέσα στὴν πηχτὴ γαλάζια θάλασσα μὲ ἕνα θόρυβο ποὺ μόλις ἀκούστηκε. Ξαφνικὰ τοῦ ἦρθε μιὰ ἰδέα.

Γύρισε καὶ φώναξε τὸ σκύλο κοντά του πὼς θὰ τοῦ δώση φαΐ. Ὕστερα τὸν πῆρε στὰ χέρια του καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ τὸν ρίξη, ὅταν τὸ κορίτσι ὥρμησε κατὰ πάνω του. «Τί κάνεις ἐκεῖ»; ξεφώνησε καὶ σχεδὸν τὸν τράβηξε πίσω. Ὁ Κάμπιον τὴν ἔσπρωξε θυμωμένος. «Ἀνόητη!» εἶπε. Καθὼς τὸν τράβηξε μποροῦσε καὶ νὰ τὸν ρίξη. «Δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβης πὼς πρέπει νὰ δοῦμε ἀπάνω κάτω τί ἀπόσταση εἶναι;» «Ἡ Βιρτζίνια διαμαρτυρήθηκε μὲ ἀγανάκτηση· δὲν ἤθελε νὰ γίνη ὁ Σπὸτ πειραματόζωο σ' ἕνα τέτοιο πείραμα. «Μὴν εἶσαι τρελλὴ» ξαναεῖπε ὁ Κάμπιον, καὶ ἁρπάζοντας τὸ σκύλο ποὺ ἀγωνιζόταν νὰ τοῦ ξεφύγη, προχώρησε στὴν ἄκρη τοῦ βράχου. Ὁ Σπὸτ φώναζε καὶ τιναζόταν. «Σκασμὸς» εἶπε θυμωμένα ὁ Κάμπιον καὶ φώναξε καθὼς ὁ σκύλος τὸν δάγκωσε.

Ὁ Σπὸτ ἔπεσε στὸ διάστημα καὶ γιὰ ἕνα λεπτὸ φαινόταν νὰ κρέμεται στὸν ἀέρα, ὥσπου ἄρχισε νὰ πλησιάζη τὸ νερό. Ὁ Κάμπιον κοιτοῦσε. Τὸ σκυλάκι στριφογύριζε διαρκῶς καὶ στὸ τέλος ἀνακατεύτηκε μὲ ἕνα μικρὸ ἄσπρο πράγμα σὰ φτερὸ μέσα στὸ γαλανὸ τῆς θάλασσας. Αἰώ-

νας τοῦ φάνηκε ἡ ὥρα ποὺ καθόταν ἐκεῖ μὲ τὰ μάτια στηλωμένα στὸν Σπότ. Σὲ μιὰ στιγμὴ κάτι ἀνέβηκε στὴν ἐπιφάνεια καὶ ἄρχισε νὰ κινεῖται ἀργὰ πρὸς τὴν ἀκτή. Ὁ Κάμπιον ἔβγαλε μιὰ φωνή.

Ἡ κοπέλλα καθόταν στὴν ἴδια θέση μὲ τὴν πλάτη στὸ βράχο καὶ παρατηροῦσε τὰ νύχια τῶν χεριῶν της. «Ἐν τάξει!» φώναξε πάλι ὁ Κάμπιον καὶ μὲ τὴ φωνή του ἡ Βιρτζίνια σηκώθηκε κι αὐτὴ καὶ πῆγε πρὸς τὸ μέρος του. Τώρα πιὰ ὁ Σπὸτ δὲν φαινόταν· εἶχε στρίψει πίσω ἀπὸ ἕνα ἀκρωτήρι καὶ πήγαινε πρὸς τὴν ξηρά. «Ὡραῖα» εἶπε· «κάτι εἶναι κι αὐτό». Ἡ Βιρτζίνια ξαφνικὰ πῆρε θάρρος. Χτύπησε τὰ χέρια της καὶ εἶπε· «Τί τυχεροὶ ποὺ εἴμαστε». Ὁ Κάμπιον φυσοῦσε ἀκόμη ἀπαλὰ τὸν καπνό του στὸν ἀέρα πάνω ἀπὸ τὸ πρόσωπό του καὶ σκεπτόταν. Φυσικὰ δὲν ἦταν βέβαιο πὼς ἕνας ἄνθρωπος, εἴκοσι φορὲς πιὸ βαρὺς ἀπὸ ἕνα σκύλο, θὰ μποροῦσε νὰ γλυτώση τόσο εὔκολα.

«Τί σκέπτεσαι;» τὸν ρώτησε προσέχοντας τὸ σκεφτικό του ὕφος.

«Ἔχομε μιὰ ὥρα ἀκόμη ὥσπου νὰ δύση ὁ ἥλιος. Ἴσως θὰ ἦταν καλύτερα νὰ περιμένωμε ὡς αὔριο τὸ πρωΐ. Ἀκόμη κι ἂν ὑποθέσωμε ὅτι πέφτοντας δὲν θὰ πάθωμε τίποτα καὶ θὰ φθάσωμε κολυμπώντας στὴν ξηρὰ μπορεῖ νὰ βρεθοῦμε μίλλια μακρυὰ ἀπὸ κατοικημένο μέρος καὶ νὰ τριγυρίζουμε μέσα στὸ σκοτάδι μὲ βρεμμένα ροῦχα.

«Ναὶ» εἶπε σὰ νὰ μὴν εἶχε πεισθῆ.

Κάθισαν μαζὺ καὶ παρατηροῦσαν τὸν ἥλιο ποὺ βυθιζόταν μὲ μεγαλοπρέπεια μέσα στὴ θάλασσα. Καὶ μόνο τὸ ὅτι κάθισαν ἐκεῖ, χωρὶς σκέψεις καὶ ἀγωνία, ἡσύχασε καὶ καταπράϋνε τὰ νεῦρα τους. Οἱ γλάροι πετοῦσαν μὲ ἀγωνιώδεις κραυγὲς ἀπὸ πάνω τους, πάνω ἀπὸ τὴν πορφυρὴ ὑδάτινη ἔκταση. Ὁ ἄνεμος εἶχε σχεδιάσει τὰ περίεργα ἱερογλυφικά του πρὸς τὸ νότιο μέρος τοῦ κόλπου. Ἀργά, πολὺ ἀργά, ἡ μεγάλη χρυσὴ σταλαματιὰ ἄγγιζε τὸν ὁρίζοντα καὶ τὸ νέο φεγγάρι, μιὰ κόκκινη χλωμὴ χαραματιὰ ἄρχισε νὰ τρέχη τὸν οὐρανὸ ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Φῶς δὲν εἶχαν, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα κουτὶ σπίρτα στὴν τσέπη τοῦ Κάμπιον. Εἶχαν ὅμως ἄφθονα τσιγάρα. Ἐκεῖ ποὺ βρίσκονταν, ὁ ἀέρας δὲν τοὺς ἔπιανε. Ἡ νύχτα ἦταν ζεστή. Βολεύτηκαν ὅσο πιὸ ἀναπαυτικὰ μποροῦσαν πάνω στὴν πέτρα καὶ κεῖνος ἔβαλε τὸ χέρι του γύρω στοὺς ὤμους της. Τὸ σκοτάδι ἦρθε μπλὲ καὶ πηχτὸ καὶ τ' ἀστέρια ἄναψαν τὰ κακόβουλα φῶτα τους, ποὺ τρεμόσβυναν σὰν μάτια ἀπὸ χιλιάδες βελόνες. «Κάμπιον» εἶπε, μὲ συγχωρεῖς ποὺ σὲ πλήγωσα». Ὁ Κάμπιον ἔκανε πὼς δὲν κατάλαβε γιατί, ἤξερε ὅμως πολὺ καλὰ τί ἐννοοῦσε· «ὅταν σοῦ εἶπα ὅτι εἶσαι Ἑβραῖος» πρόσθεσε. Ὁ Κάμπιον κάπνισε ἀκόμη λίγη

ὥρα χωρὶς νὰ μιλήση. «Νομίζω πὼς μὲ ἀδικεῖς», τῆς εἶπε στὸ τέλος, «πιστεύοντας πὼς ὁ χαρακτήρας μου ἔχει τὰ γνωρίσματα τῆς φυλῆς μου. Ἀνήκω σὲ μιὰ φυλή, ἀλλὰ στὴ φυλὴ τῶν καλλιτεχνῶν. Τὸ Ἰουδαϊκὸ στοιχεῖο εἶναι τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο στὴ φύση μου· ὑπάρχουν ὅμως ἄλλες δυσκολίες ποὺ ἀνήκουν στὴν ἄλλη μου, τὴν καλλιτεχνικὴ κληρονομία». Ἄρχισε νὰ μιλάη ἀργὰ καὶ χωρὶς στόμφο· τί εἴδους καλλιτέχνης ἦταν, ποιὲς ἦταν οἱ ἰδιαίτερες ἀνάγκες του, οἱ φόβοι του, οἱ φιλοδοξίες του. Μόνο ὅταν κατάλαβε πὼς ἡ Βιρτζίνια εἶχε ἀποκοιμηθῆ, σώπασε.

Μισοκοιμήθηκαν ὅπως-ὅπως ἐκείνη τὴ νύχτα κάτω ἀπὸ τὸ σακάκι του καὶ ξύπνησαν μὲ τὸ πρῶτο φῶς τῆς αὐγῆς. Ὁ ἀέρας ἦταν ψυχρὸς καὶ εἶχαν καὶ οἱ δυὸ μουδιάσει. Παχειὰ πάχνη εἶχε σκεπάσει τὰ πάντα. Ἔφαγαν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴν περασμένη ἡμέρα, κάπνισαν τὰ δυὸ τελευταῖα τσιγάρα ποὺ ἔμεναν στὴν ταμπακιέρα τοῦ Κάμπιον καὶ περίμεναν τὸν ἥλιο νὰ ζεστάνη τὸ βράχο ὅπου κάθονταν. Ἡ Βιρτζίνια ἔβγαλε τὸ χτένι της καὶ ἀφοῦ ἔστησε ἕνα καθρεφτάκι σὲ μιὰ χαραμάδα τοῦ βράχου, ἔφτιαξε ὅσο μποροῦσε τὸ πρόσωπο της, χτένισε τὰ μαλλιά της καὶ ἴσιωσε τὰ φρύδια της μὲ τὰ δάχτυλά της. «Ἕτοιμη» εἶπε ἥσυχα. Ὁ Κάμπιον σηκώθηκε μὲ ἕναν ἀναστεναγμό. Ἔβγαλαν ὅλα τους τὰ ροῦχα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παπούτσια τους καὶ τὰ ἔκαναν ἕνα δέμα. Ὕστερα γυμνοὶ στάθηκαν στὴν ἄκρη-ἄκρη τοῦ βράχου. «Ὅταν δώσω τὸ σύνθημα» εἶπε ὁ Κάμπιον. Ἡ φωνή του ἦταν ἀνέκφραστη καὶ ἤρεμη, χωρὶς στόμφο. Ἐκείνη κοίταξε μπροστά της, καὶ ἔσφιξε τὰ πόδια της στὸ βράχο. «Στάσου» τοῦ εἶπε ξαφνικὰ καὶ τὸν φίλησε. Ὁ Κάμπιον χαμογέλασε καὶ φώναξε «Ἕνα, δύο . . .»

Ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀνέμου πῆρε τὴν τελευταία λέξη ἀπὸ τὰ χείλη του, καὶ ἔνοιωσε τὸν ἑαυτό του ποὺ γύριζε πάνω κάτω καθὼς τὸ σῶμα του κατρακυλοῦσε πάνω στὴ γαλάζια σκάλα. Μιὰ κόκκινη βοὴ τοῦ φαινόταν πὼς γέμιζε τὸν ὁρίζοντα. Κατατρομαγμένα γεράκια ἔπεφταν μαζύ τους ἀπὸ τοὺς βράχους γιὰ λίγα μέτρα καὶ ὕστερα ξεχώριζαν, σφυρίζοντας τὴν περιέργεια καὶ τὸν τρόμο τους. Ἡ θάλασσα ἄνοιξε τὴν ἀπέραντη φωτεινή της ἐπιφάνεια καὶ τοὺς περίμενε.

Ὅλη τὴ νύχτα μέσα στὸ λαβύρινθο ἐξακολουθοῦσαν νὰ πέφτουν κομμάτια βράχοι. Ὁ Γκρέσεν ποὺ κοιμόταν στὴν Κεφαλοὺ τοὺς ἄκουε μέσα στὸν ὕπνο του—σὰν πίσω ἀπὸ παχὺ παραπέτασμα—καὶ νόμιζε πὼς ἦταν κι αὐτὸ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὰ ὄνειρά του. Καμιὰ ὥρα πρὶν ἀκόμα ξημερώση, ξύπνησε καὶ κατάλαβε πὼς δὲν ἦταν. Ἀνατρίχιασε καὶ σκεπάστηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι γιὰ νὰ κοιμηθῆ. Ὅταν ξύπνησε γιὰ δεύτερη φορά, εἶχε πιὰ καλὰ

ξημερώσει καὶ ὁ ἥλιος ἔλαμπε ἀνάμεσα στὰ δέντρα. Ἀκούμπισε στὸν ἀγκώνα του καὶ πέρα ἀπὸ τὴν πράσινη γῆ τῆς Κεφαλοῦς, εἶδε τὸ ἀστραφτερὸ σμάλτο τῆς θάλασσας νὰ λάμπη. Φαινόταν νὰ εἶχε συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῆς περασμένης ἡμέρας — ἴσως αὐτὸ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τὸν θύμωνε γιατὶ λογάριαζε νὰ μείνη μιὰ μέρα στὸ κρεββάτι, νὰ ξεκουραστῆ. Ὡστόσο αἰσθανόταν τόσο συγκεχυμένα ὄμορφα μέσα σ' αὐτὴ τὴ γαλανὴ ἀτμόσφαιρα, σ' αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸ πρωϊνὸ ποὺ ἔλεγες πὼς κρατοῦσε μέσα του προμηνύματα ποὺ σὲ ἀναστάτωναν, σὰν ποιήματα ἄγραφτα, σὰν ποιήματα ποὺ ἔφταναν ὡς τὴν ἄκρη τῆς γλώσσας. Σηκώθηκε καὶ στάθηκε γιὰ λίγο στὸ παράθυρο κοιτάζοντας κάτω τὴ θάλασσα καὶ τὶς χρωματιστὲς βάρκες στὸ μῶλο. Κάπου ἕνα πουλί, ποὺ δὲν τὸ ἔβλεπε, κελαϊδοῦσε. «Ἐκεῖ ὅπου τὰ πουλιὰ γλυστροῦνε σὰ βέλη, πάνω στὰ Ἑλληνικὰ νερὰ καὶ τὰ πλοῖα σὰν κύκνοι πάνω στὴν πρασινάδα...» Ἂς εἶναι.. Ἄναψε ἕνα τσιγάρο. Ἄκουσε τὰ φλυτζάνια τοῦ τσαγιοῦ, ἔσκυψε καὶ κοίταξε μέσα ἀπὸ τὴ πέργκολα ποὺ τὴ στεφάνωνε ἡ κληματαριά. Ὁ Ἀξελὸς καθόταν μὲ τὶς πυτζάμες του καὶ ἔπαιρνε τὸ πρωϊνό του· ἐκείνη τὴν ὥρα ἔσπαγε ἕνα αὐγό. «Σιληνέ», φώναξε ὁ Γκρέσεν, «ἔχεις κανένα νέο;»

Ὁ Ἀξελὸς σήκωσε τὸ μελαχροινό του κεφάλι. «Ἔ! Γειά σου Ντίκυ· πῶς εἶσαι; » Πῶς νὰ ἦταν; Ὁ Γκρέσεν εἶχε ἐλπίδες πὼς θὰ φαινόταν μισοάρρωστος καὶ ἀδιάθετος. Εἶχε λογαριάσει νὰ περάση μιὰ ξεκούραστη μέρα. Λίγη φασαρία γύρω του, τὸ φαγητό του στὸ δίσκο, ἐπισκέψεις. «Ἡ καρδιά μου φαίνεται καλὰ» εἶπε μὲ κάποια ἐπιφύλαξη, ἂν καὶ ὄχι πολὺ πρόθυμα. Μίλησε μὲ κάποια ταραχὴ στὸν Ἀξελὸ γιὰ τὴν κατάστασή του, γιὰ τὴν καρδιά του ποὺ ἦταν ἀδύνατη, καὶ πρὸς μεγάλη του ἔκπληξη συνάντησε πολλὴ εὐγένεια ἐκεῖ ποὺ περίμενε εἰρωνεία καὶ δυσπιστία. «Μὴ σηκωθῆτε ἐκτὸς ἂν τὸ θέλετε» εἶπε ὁ Ἀξελός. «Θὰ στείλω ἐπάνω τὸ φαγητό σας». Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ Γκρέσεν σκανδαλίστηκε. «Ὄχι. εἶμαι καλὰ» εἶπε στὸ τέλος· ἡ ἡμέρα ἦταν τόσο ὡραία ποὺ δὲν ἄξιζε νὰ τὴ χάση κανείς. «Θὰ κατέβω.»

Σὲ λίγη ὥρα καθόταν στὴν ταράτσα πάνω ἀπὸ τὴ χλόη ποὺ εἶχε ποτιστῆ ἀπὸ τὴ δροσιά, πιὸ πεινασμένος ἀπ' ὅτι θὰ ταίριαζε σ' ἕναν ἄνθρωπο στὴν κατάστασή του. «Τί νέα ἀπὸ τοὺς ἄλλους;» Εἶπε.

Ὁ Ἀξελὸς τελείωσε καὶ τὸ τρίτο αὐγὸ καὶ σκούπισε τὸ στόμα του. «Φοβοῦμαι κανένα. Νομίζω πὼς δὲν ἔχουν καὶ πολλὲς πιθανότητες νὰ σωθοῦν. Καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ πέφτουν ἀκόμη βράχοι».

Ὁ Γκρέσεν ἔφαγε τὸ αὐγό του σιωπηλὸς καὶ σκεπτόταν τὸν Κάμπιον. «Τὸν καϋμένο τὸν Κάμπιον» εἶπε. Θὰ πρέπει νὰ γράψω κάτι γι' αὐτὸν στοὺς «Τάϊμς». Μεγάλος καλλιτέχνης, ξέρεις, ἀλλὰ σὰν ἄνθρωπος μεγάλο στραβόξυλο. Ἀνυπότακτος, συχνὰ ἐνοχλητικός, πομπώδης—ἢ μᾶλλον, ὄχι πομπώδης, μὰ προσποιημένος. Ἀλλὰ σπουδαῖος ζωγράφος».

«Γειά σας» εἶπε μιὰ φωνὴ πίσω τους. Καὶ ὁ Μπαίαρντ ἦρθε στὴν ταράτσα καὶ τοὺς ἔσφιξε τὸ χέρι. «Εἴχαμε τόσο καιρὸ νὰ σᾶς δοῦμε», εἶπε ὁ Ἀξελός, «πάρα πολὺ καιρό· χαίρομαι πολὺ ποὺ σᾶς βλέπω».

«Ἀλήθεια», εἶπε ὁ Μπαίαρντ, «ἔχω νέα· ἡ Βιρτζίνια σώθηκε. Φαίνεται πὼς βγῆκε ἀπὸ τὸ λαβύρινθο καὶ πήδησε στὴ θάλασσα». Ὁ Γκρέσεν ἔγινε πράσινος. Ὁ Ἀξελὸς σηκώθηκε. «Ἔχει σπάσει τὸ πόδι της», εἶπε ὁ Μπαίαρντ, «ἀλλὰ εἶναι καλά. Τὴν εἶδα πολὺ ἀναπαυτικὰ βολεμένη στὸ μοναστήρι. Ὁ ἡγούμενος τῆς εἶχε δέσει τὸ πόδι. Φοβοῦμαι πὼς θὰ περάση λίγος καιρὸς ὥσπου νὰ τὸ πατήση».

Ὁ Ἀξελὸς πετάχτηκε πάνω ἀναποφάσιστος. «Θὰ πάω νὰ τὴ δῶ· πρέπει νὰ εἰδοποιήσωμε τοὺς δικούς της. Ἔχετε τὴ διεύθυνσή τους;» Ὁ Μπαίαρντ εἶχε ξεχάσει νὰ τὴν πάρη. «Δὲν πειράζει» εἶπε ὁ Ἀξελός· «θὰ προσπαθήσω νὰ τηλεφωνήσω στὸν δημοσιογράφο» καὶ μπῆκε βιαστικὸς μέσα.

«Μία γυναίκα ποὺ πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ» εἶπε ὁ Μπαίαρντ ἀνάβοντας ἕνα τσιγάρο. Μόλις εἴχαμε ξεκινήσει ὁ ἡγούμενος καὶ γώ, ὁ τρελλὸς καλόγερος τοῦ μοναστηριοῦ πετάχτηκε πάνω καὶ εἶπε πὼς εἶδε μιὰ γυναίκα νὰ πέφτη ἀπὸ τὸν οὐρανό. Καθὼς βλέπει συχνὰ ὁράματα οἱ περισσότεροι καλόγεροι νόμισαν ὅτι ἦταν ἡ Παναγία. Ὁ ἡγούμενος γύρισε πίσω ἕτοιμος νὰ τοὺς βρίση γιὰ τὶς προλήψεις τους, ὅταν, εὐτυχῶς, εἴδαμε ἕνα χέρι νὰ βγαίνη ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅταν τὴν πήραμε στὴ βάρκα, νομίσαμε πὼς ἦταν πεθαμένη· τῆς δώσαμε ὅμως μπόλικο κονιὰκ μέσα σὲ ζεστὸ τσάϊ, τὴ σκεπάσαμε μὲ κουβέρτες, καὶ ὅπως εἶπα, ὁ ἡγούμενος τῆς ἔδεσε πρόχειρα τὸ πόδι. Ἦταν μαζὺ μὲ τὸν Κάμπιον».

«Μὲ τὸν Κάμπιον; εἶπε ὁ Γκρέσεν μὲ ἀπορία.

«Ναί, δὲν τὴ ρώτησα λεπτομέρειες γιατὶ φαινόταν ἀδύνατη καὶ ἀποκαμωμένη. Μοῦ εἶπε πὼς δὲν ἦταν σίγουρη ἂν εἶχε πηδήσει μαζύ της ἢ ὄχι. Βγήκανε οἱ βάρκες νὰ τὸν βροῦν. Ὡς τώρα πάντως δὲν βρῆκαν τίποτα.»

«Ὁ Κάμπιον» ξαναεῖπε ὁ Γκρέσεν. «Ἀλήθεια πῶς σᾶς φαίνεται αὐτὸ γιὰ μυθιστόρημα; Ἐλπίζω πὼς θὰ τὸν βροῦν.»

«ΕΔΩ ΛΟΝΔΙΝΟΝ!»

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΟΥ B.B.C.

Τὸν Ἀπρίλιο ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία τοῦ B.B.C. προκήρυξε ἕνα διαγωνισμὸ γιὰ τοὺς ἀκροατές της ὅλου τοῦ κόσμου. Τοὺς καλοῦσε νὰ τῆς στείλουν κριτικὲς πάνω στὰ προγράμματα μιᾶς ὁλόκληρης ἑβδομάδας καὶ ὥριζε καὶ πολλὰ βραβεῖα — ἀνάμεσα σὲ ἄλλα καὶ ραδιόφωνα — γιὰ τὶς καλύτερες παρατηρήσεις. Μὲ τὰ βραβεῖα αὐτὰ ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία τοῦ B.B.C. δὲν ἤθελε νὰ ἐξασφαλίση μόνον εὐνοϊκὲς κριτικὲς καὶ ἐπαίνους. Εἰλικρινὴ κριτικὴ ζητοῦσε καὶ τὰ βραβεῖα ἦταν ἡ ἀμοιβὴ γιὰ μιὰ ἀξιόλογη ὑπηρεσία ποὺ μόνο οἱ ἀκροατές της θὰ μποροῦσαν νὰ τῆς προσφέρουν. Τὰ ἀποτελέσματα ξεπέρασαν κάθε προσδοκία, τόσο σχετικὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν γραμμάτων ὅσο καὶ σχετικὰ μὲ τὴ λεπτομέρεια τῆς κριτικῆς τῶν περισσοτέρων ἀκροατῶν γιὰ τὶς Ἑλληνικὲς ἐκπομπές.

Γιὰ νὰ ἔχη ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τὸν ἀνάλογο καιρὸ νὰ ἐξετάση τὰ γράμματα μὲ τὴν προσοχὴ ποὺ χρειάζεται, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ ἄργησαν κάπως. Μιὰ ἀκόμη ἀργοπορία προῆλθε ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες, ποὺ βάρυναν ὅλες τὶς ὑπηρεσίες τοῦ B.B.C. μὲ πρωτοφανὴ φόρτο ἐργασίας. Ὡστόσο τὰ ὀνόματα τῶν βραβευθέντων θὰ ἀναγγελθοῦν στὶς Ἑλληνικὲς ἐκπομπὲς τῆς πρώτης ἑβδομάδας τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ συγχρόνως θὰ μεταδοθοῦν καὶ ἐκλογὲς ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα γράμματα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία τοῦ B.B.C. ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη της σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ πῆραν μέρος στὸ διαγωνισμὸ καὶ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ τῆς προσφέρουν τὴ συνεργασία τους στὴν προσπάθειά της γιὰ τὴν ἀδιάκοπη βελτίωση τῶν ἐκπομπῶν της.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἐκλογῆς

Ὄνομα

Ἐπώνυμον

Πόλις

Διεύθυνσις

ΕΞΑΜΗΝΟΣ	ΕΤΗΣΙΑ
ΔΡΧ.	ΔΡΧ.
10.000	20.000

Συμπληρώσατε μὲ κεφαλαῖα γράμματα καὶ καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμόν σας καὶ τὴν διεύθυνσίν σας καὶ διαγράψατε τὸ τετράγωνον τὸ ὁποῖον δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἀποστείλατε, παρακαλοῦμεν, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὸ ποσὸν τῆς συνδρομῆς σας, ἑξαμήνου ἢ ἐτησίας, εἰς τὸ Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου, Σωκράτους 43, Ἀθῆναι, μετὰ τοῦ παρόντος δελτίου καὶ θὰ λαμβάνετε τακτικὰ τὴν ΕΚΛΟΓΗ εἰς τὸ σπίτι σας. Τὸ καλύτερον δῶρον διὰ τοὺς φίλους σας εἶναι μιὰ συνδρομὴ τῆς ΕΚΛΟΓΗΣ, τοῦ περιοδικοῦ ποὺ σᾶς κατατοπίζει εἰς τὰ διεθνῆ ζητήματα.

Τὰ γράμματα τῶν ἀναγνωστῶν μας

Υστερα ἀπὸ δική μου σύσταση ὀκτὼ φίλοι συνάδελφοί μου στὴ Σχολὴ ἔγιναν κι' αὐτοὶ ταχτικοὶ ἀναγνῶστες σου καὶ περιμένομε ὅλοι μας κάθε μήνα μὲ πραγματικὴ ἀνυπομονησία τὴν ἔκδοση κάθε τεύχους.

...Ἡ «Ἐκλογὴ» ἔγινε τὸ μέσον συνεργασίας ὅλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, ὁ ταξειδιώτης ποὺ τρέχει ἀπὸ τὰ μικρὰ χωριὰ ὡς τὶς πρωτεύουσες ὅλων τῶν κρατῶν, ποὺ περιᾶ τὰ σύνορά των χωρὶς διαβατήρια καὶ χωρὶς π λλὲς διατυπώσεις. Προτίμησή μας εἶναι θέματα γύρω ἀπὸ οἰκονομικά, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα κοὶ μέσα ἀπ' τὴν Πολιτικὴ Οἰκονομία. Πολεμικὰ διηνήματα, κι' ἄγνωστα γεγονότα τοῦ τελευταίου πολέμου καθὼς καὶ ἀνέκδοτα ἀπ' τὴ ζωὴ μεγάλων κι' ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, δίνουν μιὰ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση στὸν ἀναγνώστη. Μὲ λύπη παρατηρῶ πὼς τὰ τελευταῖα τεύχη σχεδὸν δὲν ἀσχολοῦνται μ' αὐτὰ ὅλως διόλου. Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ ἄρθρο «Τί εἶναι Δημοκρατία» καὶ τὸ πολεμικὸ διήγημα «Κατίνα» ἦταν τὰ ὁμορφότερα. Ὅσον ἀφορᾶ τὴ γλῶσσα, ἐπιβάλλεται ἡ χρησιμοποίηση τῆς στρωτῆς Δημοτικῆς ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα ἀπ' τὴν μεγάλη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας.

Π.Χ.Θ, Σπουδαστὴς ΑΣΟΕΕ, Πειραιεὺς

Ο συγγραφέας τοῦ ἄρθρου «Ἀστρολογία, ἐπιστήμη ἢ πρόληψη» ('Εκλογή, 6/1948) γράφει ὅτι οἱ διασημότεροι ἐπιστήμονες μέσα στὰ τελευταῖα πενῆντα χρόνια δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν στὰ παλιὰ ἀστρολογικὰ συγγράμματα παρὰ μόνο λάθη. Ὡστόσο λέγοντας ἔτσι δὲν ἀποδεικνύουν πὼς δὲν ὑπάχει ἡ συνοχὴ τοῦ κόσμου ποὺ ὑποστηρίζει ἡ ἀστρολογία. Ἐκεῖνο ποὺ βγαίνει ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ὅτι οἱ παλιὲς συμβολικὲς καὶ ἐσωτερικὲς ἑρμηνεῖες τῶν Βαβυλωνίων (καὶ μεγάλου μέρους τῆς σύγχρονης φιλολογίας ποὺ προέρχεται ἀπ' αὐτὴ τὴν πηγὴ) εἶναι ἀπαράδεκτες στὴ σημερινὴ ἐπιστήμη. Ὡστόσο ἡ ἱστορικοφιλοσοφικὴ ἔρευνα τῆς φιλολογίας νομίζω ὅτι δὲν φτάνει γιὰ ν' ἀπορρίψουμε τὴν ὑποτιθέμενη ὕπαρξη τῆς συνοχῆς τοῦ κόσμου. Ἂν ἔχη κανεὶς νὰ ἐξετάση μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ οὐράνια σώματα καὶ σὲ ὁρισμένες μορφὲς τῆς ζωῆς, τότε πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξετάση πειρσματικὰ αὐτὲς τὶς σχέσεις. Καὶ ἀμφιβάλλω ἂν αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἔρευνας ἔχει γίνει ἀπὸ πολλούς.

Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ βροῦμε ἂν μποροῦμε νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ὑπάρχουν. Σ' αὐτὸ εἶναι καλύτερα νὰ μὴν ἀρχίσουμε ἀμέσως νὰ μελετᾶμε τὴν ἀστρολογία τῶν προφητειῶν ἀφοῦ μποροῦμε νὰ περιοριστοῦμε σ' ἕνα καλοθεμελιωμένο καὶ συστηματοποιημένο πεδίο τῆς ψυχολογικῆς ἑρμηνείας τοῦ ὡροσκοπίου.

J. v. d. L. Ἀμστερνταμ, Ὁλλανδία

Τώρα τελευταῖα παρατηρῶ πὼς ἔχει ἐλαττωθῆ ἡ ἐκλεκτικότητα τῶν ἄρθρων σου· θέματα ποὺ ἐνδιαφέρουν ὄχι πολύ, ἠμοσιεύονται συνέχεια καὶ χωρὶς τάξη. Θἄπρεπε νὰ μπῆ μιὰ σειρὰ ἀνάλογα μὲ τὶς προτιμήσεις τῶν ἀναγνωστῶν. Π.χ. εἶναι φανερὸ πὼς ἕνα μεγάλο μέρος ἀνθρώπων προτιμοῦν τὰ φιλολογικὰ θέματα (διηγήματα, ἀποσπάσματα, μελέτες). Δὲν πρέπει νὰ περιορίζωνται λοιπὸν μέσα σὲ λίγες σελίδες αὐτὰ ποὺ δημοσιεύεις σχετικὰ μὲ τὴ φιλολογία.

Τ.Ε. Θεσσαλονίκη

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τὰ φιλολογικὰ θέματα διαβάζονται μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τοὺς φίλους μας ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ γράμματά τους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὅμως πάρα πολλοὶ εἶναι καὶ ἐκεῖνοι (καὶ τὸ βλέπετε ἀπὸ τὸ σημερινὸ γράμμα τοῦ Π. Χ. Θ.), ποὺ θέλουν καὶ τὰ οἰκονομικά, κλπ Γι' αὐτὸ προσπαθοῦμε πάντα νὰ μοιράζουμε τὶς σελίδες μας ἀνάλογα μὲ τὶς προτιμήσεις ὅλων.

Ε νας ἔπαινος...

Οἱ ἀναγνῶστες ἀναγνωρίζουν ὁμόφωνα ὅτι ἀγωνίζεστε γιὰ νὰ ἐξασφαλίσετε στὸν κόσμο τὴν εἰρήνην. Φέρνετε στὸ δρόμο τῆς λογικῆς καὶ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς ἀδύνατους· κάνετε τοὺς πρώτους νὰ συνέλθουν καὶ ὑπερασπίζεστε τοὺς δεύτερους.

Τὶς ἐνέργειές σας τὶς ἐπιδοκιμάζουν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ καταλαβαίνουν ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θὰ σωθῆ μὲ τὴν ἀμοιβαία κατανόηση, τὴν ἀνεπιφύλακτη διάδοση τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως, σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς σφαίρας, γιὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ νὰ ἐκμηδενιστοῦν οἱ προκαταλήψεις καὶ ὅλα τὰ πάθη ποὺ ἐμποδίζουν τὴν πρόοδο καὶ τὴν εἰρήνη.

R. J., Πὸρτ-ω-Πρένς, Αἴτη

...Καὶ ἕνα παράπονο

Ἡ «Echo» πῆρε σιγὰ-σιγὰ τὴ μορφὴ μιᾶς πολιτικῆς ἐπιθεωρήσεως, ἀκολουθώντας δυστυχῶς μιὰ τάση ποὺ εἶναι πολὺ τῆς μόδας στὴν ἐποχή μας. Οἱ κενὲς θεωρίες δὲν ὁδηγοῦν πουθενὰ καὶ ἰδιαίτερα δὲν ὁδηγοῦν στὴν πράξη. Οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτὸ ὅσο πρέπει. Ὡστόσο αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ ὑπερθεματίσουμε.

Ἐγὼ προσωπικὰ δὲν ἔχω καιρὸ ἀρκετὸ

γιὰ νὰ διαβάσω πράγματα τοῦ γούστου μου. Θὰ ἐκτιμοῦσα πολὺ μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἐκλογή. Δὲν ἐκτιμῶ τὶς εὔκολες φιλοσοφίες, ποὺ τὶς θεωροῦν καινούργιες, καὶ ποὺ πραγματικὰ ἔχουν φθορᾶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸ Σουμεριακὸ ὡς τὸν Ἑλληνικό.

Dr. S.F.T., Ἀγκουλέμ, Γαλλία

Παρακολουθῶ τὸ ἐνδιαφέρον σου νὰ γνωρίσης τὴν παγκόσμια σκέψη στὸ πολὺ ἑλληνικὸ κοινό. Γι' αὐτὸ εἶσαι καὶ ἄξια παντὸς ἐπαίνου. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ σοῦ παρατηρήσω (ἐφ' ὅσον σὰν ἀναγνώστης σου μοῦ ἐπιτρέπεται) ὅτι ἔχεις μεγάλη ἔλλειψη ἄρθρων σχετικῶν μὲ τὴ ζωὴ τῆς Ἑλβετίας. Ἀφοῦ ἐμεῖς εἴμαστε ἐντελῶς ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὴν ὡραία αὐτὴ νύμφη τῶν Ἄλπεων καὶ ἀφοῦ ἔχει τόση μεγάλη ἀνάπτυξη ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλβετίας, εἶναι φανερὸ πόση ἐξυπηρέτηση θὰ πρόσφερες στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ δημοσιεύοντας μερικὰ ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ τῶν Ἑλβετῶν, τὸν πολιτισμό τους, τὰ ἔθιμά τους, τὴν κοινοβουλευτική τους ζωή, τὴν πνευματική τους ζωὴ κλπ.

Ι.Β. Μπ. Πειραιὰς

Ἡ παρατήρησή σας εἶναι ὀρθὴ καὶ θὰ προσπαθήσωμε νὰ βροῦμε σχετικὰ ἄρθρα. Πάντως ἔχομε δημοσιεύσει τὸ ἄρθρο «Ἡ Εὐρώπη καὶ τὸ Ἑλβετικὸ σύστημα» στὸ τεῦχος 8/1947.

Σὲ περασμένο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ σας ('Εκλογὴ 4/1948) δημοσιεύσατε μιὰ σειρὰ ἄρθρων γιὰ τὴν ἑνότητα τῆς Δύσεως.

Συμφωνῶ ἀπόλυτα μὲ ὅσα λένε. Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ποὺ ὑποφέρανε ἀπὸ τὸν πόλεμο καταλαβαίνουν ὅτι τὰ σύνορα εἶναι μία ξεπερασμένη κληρονομιὰ καὶ ὅτι ἡ λογικὴ λέει ὅτι πρέπει νὰ γίνη μία Ὁμοσπονδία τῆς Εὐρώπης.

Γιὰ νὰ ἀποτελέσουν μιὰ ὁμοσπονδία ἄνθρωποι ποὺ μιλᾶνε διαφορετικὲς γλῶσσες πρέπει τουλάχιστον νὰ ἔχουν κοινὲς ὁρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τους π.χ. τὸ νόμισμα, τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμά, τὰ μεταφορικὰ μέσα, κλπ.

Ποιὸς θὰ κάνη τὴν ἀρχὴ νὰ καταργήση ὁρισμένες παλιὲς συνήθειες; Πρέπει ἕνα Ἔθνος, μέσα σὲ ὅλα ν' ἀρχίση. Τὸ παράδειγμα εἶναι κολλητικὸ καὶ ποιὸς ξέρει τί μπορεῖ νὰ γίνη!

Ἀφοῦ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ἔρχονται αὐτὲς οἱ προτάσεις γιὰ τὴν Ἕνωση, γιατί τὸ Ἀγγλικὸ ἔθνος—ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήση ὅτι εἶναι τὸ κράτος ποὺ ὁ λαός του ἔχει τὴ μεγαλύτερη συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη—δὲν ἐγκαταλείπει τὸ παλιό νομισματικό του σύστημα καθὼς καὶ τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ γιὰ νὰ ὑιοθετήση ἕνα σύστημα ποὺ νὰ χρησιμοποιεῖται σὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης;

Ἂν ἡ Ἀγγλία πραγματοποιήση αὐτὴ τὴ μεταρρύθμιση ποὺ θὰ ἀνέτρεπε τὶς παραδόσεις της καὶ τὴν ὁποία θὰ ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ ἀκολουθήση ἂν γινόταν ἡ Ἕνωση, θὰ εἴμαστε βέβαιοι, ἐμεῖς οἱ κάτοικοι τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ὅτι δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ὑστεροβουλία πίσω ἀπ' αὐτὲς τὶς προτάσεις γιὰ τὴν Ἕνωση τῆς Δύσεως.

G. W., Παρίσι, Γαλλία

Νομίζω ὅτι ἡ ὅλη δὲν εἶναι γιὰ τὸν πολὺ κόσμο πάντα πολὺ εὐχάριστος καὶ ἐνδιαφέρουσα.

Ὁ κόσμος μᾶλλον βαρέθηκε νὰ διαβάζη οἰκονομικά, πολιτικὰ καὶ ἄλλα λίγο σχολαστικά, νὰ πῆ κανείς, ζητήματα.

Ἴσως νὰ θέλη λίγο μυθιστόρημα, καλὸ φυσικά, ἢ ἕνα ἱστοορικὸ ἀνάγνωσμα σὲ συνέχειες ποὺ θὰ τοῦ κινήση μεγάλο ἐνδιαφέρον.

Ρ. Λ., Μυτιλήνη

Ἡ πρότασή σας κατ' ἀοχὴν εἶναι καλὴ καὶ θὰ μελετηθῆ. Συγχρόνως περιμένομε νὰ ἀκούσωμε τὶς σχετικὲς ὑποδείξεις καὶ ἄλλων φίλων μας.

Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ μοῦ δώσης τὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ «Eco del Mondo». Ἔχω ἐπίσης νὰ πῶ κάτι. Δὲν θὰ μποροῦσες νὰ μᾶς πληροφορῆς περισσότερο, σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πνευματικὴ κίνηση τῶν συναδέλφων μας σπουδαστῶν στὶς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς;

Ν.Κ. Μοσχάτο, Ἀθήνα

Γιὰ τὸ «Eco del Mondo» μπορεῖτε νὰ γράψετε στὴν ἑξῆς διεύθυνση: Norgeby House - 83, Baker Str. London W, r. England. Ὅσο γιὰ ἄρθρα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν φοιτητῶν ἄλλων χωρῶν φροντίζομε πάντα, γιατί ἔρομε πόσο ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ θέμα. Σήμερα θὰ διαβάσετε γιὰ τὴ φοιτητικὴ ζωὴ στὴ Φιλλανδία.

Νομίζω πὼς μερικὰ εἰδικὰ καὶ στατιστικὰ ἄρθρα ἐντελῶς ἀνεπιθύμητα κατέχουν τὶς κατὰ τὰ ἄλλα ἐξαίρετες σελίδες σου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρατήρηση αὐτή, τὸ μόνο ποὺ θὰ ἤθελα εἶναι, νὰ μὴν ἀποφεύγης διάφορα κινηματογραφικὰ ἄρθρα καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ παράξενα διηγήματά σου, ποὺ δυστυχῶς δὲν συναντῶνται σὲ ὅλα τὰ τεῦχη σου.

Κ.Δ.Π., Τρίπολις

Τὰ κάπως εἰδικὰ καὶ στατιστικὰ ἄρθρα, ὅπως δείχνουν οἱ ἀπαντήσεις στὶς ἐρωτήσεις μας, διαβάζονται μὲ ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλοὺς ἀναγνῶστες μας καὶ γι' αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ παραλειφθοῦν. Δὲν ἀποφεύγομε τὰ κινηματογραφικὰ ἄρθρα (στὸ προηγούμενο τεῦχος εἴχαμε ἄρθρο γιὰ τὸν σουηδικὸ κινηματογρά-

φο καὶ πιὸ πρὶν δημοσιεύσαμε φωτογραφίες ἀπὸ τὴν ταινία «Ἄμλετ» μὲ σχετικὸ ἄρθρο. Ὅσο γιὰ τὰ «παράξενα» διηγήματα, ἂς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι δὲν βρίσκονται πάντα εὔκολα.

Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὸ ὡραῖο ἔργο ποὺ ἀναλάβατε: νὰ συνδέσετε πνευματικῶς τοὺς λαοὺς καὶ νὰ τοὺς γνωρίσετε μεταξύ τους. Τὰ ἄρθρα πολὺ καλά. Πρὸ παντὸς ὅταν ἀναλύετε τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς γῆς. Διαβάζοντας τὴν «Ἐκλογή», ἔμαθα π.χ. γιὰ τὴ Σουηδία, τὸν κρατικό μηχανισμό της, τὴν ἄνετη ζωὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν πειθαρχία ποὺ τηροῦν ἐκεῖ. Ἐπίσης καλὰ θὰ εἶναι στὸ μέλλον μὲ τὰ ἄρθρα σας νὰ μᾶς κατατοπίσετε στὸ πῶς ζῆ ὁ ἐργάτης κάθε χώρας, ὅπως στὸ τεῦχος Ἰουνίου ἐξηγούσατε πῶς ζῆ ὁ Δανὸς γεωργός.

Χ. Β., Ἔδεσσα

Η ΠΕΜΠΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΤΑΣΣΕΡΕΙΣ ἐλευθερίες εἶναι ὡς τώρα ὁ σκοπός μας: ἐλευθερία συνειδήσεως καὶ θρησκείας, ἐλευθερία ἀπὸ κίνδυνο ἐπιθέσεως, ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνέρχεσθαι. Αὐτὰ εἶναι τὰ οὐσιώδη ἐπιτεύγματα κάθε ἀληθινῆς δημοκρατίας. Αὐτὲς εἶναι οἱ βασικὲς ἐλευθερίες ποὺ ἐλπίζομε νὰ διαδόσωμε σὲ ὅλο τὸν κόσμο, γιὰ νὰ τὶς ἀπολαμβάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ δῶ κοντὰ σ' αὐτὲς καὶ τὴν ἐλευθερία κινήσεως τῶν ἀνθρώπων σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἔτσι ποὺ νὰ μποροῦν ὅλοι χωρὶς διατυπώσεις νὰ ταξιδεύουν καὶ νὰ γνωρίζωνται μεταξύ τους.

Κυρία Φ. Ν. ΡΟΥΖΒΕΛΤ

ΜΕ ΑΝΥΠΟΜΟΝΗΣΙΑ περιμένω τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ μπορῶ νὰ πηγαίνω ὅπου θέλω χωρὶς διαβατήρια καὶ θεωρήσεις, τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ πηγαίνω στὸ Σταθμὸ Βικτωρίας καὶ θὰ παίρνω ἕνα εἰσιτήριο γιὰ νὰ πάω ὅπου θὰ μὲ ὁδηγήση τὸ κέφι μου.

ΕΡΝΕΣΤ ΜΠΕΒΙΝ

Τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύονται στὴν «Ἐκλογή» μὲ τὴν ἄδεια τῶν δικαιούχων ἐκφράζουν τὶς ὑπεύθυνες ἀπόψεις τῶν συγγραφέων. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευση κάθε ἄρθρου ἢ εἰκόνας χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐκδοτῶν.

Ἡ «Ἐκλογή» πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα. Κυκλοφορεῖ κάθε μήνα μὲ 132 εἰκονογραφημένες σελίδες. Ἀγοράζετε τὴν «Ἐκλογή» σας ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλη σας ἢ ἀπὸ τὸ «Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου», Σωκράτους 43, καὶ στὶς ἐπαρχίες ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ ἴδιου Πρακτορείου.

Σὲ ἐποχὴ ἀναμίξεων καὶ συνθέσεων, ὅπου δὲν ὑπάρχουν πιὰ εἰδικὰ οὔτε τοπικὰ προβλήματα, σὲ ἐποχὴ ποὺ ὅλα τὰ θέματα ἀπασχολοῦν τοὺς ἀνθρώπους, σὲ μιὰ ἐποχὴ νέου οὐμανισμοῦ, ὅπως εἶναι ἡ δική μας, χρειαζόταν καὶ ἕνας ἀντίστοιχος νέος τύπος περιοδικοῦ.

Νομίζω ὅτι ἡ «Ἐκλογὴ» ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς στὶς σύγχρονες αὐτὲς ἀνάγκες· μέσα στὶς σελίδες της περνοῦν θέματα ἀπὸ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας, ἐξετασμένα ἀπὸ πνευματικοὺς ἐκπροσώπους ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἰδεολογιῶν. Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης πληροφορημένος, μπορεῖ εὐκολώτερα νὰ προσανατολιστῆ καὶ νὰ σχηματίση ὑπεύθυνη γνώμη γιὰ τὰ γενικὰ προβλήματα τοῦ σύγχρονου κόσμου.

Χαίρομαι νὰ βλέπω ὅτι μέσα στὴ διαδοχὴ τῶν ἄρθρων ἡ ἑλληνικὴ φωνὴ δὲν λείπει ἀπὸ κανένα τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ νιώθει ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετέχει καὶ πνευματικὰ στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν συγκρότηση τῆς μεταπολεμικῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

Σήμερα, ποὺ ἡ γενικὴ μόρφωση τῶν νέων ἔχει τόσες ἐλλείψεις, ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἕνα τέτοιο περιοδικὸ μὲ τὸ διδακτικό του περιεχόμενο καὶ τὴν προσιτὴ σὲ ὅλους τιμή του.

Α. Ι. ΠΑΠΠΑΣ

Τακτικὸς Καθηγητὴς Ε. Μ. Πολυτεχνείου

ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ»

—Ὤ! μὲ συγχωρεῖτε... Εἶχε πέσει κάτω ἡ πετσέτα μου καὶ πῆγα νὰ τὴν ἀγκιστρω

(Ἀπὸ τὸ «Ὄμπερ», Σαγκάλ

Τυπ. Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας Α.Ε.—Τεχν. διεύθ. Ι. Μ. Σκαζίκ
Ἀθῆναι, ὁδὸς Παπαδιαμαντοπούλου 44